

Адраджэнне
Вера
Еднасць

ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ АЛЬМАНАХ
Выпуск 3

Мінск
БДТУ
2004

Аўтар ідэі, складальнік,
кіраўнік праекта, адказны за выпуск:
Н. Я. САВІЦКАЯ

Мастацка-літаратурны альманах — гэта збор твораў розных аўтараў. у якім змешчаны паэтычныя і празаічныя творы, пераклады, разважанні на актуальныя тэмы, літаратуразнаўчыя матэрыялы, падрыхтаваныя ў выніку дзейнасці літаратурнага клуба «Ветліца», заснаванага пры кафедры беларускай мовы ў 1997 годзе. Аўтары твораў — студэнты, супрацоўнікі, выкладчыкі БДТУ — людзі рознага ўзросту і сацыяльнага статусу, якіх аб'яднала любоў да паэтычнага слова, да літаратурнай творчасці. Матэрыялы абмяркоўваліся на пасяджэннях літаратурнага клуба, у час прэзентацый на вечарынах, канферэнцыях, літаратурных сустрэчах.

У трэці выпуск «АВЕ» ўвайшлі творы, прэзентаваныя аўтарамі ў 2000—2004 гадах. Асобным блокам пададзена падборка матэрыялаў, прысвечаная 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

ЗМЕСТ

Ад складальніка	3
-----------------------	---

ПАЭЗІЯ

Артур АНЦЮШЭНЯ

«Заплетите мне в волосы ветер...»	11
«Вновь в памяти маячит нежно...»	11
«И старых стен руины гложут...»	12
«И боги так же греют руки...»	13
«Ведь стану пылью на дороге...»	13
«Привет, старик. Ну, как дела?...»	13
«Написать бы одно только слово...»	14
«Я б рассказал тебе сказку, малыш...»	15

Алена БАГДАНОВІЧ

Прекрасного замка своды	16
«Ну, что, Амафей...»	16
Рождество	17
Восеньскі подых	17

Ганна БАЙДАЛА

«Я — груда ходячих образов...»	18
«Ты, приходи, же муза, приходи...»	18
«Березы зелены, летает пух...»	18
«Я — тревожное ощущение...»	18
«Вы хотели мне души своей...»	19
«Подарю я тебе, Беларусь...»	19
«Люблю зеленый цвет в природе...»	19
«Есть слово простое — навсегда...»	20
«Лучик солнца на окошке...»	20
«О светлая муза, проснись и запой...»	20
«Пускай он смотрит и завидует...»	20

Наталія БАЙКО

«Ты странный, ты даже не смотришь мне в глаза...»	21
Они	21
Без цябе	22
«Усход. А мне здаецца, заход...»	22

Пётр БУРАК

Вучоныя штаны, або чорная дзірка	23
--	----

Вольга ГРЭЧКА

Глаза	27
«Мы друг в друге не нуждаемся...»	27
«Каждому — свое...»	28
«Все в этом мире — ты и я...»	28

Наталля ДАНЭЛІЯ

«Под пламенным покровом летней ночи...»	29
«Последнее дыхание издавало лето...»	29
«Вот и всё: спектакль окончен...»	30

Сяргей ДУНЕЦ	
Лицьвін	31
Мая Пагоня!	31
Маме	32
«Мамочка, милая мама...»	32
«Отец, ты часто был суров...»	32
Анатоль ЖЛОВІЧ	
Спи, брат мой...	33
Прощай, двадцатый...	33
Экзамен	34
Законы	35
Прощание	36
Максіміліян КАПЫЛОВІЧ	
На рыбалке	37
Вольга КОВАЛЬ	
«Падніму адарваныя крылы...»	38
Ліст да сябра	38
Я кахаю	39
«Мы размінёмся ў метро...»	39
«Я тая, хто прыходзіць зрэдку...»	39
«Яна тут болей не жыве...»	39
«Налева — крэты, направа — крэты...»	40
«Душа кідалася ў вакно...»	40
«Калі скончацца вершы, я буду чытаць табе прозу...»	40
«Людзі, гмахі, плач жалобны...»	40
«Стамілася ў пошуках спакою...»	41
«Мой пасаг — праклён...»	41
«Бясконцасць часу, адвечнасць свету...»	41
«Спакойна складаеш усмешку...»	41
Некаханы	41
Сяргей КУІМЖЫ	
Страць	42
Хазяйка осень	42
Любовь как маленький цветок	43
«Люблю, и этому не рад я...»	43
Небо	43
До свідання, мой горад	44
«Сколь ни был бы наш мир...»	44
«Я сочинял один стишок...»	44
«Душа источена обидою...»	44
Самоубийство	45
Раздумия	45
Вольга ЛАМІНСКАЯ	
Мне бы...	46
«Это было в красивом сне...»	46
Сяргей ЛАПУЦЬ	
Лёс	48
Бывай	48
Вера	49
Народу	49
Казачныя дні	49
Зорка	49
Бусел	50
Беларускае слова	50
Чакаю і веру	50
Песні	50
Будзем жыць	51

Сустрэча	51
Як добра	51
Жаданы госць	52
Проч вас	52
Ідеал	52
Кто ты?	52
Я вас любил	52
Вольга МІРАНЧУК	
«Пачуцці простыя, пачуцці — у іх наша жыццё...»	53
«Дзеся чаго мы нараджаемся і паміраем?...»	53
«Што за спіной я зараз пакідаю...»	54
«Разбілось зеркало, што отражало свет как тень...»	54
Ганна МІТУНЕВІЧ	
Туманная	55
Exit	55
«Он целовал так властно, пылко, страстно...»	56
«Развенчала, растрепала свои шелковые косы...»	56
«Отступаясь, наступая на реки равнинные...»	57
Вика (цветной горошек)	57
Кошка	57
Четверогласие стихий	58
Міхаіл Трафімавіч НАСКАВЕЦ	
«Сэрцу любяы мясціны...»	59
Я нарадзіўся ў Беларусі... ..	59
«Зіма завірухай гуллівай...»	59
«Калі чарадзей сакавік наступае...»	60
«Навошта ты мяне кахаеш?...»	60
«Немагчыма ні з чым параўнаць...»	60
«Праз гады і праз стагоддзі...»	61
Любовь живёт земная... ..	61
«У любви не бывает границ...»	61
Зимняя любовь	62
«С лучами мартовского солнца...»	62
Георгій НОВІКАЎ	
«Ни человека нет, ни зверя нет, ни птицы...»	63
«Снится мне наяву удивительный сон...»	63
«Явь подальше закину я...»	64
«Неотвратимое пришло непростено...»	64
Іван ПАЛОНСКІ	
Цудоўнае імгненне	66
Женщина, придуманная мной	67
Аляксей ПАТАПЕНКА	
«Кожны раз, калі сядваю за стол...»	68
«Не мне людей осуждать...»	68
«Солнце садится за горы...»	68
«Всю ночь, склонившись над мольбертом...»	69
Іна ПІГУЛЬ	
Венки надежды	70
Рождение стихотворения	70
Вдохновение	71
Песня	71
Ода стихам	72
К стихам... ..	72
Тамара СІПОВІЧ	
К***	73
«Я вижу, что мечтаю и снам — не сбывается...»	73
«Весна 2001 года...»	73

Вольга СКАРБІШ	
«Ахіні мяне цёплай хваляй...»	74
«Хрыстос распят...»	74
«Мелкий дождь на твоих волосах...»	74
Попутчик	75
«Слышен тихий топот...»	75
«Прекрасна томная богиня...»	76
Полнолуние	76
«Ты любишь полумрак и свечи...»	76
Вольга ТРОЙНІЧ	
«У старого дома...»	77
«Я верю в искренность...»	77
Вікторыя ЦЭЛАГУЗ	
«О, если бы мечты сбывались...»	78
Ірына ЧАРНЯК	
Аksamітная раніца	79
Першы снег	79
Кружат в небе печальные птицы	80
Я иду против ветра	80
Полистаем тетрадь	80
Алена ЧЭРНІК	
«Нешта зрабілася дзесьці там, уверсе...»	81
Для матулі	81
«Калі хочаш спяваць — спявай...»	81
Аляксей ЯЗЭВІЧ	
Не встретишь чистого простора	82
«Вясна заўсёды цешыць душу...»	82

ПАЭЗІЯ-ПРОЗА

Кацярына ЦІВУНОВІЧ	
«Я прагнулася цёмнай зімою...»	83
Дзеці ночы. <i>Эцюд</i>	83

ПРОЗА

Наталля ВАРАНЦОВА	
«Увага: абыпраштоські?». <i>Абразкі</i>	85
<i>Студэнцкія казкі</i>	
Вераніка БОБРЫК	
Казка пра вожыка	88
Анатоль ВАРАШКЕВІЧ	
Зайздросны кот і дзед	88
Марына ЗОРЫНА	
Дзіўныя дрэвы	90
Вольга КАСАБУЦКАЯ	
Цудадзейнае насенне	90
Наталі КОЗЕЛ	
Як стаць добрым чалавекам?	91
Кацярына САМЦЭВІЧ	
Усяму свой час	92
Каци САФРОНЕНКА	
Што галоўнае ў жыцці	93

ДА 60-ГОДДЗЯ ВYZВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

Рэпартаж сустрэч з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны Гонар за пераможцаў. Уражанні ад сустрэчы з праф. Кулажанкам У. А.	94 95
Гонар за бацьку. Рэпартаж сустрэчы з Гаўрош М. М.	97
Ірына АДАМЕНКА	
Я нізка схіляю галаву... . <i>Нарыс</i>	99
Кірыл АДЗІНОКІ	
Жахі вайны. <i>Успаміны</i>	100
Васіль АНЦІПАЎ	
Урывац з паэмы «Житие»	101
Вольга АНЦЫШЫНА	
Незабываемае... . <i>Семейная хроніка</i>	104
Максім БАГАТЫРОЎ	
Вот сонце осветіло дом. <i>Стихотворение</i>	109
Сяргей БУЛЬЧУК	
Беларусь не загіне, будзе жыць Беларусь. <i>Верш</i>	111
Лізавета ЗЯМЦОВА	
Шаг в бессмертие. <i>Очерк</i>	111
Галіна ЖДАН	
«Ніхто не мае любові большае за тую, калі хто аддасць душу сваю за прыяцеляў сваіх». <i>Нарыс</i>	116
Святлана ІШКОВА	
Юная патрыётка Ядзя Трацэўская. <i>Нарыс</i>	128
Вольга КАЗЛОВА	
Их имена не забыты. <i>Очерк</i>	129
Вера КАЗЛОЎСКАЯ	
Не хачу я пісаць пра вайну. <i>Сачыненне-разва- жанне</i>	131
Ірына КРУК	
Карны дзень. <i>Успаміны земляка</i>	133
Таццяна ЛАЗАРЧЫК	
Беларусь, гераічны мой край. <i>Верш</i>	135
Вольга ЛАКЦЕВІЧ	
Харчаванне людзей у час вайны. <i>Інтэрв'ю</i>	136
Вольга МАКАРЭВІЧ	
Медсестра. <i>Очерк</i>	138
Ганна МІКУЛІЧ	
«Под мирным небом хочется мне жить...». <i>Очерк</i>	142
Вікторыя МІРСКАЯ	
Гераічная мая Беларусь. <i>Сачыненне-разважанне</i>	146
Вольга ПАЛАНЕЙЧЫК	
Беларусь — гераічны мой край. <i>Эсэ</i>	149
Кацярына ПАНКРАТАВА	
Мы не пытались в жизни окопаться. <i>Очерк</i>	150
Вікторыя ПРЫХОДЗЬКА	
Я мушу змагацца... . <i>Верш</i>	156
Вольга РАДЗЬКО	
Падзяка за светлую будучыню. <i>Верш</i>	157
Аксана СІЎЧУК	
Па шляхах вайны. <i>Верш</i>	157
Таццяна СПАТКАЯ	
У той дзень яе забівалі двойчы. <i>Інтэрв'ю-ўспамін</i>	158
Вольга СТУКАЧ	
Памяць сэрца. <i>Успаміны</i>	163

Вольга СЫЦЬКО	
Я не бачыла вайны. <i>Верш</i>	165
Святлана ТАРАСЕНКОВА	
«Воспоминание». <i>Стихотворение</i>	166
Іван ШУХ	
Падарэссе ў час вайны. <i>Міні-сачыненне</i>	167

ФІЛАЛОГІЯ

Яўген КАЧАН	
Тутэйшыя. <i>Сачыненне-разважанне</i>	168
Наталля ПАНАСЮК	
Настаўніку ў пояс пакланюся. <i>Міні-сачыненне</i> ..	169
Таццяна СІЛЬЧАНКА	
Паважайце, любіце Бацькаўшчыну. <i>Сачыненне-разважанне</i>	169
Аляксей ХАРТАНОВІЧ	
На вялікія справы і сэрца вялікае. <i>Сачыненне-разважанне</i>	170
Валянціна МАРОЗ	
Мастацкае слова Уладзіміра Караткевіча. <i>Артыкул</i>	171
Алег ПЯТРОВІЧ	
Вобраз чалавека «апошніх дзён» у апавяданні Максіма Гарэцкага «Рускі». <i>Артыкул</i>	179

ЛІТАРАТУРНАЯ ГАСЦЁЎНЯ

Да 70-годдзя з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Ніла Гілевіча	193
Фотарэпартаж літаратурнай гасцёўні	196
Сустрэча з пісьменнікамі Уладзімірам Арловым і Інай Снарскай	198
Пасляслоўе	200

Савіцкая Надзея Яўсееўна

Старшы выкладчык кафедры беларускай мовы. У БДТУ працуе з 1976 года. Філолаг па адукацыі, выкладчык рускай і беларускай мовы і літаратуры. Працавала з замежнымі студэнтамі. Выкладала рускую мову як замежную і методыку, рускую мову і літаратуру, беларускую мову і літаратуру, службовы этыкет і прававодства».

Каля пятнаццаці гадоў кіравала мастацкай самадзейнасцю замежных студэнтаў, ініцыятар стварэння вакальнага ансамбля выкладчыкаў і супрацоўнікаў «Акавіта», літаратурнага клуба «Ветліца» і альманаха «AVE» (Адраджэнне. Вера. Еднасць).

Добры дзень, шануюныя Чытачы!

Спадзяёмся, што трэці выпуск літаратурна-мастацкага альманаха «AVE» таксама выкліча Вашу цікавасць і Вы з задавальненнем прачытаеце творы рознай тэматыкі, напоўненыя шчырымі разважаннямі пра час і пра сябе, сустрэнецеся са знаёмымі і новымі імёнамі.

У зборніку змешчаны творы каля 80 аўтараў. Гэта вершы і казкі, мініяцюры і эсэ, нарысы і ўспаміны, інтэрв'ю і сачыненні, артыкулы і рэпартажы, фатаграфіі і малюнкi. Мэтаю зборніка было паказаць часавую прастору (2000—2004 гады), месца — Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт — і творчыя набыткі розных па ўзросце, сацыяльным статусе, характары і адукацыі асоб, лёсы якіх звязаны з універсітэтам.

Час «на пераломе» стагоддзяў і тысячагоддзяў — вельмі нялёгкі і адказны час. Але, спадзяёмся, што праз творчасць аўтараў зможам убачыць, што смела ідзём у будучае, у нязведанае, імкнёмся спазнаць сябе і кожнага, хто побач з намі. Творы сталых аўтараў пранізаны жыццёвай мудрасцю і вечнымі каштоўнасцямі жыцця, творы маладых — гэта пошукі саміх сябе, спроба самарэалізацыі, першае каханне і глыбокі роздум, любоў да Радзімы і хваляванне за яе будучы лёс...

27 аўтараў напісалі творы, прысвечаныя 60-годдзю вызвалення Беларусі, з якімі выступалі на сустрэчах з ветэранамі, на канферэнцыях, літаратурных пасяджэннях, конкурсах чытальнікаў вершаў, на вечарынах, у куратарскіх групах. Сярод іх ёсць творы, якія немагчыма чытаць спакойна: факты і матэрыялы настолькі ўражваюць, што выбіваюць нечаканую слязу і нараджаюць пачуццё глыбокай павагі да моладзі, жаданне сказаць словы падзякі за памяць, любоў і павагу да ваеннага пакалення.

Выказваем шчырую падзяку за падтрымку і дапамогу рэктару універсітэта Жарскаму І. М., загадчыкам кафедраў Кузьміч В. А., Кулаку М. І., Юдзянкову В. М., Зільберглейту М. А., калегам — супрацоўнікам кафедры беларускай мовы і выказваем надзею на далейшае супрацоўніцтва.

Н. Я. САВІЦКАЯ

Артур АНЦЮШЭНЯ

*Нарадзіўся 23 сакавіка 1981 г. у Мінску.
Скончыў сярэднюю школу № 200. Студэнт
факультэта выдавецкай справы
і паліграфіі БДТУ.*

* * *

Заплетите мне в волосы ветер
Да в очи закапайте небо,
Расскажите, играют как дети,
А не просят на улице хлеба.

Подарите мне осень шальную,
Ее золотом плыть вы заставьте,
Так прозрачно к стеклу вдруг прильну я —
Вот тогда, коль хотите, стреляйте.

Да любовью разрежьте мне душу,
Листьев желтых туда мне засыпьте —
Вот тогда я, обет не нарушив,
Попрощавшись, смогу тихо выйти.

Вы разденьте меня, коль умру я,
Положите под дождь, не стесняйтесь,
Так найду я дорогу иную
И спокойно пойду...ну, а вы собирайтесь...

* * *

Вновь в памяти маячит нежно
Усталых лиц приятный профиль,
А в мысль вбирается надежда,
Что многое давно уж «пофиг».

А за окном все та же ночь,
Собаки лают. Но откуда?
Да, день давно ушел уж прочь,
А на столе лишь пепла груды.

Бессонница — святое дело —
Удел романтиков, наверно.
Закрыть глаза? Нет. Надоело.
С закрытыми уж мне-то скверно.

А телефон все ждет ответа
На жалкий вызов полуночный...
Нет, ни Анжела и ни Света.
Да не спешите: не очень срочно.

Гудки умеют ждать, поверь мне.
Куриль не бросил, сжег все «лыжи»,
Но знай, что не закрыты двери,
Пока тебя я не увижу.

Оставь немного обещаний,
Ну хоть записку, строчку ниже.
Не любит совесть совещаний
По поводу интимней, ближе.

Сейчас бы пива, было б круто,
И телефон бы на пол бросить,
Какой-то бес меня попутал:
Все душу за тебя он просит.

А звуки за окном все тише —
Да просто утро очень скоро.
Но где теперь искать мне крышу,
Что бесы отпевали хором?

Секрет, наверно, в телефоне
Или в больном воображеньи.
А утром скажут: «Эх ты, соня,
Проспал ее ты, к сожаленью!»

* * *

И старых стен руины гложут
Прошедших мимо чужаков,
Пустив под каменную кожу
Всю пыль и прах веков.

Но боги камнем не торгуют,
Лишь превращают все в ничто.
И пусть Орда еще пирует,
Пока проклятье дэв прочтет.

И демон страстный, полный негой,
В себя влюбляет войнов смерть,
С темницы, вырвавшись побегом,
На битву жаждет посмотреть.

И стены стонут, камни плачут,
Бежит потоками река,
Кобылка дряхлая иль кляча
Стоит уже без седока.

Седок забылся в сне последнем —
Он получил наказ небес,
Ушел, увы, совсем бесследно —
Теперь смеется алчный бес.

Сражение кончено, и стены,
Вновь кровью павших до отказа
Наполнив каменные вены,
Уснут до нового показа.

И он придет, такой багровый,
Как отблеск мирного заката.
За что вы, боги, так суровы?
Неужто правит всем Геката?

. * * *

И боги так же греют руки
В огне горящих городов,
А люди молятся науке
Идохнут от ее плодов.

Взрастили семя вечной славы,
Технически осмыслив век,
Забыли книги старой главы —
Грядет компьютер-человек.

И боги будут насмехаться
Над их стремленьем преуспеть,
А души будут задыхаться,
Устав терпеть! Устав... Терпеть...

* * *

Ведь стану пылью на дороге,
Стелиться тихо буду,
Когда ходить устанут ноги,
Скакать и прыгать всюду.

Ведь и моя жизнь оборвется,
Устав писать, рука завянет,
Когда реальность вмиг сотрется —
Когда-нибудь меня не станет.

* * *

Привет, старик! Ну, как дела?
Давно тебя не слышал.
А Ленку помнишь? Родила.
Что-что? Как назвали?
Не знаю, вроде Гришей.

Все куришь? Да, здоровье грех.
Кого из наших видел?
Да брось ты, неужели всех?
И даже Колю с Лидой?

Ну, ты даешь, старик, отпад,
Как ГТО с размаху.
А помнишь Веркин водопад
Волос, ну, а Малька, неряху?

Да, связь плохая...Телефон.
Или твой голос погрубел.
Стой, выключу магнитофон.
Кто-кто ты говоришь запел?

Кто, Павлик? Да не может быть!!!
Дела, давно не заходил.
Ее? Пожалуй не забыть...
Нет, не люблю, старик, любил.

Ну, все, брат, времени в обрез...
А жить ты все-таки спеши.
В долги? Да вроде не залез.
Ну, все, старик, ...звони... пиши...

* * *

Написать бы одно только слово,
Да вот руки свинцом будто стали.
А ты помнишь, как листья сурово
Будто камни с деревьев слетали?

Помнишь, ветер, срывая улыбки,
Пел мелодию знойных желаний?
И слова были жертвенно-зыбки,
Пенясь в дымке разрозненных зданий.

Да, урок получив неизбежный,
Лето кануло в омут забвенный,
Как школяр на занятиях прилежный,
Проштудировав определенья.

И скорей из бетонного плена
Речка мчалась за город печально,
И проспект да и серые стены
Ветру вторили также банально.

Так же глупо и так безучастно
Остывал мой опешивший город
А в глазах детворы было счастье,
Что зима начинается скоро.

Детвора была в бурном веселье,
Дети, радость — все это не ново.
Холод с ветром украли и спели —
Как чужие — последнее слово.

* * *

Я б рассказал тебе сказку, малыш,
Но черные тучи сгустились над лесом,
Забавно смотреть мне, как ты тут сидишь
И смотришь на все с интересом.

Не знаешь еще ты, как буря ломает
Деревья и души — ей разницы нет,
Но это вины ведь с нее не снимает
Даже чрез тысячу лет.

И мокрые мысли цитатами пляшут,
Да, снова с весною придет новизна—
Поверь мне, закончится кашель.
Мне ли об этом не знать?

Хоть пожил ты мало, пока не спеши,
Побудь еще в мире заоблачных грез
И воздухом вольным свободно дыши,
Да пей чистоту неотравленных слез.

Слез не обидных, а попросту детских,
На взрослых, прошу, только, ты не равняйся,
Они ведь забыли, как так, по-простецки,
А ты, коли хочешь, давай, не стесняйся.

И буря не так уж и страшно лютует,
Не все так уж плохо, вот видишь, малыш,
А в сказку ты верь, в небылицу простую,
Постой-ка, дружок, ты, смотрю, уже спишь?

ПРЕКРАСНОГО ЗАМКА СВОДЫ

Прекрасного замка своды...
И лестница в небеса,
Старинные стены
Из красного кирпича...

Тех башен блистательный облик,
Что взором пронзали врага,
И врата, что открывались,
Когда за порогом друзья.

Теперь там руины остались,
Теперь там не слышен уж стук
Средневековой шпаги
И крика предсмертного звук.

Теперь не ходят в кольчуге,
И нет ни щита, ни копья,
И пали стены от вьюги
И проливного дождя.

Теперь бумажные замки
Поспешно возведены,
А средневековой шпагой
Прокол так легко нанести.

Мы стены разрушили
И думаем: «Как хорошо».
Мы так теперь беззащитны,
Как глупо рушить добро.

Теперь мы под ударом
Любого напада судьбы,
Теперь мы и гостю не рады,
Ведь в каждом врага видим мы.

А все отчего? От жилища,
Что так непрочно оно.
И так всем безразлично,
Если лишиться его.

Мы потеряли опору,
Мы потеряли себя,
Надо уйти от горя, —
И замки строить, друзья.

* * *

*Печали в сезоне
Вдруг стали так модны...*

Ну, что, Амалфей,
Что делать мы будем?
Прибудем, убудем
И снова прибудем.
На станцию «Жизнь»
Под горящим огнем.
И будет ли счастье
И будет потом?
Потом где-то что-то
И как-то кого-то,
Но это все просто
И пусто, и броско,
И звонко, и тонко,

И густо, и тесно,
И все интересно,
И вряд ли все надо?
Но хочется рядом...
Но это все блики,
Скользящие лики,
Тупые ботинки,
Сплошные картинки.
И счастье забылось,
В рутине разбилось
И чисто, как милость,
Мне счастье явилось.
Но бал — это лишь сон.

Второй вагон и тишь,
И поезд без рельсов,
Маршрут неизвестен,
Мосты разведены.
Печали в сезоне

Вдруг стали так модны,
И были казнены
Огни на перроне.
И счастье и воля
Уснули в вагоне.

РОЖДЕСТВО

Светлый праздник
Рождества Христова,
Что поддыхает жизнь
В умершие глаза,
И с рождением Сына Бога
Заново рождаются сердца.
Рождество — рождение святое
Души радостью наполнит
Для добра. Рождество
Прекрасное, святое.
Рождество — о радуйся, душа!

ВОСЕНЬСКІ ПОДЫХ

Восеньскі подых
Нечы ўздых.
Сонца не бачылі
Іх удваіх.

Колас саспелы.
Асеннія дні.
З вуснаў зляцела:
«Не зберагчы».

Восеньскі подых
Зімовая квець.
І будзе доўга
Недзе балець.

Схована, стоена
У глыбіні.
Хутка прабеглі
Гэтыя дні.

Будзе балюча
І цяжка трываць,
Будзе жадацца
Штосьці сказаць.

Будзе бясконца
Нязведанай плынь,
Будзе і сонца —
Твой успамін...

821175

БІБЛІЯТЭКА
Беларускага дзяржаўнага
тэхналагічнага ўніверсітэта

Ганна БАЙДАЛА

*Нарадзілася 17.11.1984 г. у г. Мінску.
Студэнтка 3 курса факультэта вы-
давецкай справы і паліграфіі.*

* * *

Я — груда ходячих образов,
Я — воспоминание собственных строк,
Я — лишь чье-то создание,
Способное создавать свое.

* * *

Брату посвящается

Ты приходи же, муза, приходи,
Не оставляй без вдохновенья!
Поэт не может без любви,
Так, как мой брат не может без печенья.

* * *

Березы зелены, летает пух,
В себе уверена, спокоен дух.
Вся жизнь тревожная
Уже прошла,
Я уж не прошлая —
Я новая пришла.

* * *

Я — тревожное ощущение
Чужих непрожитых бед,
Я — прекрасное воплощение того,
Чего не встретишь нигде.

Я — особа смешная, наверное,
Но улыбку свою не прячь,
Мое сердце, такое неверное,
От нее пускается вскачь.

Если я улыбнусь, ты тоже
Изогни свой прекрасный рот,
Я улыбку почувствую кожей,
Уж свернув за поворот.

Я такая непостоянная,
За любовь ты меня прости,
Ведь душа моя окаянная
От тебя может уйти!

* * *

Вы хотели мне души своей
Богатства показать,
Любовь прекрасную
Материальностью отмерить,
Стремились вы меня не потерять
И светлую любовь деньгами затопить,
Словами усладить мой слух...
Итог: терпеть вас не могу!..

* * *

Подарю я тебе, Беларусь,	Воспитаю, тебе отдам,
Четверых сыновей,	Тех, что кровь питает моя,
И вокруг все видят пусть,	Научу их любви к берегам,
Что нету парней сильней.	Омывает что Березина.

Я им волю свою отдам
И силу свою разделю.
Подарю я тебе, Беларусь,
Всех, кого так люблю!

* * *

Люблю зеленый цвет в природе,
В одежде чаще голубой,
При фиолетовой погоде
Люблю разгуливать нагой.

Люблю весенние раскраски
На лицах, на телах,
Похожие на удивительные маски,
Когда кричат все ох и ах!

Люблю я радужные смывы
Весенней пестроты земной
И влажные сверкающие сливы,
Что летом зреют надо мной.

Люблю и жаркие пейзажи,
Теплеет цвет моих волос,
А кожа не светлее сажу
Вокруг не спрятанных купальником полос.

Люблю осеннее веселье:
Все утопает в золотом,
Шумит невыпитое зелье,
Оставленное на потом...

Люблю цвета-метаморфозы:
Цвет капли и нерасцветшей розы,
Под снегом спрятанной мимозы
И солнца, севшего в горах...

* * *

Есть слово простое — навсегда,	Я верила тебе,
Я вспомнила его тогда,	И свету, и весне,
Когда в тиши сказала «да».	Твоим губам и
Я верила. Тогда	Теплым песням...

Я верила, ждала и отдавала
Тепло, которое несла душа,
Я верила и говорила «да»,
Подразумевая — «навсегда».

* * *

Лучик солнца на окошке —	Море плещет и играет
Пятна на полу,	В камни и песок,
Кошка спит в своем лукошке —	Твой щенок забавно лает —
Я тебя люблю.	Ты не одинок.

Дождик сыплет капли густо,
Теплые, большие,
По дороге идут гуси —
Такие смешные!..

* * *

О светлая муза, проснись и запой
Своей сладкозвучной, елейной струной.
Напой мне куплет о любви и борьбе,
Чтоб выразил все мои чувства к тебе.

Тому, кто унес мое сердце украдкой
И зиму хранил его в старой тетрадке,
А после, весною, снега растопив,
Он, сердце полый черной куртки укрыв,

Метался и плакал, боялся и звал
Не зря... ибо миг тот настал,
Когда в том же самом, болящем месте
Выросло новое, синее, сердце...

* * *

Пуškai он смотрит и завидует,
Что мне легко, светло и ясно,
Пуškai из глаз он сыплет искрами,
Ведь все равно это напрасно.

Пусть сам печалится и сердится,
Что потерял меня совсем,
Дорога мне прямая стелется
И впереди — прекрасный день!

Наталія БАЙКО

Нарадзілася 15 чэрвеня 1985 года ў г. Салігорску. Скончыла СШ № 12 г. Слуцка ў 2003 годзе і паступіла ў БДТУ на факультэт выдавецкай справы і паліграфіі. У 1998 годзе атрымала ганаровую грамату на конкурсе юных поэтаў Таварыства беларускай школы. Друкавалася ў слуцкай газеце «Кур'ер».

* * *

Ты странный, ты даже не смотришь мне в глаза,
А значит, не судишь.
Как много и сразу хочу рассказать
О мыслях и людях.

Ты странный, как небо на черном пятне
Последней улыбки.
Рисуешь вопросы не всем и не мне
И делишь ошибки.

Ты странный, и глупо тебя забывать,
Закрывшись руками.
Таких не находят, таких рисовать
Мечтают веками.

ОНИ

Серые минуты бескрайние
Облаками лезут немытыми
За цветами первыми, ранними,
Сном и ожиданием сшитыми.

Моются в рассветах душистого
Черные дороги забытые,
Пыль с утра глотая нечистую
И сердца травинки убитые.

Падают в молчании преданном
И цветы срывают угрюмые
В мире и в ещё неизведанном,
Падают, и думают, думают...

БЕЗ ЦЯБЕ

Ні гэтыя бязмежныя пачуцці,
Ні словы жалю, ні твае сляды,
Не застануцца і не ўскалыхнуцца
У год растання і ў век бяды.

Крыравым небам новага спаткання
Узбудзім думкі, горшыя ў жыцці.
Такое новае да болю ўспрымання
Змагла так хутка на чужбіне ты знайсці.

Матуля родная, я плачу, я гарую.
Мая любоў да воч тваіх яшчэ мацней.
Ах, родная, сумую і сумую.
Там усе, там — ты, там неба прыгажэй.

Куды пайду — усюды горш за гора,
Да рук тваіх лячу ў марах я.
Як пераплыць сцюдзёнае мне мора?
Як будзе грэць жыццё любоў твая?

Люблю цябе, так моцна, як ніколі,
Не думала, што можна так любіць.
Ты адпусціла дочаньку на волю,
А я не ведаю, як жыць...

* * *

Усход. А мне здаецца, захад.
Бярвенні пад чужым акном гніюць.
І пад адным вялікім дахам
Любімых песень не пяюць.
Не ведаюць. Не застаецца волі,
На ланцуг пасадзяць пад чужым акном.
Тады спрабуй пражыць без болю.
Пражыць! А не «Здымаецца ў кіно».
Захад. І здаецца захад.
Канец пачатку, як канец жыцця.
Гніюць бярвенні пад акном і дахам
Бесперапыннага распаду і зліцця.

Нарадзіўся ў 1949 годзе ў вёсцы Масенкава Полацкага раёна Віцебскай вобласці. У 1971 г. скончыў Віцебскі педінстытут. Кандыдат філасофскіх навук, дацэнт кафедры філасофіі і права БДТУ.

ВУЧОНЫЯ ШТАНЫ, АБО ЧОРНАЯ ДЗІРКА

Скзাপны званец хабар косіць
Пад вучоную ступень.
Хто даляр яму прыносіць,
Цягне хто «на чай» у цень.

Ды ён — хітры, выбірае,
Каб знячэўку не згарэць,
Кашалькі таго шманае,
Хто імкнецца сам нагрэць.

Не прайсці каб падазронам,
Мімікрыю зачапіў.
Прынцыповасць ён бароніць,
Справядлівы гнеў здабыў,

Працу дрэнную дратуе,
Сябе мэтрам кажа ён,
Для вытворцы не шкадуе
Слоў калючых на праклён.

Зробенгудзіў сваю ролю,
Цяпер маска яго знак,
«Гарантуе» яму волю
Віртуальны Задзяк.

Самастойных ды змястоўных
Праз «сцяну» не церпіць ён,
Асабліва гвалтам поўны,
Калі ў іх выдатны плён.

Ён павінен быць патронам,
У галіне перадкаваць,
І на талент і на гонар
Будзе ён дазвол даваць.

Сам разнёс па выдавецтвах
Лісты колішніх лістоў,
Каб было не надта прэсна
Думкі ўціснуў без імён.

Знаўцам брыдка сустракацца
З перажованай мудой —
Ён не ўстане развітацца
З фанабэрыяй сваёй.

Слыжны дужа ён прамоўца,
Сказаць не грэх, званне апраўдаў.
Толькі, зноў жа, ён — не творца —
На пракат паняцце ўзяў.

* * *

Быў вучоным, як стараўся,
І заўзята працаваў,
Да мудрэйшых ён звяртаўся,
Веды спраўна здабываў.

І дамогся ён прызнання,
Быў пачэсным яго лік,
А заслужаныя званні
Да пасады прывялі.

Ды на тым і кінуў творчасць,
Падхалімаў нарабіў
І прывабна непрыгоднасць
Чорнай мантыяй прыкрыў.

* * *

Слава робіць ганарыстым —
Хто не здатны з сябе кпіць,
Справы пыл гатоў карысным
Сінікурствам замяніць.

* * *

Ён стаў на шлях, дзе ён адзін	Дзе не ўзрост і не нарада,
Шальмуе марны ўспамін —	Памер кішэні ці пасада
Як у жыцці было святло,	Не ўсталёўваюць людзей,
Што ў зорны край яго вяло,	А толькі значнасць іх ідэй.
Дзе вартых мудрасці савет,	Ён ў гэта заляцаўся,
Дзе ісціны ў пашане ў свет ¹ ,	Ды там надоўга не застаўся —
Таварыш — крытык, дзе сусед	Ствараць і траціцца бясконца —
Душэўнай шчодрасці паэт,	Не для яго такое сонца.
Дзе працы культ, дзе норма дня,	Ён вырашыў інакш пражыць:
Дзе таленты — ўсе радня,	Наверсе каб і слынным быць,
Дзе творчасці ўласны дых —	Знаходкі каб ўсе яму
Палон жаданы для ўсіх,	Ад творцаў неслі аднаму.

* * *

Ды мара тая выйшла згубнай:
Хто ўзяўся толькі забіраць,
Павінен будзе неадступна
Душу карысці цалкам здаць.

* * *

Як дзіркі чорныя ў сусвеце,
Такія людзі хцівасць месцяць,
Адтуль да вольнага жыцця
Няма зваротнага выйсця.

У дзірцы шмат чаго прапала:
Любоў, натхненне, творчы дар.
Расце, вялікай яна стала
І патрабуе больш ахвяр.

Сябе ён дзіркай адчувае,
Бо сэнсу вартага не мае,
Усе набыткі ад таго —
Як часткі бездані яго.

Ад іх не можа адарвацца
Не ўстане над сабой ўзняцца,
З душы навару ён не мае,
Як пустазелле вынішчае.

¹ Маецца на ўвазе супольніцтва вучоных, якія пазнаюць розныя ісціны.

І немач гэту не адоліць:
Усё мацней яна няволіць.
Не мае сілы, каб аддаць,
А можа толькі браць ды браць.

Мамоны¹ верны даручэнец,
Для мома² здатны адшчапенец,
Сумлення рад наадварот
Яго праходзіць навывёт.

Такую выпесціў загану —
Не дрэмле тая позна, рана,
На бізнес гоніць зноў і зноў
Да цёмных, прагных гандляроў.

* * *

Начамі ў поўню ўстае —	Сабой ён толькі дзірку ўяўляе
Яму спакою не дае —	І самаедства. Хутка дзень,
Ідзе ў нікуды, глядзіць	Няма ўжо волі, жах блукае:
І цыгарэтаю дыміць.	Як з-пад яго драпежны цень,

Цень перарос яго фігуру,
Ён губіць свет, як дзікі цмок,
І вызначаецца натура
Яго, як фігавы лісток.

* * *

Кон лёсу трэба перайначыць,
Каб не загінуць ад сябе.
Цяглом належыць тых прызначыць,
Хто мае святасць на ілбе.

Няхай яны яго ратуюць —
Вялікіх трэба шанаваць.
Няхай цяпер яны бядуюць,
Як лепей ім сябе аддаць.

Яму, каб быў зноў у фаворы
(Другога і не можа быць),
А быдла ёсць, каб бездакорна
Па статусу яму служыць.

Ён разлічыў дакладна тое,
Што грэх яго другім баліць.
Не будуць жыць яны ў спакоі,
Калі яго не прытуліць.

¹ Мамон — злы дух, скнарнасць і срэбралюбства.

² Мом — старажытнагрэчаскі бог насмешак і зласлоўя.

* * *

Ад спагадлівых і добрых
Дзіркі чорныя растуць,
У сівых часінах людных
Пустацвет яны даюць.

Што іх справы, што памкненні
Іншай веры — забыццё,
Бо заўжды яны больш цэняць
Сваё чорнае жыццё.

Вось вучоны — быў прывабным,
Калі ў працы расцвітаў.
Рэкецірам стаў нахабным,
Годнасць творчую прадаў,

Не народзіць больш адкрыццяў,
Не прыбавіць ведаў ён,
Пачарнее колькі жыццяў
Чорны вернецца праклён.

Ды ён не будзе заракацца
І пагаджацца, што — прывід,
А каб ў вечнасці застацца,
Заходны скрадвае прыкід.

Дзе ён абрудзіў — не абрацца,
У гурт выдатных не ўвайсці,
А карыфеем каб здавацца,
Сябе прарокам абвясціў.

У іншаземцаў справаздачыў —
Што ён нязгасны тут адзін,
Хаваў у тым сваю нястачу,
Каб шанец мець ад іх краін.

І на абцяг зямнога шара,
Як заваёўнік-глабаліст,
Сваю персону ўвесці марыць,
Бы небам сплушчаны касміст.

Сабе, як месіі, паверыў,
Што для яго званы грымяць.
Людзей па тым ён толькі змераў,
Як гне ім горб яго імя.

Патрэбай стала звычка змрочыць,
Хлуснёю праўду заціскаць,
Уладу цемрадзі прарочыць,
Бяду на горных наклікаць.

Сцяў светапогляд грошай багнай,
Свет прагматычным бачыць ён,
І прыхапіць нязносна цягне
Заўзятасць мрояў чыстых дзён.

Асатанелыя настроі
На ліха выбар прызнаюць,
Ахвяраваную прыстойнасць
Прыстасаванню аддаюць.

На дне раздвоенай натуры
Благіх спакус вужачнік звіў,
І да падзвіжніцкай культуры
Ён здрадай браму зачыніў.

Як з ценявухай ён злагодзіў,
Звярнуў да д'ябальскіх высноў —
І думак прыск стаў падобны
На зграі чорных гурганоў.

Ад архетыпа¹ ўсіх вякоў
Падняў ён воўчы нораў жэрці
Ці то чужых, ці сваякоў,
Ад іх клыкоў каб не памерці.

Дзіця няўстойлівай пары,
Шукальнік славы і выгоды,
Абразу горкую стварыў
Для чалавечае прыроды.

* * *

Згасла так яго вучонасць,
Знік імпэт, як з плыні човен.
У людзі толькі для маны
Бярэ вучоныя штаны.

* * *

Пэўна ў тым законе сіла:
Ёсць ўсюды пустацвет,
Каб жыццё людзей вучыла,
Да святла гарнуўся свет.

¹ Архетyp — прыроджаная неўсвядомленая псіхалагічная ўстаноўка.

Нарадзілася ў г. Баранавічы ў сям'і ўрачоў. Пасля восьмага класа паступіла ў ліцэй № 1 г. Баранавічы, які закончыла з сярэбраным медалём. У 2002 г. паступіла на факультэт тэхналогіі арганічных рэчываў. Вершы пачала пісаць у восьмым класе.

ГЛАЗА

Глаза умеют говорить понятней всяких слов,
Глаза способны подарить и ласку, и любовь.
Большая сила есть у глаз, ее не одолеть —
Глаза ударить могут вас
В сто раз сильнее, чем плеть.
Глаза, как меч, пронзят вам грудь,
Признаются во всем,
В глазах ты можешь утонуть, как в омуте речном.
Глаза вам могут приказать за ними вслед ходить.
Глаза вас могут наказать и могут вас простить.
Глаза заставить могут вас, лишь только в них глядеть.
Большая сила есть у глаз, ее не одолеть.

* * *

Мы друг в друге не нуждаемся,
Мы друг другу не нужны,
Ты, родной, еще раскаешься,
Но прощения не жди.
Вспомнишь ты меня не раз еще.
Все напомним обо мне:
И звезда, не в срок упавшая,
И луч света в темной мгле,
Осенью — туман над озером,
Летом — трели соловья,
И весна с грозой над городом,
С вьюгой лютою зима.
И не раз еще мы встретимся,
Сможем вновь поговорить,
Может что-нибудь завертится,
Но любовь не вернуть.
Я хочу, чтобы слова мои
Не давали тебе спать.
До тех пор, пока с другою ты,
Их не буду повторять.
И в вечерний час молитвенный,
И заутренней порой,
В горе, в радостях и мыслях
Буду вечно я с тобой.

* * *

Каждому — свое,
Всем — свои напасти.
Каждому — свое
Горе или счастье.
Всем — своя семья,
Всем — своя работа,
Но не всем дано
Полюбить кого-то,
Полюбить лишь раз,
Полюбить навеки,
Видеть всю себя
В этом человек;
Полюбить лишь раз,
Полюбить до боли,
Полюбить, оставшись,
Навсегда на воле.

* * *

Все в этом мире — ты и я
Как нам не жаль — не навсегда.
И это небо и земля
Когда-нибудь исчезнут, да.
Не плачь, родная, улыбайся
И не считай, как четки, дни,
Коротким счастьем наслаждайся
И каждый миг любви цени!

Наталля ДАНЭЛІЯ

11 студзеня 1982 г. нарадзілася ў г. Ліда. Пасля пераехала ў Мінск. У 1996 г. паступіла ў тэхналагічную гімназію № 158, якую скончыла ў 1999 г. У гэтым жа годзе стала студэнткаю БДТУ факультэта выдавецкай справы і паліграфіі. Закончыла музычную школу па класе фартэпіяна. Вершы пачала пісаць з дзяцінства.

* * *

Под пламенным покровом летней ночи
Увидела сияние влюбленных глаз.
И закипело все внутри, стал миг короче,
Когда в лесной глуши увидела я Вас.

Вы провожали меня молча — взглядом.
И все смешалось для меня, лишь те глаза
Заставили не уходить, а находиться рядом...
Казалось, что мгновенья превращаются в года.

Я прочитала в этом взгляде тайном
Все, что хотели Вы сказать без слов,
И в нашем разговоре глаз случайном,
Слетали цепи прежних всех оков.

Я видела волненье, нежность, радость,
И нервное подрагиванье век,
И тела Вашего благою свежесть
Я не забуду через сотни лет.

Я видела тот взгляд, и все на свете
Собралось для меня лишь в тех глазах,
Я видела в них все в счастливом цвете:
Весь мир, и Вы, и все в цветах.

Мгновенья длился этот поединок,
Но на меня обрушился он вечностью любви.
Я не забыла и тех частинок,
Что, уходя с собой, Вы унесли.

* * *

Последнее дыханье издавало лето.
Прощалось все с божественной красой,
И в этом отблеске погаснувшего света
Ты нежно до меня дотронулся рукой.

Границам счастья не было предела,
Хоть лето уходило — оставался ты.
Мне жизнь давала все, что я хотела:
Любовь, романтику, надежду и цветы.

Пила я счастье страстными глотками,
Безумиям не наступал конец,
Любовь бежала к нам огромными шагами,
За ней давно был послан наш гонец.

От суеты дневной мы укрывались ночью,
Где были только чувства, ты и я.
Осенний ветер радость нам пророчил
И радость была верною день ото дня.

* * *

Вот и все: спектакль окончен,
В зале бурные аплодисменты,
Сняты маски, день закончен,
Выслушал все комплименты.

И клоуном ты уставшим
Возвращаешься домой,
И невольно понимаешь —
В жизни ты совсем другой.

Рад на сцене ты и весел,
В жизни грусть — твоя жена,
Хочешь в жизни быть как клоун —
Клоунская у тебя судьба.

Должен ты скакать и прыгать
Перед глупою толпой,
И заранее ты знаешь,
Что смеются над тобой.

Если боль стучится в двери,
Плачь, но все равно пляши,
Ты смешной, всех не волнует
Крик живой твоей души.

Прячь его как можно дальше,
В самый тайный уголок,
Чтоб никто его не видел:
Ты смешной, ты одинок.

Радость ты приносишь людям,
Ну, а люди, что они тебе?
Никому ты здесь не нужен,
Если только сам себе.

ЛІЦЬВІН

Ты жыў на сумежжы
Трох магутных краін
Дзесь на Ашмянскім узвышшы
Ціха жыў, сябе бараніў,
Толькі доляю крыху не выйшаў.

Ад крыжацкай навалы,
Ад татарскіх плямён
Бараніў ты сябе і суседзяў.
А яны адказалі праз сотню гадоў:
Нават мову запаланілі.

Час прайшоў, новы сцяг
Узвіўся над нашай краінай,
А ты назаўсёды застаўся ў промнях,
Ліцьвін, абаронец Айчыны.

Ты жывеш і не ведаеш добра,
Хто ж ты такі,
Ці паляк, ці літовец, ці рускі,
А Радзіма ў цябе толькі адна,
І завецца яна Беларуссю.

МАЯ ПАГОНЯ!

Куды імчаць ліхія коні!
Куды ляціць сняжынак пыл!
Яны бягуць, бягуць на волю,
Дзе лёгка жыць, як мае быць.

І цёмнай ночкай у зорным небе,
І яркім сонцам у светлы дзень
Пагоня ў марах і ў целе
З настоем адбівае лень.

Яна ўсё кліча за сабою
Ў светлы, новы, чысты шлях
І хоч не хоч пайдзеш за ёю
У нязведаны абсяг.

МАМЕ

Прости меня за то, что было,
За то, что будет, ты прости.
Наполнят силы твое тело,
Внучат дождись. Живи, живи!

Твоей болезни тяжкий камень
Растопят слова мои.
Они растопят лед — и пламень
Взыграет у тебя в груди.

* * *

Мамочка, милая мама
Жизнь без тебя тяжела.
Только теперь понимаю,
Как ты мне дорога.

В снежную зиму и в знойное лето
Мысль о тебе летит лучиком света,
Мрак расступается и тишина.
Образ в душе твой осветит луна.

Жизнь веселеет от мысли о том,
Вновь я вернусь в любимый свой дом,
Где ты у двери встретишь меня,
Мамочка милая, мама моя!

* * *

Отец, ты часто был суров,
Но прав — я знаю,
Что только счастья до краев
Ты мне желаешь.

Но иногда в душу мою
Войдет сомненье,
Тогда уж мысль свою
Я выскажу без промедленья,

И в воздухе метнется вдруг гроза,
Ох, разыгаться может с ничего она.
Протистоянье двух: Баран и Бык —
Никто из них сдаваться не привык.

Анатолий ЖЛОБИЧ

*Нарадзіўся 25 верасня 1928 г. у вёсцы
Блужа Пухавіцкага раёна Мінскай воб-
ласці. У 1930 годзе бацькі былі рэпрэса-
ваны і сасланы ў Сібір. Атрымаў аду-
кацыю і працаваў у Расіі. З 1962 г. пра-
цуе ў БДТУ. Дацэнт кафедры энерга-
зберажэння, гідраўлікі і цеплатэхнікі.*

СПИ, БРАТ МОЙ...

Леониду

Шли, наступали, но был и «гамбит»!
Фашистскими «наци» под Севском убит
Боец молодой с душою кристальной.
Подарок ему от Вестфалии дальней
Прислали друзья — пролетарии Рура;
Пропела не трелями — гулко бандура,
Оскалясь! и траур — волной до Амура.

В багрянце котомка, повисла у ямы;
Пробит и дневник полевой со стихами,
Бесценный!..

Победу ты пел, смерти не чая,
Как ветка, качнулся, упал, не отвечая.
И скорая долгая память в народе
— О жарких боях у села Доброводье —
Былиной дымится,

без яркого пламени в оде.

Последний приют белорусу — на Севе!
Где витязей души витают доселе.
Спи, брат мой, по-царски покойно,
Периной солдатам — широкая пойма.
Шла, прогудела тут армия Батова
С дуги огневой — шестьдесят пятая!
Стальными когтями помятая...

ПРОЩАЙ, ДВАДЦАТЫЙ...

На сходе века-льдины
Дрейфуют души к Богу,
«Волков» из чрева субмарины,
С глубокой верой долгу!

Дымит сиреневая льдина
Тысячелетней стылой груди;
Прощай, пурпурная година, —
Мой алый знак нагрудный.

Последний лист! и вздохи:
— Что там, за кромкой века?
Дрожат ли дальние сполохи?
Искрит ли гений Человека?

Уж Новый год явился миру
Как щедрый внук, цветущий!
Принес по елке-сувениру
В дома приватные и кущи.

ЭКЗАМЕН

Июнь. Дела пошли быстрее:
Не спит студент, и даже Элла,
Душистой розочки острее,
С утра к наставнику подседа.

— Профессор, свет! ну просто горе,
Даются туго мне задачи;
Теорию учила всю, от Пифагора
До стен тройного интеграла.

Выходит зря рядами Фибоначчи
Любимых кроликов считала?..
Учила даже тензор Риччи!..
Плачу вам, хоть и проиграла?

— Да будет, ангел, вам «отлично»!
Видать полет высокий, редкий,
Всю шалость мысли. Романтично,
Когда ответ находят меткий, —
Похоже, цвет для старой ветки.

Экзамен сдан: затихли чувства;
Терзанья Эллы — верх искусства?
Евклиды — стоп, уж с перевала
Ползут другие суперглыбы;
О них подруга распевала!
А вы, петь химию смогли бы??

ЗАКОНЫ

*Чего умёр, мужычок?
Уцякай ад «закона»!*

Ф. Богушевич

Вас, тучи, облачка уютны
Упорно книзу тянет Ньютон!
Но мудрый грек толкает кверху,
А вы на месте! иль даже — вбок,

Когда подует ветерок...
 Когда ж подумаем,
 Что миром правит Бог,
 Нам, грешным, не до смеху.
 Громады башен строит время.
 Их красит Гелиос в оранже:
 — Всевидящий, бродяжный —
 Блестящий диск! Он шар приемля,
 Лучами греет в темя;
 Всплывает пар белесый, вьется,
 Покамест в тучи не сберется.
 Зигзагов бег — пылают грозы;
 Вода струится, град «кометный»
 Стучит и прыгает несметный!
 У неба жизнь — метаморфозы...
 Ученый грек попал впросак?
 — Кругооборот! — сказал бы Исаак, —
 Законы, в общем, неприметны.
 Но резво пишем их; до жути
 Законы цезарей мы крутим.
 Дедов ли чтим, шлифуя фразы?
 Какой Статут ржавеет в Минске!
 Литвинов честь! Векам указы...
 Салеги щит — не меч бандитский,
 «Бо слоун к Льва чаруе с вы».
 Зачем венки топтать, Россия?
 Сражались, грезили высоко!
 Гудели пьяные во мгле:
 «Ввысь взмывает сокол, —
 Жметесь уж к земле!»
 О жизни «дна», где людям тесно,
 Писал Олеша-«люмпен», окал;
 Законы в душах, как известно,
 Искал Гигант сей, повсеместно.
 «Во время оно» пионеры
 Историю писали под диктовку:
 Законы древние, до нашей эры —
 Соломона. Учили сразу и винтовку!
 Шептались, верили — она новинка;
 В ее затворе — хитрая личинка,
 И штык — ножом отточен даже,
 А мушка! мушка не промажет...
 Закон с годами стал добрее.
 Завился в кольца год Дракона,
 Приятен черным на Бродвее, —
 Согреть бы рыжих на балконе!
 Дела в судах пошли быстрее:
 Не спит народ, и даже Элла
 — С кучкой долларов «в законе» —
 К судье присяжному подседа.

Еще вчера паломник мудрый —
Свободы друг — на скалы лазал,
Расправив шелковые кудри, —
Внимал кунак словам намаза.
И нынче там взлетает беркут,
Сияют ярко звезды, меркнут;
Законам гор подвластный Терек
Несется вниз, смывая берег.

Не дай Бог красить мщенье
Ножом в таинственном ущелье...
Закопу в тон клепаем латы —
Литавр погромче звоны в Минске;
Слова колымские крылаты
Кидаем спьяну по-российски,
Язеп свинцовыми загружен:
Дуплетом он — и зубр контужен.

Простите, други! Томск татарский —
В Нарыме светоч царский,
Теперь, когда синеет грусть,
Пою родную Беларусь!
Любя народ наш христианский,
Увы, «порадовать» берусь:
Есть ум глубокий, ум Скорины!
В «трасянке» мутной позабыли
Мы гонор пращуров старинный,
И щуря глаз, берем под «брыли».

ПРОЩАНИЕ

Боль...Пишу седея,
Черней бушлата стих;
Убитый, ждал надеясь!

Штормит людское горе —
Притихло Баренцево море.
Гарпун торпедный ли настиг,
Вонзившись в нос? другая тайна?..
Рванула мощь у ног: не слышен «СОС».
— Прощай, прощайте Лячин! не случайно
Плывут венки, букет из дивных роз.
— Как детище поднять (бывали беды!)
Не ведают пока и чудо-архимеды.
Такая жуткость! верить трудно:
Поблёкли звёздные красавцы..
Вода — под солнцем изумрудна —
Пролезла гидрой в судно;
Озлясь, покинув «шканцы»,
Темнит, зажав отсеки.
— Прощайте, братцы,
Слеза вовеки...

Максіміліян КАПЫЛОВІЧ

Максіміліян Мікалаевіч Капыловіч нарадзіўся 27 студзеня 1970 года ў горадзе Мінску. У 1987 скончыў СШ № 16 і паступіў у БТІ. Пасля першага курса быў прызваны ў армію, а потым працягваў навучанне. У 1993 паступіў у аспірантуру пры кафедры аналітычнай хіміі. У 1998 абараніў кандыдацкую дысертацыю. Працаваў асістэнтам на кафедры.

НА РЫБАЛКЕ

О, лето красное! Вот, наконец, и ты:
Вода, природа, солнце и цветы,
Каникулы, рыбалка и загар,
И утреннего зарева пожар!
Туман клубится на рассвете
Над тихим озером в лесах,
И солнце в золотой карете
Сверкнет на синих небесах.
Вдруг первый лучик, третий, пятый
Запляшет на воде седой,
И тут прибрежный куст мохнатый
Зеленой станет бородой.
Тихонько поплавок качнется,
Затихнет, в сторону пойдет,
Нырнет, всплывет, пошевелинется
И резко под воду уйдет.
Струною леска натянулась,
Звенит, трепещет и поет,
Дугой удилище прогнулось,
Но нет, теперь-то не уйдет!..

Вольга КОВАЛЬ

Нарадзілася 25 лістапада 1980 г. у Бабруйску. Скончыла СШ № 2 г. Бабруйска з залатым медалем. У 2003 г. скончыла гістарычны факультэт БДУ, дзе ўзначальвала літаратурнае аб'яднанне «Багема». Вершы друкаваліся ў газетах: «Бабруйскае жыццё», «Прэображэнне», «ЛіМ». Выйшлі з друку зборнікі «Пасля» (2001) і «Пацалунак Эола» (2004). З 2003 г. з'яўляецца асіпіранткай кафедры гісторыі і паліталогіі БДТУ; сябра літаратурнага клуба «Ветліца».

* * *

Падніму адарваныя крылы,
Памалюся старой іконе,
Чужы горад не стане мілы,
Кубак кавы грэе далоні.

Напішу яшчэ новыя вершы,
Ды складу той адзіны мой,
Ненапісаны, самы лепшы
Пра каханне, жыццё і боль.

Напішу заўтра новыя словы,
Толькі мне і толькі мае.
Будзе раніца, дзень прыйдзе новы,
Незаўважна мінаюць дні.

ЛІСТ ДА СЯБРА

Бессмяротныя і шчаслівыя,
Мы шукалі з табой свабоду.
Ды адважныя і палахлівыя
Мы кляліся свайму народу.

Па-дзіцячы наіўна верылі,
Што палепшым з табой мы свет,
Ды партрэты паэтаў клеілі,
Выразаючы іх з газет.

Мы гулялі з табой у хованкі,
Святкавалі з табой Купалле.
Помніш лета, збаночак поўненькі,
Пацалункі, маё каханне?

Пасталелі з табой мы рана,
Застаецца нам успамін.
Зараз мару і мрою мала,
Няма волі, няма навін.

Я КАХАЮ

Я кахаю... дзіўна, асцярожна,
Каб ніхто не крыўдзіў пачуццё,
І кахаю, калі гэта можна,
А мацней — як нельга, не маё.

Я кахаю словамі ў вершы,
Позіркам пяшчотным у расстанні,
А наступны дзень зноў будзе першы
У маім бязлітасным каханні.

* * *

Мы размінёмся ў метро
І наімчым хутчэй па справах,
Ды не адчуе з нас ніхто,
Што на нябесах мы ў парах.

Мы будзем побач так хадзіць,
І думаць кожны пра сваё,
Не тых кахаць, не тых любіць
І крыўдаваць усё жыццё.

Мы прызвычаімся шукаць,
І нават паглядзеўшы ў вочы,
Нішто не стане турбаваць —
Было балюча неаднойчы.

* * *

Я тая, хто прыходзіць зрэдку,
Прывносіць холад у пакой,
Пакіне брудную сурвэтку
І сыдзе, быццам бы жывой.

Я тая, хто шукае сны,
Хто блытае жыццё і мроі.
У снежны чую пах вясны,
Ахвяры для мяне — героі.

Я тая, хто палюе днём,
А па начах ужо не спіць.
Мой бедны, стомлены анёл
Не паспявае бараніць.

* * *

Яна тут болей не жыве,
Сышла яна зусім раптоўна.
І толькі постаць у вакне,
Здаецца, прамільгне ўсё роўна.

Яна тут болей не жыве,
Яна знікае назаўжды,
І было «так», ды стала «не»,
А шчасце раптам — знак бяды.

Яна тут болей не жыве...

* * *

Налева — краты, направа — краты,
Крыху далей — там ідзе дрыгва.
Жывеш, здаецца, але не рады,
Свабода ёсць, ды яе няма.

Крычы ўголас — ніхто не чуе,
А скажаш шэптам — запішуць усе.
І нехта чорны цябе вартуе,
Ля брамы пільна ўдзень пасе.

А ты свабодны, ды толькі скуты,
Свае праблемы сам вырашай.
Свабодны вязень — твае пакуты,
І толькі волю сваю шукай.

* * *

Душа кідалася ў вакно,
Ляцела з трэцяга паверха,
Я чула, як грымела шкло,
На жаль живу, я не памерла.

Я ведала, што заўтра зноў
Буду трымацца за жыццё.
Яшчэ живу, пульсуе кроў,
Ды б'ецца сэрца — не маё.

* * *

Калі скончацца вершы, я буду чытаць табе прозу.
Калі скончыцца ноч, абдыму цябе сонечным ранкам.
Я вядзьмачка твая, і не бачыш у гэтым пагрозы,
Будзеш лепшым маім і апошнім, напэўна, каханкам.

Калі скончацца словы, я буду глядзець табе ў вочы,
Толькі бойся маіх зялёных-зялёных вачэй.
Наша неба за табой ды нашыя доўгія ночы,
Ды ратуйся, як можаш, ратуйся пакуль што хутчэй.

* * *

Людзі, гмахі, плач жалобны,
Рух адвечны, проста бруд,
Сёння зноўку ты самотны,
Зноў са мной, ты сёння тут.
Разам у малой кватэры
Сум мы дзелім на дваіх.
Мэбля, брудныя шпалеры,
Ні каханы, ні жаніх.

* * *

Стамілася ў пошуках спакою,
Знясіленая доўгім вандраваннем,
Я на шляху згубіла сны і мроі,
Ахвяравала верай і каханнем.

Шукала толькі я сабе прытулак,
Спакой сваёй знявечанай душы,
Я вораг твой, а ты мой паратунак,
Складу я верш і ты мне напішы.

* * *

Мой пасаг — праклён,	Да сябе прымі,
Шалік мой — імгла,	Я прыйшла сама.
Хто ўжо памёр,	Я твой боль, адчай.
Ды не правяла.	Твой адвечны страх
Я адна — прывід,	Толькі не хавай
Толькі ёсць, няма,	Ты ў маіх руках.

* * *

Бясконцасць часу, адвечнасць свету,
Імгненне нашага тут жыцця,
Як той світанак, як подых ветру,
Было, а раптам ужо няма.

Імгненне шчасця, часіны гора,
Брыдкоцце зменіць свет хараства.
І будзе заўтра, было ўчора,
Ды каб гады не прайшлі дарма.

* * *

Спакойна складаеш усмешку,
А руку сціскае дрот.
Жывеш у складаным прамежку
Недзе дзве тысячы год.

Вартуеш сваю свабоду,
А нехта дыхае ў плечы.
Адвечна шукаеш згоду,
Не верыш, што не адвечны.

НЕКАХАНЫ

І ён будзе маім, пакуль я не кахаю,
Ён будзе заўжды і будзе са мной,
Пакуль я тут адна ды нешта шукаю,
Магу быць вельмі моцнай, магу і слабой.

І ён будзе шчаслівы, мне адвечна адданы,
Сапраўды будзе верыць ды слухаць ману.
І заўжды будзе побач, мой адзін некаханы,
А пасля будзе помніць ён толькі адну.

Нарадзіўся ў г. Клецку. Вучыўся на факкультэце тэхналогіі і тэхнікі лясной прамысловасці. Падтрымлівае сувязі з літаратурным клубам «Ветліца».

СТРАСТЬ

Все чувства — веянья любви,
Все мысли — предвкушение власти,
Все действия подчинены
Минутной беспредельной страсти.

Она столь кротка и нежна,
Обнимет, поцелует в губы...
Пьянеешь, словно от вина;
Не то, так это нас погубит.

Прекрасны локоны волос,
Ее глаза, слова, улыбка,
И беспощадный запах роз
У тела... Вот твоя ошибка —

Чудесны милые черты,
Ты угождаешь им беспечно,
И думаешь, что победил ты...
Но ты раб навечно!

ХОЗЯЙКА ОСЕНЬ

Осень суетилась, накрывала стол,
Собирала листья в золотой подол...
Молча повернулась, посмотрела вдаль —
Что-то ей взгрустнулось, и чего-то жаль.

Что-то ей напомнил шелест ветерка
Заплетают косы быстрая рука.
Листья в строгом танце над землей кружат,
Бал для красных листьев — это листопад.

Шаг за шагом мягко я ступаю вдаль.
Там, за облаками, спрятался январь.
Новый год наступит, а потом опять
Месяц май разбудит летом, чтоб не спать.

Лето усмехнется зеленью садов,
Август обернется сладостью плодов...
Вот и осень снова постучит в окно —
Снова улыбнись ей, а ей все равно.

ЛЮБОВЬ, КАК МАЛЕНЬКИЙ ЦВЕТОК

Любовь, как маленький цветок,
Манит своей святою красотой.
Во тьме мерцает, тает огонек
Души, горит последнею зарею.

Вокруг него воздвигнет города
Влюбленных рук железное сплетенье,
И часовые сонной памяти замрут
Вокруг него под Аполлона пенье.

* * *

Люблю, и этому не рад я:
Грусть навевает ощущение красоты...
Быть может, сон мне облегчит страдания —
Ты мне сказала, что меня не любишь ты.

Оглох от твоего ответа.
Стал нем от твоего письма...
Закрыв глаза от слепящего света,
Я не поверю, что пришла зима.

Писать я стану грустью о страданиях.
И, хоть не в силах чувства разбудить,
Тебя молю: «В моих мечтаньях
Позволь тобой мне каждый миг прожить...»

НЕБО

Мирное, шумное, дикое небо!..
Где бы и кем бы на свете я ни был,
Стоит лишь ввысь устремить свои очи —
Вижу тебя, будь то днем или ночью.

Вижу по цвету твое настроенье,
Чистое — ясное... Тучи — сомненья...
Осенью хмуришься, летом — смеешься,
Ночь наступает — спиной повернешься.

Ты словно друг: пожалеешь, поплачешь,
Ты не предашь, ты мне злом не отплатишь, —
Грозно мне сверху блеснешь своей мощью,
Пусть не поймешь, но поверишь — так проще...

ДО СВИДАНИЯ, МОЙ ГОРОД

О город мой, как ты мне дорог, —
И гул твой днем, и ночью тишина,
И улицы, где каждый день так долог,
И милый взгляд из милого окна.

Уйду знакомою дорогой,
Туда, в другие города,
Хоть в мире городов есть много,
Но мой ты, раз и навсегда.

Стою под старою березой,
Она, как в детстве, шелестит...
Скользят с листочков капельками слезы,
И на прощанье сердце застучит.

На дом взгляну дождливыми глазами —
Стоит один, возвышен и велик,
Как символ жизни в мире между нами...
Махну рукой: «До скорого, старик.»

* * *

Сколь ни был бы наш мир	И духом мы воспрянем,
Безликим и бескровным,	Сломаем ожиданье —
Холодным, словно лед,	Падут оковы враз,
И дерзким, словно волны,	И мы придем в сознание, —
Всегда он будет	Мысль унесет нас,
Греть сердца надеждой,	Как синяя птица,
И времени покажет,	В страну, где нельзя
Как все мы жили прежде.	Умереть иль родиться.

* * *

Я сочинял один стишок...
Вонял он, как в углу носок.
Когда забрезжил лучик света,
Я понял: что-то значит ЭТО.
А было ЭТО вдохновеньем,
Прелестным, словно птичье пенье,
Ласкавшим сердце, тело, душу...
Ну почему я снова трушу?!

* * *

Душа источена обидою.
Мне тягостны покой и тлен.
Я жалок. Всем во всем завидую.
Любви боюсь попасться в плен...

САМОУБИЙСТВО

Я смерть зову, с ней близок снова,
Не слыша боле голоса родного...
В своей беде я обретаю силу,
И снова в забытии смотрю в могилу.
Мир слаб, безволен и беспечен,
Как Леда свеж, как Фобос бесконечен, —
И я, я, полный жизни бренной,
Не им пою свой стих надменный!
...Я одержим одним сомнением —
Вдруг смерть не станет избавленьем?
Опять закончу там, откуда начал.
Никто предел мне не назначил...

РАЗДУМИЯ

Зима белеет за окном,
И мысли полные забвенья
Слагаю нежно в толстый том
К людской душе я обращенья.

Я заглянуть хочу туда,
Где человек бывать не может,
Где мысли — полная руда,
Где след свой время не проложит.

Копнуть поглубже я хочу
И всю руду собрать, возможно,
В оправу мысли опущу
Души алмаз я осторожно.

*Нарадзілася 15 красавіка 1981 г. у вёсцы Блонь Пу-
хавіцкага раёна Мінскай вобласці. Усё дзяцінства
правяла ў роднай вёсцы ды ў бабулі, якая таксама
жыве ў маленечкай вёсцы Янкоўцы Дзяржынскага
раёна Мінскай вобласці. Вершы пачала пісаць у 12 га-
доў, але саромелася, што аб гэтым дазнаюцца сябры
і будуць смяяцца. Таму ўсе раннія вершы знішчыла.
Потым, у 10 класе пад ўздзеяннем вершаў М. Багда-
новіча і Я. Янішчыц пра каханне, зноў паспрабавала
пісаць. Амаль ўсе яе вершы пра каханне. Студэнтка
інжынерна-эканамічнага факультэта.*

МНЕ БЫ...

Шумит легко электричка.
Вдаль убегают поля,
Пролетают в небе птицы,
Ну а я грущу без тебя.
Мне бы речкой бежать вольною,
Мне бы звонко свистеть соловьем,
А не жить со страшною думой,
Что не быть нам с тобою вдвоем.
Я бы к солнцу тянулась березкою,
Убегала бы вдаль ручьем,
Но зато никогда бы не думала,
Что с тобой мы не будем вдвоем.
Улететь бы мне птицей вольною
Или рыбкой молчать на дне,
Но зато никогда не узнала б я
О такой одинокой судьбе.

* * *

Это было в красивом сне —
Мне приснились большие озера,
Голубая прозрачная даль
Открывалась каждому взору.
Тихо ветер трепал облака
И песок золотился у ног.
Корабли заходили в гавань,
Находя различный предлог,
Вниз катилось южное солнце
И стремилось куда-то вдаль...
Вот тогда я вдруг полюбила
Глаз твоих голубых печаль.

Ты стоял одиноко у моря
И глядел на зеркальную гладь,
Ну, а я бродила по пляжу
Чтобы всей красоте дань отдать.
Уплывали вдаль корабли
И летели красивые птицы,
А ты посмотрел на меня —
У меня задрожали ресницы.
Тихо ты подошел ко мне,
Улыбнулся улыбкой простой.
Глаз твоих голубые озера
Вдруг забрали навек покой мой.
Ты меня просто за руку взял
И повел по желтым пескам,
А я тихо шла за тобою,
Улыбаясь в душе облакам.
Ты меня ни о чем не просил
И лишь нежно смотрел мне в глаза.
Поняла я, что буду твоей
И останусь твоей навсегда.
Мне приснился красивый сон —
Много нежности было вокруг.
Ты со мною рядышком был,
Мой единственный ласковый друг.

Сяргей ЛАПУЦЬ

Нарадзіўся 11 красавіка 1985 года ў Мінску. У 2002 годзе ў свет выйшла яго першая публікацыя вершаў, змешчаная ў вучнёўскім зборніку «Знічка», а затым і ў часопісе «Гімназіст». У 2004 годзе чакаецца выхад другой часткі зборніка Сяргея — студэнта першага курса інжынерна-эканамічнага факультэта.

ЛЁС

Які мне лёс наканаваны?
Якой дарогаю ісці?
Ды праўда ў часе пахавана,
Шукаць яе мне — не знайсці.

Плутаць, чакаць, змагацца, біцца,
Знявервацца ва ўсіх, ва ўсім.
І да надзеі зноў туліцца,
І быць сярод сваіх чужым.

І быць сярод чужых тутэйшым,
Звяном парваным у ланцугу.
Магчыма, гэты шлях не лепшы,
Ды ў ланцугах быць не магу...

Які мне лёс наканаваны?
Якой дарогаю ісці?
Ды праўда ў часе пахавана,
Шукаць яе мне — не знайсці.

БЫВАЙ

Я кажу табе, родны мой край,
Бывай.
Не сумуй, не кары, выбачай.
Нібы птушка, у вырай лячу,
Не хачу я таго,
Не хачу.
Але на скрыжаванні шляхоў,
Да сябе ты паклічаш,
Дамоў.
І вярнуся, бо клятву даю.
Адстаю я цябе,
Адстаю.

ВЕРА

Я пред тобой склонюсь, как перед храмом,
И, свой не смея взор поднять,
Я про себя молиться стану,
И мою веру не отнять.

И мою веру не разрушить,
Она усилилась в сто крат...
Блаженством мне наполнил душу
Любви божественный набат!

НАРОДУ

Усё збудзецца, усё здзейсніцца,
Павінна гэтак быць.
І з моваю сустрэнецца
Народ, каб разам жыць.

Крыравымі гасцінцамі
Вялі нас з ёй, але
Не сталі мы чужынцамі,
І Беларусь жыве!

КАЗАЧНЫЯ ДНІ

Зіма скавала рэчак бег,
Як майстар упэўнена й старанна.
Ужо не ньюць сэрца раны,
Зацэрушыў іх белы снег.

Мігціць пасрэбраны абшар,
І толькі чорнае дрэў голле
Таемным поўніць наваколле,
А думкі колькі тояць мар.

Насталі казачныя дні.
У небыццё адходзіць скруха,
І вее, круціць завіруха
У зімова-зорнай вышыні.

ЗОРКА

Упала зорка неяк ноччу,
І я пайшоу яе шукаць,
Нічога хоць не бачаць вочы...
Упала зорка неяк ноччу,
Шчэ колькі трэба праблукаць,
А я усё наперад крочу...
Упала зорка неяк ноччу,
І я пайшоу яе шукаць...

БУСЕЛ

У роздуме ў небе лётае бусел,
Нібыта сцяг жывы Беларусі;
Дзюба чырвоная, ногі таксама,
Толькі на крылах чорная пляма.
Чорная пляма — Радзімы жыццё,
Але ж не заўсёды гэтак было,
І не назаўжды ўжо гэтаму быць,
Як бусел лунае — то мы будзем жыць.

БЕЛАРУСКАЕ СЛОВА

*Не пакідайце ж мовы нашай
беларускай, каб не умёрлі.*

Ф. Багушэвіч

Шануйце жа роднае слова,
Як маці, любіце яго.
Ад Бога нам дадзена мова,
Таму і святое яно.
Таму даражэйшае у свеце
За усё, для цябе і мяне.
Калі мы дадзім яму ўмерці,
Тады разам з ім край памрэ.

ЧАКАЮ І ВЕРУ

Чакаю і веру душою усёй,
Што некалі ўрэшце знайдуцца,
Калі жа знайшлі у раі супакой,
То з свету таго адгукнуцца...
Дзе лепшыя людзі твае?
Нібыта былі, а нібыта і не.
Ды рукі чыесьці крывёю паліты,
Слязьмі жа паліта душа ў цябе,
Краіна-матуля, і сэрца разбіта,
А памяць жыве,
Ніхто не забыты,
Ніхто.

ПЕСНІ

Я песні спяваю
Пра родны мой край.
Хоць краю не маю,
Я песні спяваю.
Усё ж лепей, бадай,
Чым плакаць у адчаі,
Я песні спяваю
Пра родны мой край.

БУДЗЕМ ЖЫЦЬ

Мне сніцца нейкі дзіўны сон...
Ці будзем жыць?
Па ўсёй краіне льецца звон:
Ці будзем жыць?
І будзіць ён усіх ад сну —
Ці будзем жыць?
Гукае сонца і вясну:
Ці будзем жыць?
Прачнуўся, глянуў у вышыню —
Ці будзем жыць?
Там неба поўнае агню.
Ці будзем жыць?
Я зразумеў: сон вешчы быў...
Дык будзем жыць!
І край нарэшце наш ажыў —
Вядома, будзем жыць!

СУСТРЭЧА

Цёмная ночка была ў той вечар,
Месяц пасквапіў святла.
Помніш, пры нашай з табою сустрэчы
Цёмная ночка была.

Ты спадабалася мне, калі першым
Позіркам убачыў цябе.
Казкай чароўнай, цудоўнейшым вершам,
Ты спадабалася мне.

З тое пары аб табе летуценні,
Мары і думкі ў маёй галаве.
Вершы ўсе, ты — крыніца натхнення,
З тое пары аб табе.

ЯК ДОБРА

Як добра ўбачыць родныя мясціны,
Прыехаць у дом юнацкіх год,
Дзе ў лесе доўгія часіны
Ля вогнішча вадзілі карагод.

Наведаць любя так сэрцам
Палі, лугі, лясоў кальцо.
А паміж імі, як акенца,
Вады празрыстай азярцо.

А больш за ўсё жадаю ўбачыць
Цябе, каханая мая.
Нічога без цябе жыццё не значыць,
Нібыта й не існую я.

ЖАДАНЫ ГОСЦЬ

Вялікі дзякуй, што ты ёсць,	Пазнаў, калі цябе спаткаў.
Маёй душы жаданы госць,	Я б за цябе усё аддаў,
І мроя думак летуценных.	Маёй душы жаданы госць.
О, колькі ужо гадзін прыемных	Каханне ёсць на свеце, ёсць.

ПРОЧ ВАС

Проч вас нікога не патрэбна.	Шчэ колькі думаў летуценных
Проч вас нічога не хачу.	Пра вас, шчэ колькі будзе мар..
Шчэ колькі гэтых слоў дарэмных	Вы ў гэтым свеце, несумненна,
У чаканні марным напішу.	Найпрыгажэйшы Божы дар.

ИДЕАЛ

Не сотворив себе кумира,
Я сотворил свой идеал.
И нету с разумом уж мира.
Его в тот вечер разорвал,
Когда, не сотворив кумира,
Я сотворил свой идеал.
В твоём лице, моя богиня.
Таких, как ты, я не встречал,
Но я не сотворил кумира,
Я сотворил свой идеал.

КТО ТЫ?

Кто ты, о дева прекрасная?	Кто ты, о дева прекрасная?
Пламя ли жгучее, страстное,	Буря ль ночная ненастная,
Счастье моё необъятное,	Вьюга холодная зимняя?
Радость блаженно-приятная,	Но помоги и спаси меня,
Чувство блаженно-высокое,	Дева моя ты прекрасная,
Или звезда ты далёкая?	Пламя жгучее, страстное,
Светишь, мерцаешь украдкой	Счастье моё необъятное,
И остаешься загадкой.	Чувство блаженно-приятное.

Я ВАС ЛЮБИЛ

Я вас любил, как никого на свете.
Я вас желал, как не желал я жить,
Когда вы, будто прошлое столетье,
Бесследно стали уходить.
И блеск прекрасных глаз уж не заменит солнце,
И тусклый свет луны пусть лучше бы погас.
Я знаю, ничего впредь не вернётся,
А он напоминает мне о вас.
И не даёт забыться и забыть...
Я был рождён, чтоб только вас любить!

Вольга МІРАНЧУК

Нарадзілася 30 верасня 1982 года ў горадзе Мінску. У 1999 годзе скончыла гімназію № 12 з залатым медалём. Стала студэнткай факультэта тэхналогіі арганічных рэчываў. Нават не магла ўявіць, як цяжка вучыцца ў тэхічнай ВНУ. Калі выдаецца вольная хвіліна, імкнецца правесці яе з цікавай кнігай, у апошні час захапляецца экзістэнцыялізмам. Піша вершы і кароткія апавяданні.

* * *

Пачуцці простыя, пачуцці — у іх наша жыццё,
Яны адраджаюць і забіваюць так лёгка.
О, каб растлумачыць, зрабілася б проста ўсё,
Але зразумець іх амаль немагчыма і цяжка.

Несумяшчальнае, здаецца, сумяшчаецца
І немагчыма на пытанне адказаць:
Чаму любоў, нянавісць у адно зліваюцца?
Што падштурхоўвае любоў у нянавісць пераўтвараць?

Часамі ад сваіх пачуццяў паміраем,
Але такая смерць нам новае дае жыццё.
Усе выйсце з чорнай бездані шукаем,
І выратоўвае нас зноў жа пачуццё.

Тады ў разбітым сэрцы і знявечанай душы,
У моры-акіяне крыві страчанай,
Перабітыя крылы ўзняўшы,
Птушка надзеі ўзлятае нябачанай.

* * *

Дзеля чаго мы нараджаемся і паміраем?
Наша жыццё павінна быць адказам.
Свае шляхі і лёс мы самі выбіраем,
Чаму, на жаль, не так здараецца часамі?

Чаму напрамак свой нярэдка мы змяняем?
Чаму так лёгка здраджваем сабе?
Чужой і памылковай думцы саступаем
І назаўсёды ў натоўпе страчваем сябе.

Здаецца, рукі не скаваны ланцугамі,
Але ўжо клеймы на душы стаяць,
І вольнымі зрабіцца больш не можам самі,
А дапамогу трэба толькі ў сабе шукаць.

* * *

Што за спіной я зараз пакідаю,
Баюся паглядзець назад.
І быццам толькі збоку назіраю
Я на сябе пасля уласных здрад.

Куды ісці — мне не знайсці адказаў,
Пытанні засталіся недзе там,
Дзе абаронены ад сораму нападаў,
Дзе замест думак непатрэбны хлам.

Адкінуць усё, што не належыць мне:
Чужыя нормы, правілы і забароны.
Кім створаны — хай той і застаецца ў іх турме.
За межамі яе ніякіх не баюся я праклёнаў.

* * *

Разбілось зеркало, что отражало свет как тень.
Его осколок в глаз тебе попал,
И ты не можешь отличить, где ночь, где день,
А сердце превратилось в голубой кристалл.

Твои глаза подчинены тебе уже давно,
Они не выдадут того, что все душою называют.
Кто жертва, как обычно, все равно
Ее, как книгу, твои руки пролистают.

Один раз просмотрев, к ней интерес теряешь.
Вот так проходит день за днем.
Одну игру другой без сожаленья заменяешь,
Кто согласился с правилами — на безразличье обречен.

Ганна МІТУНЕВІЧ

Мітуневіч Ганна Аляксандраўна, студэнтка 4 курса 5 групы факультэта выдавецкай справы і паліграфіі. Нарадзілася ў 1984 годзе ў Мінску. Знак задзяжку — Рак, характар — хутчэй флегматычна-назіральны, паводзіць і слухае людзей, якія здольны спакойна патрабаваць і тлумачыць свае просьбы. Найлепшая стыхія — вада, наймілейшая пара года — зіма, самы лепшы чалавек — той, хто не перашкаджае і разумее адначасова. Вялікая мара ўсяго жыцця: бясконцае ціша і спакой унутры, раўнавага з самой сабой.

ТУМАННАЯ

Я не сплетница, я не сводница,	Я морская душа неверная.
Я не старая греховодница.	Ты не любишь меня, наверное.
Я не та, что умрет любя.	Но этой ночью ты был моим.
Я — вся — для тебя.	Насладясь, я исчезла, как дым.
Я не стервочка, не завистница,	Не ищи меня, заплутавшую,
Не казнящая, словно виселица,	В луговые просторы пропавшую.
Я не та, что навек с тобой.	Я с тобой была лишь на час.
Ночь прошла — и унес прибой.	Не ищи огня моих глаз.

Я ушла, растворилась, туманная.
Ты не тешь себя мыслью обманною.
В изголовье забыта фата.
Я не жизнь твоя, я Мечта.

Exit

Тому, кто...

Не стучись в мое сердце так сильно:
Нынче вечером оно влюблено.
Нынче вечером оно любитесь милым.
И глядит в глаза его, как в окно.

Ты не рвись в мою душу, безродный,
Не зови с собой ни дождей, ни вьюг.
Не смотри так призывно и грозно:
Я не Страсть и не Танец, я Друг.

Нашепчи мне проблеме сложнее.
Положи свою голову мне на грудь.
Сам не смог — подскажу, и открою все двери,
Но, входя, пожалуйста, тихим будь.

Нынче вечером в сердце влюбленное
Лишь тебе удивленно взглянуть суждено.
Не буди во мне львицу: я тихая, скромная,
Чьи-то глаза ищу в ночи за окном.

* * *

Он целовал так властно, пылко, страстно,
Что в утренней прозрачной тишине
И мне возможно было быть прекрасной,
И в нежности Его я растворялась как во сне.

Он целовал легко, так мягко, присто.
Едва касаясь чувств моих устами,
Как Вельзевул, бог плоти нежно-пьяный,
Беспечных совращающий мечтами.

Он целовал и скромно, и развратно,
Он обнимал так, будто лишь со мною
Он может быть таким игриво-сладким
И в океан любви увлечь волною.
Я забывала время, горе, страны,
Когда шептал мой мальчик: «Золотая...»
И от простого слова, как ни странно,
Я, в мыслях возвращаясь, снова таю.

Он тотчас же ушел, чуть рассвело вокруг,
Мой нежный принц, таинственный друг.
И я ушла. Нам хватит утра этого с лихвой.
Два волоса остались на асфальте:
Серебряный — его, а золотистый — мой.

* * *

*Тише, тише совлекайте
С древних идолов одежды...*

К. Д. Бальмонт

Развенчала, растрепала свои шелковые косы,
Разбрелась по всей поляне,
Разлеглась на ней туманом.
Я развешу осторожно, словно хрупкой паутиной
Разноцвету заблуждений,
Зеленеющую взвесь.

Рассмеялась звонко, смело, от чего качнулись росы,
Разбежались огоньками.
Мы с тобою чище станем,
Завязав повыше косы, мы подставим Солнцу спины,
Улыбнемся наслажденью
И смахнем слегка, неловко
Прочно спутавшую клеть.

Так проходит наше лето,
Зеленеет, нас лелея;
Раз не все мечты пропеты,
Мы некамерным квинтетом

Отдадим порок невеждам
И сорвем свои одежды,
Совлечем попону с тлена,
Облачим во все, что тлеет
Песни идолов-поэтов,
Пропоем их так, как прежде
Их никто не смел читать.

* * *

Оступаясь, наступая на реки равнинные,
Так текут твои мысли, сбиваясь, спеша,
С той же болью неразжалобленно ввонзаются клиньями,
Оставляют кровавые крики на пятках камни. Стожар

Ты рисуешь созвездия, не заметив кровавые
Пятна — красных печатей бег.
Ты творишь обманчиво, делишь небо долями,
Говоря, что радости и земное забвение — грех.

Слишком правильный, под сутану спрятавшись,
Ты на самом деле от себя бежишь.
Как ужаленный, всех исправить пытаешься.
От тебя останется напряженно прислушивающаяся тишь.

ВИКА (ЦВЕТНОЙ ГОРОШЕК)

Я радугу выстрою:
Из одной горячей ладошки в другую.
Я Солнышку выставлю
Все свое счастье, и ветром подую —
И пусть летит оно,
То цветы, то слова задевая,
А второе такое же — в мечтах спрятано.
Вселю в цветной горошек его, всем отдавая.

А начиналось-то все
Просто и искренне, и чуть-чуть незатейливо:
Из мягких снов чувства вспомнились,
И в ладонях под Солнышком выросли, смелые.

КОШКА

Расслабленное состояние,
Разнеженное и теплое.
Упилась валерианою.
На молоке пенка кромкою.

Кошка черная, лапки белые.
Кто погладит — тому мурлыкаю.
Что такое с собою сделала?
Отчего к такой жизни привыкла я?

ЧЕТВЕРОГЛАСИЕ СТИХИЙ

Выпью солнца пару глотков
И позавтракаю янтарным бором,
Пролетая экспрессным скорым
Мимо жимолости цветов.

Вдохну небо до самого края,
Захлебнусь им до боли в легких,
Добираясь до самой кромки,
В серебро себя убирая.

И омоюсь водой криничной,
До озноба, гусиной кожи,
Так, лелея себя, ты тоже
Успокаивал душу «Столичной».

А взойду на престол из пламя,
Повинуясь ветров воле,
И, счастливая внешней болью,
Стану пеплом, просыплюсь на камни.

Ты припомнишь слова-завещанье,
Развевая меня по водам,
По ветрам, под небесным сводом,
И шепнешь на прощанье: «Аня...»

Міхаіл Трафімавіч НАСКАВЕЦ

Нарадзіўся 23.09.1956 г. у г. Мінску, вучыўся ў СШ № 5, з 1973 па 1978 у БТІ імя С. М. Кірава. Закончыў лесаінжынерны факультэт па спецыяльнасці «Лесаінжынерная справа». За перыяд вучобы закончыў факультэт грамадскіх прафесій, быў удзельнікам народнага тэатра інстытута, членам зборнай інстытуцкай каманды. Пасля заканчэння БТІ працаваў на інжынерных і навуковых пасадах у НДЛ «Механізацыя лесанарыхтовак».

Вучыўся ў аспірантуры пры кафедры транспарту лесу з 1982 па 1986 год. У 1983 г. пераведзены ў БПІ, дзе працаваў у якасці навуковага супрацоўніка НДЛ дарожнага будаўніцтва. У 1991 годзе вярнуўся ў БТІ. У 1992 г. абараніў кандыдатскую дысертацыю і атрымаў ступень кандыдата тэхнічных навук. З 1996 г. — старшы выкладчык, з 1998 г. — дацэнт. Цяпер — загадчык кафедры транспарту лесу.

* * *

Сэрцу любяя мясціны —
Край дзе нарадзіўся я,
Гэта ёсць мая Радзіма —
Маці Беларусь мая.

Я НАРАДЗІЎСЯ Ў БЕЛАРУСІ...

Я нарадзіўся ў Беларусі —	Я нарадзіўся ў Беларусі —
Краіне, дзе жыве народ,	Радзіме продкаў і бацькоў.
Якім я шчыра ганаруся,	Ў надшчадках я сваіх імкнуся
Адсюль вяду свой радавод.	Да мовы адрадзіць любоў.

Я нарадзіўся ў Беларусі —
Краіне рэк, азёр, лясоў...
Дзе б я ні быў, сюды вярнуся,
Бо сэрца тут і шмат сяброў.

* * *

Зіма завірухай гуллівай
Нябачна мяне захапіла,
Сваёй прыгажосцю імклівай
Пачуцце любові абудзіла.
Пачуцце любові да Радзімы —
Старонкі, дзе я нарадзіўся,
Дзе вёсны праходзяць і зімы,
Душою дзе я адрадзіўся.

* * *

Калі чарадзей сакавік наступае,
У сэрца дзяўчыны прыходзіць вясна.
Вялікая радасць у ім ажывае
І шчасцем душу напаўняе спаўна.
Цёплым пачуццём ізноў ён кранае
Блакiтныя вочы і зладжаны стан.
І з новаю сілай любоў абуджае
Зусім небяспечны вясновы дурман.

* * *

«Навошта ты мяне кахаеш?» —
Цябе аднойчы запытаў.
Няўжо намер сур'ёзны маеш,
І марыш сэрца каб аддаў?
Але любві не затрымаеш,
Калі ўзаемнасці няма,
І толькі жаль ты выклікаеш,
Кажу я гэта нездарма.
Бо сам калісьці безадказна
Дзяўчыну гэтак жа кахаў,
І ад таго я так выразна
Пачуцце горкае спазнаў.
Таму, павер, не атрымаеш
Здзяйснення ты сваіх надзей.
У нашай справе, уяўляеш,
Бездапаможны чарадзей.
Шукай, і ты заўсёды знойдеш,
З кім радасць шлюбу падзяліць,
З кім па жыцці да шчасця пойдзеш,
Ну а мяне ... пара забыць.

* * *

Немагчыма ні з чым параўнаць
Чысціню жаночага кахання.
За яго гатовы я жыццё аддаць,
Нават без хвіліны хвалявання.
Як жа можа сэрдца не кранаць
Бездакорнага пачуцця глыбіня,
Што жанчына здольна дараваць —
Быццам сонейка праменняў цеплыня.
Раю ўсім мужчынам на зямлі
Берагчы жаночае каханне,
Шчыра каб ў адказ любоў яны няслі
Здзейсніўшы жанчыны мары, спадзяванне.

* * *

Праз гады і праз стагоддзі
Мараць людзі пра каханне,
І такі дзень надыходзіць,
Што здзяйсняе спадзяванні.

Дзень святога Валянціна, Дзень святога Валянціна
Час спаткання, мілавання і любові чароўны сон.
Дзень святога Валянціна, Дзень святога Валянціна
Быццам людзям для кахання лёсам дараваны ён.

І прыкметна гэта свята
Нам хвілінамі спаткання,
Асалодаю багата
Пацалунка чараванне.

Зноў пачуцці нас імкліва
Да нябесаў уздымаюць.
Існуе ж такое дзіва,
Калі сэрцы два кахаюць.

ЛЮБОВЬ ЖИВЕТ ЗЕМНАЯ...

И есть любовь...
Любовь приходит к нам неожиданно
И озаряет все вокруг,
И в мире, словно первозданном,
Душой мы ощущаем вдруг,
Что есть любовь — любовь земная,
И ей подвластны мы сполна.
Любовь не сказка вековая,
А искра Божая она.

Любовь приходит к нам незванно
И замедляет время ход,
И в этом есть ее призванье,
Кто это ощутил — поймет,
Что есть любовь — любовь земная,
И ей подвластны мы сполна.
Любовь не сказка вековая,
А искра Божая она.

Любви все возрасты покорны,
О том гласит народный сказ.
И пусть порой, неразделенной
Она окажется для Вас,
Но есть она -- любовь земная,
И ей подвластны Вы сполна.
Любовь не сказка вековая,
А искра Божая она.

Любовь придет и к Вам однажды
И до небес Вас вознесет,
И утоляя словно жажду
Вам сердце Ваше пропоет:
Да есть она — любовь земная,
И ей подвластны мы сполна.
Любовь не сказка вековая,
А искра Божая она.

* * *

У любви не бывает границ.
Не страшны ей любые преграды.
Не иссякнут истоки криниц
Те, что дарят ее нам в награду.

ЗИМНЯЯ ЛЮБОВЬ

Зимой — порою белоснежною,
Когда за окнами трещал мороз,
Тебя согрел любовью нежною,
Осуществив мечты девичьих грез.
Но вот зима завьюжила пургою,
Когда в груди моей огонь погас.
Покрылось сердце коркой ледяною.
Я понял, то пришел разлуки час.
Прощальнойю капелью отвечала
Зима, любовь с собою унося.
Я уходил, а ты во след молчала,
Все с пониманием перенеся.
Окончилась зима для нас с тобою.
Приход весны нельзя остановить.
Прости, ведь так придумано не мною,
Любовь всегда должна взаимной быть.

* * *

С лучами мартовского солнца
Пришла пора природы пробужденья.
Весна стучится в девичьи оконца
В час их надежд забытых возрожденья.

Она в начале женском отзовется
Тем, что с приливом нежности тепла,
Любовью сердце трепетно забьется,
Сжигая душу им до тла.

Так будьте ж счастьем вы одарены.
Любовью нежною всегда пылайте.
Восьмого марта — в праздник дня весны,
Во всей красе своей Вы расцветайте.

Георгій НОВІКАЎ

Нарадзіўся 20 лютага 1924 г. на Волзе. З 1942 па 1945 год быў салдатам на фронце. Пасля дэмабілізацыі — студэнт хімічнага факультэта Ленінградскага ўніверсітэта. У 1949 г. датэрмінова закончыў універсітэт, у 1952 г. абараніў кандыдацкую, а ў 1965 г. — доктарскую дысертацыю. Па запрашэнні Міністэрства вышэйшай адукацыі ў 1966 г. прыехаў працаваць у Беларускі тэхналагічны інстытут імя С. М. Кірава загадчыкам кафедры. Больш за 30 гадоў жыў у Беларусі. Доктар хімічных навук, заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь, заслужаны Сорасаўскі прафесар, прафесар кафедры неарганічнай хіміі БДТУ. Стварыў і рапрацаваў два навуковыя напямкі, апублікаваў звыш 500 навуковых прац, у тым ліку 38 аўтарскіх пасведчанняў на вынаходніцтвы. Пад кіраўніцтвам прафесара абаронена 8 доктарскіх і звыш 50 кандыдацкіх дысертацый.

Няўмольны час забраў з жыцця гэтым летам цудоўнага чалавека, таленавітага вучонага і паэта. Яшчэ ў красавіку 2004 г. Георгій Іванавіч выступаў перад студэнтамі ў якасці ветэрана Вялікай Айчыннай вайны. Адказваючы на пытанні студэнтаў, імкнуўся не заглыбляцца ў ваеннай тэматыцы, а скіроўваў свае адказы на сучасныя праблемы, пераводзячы іх у рэчышча агульчалавечых каштоўнасцяў.

У маі Георгій Іванавіч прапанаваў ў альманах «AVE» свае вершы, мабыць, адчуваючы, што яны будуць апошнімі.

Як звычайна — высокі стыль, лёгкасць, бязважнасць радка, слоўнае багацце, а за ім — лёгкі сум і боль, светлая радасць успамінаў і прадчуванне расстання з жыццём. У драматычны і надзвычай адказны перыяд свайго жыцця паэт-прафесар захаваў сваю высокую духоўнасць, адчуванне прыгожасці ў людзях, у прыродзе.

Мір Вам і спакой у вечным жыцці і наша памяць.

* * *

Ни человека нет, ни зверя нет,
ни птицы,
Лишь облака летят, летят
из края в край...
Туман ли, дождь ли, слезы ль
на ресницах
Прощай, мечта, прощай,
любовь моя, прощай.

Не первый раз сюда иду
простором луга,
Ковром зеленым,
в россыпи цветов.
Из песни сотканной,
как сказочное чудо
Тебя я видел здесь
в прекраснейшем из снов.

Здесь все еще дорого,
 я здешних мест хранитель.
 Здесь каждый куст мой друг
 и шлет мне свой привет.
 Ну а в каком краю
 теперь твоя обитель,
 Кому твой взор несет
 тревогу, жизнь и свет?
 Роскошен мир вокруг,
 могу смотреть часами
 Как угасает день,
 багрянит даль закат.
 Деревья на холме
 переплетая ветвями
 Стоят задумчиво,
 нахмурившись, молчат.
 В них столько мудрости,
 участия, покоя,
 Стоят и слушают —
 не шелохнется хвоя —
 Про бесконечное, бескрайнее,

святое,
 Про то, что только им
 расскажешь не тая.
 В вечернем сумраке
 брожу один в смятенье,
 Мне суждено всю боль
 прожить до дна.
 Прохладней воздух стал,
 таинственнее тени,
 Твоей улыбкой светится
 луна.
 Ручей о чем-то
 говорит скороговоркой,
 Да ель угрюмая
 вздохнула невзначай...
 Так тихо здесь,
 так памятно,
 так горько.
 Прощай, мечта,
 прощай, любовь моя,
 прощай!

* * *

Снится мне наяву
 удивительный сон,
 Бред безумья,
 страшит он и манит,
 Точно песня сирен,
 как последний патрон,
 Ком шершавый,
 застрявший в гортани.
 Разум требует: брось,
 оглянись же назад!
 Ну зачем продолжать
 эту попытку?
 А останусь один
 и закрою глаза
 Снова вижу, как песня,
 улыбку.
 Для меня она —
 красный сигнал на пути,
 Крик неслышный
 тревоги и боли.
 Я — шестой, там, где третий
 обязан уйти,
 А уйти нет ни силы,
 ни воли.

Безысходный, как круг,
 утомительный сон
 Страшной тяжестью давит
 на плечи,
 Был бы друг, рассказал бы
 ему обо всем,
 Может, стало бы
 чуточку легче.
 Жизнь разбудит, бесспорно,
 в назначенный срок,
 Может радостный,
 может, печальный,
 Но мой сон пронесу я
 по далям дорог,
 Сохраню как рисунок
 на скальный.
 А пока снится мне
 удивительный сон,
 Страшный он,
 но по-прежнему манит.
 Дивной песней сирен,
 как последний патрон,
 Ком шершавый,
 застрявший в гортани.

* * *

Явь подальше закину я, Пять минут улучу, Снова вижу любимую, Как на крыльях лечу. Словно в искорках света Здесь улыбка твоя, Часто карточку эту я смотрю, затаясь. Вот такой ты и грезилась В тайных всплесках мечты, Смотришь просто и весело, Собирая цветы.	Будто светишься радостью, Мой волшебный кристалл! Я хочу (не без зависти) Посмотреть, кто снимал. В снежной скроются замети Наши сны и мечты, Только б ты в моей памяти Собирала цветы. И светилась бы радостью, И звала бы, звала... И не ведала зависти, И не помнила зла.
--	---

* * *

Неотвратимое
 пришло непрошено,
Прощай, любимая,
 прощай, хорошая,
Моя прекрасная,
 моя чудесная,
Ты не из сказки ли,
 и не из песни ли?
Я не один в пути,
 со мной останется
И будет век идти
 судьба-наставница.
Не блещет красками,
 не синь небесная —
И не из сказки ты,
 и не из песни ты.
Подняв вуаль с лица,
 за шаг до пропасти,
Другая спутница
 зовется совестью,
Та, что потаскана,
 в грязи и плесени.
Нет, не из сказки ты,
 и не из песни ты.
Неотвратимое
 пришло непрошено,
И явь, и сны мои
 поникли скошены.
Прощай, прекрасная,
 прощай, чудесная,
Была ты сказкою,
 а стала песнею!

Іван ПАЛОНСКИ

Нарадзіўся ў 1928 г. на Лепельшчыне. У 1941 г. скончыў шэсць класаў вясковай школы. У 1948 г. скончыў Лепельскую сярэднюю школу і паступіў на матэматыка-механічны факультэт Ленінградскага ўніверсітэта. У 1953 г. паступіў на фізіка-матэматычны факультэт БДУ (матэматычнае аддзяленне). У 1958 г. закончыў універсітэт і тры гады працаваў настаўнікам сярэдняй школы на Лагойшчыне. З 1961 г. працуе на кафедры вышэйшай матэматыкі БДТУ.

ЦУДОЎНАЕ ІМГНЕННЕ (прысвячаецца жанчынам)

Хоць не было патрэбы ў шалашы,
Ні ў ежы, ні ў адзенні, ні ў абутку,
Чагосьці не хапала для душы.
Не мог Адам пазбавіцца ад смутку.

І Бог, яму жадаючы дабра,
У райскім садзе пад зялёным дрэвам
Стварыў у момант прыгажуню Еву
З уласнага Адамава рабра.

Пры дотыку да Евінай рукі
Адам адчуў пяшчоту і натхненне,
І нечакана склаліся радкі:
Мне не забыць цудоўнае імгненне...

І з тых часоў ужо ва ўсе вякі,
На ўсёй зямлі, у кожным пакаленні
Чыноўнікі, паэты, мастакі
Спяваюць пра цудоўнае імгненне.

Такія чары Бог жанчыне даў,
Ствараючы яе пад райскім дрэвам,
Што ўраз паэтам робіцца Адам,
Калі сваю ён напаткае Еву.

І птушкі зашчабечуць у галлі,
І ў сэрцы буйна закрасуе лета.
Таму спрадвеку існуюць паэты,
Што існуюць жанчыны на зямлі.

Няхай не згасне вашых душ святло,
Няхай усе здзяйсняюцца імкненні.
Жадаю, каб у кожнай з вас было
Ў жыцці сваё цудоўнае імгненне.

ЖЕНЩИНА, ПРИДУМАННАЯ МНОЙ

Умная, хорошая, прелестная,
Никогда не бывшая иной,
Мне во всех подробностях известная,
Женщина, придуманная мной.

Стройная и плавная походка,
Чистая и плавная душа...
Ты моя удача и находка,
Ты во всех нарядах хороша.

На тебя вовек не наглядеться,
Отвести глаза не хватит сил,
От тебя мне никуда не деться —
Я себя к тебе приговорил.

Ты моя надежда и отрада.
Я хочу в дожди, в пургу и в зной,
Чтоб всегда незримо была рядом
Женщина, придуманная мной.

Отшумит и мой последний ветер,
Ведь ничто не вечно под луной.
Долго будь еще на белом свете,
Женщина, придуманная мной.

И грустить по прошлому не нужно,
Каждый финиш — это чей-то старт.
Так февраль, и ветреный, и вьюжный,
Каждый год сменяет буйный март.

Аляксей ПАТАПЕНКА

Нарадзіўся 6 красавіка 1981 года ў Мінску. У 6 год пайшоў у школу, быў вучнем беларускамоўнага класа. У сем год стаў удзельнікам ансамбля «Світанак», разам з якім наведаў Украіну і сонечную Італію. У 1998 годзе закончыў эканамічную гімназію і паступіў у БДТУ. У 16 год пачаў пісаць вершы.

* * *

Кожны раз, калі сядваю за стол,
Я надоўга маўчу, а затым
Аловак бяру і пішу
Аб жыцці надоўгім сваім.

Потым у нейкім парыве нязгоды
Я паперу рву на шматкі,
І ўжо доўга маўчу, разважаю,
Бо вершы — гэта мары мае.

* * *

Не мне людзей осуждаць,	Пронесется ветер лихой,
Не мне их прощать,	Уйдет бродяга домой.
Не мне других любить	Я выйду просто гулять,
Не мне сны свои снить.	И больше не лягу я спать.

Не будут блуждать уж мечты,
Уйдешь от меня ведь и ты.
А я сяду, взглянусь в темноту
Иначе я загрущу.

* * *

Солнце садится за горы,
Проходят скучные дни,
Сидит девчонка в школе
И видит сладкие сны.

Ей кажется, что с неба на землю
Желают планеты упасть,
И дворник ходит меж ними —
Осторожно, ведь звезды нельзя подметать!

Проснулась, а у нее на коленях
Сияет вещица одна.
И в мыслях проносится быстро:
«Ведь это наша звезда?»

* * *

Всю ночь, склонившись над мольбертом,
Сидел художник, рисовал,
И посылали ему звезды
Рисунки разных рек и скал.

Но не было на полотне
Отображенья звездных рек,
Ведь тот художник рисовал
Родные нам леса, укутанные в снег.

Он рисовал луга, деревья и озера,
Всю красоту, всю нашу Беларусь,
И песни сельские, и танцы,
И тихий крик: «Я всем горжусь!»

«Я всем горжусь, что есть на Беларуси!» —
Вложил художник фразу в полотно,
И расцвело, зажило все мгновенно —
Картина стала волшебством.

Картина засияла ярким светом,
Любовь несла она и множество доброт,
Ведь рисовал ее простой художник —
Наш белорусский весь народ.

Іна ПІГУЛЬ

Пігуль Іна нарадзілася ў г. п. Акцябрскі Гомельскай вобласці. З 2001 года студэнтка факультэта ВСіП. Друкавалася ў газеце «Переходный возраст». У 1999 г. заняла першае месца ў конкурсе маладых талентаў «Дэбют».

ВЕНКИ НАДЕЖДЫ

Забыв дорогу к тихой гавани,
Ты больше не являлся мне.
Венки надежды уж не плавали,
А тихо прятались на дне.

Я не просила и не плакала.
Не ждала дара от судьбы.
Увидела на глади зеркала,
Что не сбываются мечты...

Я о тебе уже не думаю,
И ты не помнишь обо мне.
Мои ошибки в даль угрюмую
Уплыли, как венки в реке.

РОЖДЕНИЕ СТИХОТВОРЕНИЯ

Что вокруг происходит?
Не почувствовать мне.
Время тихо уходит,
Чувства гибнут в огне.
В голове все смешалось:
Боль и радость, и страх.
Все, что прежде вмещалось
На бумажных листах.

Я хочу опереться
На твердь слова скорей,
Мыслям некуда деться,
Им на помощь, быстрее!
...И прорвались потоки
Строчек ровных и слов,
Побеждая пороки,
Проливая свет снов.

Сквозь смятенье пробились,
Мыслям легче дышать,
Все в бумагу излились,
Чтоб о мире вещать.
Песню жизни согрехи,
Костер музыки угас.
И спокойно, уставши,
Спит прекрасный Пегас.

ВДОХНОВЕНИЕ

Вот что-то опять заполняет меня,
И рвется наружу из тела душа.
Мечтанья, тревоги, волнения — жизнь,
Во мне воедино как будто слились.

И сердце — вселенная с тысячью тел,
Как будто давно что-то очень хотел,
Как будто сказать что-то нужно звезде,
И строчку ты нужную ищешь в себе.

Терзанья, мученья и проблеск зари...
К душе ты в смятении взываешь — гори!
И вдруг — озаренье! Ты счастлив теперь,
Что путь удалось пролететь без потерь.

И то, что давно уж теплилось в тебе,
Что капля за каплей сливалось во сне
Нашло пробуждение и в мир уплыло...
Все то, что сказать уж хотелось давно...

ПЕСНЯ

Под моим окном тихонько
Соловей поет всю ночь.
Я вожу рукой легонько,
Улетают тени прочь.

На бумаге проявляться
Стали чувства и мечты,
Даже хочется смеяться,
До того они легки.

И мне кажется — взлетаю,
Что на небо бросить след,
И душою понимаю,
Что смогу уйти от бед.

Напишу сегодня песню,
Окроплю живой водой,
Не испорчу ее лестью,
И, взлетев, возьму с собой.

Покажу ее я звездам,
Пропую своей земле,
Разнесу птенцам по гнездам,
Подарю навек судьбе.

ОДА СТИХАМ

Мои стихи — моя душа.
Я их люблю и жду.
Я их пою, их берегу,
Без них и я не я.

Мои стихи — моя мечта,
Я их в себе ношу.
Их в сладких муках создаю.
Они — моя судьба.

Мои стихи, что жизнь моя,
Без них я не живу.
Я не дышу, я не цвету,
Ведь я без них мертва.

К СТИХАМ...

О Вы, рожденные в тоске,
Вы презираете веселье,
Вы мне даруете всесилье,
Сжигая в дьявольском огне.

Вы, выходящие в ночи
На свет звезды полюбоваться,
Вы очень любите смеяться,
Когда прикажете: «Молчи».

Вы превращаетесь в Ничто,
Узрев во мне хоть каплю счастья,
Для Вас милей всего ненастья.
Вы не являлись мне давно.

Но вот Вы здесь. И значит это:
Во мне опять открылась боль,
Но я сыграю эту роль,
Ведь только Вы — источник света.

Тамара СІПОВІЧ

Нарадзілася 23 кастрычніка 1983 г. у в. Станіслаўцы Докишыцкага раёна Віцебскай вобласці. У 2001 годзе закончыла Докишыцкую сярэднюю школу. Студэнтка другога курса факультэта хімічнай тэхналогіі і тэхнікі па спецыяльнасці тэхналогія электрахімічнай вытворчасці.

К***

Ты получишь мое письмо.
Взгляд падет на тетрадный листок...
Пред глазами твое лишь лицо,
В голове скудных мыслей поток...
Ты при свете луны прочитай
Мои строки, тебе посвященные,
А читая часы вспоминай,
Лишь со мною одной проведенные.
Не беда, что все было давно,
Не беда, что все быстро прошло,
Не беда, что всего не вернешь...
Все еще впереди? — это ложь.
Пусть живут только в памяти нашей,
Пусть приходят во сне времена.
Снег смешался с землей черной кашей,
А бармен подливает вина.

* * *

Я вижу, что мечтам и снам — не сбыться.
Я вижу — и больше мне не надо ничего.
И есть альтернатива: просто скрыться,
Забыть себя. Забыть его.
Ну и что, что за окнами март,
И бегут по асфальту ручьи.
Вижу будущее без карт
Слышу крики во сне ничьи.

* * *

Весна 2001 года,
Ты была никакой —
И осталась такой.
Подарить ты сумела ручьи
И дожди, и снега, но ничьи;
Ты бросала лучи
И толкала ветра
Вникуда, ни за что, навсегда.

Вольга СКАРБІШ

Нарадзілася 25.12.1984 г. у г. Заслаўе.
Студэнтка 3 курса факультэта выда-
вецкай справы і паліграфіі.

* * *

Ахіні мяне цёплай хваляй,
Ты хваляй марской абдымі.
Няма шчаслівейшага болей,
Чым ночы нашы і дні.
Дай мне крылы з вясенняга ветру,
Да пляча свайго прытулі.
Няма ў нас глыбейшых нетраў,
Чым радасці прамяні.
А калі ты захочаш пакрыўдзіць
І наўмысна ў вочы мне плюнеш,
Памагу табе зноў патрызніць,
І ты раптам забудзеш.
Ахіні мяне цёплай хваляй,
Ты хваляй марской абдымі.
Няма шчаслівейшага болей,
Чым ночы нашы і дні.

* * *

Хрыстос распят,
И некуда деваться.
Твой плащ до пят
Не может оставаться
Всю ночь у моего балкона:
Ты не носишь этого перрона.
Я грубая и ласковая ложь,
Но это никогда ты не поймёшь.
Поэтому не стой в ночной тиши
И не упрямься.
Зываеш ты к заведомой глуши.
Я не скажу: «Останься».

* * *

(посвящается Тане)

Мелкий дождь на твоих волосах,
На глазах, на губах и на коже.
Ты нуждалась когда-то в друзьях,
Но никто уж теперь не поможет.
Слёзы стынут на лицах подруг,
А вокруг тебя желтые розы.
Подарил их тебе лучший друг,
Когда кончились злые морозы.

Ты ушла насовсем, навсегда,
 Забрала с собой звонкий хохот.
 Где мы были, твои друзья,
 Когда было тебе так плохо?
 Навещать мы тебя в больнице
 Не умели, не получалось.
 А теперь только слёзы на лицах,
 А в сердцах — бессильная жалость.
 Сколько боли и мук ты прошла,
 Даже жизни узнать не успела.
 Но про этот больничный кошмар,
 Чтобы знали мы, ты не хотела.
 А теперь только ветер кругом,
 И ломаем мы бледные пальцы.
 Ты под желтым, скрипучим песком.
 Ты ушла. Нам придется остаться.
 Мы придем к тебе вновь через месяц
 Поглядеть на немые кресты.
 Боль уйдет, но лет, так, через десять.
 В сердцах наших останешься ты.
 Ты останешься только на фото,
 Черно-белых, цветных? Все равно.
 Малыши наши спросят: «А кто это?»
 Мы расскажем им, кем была ты.
 Так прими хотя б наши цветы,
 Тебе раньше их так не дарили.
 И красивой запомнишься ты,
 В белом платье на черной могиле.

ПОПУТЧИК

Мой странный попутчик
 Понравился мне.
 Как солнечный лучик,
 Со мной наравне.
 Ты мне улыбнулся
 И взгляд свой отвел,
 Потом отвернулся
 И душу увел.
 Ловила в окошке
 Прозрачную тьму.

Чего же ты хочешь?
 Никак не пойму.
 Моя остановка.
 Ты выйти спешишь.
 Плохая уловка:
 Ты грустно молчишь.
 Ну что же, прощайте,
 Несмелый герой.
 Смотрите и знайте:
 Стоит мой конвой.

* * *

Слышен тихий топот,
 Шорох за окном.
 Мелкий быстрый топот
 Окружает дом.
 Градинки горохом
 Сыпятся в стекло.

Дружным тихим вздохом
 Косы опекло.
 Солнечное лето
 Загорелых ног,
 Не давай обетов
 Ясноглазый бог.

* * *

Прекрасна томная богиня,
Когда, сомненьям вопреки,
Блестит на черном небе ныне,
Идут за нею моряки.
Бывает музой вдохновенной:
Творит художник и поэт.
Да разве есть обыкновеней
На свете чудо? Верно, нет.

ПОЛНОЛУНИЕ

В полнолуние не хочется спать.
Только сесть и писать, и писать.
Настрадавшись, наплакавшись вволю
Тянет выйти гулять в чистом поле!
Полевые цветы до колена
Собирать, что сажала Елена,
И валяться в тяжелой росе.
Вот бы так извалялись мы все!
Поутру, где лазурная нега,
Прибежать, отдышавшись от бега,
И послать всех к чертям наконец,
Отказавшись пойти под венец.
А рубаха до пят вся в пылице,
Отряхать бы ее на крыльце,
И расчесывать волосы гребнем,
И рассказывать всякие бредни.
А в глазах неугасимый огонь,
И ромашками пахнет ладонь.
Разбудила шмеля на лугу —
Вот поэтому спать не могу.

* * *

Ты любишь полумрак, и свечи,
Черешни, красное вино.
Век молодости быстротечен.
Он разлюбил тебя давно.
Но ты совсем уже другая —
Тебе все просто и легко,
Да и любовь теперь иная
Его не встретит далеко.
Вам говорить неинтересно,
И говорите ерунду,
Зато как важно вместе тесно
Вам просыпаться поутру.

Вольга ТРОЙНІЧ

Нарадзілася 16 красавіка 1983 года ў Салігорску. З 2001 года студэнтка факультэта тэхналогіі арганічных рэчываў.

* * *

У старога дома
Под старым крыльцом
Вдруг жизнь забила
Чуть видным ключом.
Там деревце
Вишня на свет родилась!
Сквозь старый, тяжёлый
Цемент поднялась!
И сколько в ней жизни
Желанья творить:
Расти, расцвести, плодоносить.
Давайте учиться у деревца жить:
Мгновенье, как вечность,
Ценить и любить!

* * *

Я верю в искренность
Людей прохожих,
Я верю в значимость
Людской молвы.
Я верю: слово «Да»
Сказать нетрудно,
Я верю: слово «Нет»
Готово жить.
Я верю, что тепло сердец
Нас не покинет никогда.
Я верю, что души ларец
У каждого и навсегда

Вікторыя ЦЭЛАГУЗ

*Нарадзілася ў 1983 г. у горадзе Дзяр-
жынску Мінскай вобласці. У 2000 г.
скончыла школу, год працавала біблія-
тэкарам у Татаршчынскай СШ. У
2001 г. паступіла ў БДТУ. Студэнтка
факультэта хімічнай тэхналогіі і
тэхнікі.*

* * *

О, если бы мечты сбывались,
То жизни чаще бы стекались
В одно большое чувства русло,
Которое не было б пусто.

Тогда бы мир расцвел цветами,
Люди летали б с облаками
В одном большом просторном небе,
Там бы нашли свою победу.

Они бы жили только в счастье,
Минуя беды и ненастья,
Влюблялись и в мечты взлетали,
И там реальность обретали.

Но мы властители же судеб,
Свою мечту ковать мы будем,
Чтобы она осуществилась,
И, что задумано, свершилось..

Ірына ЧАРНЯК

Нарадзілася 15 жніўня 1962 года ў Мінску. Вучылася ў СШ № 84. У 1980 г. паступіла ў Беларускі тэхналагічны інстытут імя С. М. Кірава, які закончыла ў 1986 г. і засталася працаваць у ім. Працавала на кафедры аналітычнай хіміі ў якасці малодшага навуковага супрацоўніка, рыхтуе да абароны кандыдацкую дысертацыю.

АКСАМІТНАЯ РАНИЦА

Аksamітная раница ў полі...
Жаваронак пье ў вышыні,
Пястун-ветрык гуляе на волі,
Краскі слухаюць звон цішыні.

Разаслалі промні рупліва
Саматканы дыван ля ракі,
І над ім працавіта-пужліва
Мітусяцца малыя жукі.

Матылёк парасонкам крылатым
Адлятае ў празрысты блакіт,
І агеньчыкам дзіўна-стракатым
Зіхаціць ён ужо ля ракіт.

ПЕРШЫ СНЕГ

Першы снег, як першае каханне —
і зычны смех, і першае спатканне.
Белыя сняжынкі
Зямлю пакрываюць,
Белыя хусцінкі
Дзяўчынкі вышываюць.

На далонь кладзецца
Нябеснае стварэнне,
Сэрцанька заб'ецца
У гэтае імгненне.

Не знікай, каханне,
Ад цяпла рукі,
Новыя паданні
Напішуць мастакі.

КРУЖАТ В НЕБЕ ПЕЧАЛЬНЫЕ ПТИЦЫ

Кружат в небе печальные птицы
В хороводе прощальном своём,
Янтарём стали капли живицы
И бегут дни известным путём.

Увядает краса постепенно,
Осень ждёт за далёким холмом,
Вот уж лето уходит степенно,
Чтобы вновь возвратиться потом.

Я ИДУ ПРОТИВ ВЕТРА

Я иду против ветра,
Изогнувшись дугой,
И нельзя шагнуть метра,
Не оставшись нагой.

Как стальными тисками,
Душу всю леденя,
Он хватает руками,
Как травинку меня.

Извиваясь удавом,
Подползает к груди,
Безобразным оскалом
Говорит: «Погоди!»

«Я не так уж покорна, —
Прозвучит мой ответ, —
Ты пугаешь, бесспорно.
Но не властен ты, нет.»

ПОЛИСТАЕМ ТЕТРАДЬ

Полистаем тетрадь
И запишем строку.
День рожденья опять —
Словно всё по звонку.
Кисти красных рябин,
Хризантемы в цвету,
И, хранит, как рубин,
Женский лик красоту.

Алена ЧЭРНІК

Нарадзілася ў 1971 г. у горадзе Барысаве. У 1988 г. паступіла ў БДТУ. Зараз працуе інжынерам у патэнтна-інфармацыйным аддзеле. Друкавалася ў часопісе «Першацвет».

* * *

Нешта зрабілася дзесьці там, уверсе,
Быццам адкрыўся на нябёсах душ.
Сумна. Праменні вады сыплюцца з неба.
Шэрыя людзі бягуць. Хлюпае бруд.

Змрочныя хмары. Сонейка яснае, дзе ты?
Чорныя парасоны ўсё засланілі сабой.
Раптам усе расступіліся, нават хмары —
Пара каханых цалуюцца ва ўсіх на вачах.

Толькі над імі неба чыста-блакітнае.
Нават самі каханья акружаны ззяннем.
Іх закрывае ад слоты ў небе вясёлка.
Мабыць гэта каханне — Богам дадзена.

ДЛЯ МАТУЛІ

Ты сумуеш, мая маці?
Што спакою не дае?
Чаму паднялася сёння з ранку?
Дай пацалую я цябе.

Усё нейкія турботы
Праганяюць твае сны.
Уся ў справах ды клопотах
Хутка скачуць коні-дні.

Пачакай, пастой жа крышку,
Справа ў лес не ўцячэ.
Пасядзі са мной у цішку,
Бог цябе хай зберажэ.

Як цябе мы ўсе шануем
Не выказаць словам.
Беражы сябе, родная,
Заўжды будзь здаровай.

* * *

Калі хочаш спяваць — спявай,
Калі плакаць хочаш — плач,
Бо не трэба трымаць адчай,
Ды і радасць цяжка схаваць.

Можна выйсці, пайсці кудысь,
Дзе нікога навокал няма.
Жаваронкі ўзлятаюць увысь,
І звініць неба, быццам струна.

Бубянцамі рака пяе,
Боль і пакута, гора, адчай.
Растварацца ў яе вадзе
Зазывае, кліча на хвалі.

На траве паляжы, паглядзі
У блакітна-курчавае неба,
І зязюля табе ў цішы
Пракукуе колькі патрэбна.

І тады можаш моцна крычаць —
Толькі рэха ў адказ гукае.
Бо не трэба ў сабе трымаць,
Хай благое прэч адлятае.

Нарадзіўся 15 снежня 1980 г. у Жодзіне. У 1998 г. паступіў на інжынерна-эканамічны факультэт. Выпускнік БДТУ 2003 г.

НЕ ВСТРЕТИШЬ ЧИСТОГО ПРОСТОРА

Не встrettiшь чистого простора,
Везде царит то грязь, то смрад.
И речек не найдешь без сора.
Но кто же в этом виноват?

А может те, кто двигатель создали?
Иль тот, кто атом подчинил себе?
Иль те, которых назначали
Следить за чистотой в стране?

Но все равно уж не найдешь ответа.
Быть может, виноват и ты.
И не услышишь умного совета,
Так как давно мы — техники рабы...

* * *

*Будзе, будзе мне да скону
Чарнобыль балець...*

Вясна заўсёды цешыць душу,
Нясе нам радасць і спакой,
Але сказаць вам праўду мушу,
Адна ў грудзях засталася гарой.

ЧАЭС прайшла пякучым болем
Ужо амаль на паўзямлі,
Але ніхто... ніхто не здолеў
Знічтожыць бруду карані!

Таму цяпер хварэюць людзі,
І паміраюць ўсё часцей,
А мне цікава, як мы будзем
У гэтым брудзе жыць далей?

Кацярына ЦІВУНОВІЧ

Нарадзілася 31 жніўня 1985 года ў Маладзечне. Студэнтка першага курса факультэта тэхналогіі арганічных рэчываў.

* * *

Я прачнулася цёмнай зімою
І прыпомніла тое, што сніла:
Як дзяўчынкай, наіўнай, малою,
На спатканне з вясною хадзіла.

А яна ж у мае валасы
Уплятала бліскучыя зоркі,
Завушніцы — дзве кроплі расы —
Мне дарыла вясна на ўзгорку.

Умывала я твар сінім небам,
Ручніком з прамянёў выцірала,
Я з вясною лятала над светам,
Я прыроду ад сну абуджала.

І зімою, калі ў людзей
На душы вельмі сумна і горка,
У маіх валасах усё ярчэй
Усміхаюцца ціхія зоркі.

ДЗЕЦІ НОЧЫ

Эцюд

На вялікі горад апускаецца кастрычніцкая ноч, на дзіва марозная і доўгая. Прасторныя вуліцы яшчэ поўняцца прахожымі. Але цяпер людская плынь ужо павольная. Надыходзіць канец дня, знікаюць мітусня і турботы. Палымнеюць вітрыны бясконцых утульных магазінаў і разліваюць наўкола сваё роўнае святло. Гэты вечарова-начны чуд вабіць дзіўнай прыгажосцю і зачароўвае. Здаецца, што горад жыве асабістым містычным жыццём.

Тым часам над шматпавярховымі будынкамі, высока ў зорным небе свеціць сваім святлом маладзік, святлом, якое створана не чалавекам, не для яго патрэб, не на яго карысць.

У самым аддаленым кутку ўжо старога гарадскога парка, куды не можа прасачыцца святло дарагіх вітрый, нават святло цэлай арміі ліхтароў, якія, як вартаўнікі, стаяць паабাপал павуціння сцежак,

мігціць нясмелы агеньчык. Калі набліжаешся да яго, святло становіцца больш упэўненым і ўпартым. Вакол вогнішча, сярод высокіх і масіўных дрэў, якія ў змярцвелае цемры здаюцца непераможнымі страхоццямі, на прамерзлым лісці сядзяць людзі. Цені ад іх згорбленых постацяў утвараюць разам з агнём нейкі вар'яцкі танец. Людзі маўчаць. На іх абветраную скуру звісаюць кудлы чорных валасоў. Змарнелыя рысы твару кожнага з гэтага кола ўтрымліваюць нейкі таемны, знаёмы да болю смутак. Адзін з іх ірве на шматкі кавалак кардону і кідае ў вогнішча. Полымя на момант асвятляе кроны дрэў і твары людзей. Потым зноў прасторай авалодвае цемра.

Маўклівыя людзі не ведаюць, што будзе, калі скончыцца кардон і дагарыць апошняе галінка, што будзе заўтра, калі ў іх не заста-нецца запалак.

Усіх грэе спакойнае полымя вогнішча. Для кожнага з прысутных агонь з'яўляецца сімвалам цяпла і ўтульнасці. Гэты агенчык нагадвае пакінутым пра іх былы дом, пра шчасце, якое не вернеш, пра іншае жыццё.

Зноў бясконцая ноч возьме пад сваё крыло бяздомныя лёсы і згубленыя вочы сваіх дзяцей.

Наталля ВАРАНЦОВА

Нарадзілася ў 1986 годзе ў г. Калінкавічы Гомельскай вобласці. У 2003 годзе скончыла школу і паступіла на факультэт тэхналогіі арганічных рэчываў.

«УВАГА: АБЫПРАШТОСЬКІ?»

Абразкі

* * *

Здаецца, зусім нядаўна пачала выпісваць ці не самую цікавую газету з беларускамоўных выданняў — «ЛіМ», а ўжо палюбіла яе. З цікавасцю чытаю «Кола дзён», «Трыбуну пісьменніка», «Паэзію», «Прозу», але ўсё ж з вялікай нецярплівасцю чакаю лімаўскі нумар з «Абыпраштоськамі». Магчыма, таму і ўчытваюся, што пакуль што многае не разумею ў гэтым складаным жыцці, а можа таму, што многія абыпраштоські сугучныя маім думкам. А можа, і гэта, мабыць, галоўнае, што чытаю на апошняй старонцы «ЛіМа» зусім не абы пра што.

* * *

Вось зусім нядаўна прачытала нататкі Дзмітрыя Навіцкага «Што з вамі здарылася, людзі?» Жахнулася адразу, а потым стала так балюча на душы... Са слязьмі на вачах падумала: «Гэта ж я таксама людзі! Значыць і мне трэба нешта рабіць, каб было менш бруду на нашых вуліцах, у ларках, ля азёраў. Значыць і мне трэба ніколі не забывацца такіх патрэбных слоў як «дабранаць», «калі ласка», «дзякуй», «прабачце». Значыць, і мне трэба ўсё зрабіць, каб, крыў Божа, не канулі ў лету родныя словы «беларус», «Беларусь», «матчына мова»...

Ці не аб гэтым хацелася б падзяліцца і мне ў «абыпраштоськах»?

* * *

Мой пісьмовы стол «завалены» канспектамі, сшыткамі, падручнікамі, сярод якіх «Фізіка», «Хімія», «Гісторыя Беларусі». Заўтра ў нас мая любімая беларуская літаратура. Як шкада, што ў гэтым годзе яе толькі два ўрокі (у мінулым было тры). А колькі будзе ў наступным? Няўжо адзін? Ратуй нас, Божа! Дзе ж мае будучыя дзеці прачытаюць, што

...трэба дома бываць часцей,
трэба дома бываць не гасцем,
каб душою не ачарсцвець,
каб не страціць святое штосьці...

Ці вось гэта:

...той дзень, лічы завянуў пустацветам,
калі ты пяць хвілін пашкадаваў,
каб дзецям паказаць куточак свету,
і хараство людзей, і дрэў, і траў...

І гэта зусім не «абыпраштоські».

* * *

Сёння выхадны дзень, доўгачаканы і патрэбны. Урокі зроблены. Цяпер, сеўшы ўтульна ў крэсла, перачытваю свайго любімага Караткевіча. Так многа хацелася б у яго спытаць... На жаль, пайшоў ад нас Майстра яшчэ да майго нараджэння... Вось і цяпер разрываюць сэрца радкі з «Маці Ветру»:

«...Прадавалася Радзіма. Яна прадавалася з беднаю сваёй зямлёй, са старажытнымі пушчамі, з блакітным крышталём рэк і квітнеючымі лугамі, з вадою і небам, замкамі і халупамі, з матчынай ласкай і ўсмешкай дзіцяці, з мудрымі дзядамі і пяшчотнымі дзяўчатамі, з камянямі старажытных будынкаў, з крывавай гісторыяй народа, з яго сучасным і будучым, з яго воляй...»

Божа Усявышні! Як жа дапусціў ты, што прадаваў нейкі «дабрадзей» Гусоўскага ды Скарыну, маю Ефрасінню ды майго Сапегу, маю Сафійку ды Каложу? Няўжо гэта праўда? Караткевічу не верыць не магу.

І гэта «абыпраштоські»?

* * *

Люблю сваю маці, ласкавую, пяшчотную, добрую. І бацьку люблю, хоць і бывае часам занадта сур'ёзны (а можа мне проста гэта здаецца?). Вось думаю, як іх павіншаваць, бо ў красавіку ў іх сярэбранае вяселле. Ура! Прыдумала! Складу паштоўку-віншаванне і папрашу рэдакцыю «Калінкавіцкія навіны» надрукаваць яе ў нумары перад іх юбілеем. А тэкст будзе такім:

— Дарагія, любяя, адзіныя! Як добра, што вы ў мяне ёсць. Няхай Айцец Нябесны пашле вам яшчэ хаця б столькі зімаў і вёснаў сумеснага жыцця. Дзякую вам, што даеце мне прыклад сумеснага шчаслівага жыцця. Віншую Вас і абяцаю: Вам ніколі не будзе сорамна за мяне.

Вось напісала і падумала:

«А каго будуць віншаваць тысячы сірот у дзіцячых дамах? А хто ім дапаможа ў жыцці? Хто спяваў ім калыханку? Хто параіць, як быць з першым каханнем, калі яно не ўзаемнае? Хто дапаможа выбраць будучую прафесію?»

Мне шкада іх, Абыпраштоська!

* * *

Хутка паўгода, як памерла мая прабабуля. Як мне не хапае цябе, мой дарагі чалавек. Успамінаю твае песні, якія ты так любіла і навучыла ім мяне. Я насадзіла ў агароджу любімыя твае валожкі і даглядаю іх. Я часта прыходжу да цябе, прабабулька Настуся.

А побач з узгорачкам маёй прабабулі зусім зарослая магілка, нават крыжа не відаць. Няўжо няма сваякоў у нябожчыка той магілы? Чаму так дзеецца, Абыпраштоська?

* * *

Нядаўна ехала ў аўтобусе. Паўнютки — паўнютки! Але неяк прабілася ў салон. Азірнулася навокал, наколькі гэта магчыма. Сядзіць на першым месцы дзяўчынка-маці. Прыглядзеўшыся, пазнала знаёмы твар — гэта ж мая былая аднакласніца.

Божа літасцівы! Нам жа толькі па шаснаццаць! Хлопчыку, што ціхенька сядзеў на руках у маці, на выгляд гады два, а залатога пярсцёнка на правай руцэ я так і не заўважыла!

І гэта абыпраштоські?

* * *

Хачу быць журналістам! Каб хто толькі ведаў, як я гэтага хачу! Мне нават снілася не раз мая будучая прафесія. Усё-ўсё зраблю, каб толькі мара ажыццявілася. Настаўніца мяне падбадзёрвае, верыць мне.

Як жа дасягнуць тых далёкіх зорак журналістыкі, Абыпраштоська? Можа ты штось падкажаш мне?

* * *

Успамінала ўрок-гутарку па сучаснай беларускай літаратуры. Якраз абмяркоўвалі п'есу Дударова «Парог». Вось гэта твор! Вось гэта моц! Бачыла многія, сарамліва апушчаныя вочы маіх аднакласнікаў. Здаецца, у некаторых былі слёзы на вачах... Значыць, і ў іх бацька Буслай? А можа, яшчэ і маці — бусліха? Ёсць у мяне сяброўка. Яна не ходзіць на дыскатэку. Прычына — няма чаго прыстойнага апрагнуць, бо бацька п'е, ды і маці не супраць...

Я ніколі не буду піць, абяцаю табе, Абыпраштоська! Мая дачка (а я хачу мець абавязкова дачку) будзе хадзіць на дыскатэку. Верыш мне, Абыпраштоська? Як пражыць так, каб не сагнуцца ні перад кім і чым? Быць заўжды сабой? У любых выпрабаваннях застацца чалавекам? Як? Падкажы мне, Абыпраштоська?

* * *

І напрыканцы, Абыпраштоська, незнаёмка мая! Зрабі, калі ласка, так, каб неба было блакітнае-блакітнае, сонца — яркае-яркае, трава — зялёная-зялёная. Каб птушкі не знікалі, каб прыбіральшчыцы ля студэнцкіх інтэрнатаў не знаходзілі ў сметніках задушанае немаўля (аб гэтым я прачытала ў віктарказькоўскім «Азвярэнні»). Каб не «баяўся беларус быць беларусам» (гэта ўжо Вярцінскі). Каб як найхутчэй зразумеў кожны, што ўсё залежыць ад самога сябе. Каб суседзі ля хаты маёй бабулькі па-ранейшаму спявалі «Ой, аралі хлопцы ніву» ці любімую песню Мележа «Каля грэблі шумяць вербы», а не пералічвалі «чарговыя ахвяры Чарнобыля» (гэтыя радкі напісала ў кнізе «След чорнага ветру» мая зямлячка Таня Акулевіч, калі вучылася ў 10 класе).

Я абяцаю табе, Абыпраштоська, маліцца кожны дзень і кожную ноч. Толькі пачуй мяне, дапамажы. Дапамажы ўсім добрым людзям, выратуй маю зямлю, маю «краіну-браначку» (так мне падабаецца гэты выраз Максіма Багдановіча).

Я спадзяюся на цябе, Абыпраштоська!

КАЗКІ СТУДЭНТАЎ факультэтаў тэхналогіі арганічных рэчываў і хімічнай тэхналогіі і тэхнікі

Вераніка БОБРЫК

КАЗКА ПРА ВОЖЫКА

Недзе далёка-далёка, у вялікім лесе жыў маленькі вожык. Ён амаль ніколі не выходзіў на вуліцу і заўсёды быў вельмі сумны. А справа была ў тым, што ніхто не хацеў з ім сябраваць. Вострыя іголки балюча калолі лапкі яго сябрам, і таму вожыка больш не запрашалі да сябе ні вавёрачкі, ні зайчаняты, ні ваўчаняты. А калі Вожык прыходзіў да іх, ніхто амаль не звяртаў на яго ўвагі.

Але аднойчы, калі звяркі зноў сустрэліся на лясной палянцы, каб павесяліцца, паспяваць песні, здарылася нешта неверагоднае. На палянцу выскачыў вялізарны пацук і, злосна паблісхваючы вачыма, пачаў усіх аглядаць, нібы шукаў ахвяру. Усе вельмі спалохаліся, і толькі вожык рашуча падскочыў да пацука і з усёй моцы ўдарыў яго вострымі іголкімі. Пацук завішчаў ад болю і хуценька пабег у гушчар. Усе адразу павесялелі.

З таго часу Вожыка заўсёды клікалі да сябе і прымалі ў розныя гульні.

Анатоль ВАРАШКЕВІЧ

ЗАЙЗДРОСНЫ КОТ І ДЗЕД

Ля самай ракі, недалёка ад узлеску, стаяў хутарок. Жыў у ім адзін дзед. Заўзяты рыбак.

Жыў ён адзінока, і таму ўся ўцеха для яго — кот Васіль. Вялікі, пушысты, чорнай масці.

Дзед зімой і летам спаў на печы. І кот з ім.

Бывала, улетку, сонца яшчэ не ўзышло, а дзед устане, злезе з печы, возьме свае вуды — і да ракі. Выбера месца зручнае і сядзіць, чакае, пакуль рыба пачне брацца.

Ката ён не будзіў, ведаў, што той любіць паспаць.

Васіль вылежыцца на печы, выгне спіну і да ракі падаецца.

— А, Васіль! Дзень добры! — гаворыць дзед. — Я цябе ўжо чакаю, сняданак табе падрыхтаваў. — І падае яму дробную рыбку.

Васіль паснедае добра, вадзіцы з ракі пап'е і ляжа на траўку, мурлыкаючы сабе пад нос што-небудзь.

А дзед не налюбуецца сваім катом. Такі прыгожы. А разумны які!

На абед ён дае кату ўжо смажанай рыбкі. Для Васіля гэта самы любімы пачастунак. Пасля абеду кот на печ забярэцца, трохі паспіць і на паляванне выходзіць. То вераб'я зловіць, то мышку.

Доўга ці мала так жылі дзед з катом.

Васіль ад'еўся, растлусцеў, разленаваўся. На свайго дзеда пачаў крыўдаваць, што той сабе вялікую рыбу бярэ, а яго маленькай корміць.

— А навошта табе вялікая? — пытаецца дзед. — На смак, яна быццам бы аднолькавая. Вялікую не з'ясі, толькі сапсуеш.

А кот Васіль сваё. Падавай яму вялікую, і ўсё тут. Дзед разлаваўся і кажа:

— Калі ты такі разумны, лаві сабе сам — якую хочаш.

Назаўтра Васіль схапіў дзедавы вуды і бягом на рэчку.

Дзед прачнуўся, глядзіць — ката няма і вудаў таксама няма. Пайшоў дзед на рэчку, схаваўся за кустом і назірае, як кот рыбу ловіць.

Васіль усеўся на дзедавым месцы, на паплаўкі глядзіць і аблізваецца. Але рыба не бярэцца.

Але, вось здаецца турзанула. Васіль падсёк і выцягнуў нейкую вельмі дробную рыбку. Потым другую і трэцяю. Але яны яшчэ драбнейшыя за першую.

Злуецца Васіль, чмыкхае, а дзеда смех разбірае.

Закінуў кот вуду чацвёрты раз. Чакае, а паплавок не патанае. Тады вырашыў кот змотваць вуды. Але нечакана паплавок нырнуў.

— Вялікая! — ўзрадаваўся кот.

Паднапрагся і выцягнуў на бераг шчупака. Ды не абы-якога — вельмі вялікага. Ляжыць шчупак на траўцы, а Васіль бегае каля яго, з якога канца ўзяць — не ведае. Зусім разгубіўся кот. Але потым усё ж адважыўся. Падкраўся ззаду ды і цап яго за хвост. А шчупак як махне хвостом! Кот не ўтрымаўся і ўваліўся ў рэчку. Бераг быў не вельмі высокі, але віры былі глыбокія. Вось і закруціла Васіля. Хацеў дзеда на дапамогу паклікаць, але голас ад страху прапаў. Чую Васіль, што канцы яму прыходзяць, утопіцца ён...

Глянуў на бераг. Бачыць — дзед на дапамогу спяшаецца.

Выцягнуў ён ката, а той ледзь жывы. Адляжаўся кот пад кустом, падняўся, агледзеўся, а шчупака, злоўленага ім, няма.

— Дзе мой шчупак? — пытаецца кот.

— У рэчцы, галубок. Леску перакусіў і ўцёк.

Узяў дзед ката на рукі, а той кажа:

— Нясі мяне дамоў, на печ. Я не толькі рыбы не налавіў, але і апетыт страціў.

Дзед усміхнуўся і кажа:

— Не трэба быць зайздросным. Вялікі кавалак папярэк горла становіцца.

ДЗІЎНЫЯ ДРЭВЫ

Недзе на канцы свету быў цудоўны сад. У ім былі вялікія дрэвы дзіўнай красы. Дрэвы мелі вялікае і маленькае лісце, якое шэптам клікала людзей да сябе. Кожны чалавек меў магчымасць прыйсці і адпачыць тут. Але такі адпачынак быў незвычайным. Чалавек бачыў сон, якім ён мог кіраваць. У сне ён адчуваў сябе гаспадаром, ён мог будаваць сабе дом, хадзіць у госці, ездзіць у іншыя краіны і шмат іншага. Сон з'яўляўся сапраўдным жыццём, толькі чалавеку нішто не перашкаджала ў яго дзеяннях, ён быў вольны. Такім чынам, усе чалавечае жыццё паўставала прад людзьмі.

Прачнуўшыся, людзі нічога не памяталі і пакідалі сад.

Кожнае дрэва ўважліва слухала сон і ў залежнасці ад таго, які ён, добры ці блгі, змянялася. Ад добрага слова дрэва пакрывалася казачнымі кветкамі з цудоўным пахам. Ад дурнога дрэва знікала Праўда, так гэта ці не, ніхто не ведае. Толькі дрэў такіх ужо няма.

Вольга Касабуцкая

ЦУДАДЗЕЙНАЕ НАСЕННЕ

Аднойчы жылі на свеце мужык і жонка. Усё было б добра, але не было ў іх дзяцей. Вось аднойчы з'явілася ў жонкі надзея, што ўсё ж такі ў іх можа нарадзіцца дзіця. Падслухала яна аднойчы размову дзвюх жанчын. Гаварылі яны пра цудадзейную кветку, што калі жанчына, якая не можа мець дзяцей, вып'е настой з насення гэтай расліны, то праз нейкі час у яе можа нарадзіцца дзіця. Але гэтая кветка расла ў садзе вядзьмаркі, і яшчэ ніхто не змог дастаць яе. Жонка хуценька пабегла дадому і расказала пра гэту размову мужу.

Муж вельмі кахаў сваю жонку і падумаў: «Калі ж гэта кветка дапаможа ёй, то я зраблю ўсё, каб дастаць яе».

У тую ж ноч пайшоў ён у сад да вядзьмаркі, пералез праз каменную агароджу, сабраў насенне з гэтай кветкі і ўжо хацеў уцякаць, як раптам, аднекуль з'явілася вядзьмарка:

— Як ты асмеліўся залезці ў мой сад і ўкрасці ў мяне насенне з кветкі, хто табе дазволіў? — закрычала яна.

— Ой, — уздыхнуў ён, — вы мне прабачце, мне давалося гэта зрабіць, таму што мая жонка ніяк не можа нарадзіць дзіця.

— Калі гэта праўда, то я адпушчу цябе, але за гэта, ты мне павінен будзеш аддаць самае дарагое, што ў цябе будзе. Калі твайму сыну споўніцца 20 гадоў, то ён павінен будзе застацца ў мяне на ўсё жыццё і будзе выконваць усе мае патрабаванні.

Нічога не засталася яму, як згадзіцца. Прынёс ён жонцы гэтае насенне, яна зрабіла з іх настой і піла кожны дзень патроху.

Праз нейкі час нарадзіла яна прыгожага хлопчыка. Назвалі яго Сямён, бо нарадзіўся ён, дзякуючы насенню.

Ішлі гады, рос Сямён прыгожым, працавітым хлопчыкам. Ва ўсім слухаўся бацькоў. Яны не маглі з яго нарадавацца. Але прыйшоў час Сямёну ісці на службу да вядзьмаркі...

У яе быў прыгожы, дзівосны палац. Паказала вядзьмарка Сямёну ўсе свае пакоі і толькі ў адзін забараніла заходзіць.

Ды аднойчы гаспадыні не было дома. Сямёну вельмі захацелася даведацца, што ж у тым пакоі. Заглянуў ён туды, а там ля вакна сядзіць прыгожая дзяўчына і вышывае ручнік.

— Як цябе завуць? — спытаў Сямён. — Што ты тут робіш, і чыя ты?

— Мяне завуць Алена, — адказала яна. — Сваіх бацькоў я не ведаю, вядзьмарка ўкрала мяне, калі я яшчэ была зусім маленькая, з тых часоў я живу ў яе і выконваю ўсе яе загады...

Пакахалі яны адзін аднаго з першага погляду. Сустрэкаліся, калі вядзьмаркі не было дома.

Аднойчы вядзьмарка некуды знікла, ніхто нават не ведаў, што з ёй здарылася. Сямён даведаўся, што вядзьмарку прываражыў Кашчэй, і живуць яны мірна і дружалюбна. Сямён з Аленай пажаніліся і засталіся жыць у палацы.

Нарадзілася ў іх многа дзяцей, і жылі яны дружна і шчасліва ўсё жыццё. Можа і зараз на свеце недзе живуць.

Наталля Козел

ЯК СТАЦЬ ДОБРЫМ ЧАЛАВЕКАМ

Даўным-даўно на беразе мора стаяў блакітны казачны горад. У ім жылі шчаслівыя людзі. Удзень яны працавалі, і праца прыносіла ім радасць. А ўвечары яны спявалі песні, адпачывалі і заўсёды ўсміхаліся, бо яны былі шчаслівымі людзьмі.

Пра тое, што на свеце ёсць горад, у якім усе людзі шчаслівыя, даведаўся злы чалавек. Ён ніколі не спяваў, не ўсміхаўся. Гэты чалавек умеў толькі хлусіць, прыдумваць плёткі.

Ён лічыў, што ўсе людзі шчаслівыя таму, што ўмеюць усміхацца.

— Вось палячу ў той горад, адбяру іхнія ўсмешкі і стану адзін шчаслівы, — вырашыў злы чалавек.

Прыляцеў ён у той час казачны горад і пачаў чакаць, покуль хто-небудзь з'явіцца на вуліцы.

Нарэшце ён убачыў першага жыхара казачнага горада. Той ішоў і ўсміхаўся сонцу.

Злы чалавек апынуўся перад жыхаром.

— Адай усмешку! — крыкнуў ён страшным голасам, ад якога перасталі спяваць птушкі.

Усмешка адразу знікла з твару чалавека — як яе возьмеш?

Злы чалавек паспрабаваў украсці ўсмешку, забраць яе непрыкметна, каб ніхто не бачыў. І з гэтага нічога не выйшла.

— Куплю ўсмешку, — вырашыў ён.

Але ўсе, каму ён гаварыў пра гэта, толькі паціскалі плячыма.

Злы чалавек заплакаў ад крыўды. Але адзін добры чалавек пашкадаваў яго, выцер злому чалавеку твар ад слёз і спытаў:

— Чаго ты плачаш, добры чалавек?

Ніхто ніколі не звяртаўся да злога чалавека з такімі словамі, і ён заплакаў яшчэ мацней.

— Не магу больш так жыць, — усхліпваючы, гаварыў ён, — ніхто мяне не любіць. Я хачу ўсміхацца, але не магу здабыць усмешку.

— Усмешку не купіш і не ўкрадзеш, — сказаў добры чалавек. — Яе дораць за добрыя справы. Успомні, ці зрабіў ты сёння што добрае?

— Не, — адказаў злы чалавек.

— Дрэжныя твае справы. Але ты можаш памагчы сабе сам. Рабі дабро.

У добры час пакінуў злога чалавека. А злы чалавек сядзеў і ўсхліпваў, бо не ведаў, як яно робіцца, тое дабро.

Маленькая дзяўчынка бегла ў садзік, спатыкнулася аб каменьчык і ўпала.

Злы чалавек падхапіўся, падняў дзяўчынку і стаў дзьмуць на яе пабітае каленца.

Дзяўчынка, якая тролькі што хацела заплакаць, раптам усмінулася яму так прыветна, што губы злога чалавека таксама расцягнуліся ва ўсмешку. Першы раз у жыцці!

Яму стала так лёгка, так весела, што ён пацалаваў дзяўчынку.

З гэтага часу ён стаў сапраўдным шчаслівым і добрым чалавекам, і сам дорыць людзям усмешкі.

Кацярына Самцэвіч

УСЯМУ СВОЙ ЧАС

Калісьці ў адной вёсачцы жыла маленькая дзяўчынка Волечка. Як і ўсім дзецям, ёй хацелася хутка стаць дарослай...

Вось аднойчы яна ішла дадому. Волечка ўбачыла ля дарогі маленькае кацянё, якога загнаў на дрэва велізарны чорны сабака. Яна адагнала сабаку і палезла на дрэва. Калі маленькая гераіня апынулася на зямлі з кацянём у руцэ, здарылася нешта неверагоднае: кацянё раптам з невялікага бруднага кавалачка ператварылася ў маленькую прыгожую чараўніцу. Яна спытала ў Волечкі:

— Адкажы, чаго б ты хацела больш за ўсё? Я зраблю гэта, бо ты ўратавала маё жыццё.

— Не, нічога мне не трэба... Але... я вельмі хачу стаць дарослай.

— Я выканаю тваё пажаданне.

У тую ж хвіліну Волечка пачала расці. Яна ператварылася ў дарослую паненку. Вельмі шчаслівая Волечка прыйшла да дому, але там яе ніхто не пазнаў. Ні тата, ні маці, нават маленькі сабака не пазнаў сваю гаспадыню. Пачала тут наша маленькая гераіня плакаць, і не ведала яна, што рабіць. Але нечакана з'явілася перад ёй маленькая чараўніца, якая ператварыла паненку зноў у дзяўчынку. Волечка адразу перастала плакаць. Потым яе пазналі і бацька, і маці, і жыла Волечка доўга і шчасліва.

Вось так — усяму свой час.

ШТО ГАЛОЎНАЕ Ў ЖЫЦЦІ

Жылі-былі мужчына ды жанчына. І была ў іх ужо дарослая дачушка, якая ўвесь час марыла аб прынцу. Што яна толькі ні рабіла: прыварожвала на картах, хадзіла да бабак. Гэта дзяўчына, Марыля, хацела выйсці замуж не проста за прынца, а за прыгожага-прыгожага, багатага-багатага. Наогул, Марыля не ўяўляла сабе жыццё без багацця, якое стада ў яе на першым месцы ў жыцці. Аднойчы Марыля вырашыла прагуляцца. Нават у час прагулкі яна не пераставала марыць пра прынца, пра багацце. Так яна ішла доўгі час. Па дарозе сустрэла пастуха Івана і пачала з ім размаўляць. Яны вялі гаворку пра маладосць, пра каханне. Марылі вельмі спадабаўся Іван, але яна не магла выйсці за яго замуж, бо ён не прынц, не багаты і зусім не прыгожы. Ішоў час, і Марыля ўсё часцей сустракалася з Іванам, усё больш ён ёй падабаўся. Бацькі ставіліся да Івана, як да роднага сына. Аднойчы Марыля сутрэла Іванку і сказала: «Слухай, Іван! Мне трэба з табой сур'ёзна пагаварыць. Ведаеш, я ўвесь час думала і вырашыла, што галоўнае ў жыцці не багацце, а душа. Ты мне дапамог вызначыць гэта, бо такога чалавека, як ты, я ніколі не сустракала. Іван, ты вельмі добры чалавек, і мне здаецца, што я закахалася ў цябе. Ты і ёсць мой прынц!».

Іван вельмі ўзрадаваўся і адразу адказаў: «Марыля! Я таксама кахаю цябе. Стань маёй жонкай».

У хуткім часе Марыля і Іван ажаніліся, і сталі жыць-пажываць ды добра нажываць.

ДА 60—ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

Ты кажаш — я не ведаю вайны...

РЭПАРТАЖ сустрэч з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны і выстаў творчых прац студэнтаў, прысвечаных 60-годдзю вызвалення Беларусі

Кафедрай беларускай мовы і літаратурным клубам «Ветліца» з нагоды 60-годдзя вызвалення Беларусі былі арганізаваны сустрэчы з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны ў студэнцкіх і куратарскіх групах, праведзены конкурс на лепшае чытанне вершаў пра вайну, конкурс творчых прац студэнтаў, радаводаў, насценных газет, жывапісных прац, арганізаваны тэматычныя гутаркі. Па ініцыятыве моладзі былі праведзены віктарына і дыспут, падрыхтаваны відэафільмы, арганізаваны валанцёрскі рух студэнтаў. Вялікую цікавасць выклікалі такія значныя заключныя мерапрыемствы, як урачыстая навукова-практычная канферэнцыя і тры выставы творчых прац студэнтаў, літаратурна-мастацкая вечарына. Увесь комплекс мерапрыемстваў усебакова адлюстроўваў подзвіг беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, даў магчымасць моладзі своеасаблівым чынам перажыць жахі ваенных падзей і ажывіў ў іх сэрцах глыбокую павагу і удзячнасць пераможцам.

Рэктар універсітэта прафесар Жарскі І. М.
знаёміцца з матэрыяламі выставы

Гаспадыні выставы з ветэранам Вялікай Айчыннай вайны,
прафесарам Раманавым Уладзімірам Сяргеевічам

«Пра вайну не трэба нічога прыдумваць, пра яе трэба проста
расказаць.» — Так пачала свае ўспаміны ветэран Вялікай Айчыннай
вайны Палавінкіна Ніна Андрэеўна на сустрэчы
са студэнтамі і выкладчыкамі

ГОНАР ЗА ПЕРАМОЖЦАЎ

Уражанні ад сустрэчы

Вайна — гэта непамерная праца людзей...

У. А. Кулажанка

У студэнтаў першага курса інжынерна-эканамічнага факультэта адбылася сустрэча з ветэранам Вялікай Айчыннай вайны, маёрам запасу, прафесарам, доктарам эканамічных навук Кулажанкам Уладзімірам Андрэевічам. Студэнты слухалі прамоўцу з захапленнем і засталіся вельмі задаволеныя сустрэчай.

«Мы павінны паважаць і ганарыцца мужнасцю ветэранаў, якія будучы яшчэ так званымі «зялёнымі» хлопцамі, сутыкнуліся са смер-

цю, з жудаснай вайной тварам у твар. Я велімі ганаруся Уладзімірам Андрэевічам таму, што дзякуючы такім людзям наш народ, нашы людзі перамаглі ворага», — адразу пасля прамовы казаў задаволены сустрэчай Герман Пакладок.

Выказаў сваю думку і Антон Урбановіч: «Кулажанка Уладзімір Андрэевіч вельмі цікавы чалавек, які шмат бачыў у жыцці. У 18 год трапіў на фронт, дзе змагаўся супраць нямецкіх захопнікаў разам са старэйшымі байцамі. Уладзімір Андрэевіч вельмі мужны чалавек, ягонае сэрца перапоўнена духам патрыятызму — ён змагаўся за Радзіму».

«Дзякуючы гэтай сустрэчы я зразумела, што вайна — гэта не проста гісторыя, мінулае. Не, яна не пайшла яшчэ з нашай зямлі, бо жыве ў кожным сэрцы яе ўдзельнікаў, ветэранаў, адлюстроўваецца ў іх вачах і, мабыць, па-ранейшаму парушае іх спакой ціхімі зорнымі начамі, калі ў нашых снах здзяйсняюцца нашыя мары», — гэтак цудоўна сказала вельмі ўражаная сустрэчай Вольга Белая.

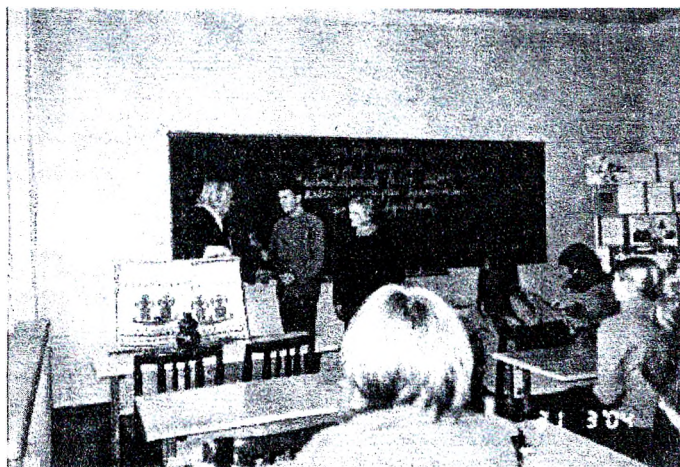

Сустрэча з ветэранам Вялікай Айчыннай вайны, маёрам запasu, прафесарам, доктарам эканамічных навук Кулажанкам Уладзімірам Андрэевічам, якая адбылася 31.03.04. ...Першыя хвіліны выступлення.

Усё ж такі цяжка ўспамінаць трагічныя падзеі вайны

«Вайна — гэта не толькі мужнасць і гераізм, але і непамераная праца людзей...» — гучыць з вуснаў Уладзіміра Андрэевіча. Вайна настолькі ўражвае невядомымі фактамі, што хочацца занатаваць «жорсткую праўду вайны», каб лепш захаваць невядомыя звесткі ў памяці

З заключным словам і падзякай выступілі старшы выкладчык Савіцкая Н. Я. і студэнт I курса інжэерна-эканамічнага факультэта Пакладок Герман. Ён ўручыў прафесару Кулажанку У. А. чырвоныя гваздікі

ГОНАР ЗА БАЦЬКУ

Рэпартаж сустрэчы з Гаўрош М. М.

Яго вачыма бачу я вайну...

Марыя Гаўрош

24 сакавіка 2004 года адбылася сустрэча студэнтаў першага курса інжэнера-эканамічнага факультэта з ветэранам працы, творчай асобай Гаўрош Марыяй Мікалаеўнай.

Студэнтаў вельмі ўразіў яе жыццёвы і творчы шлях. Марыя Мікалаеўна нарадзілася 25 красавіка 1943 года ў вёсцы Бушкі Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці. У 1961 годзе скончыла дзесяць класаў вячэрняй школы ў гарадскім пасёлку Карэлічы. Пасля працавала ў калгасе «Маяк», з 1964 года служыла ў арміі. У 1975 годзе скончыла Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут, потым працавала аграномам-насенняводам. У 1965 пачала пісаць вершы.

З цягам часу вырашыла напісаць кнігу пра свайго бацьку, наколькі частка вершаў была звязана з ягоным лёсам, ваеннымі ўспамінамі. Марыя Мікалаеўна праводзіла бацьку на фронт, калі ёй было два з паловай гады, чакала яго вяртання, а потым слухала ягоныя ваенныя ўспаміны, нібы станавілася саўдзельніцай усіх трагічных падзей. Бацька, Друцько Мікалай Яўстаф'евіч, прайшоў дарогамі вайны ад Кёнігсберга да Берліна, узнагароджаны за баявыя заслугі ардэнамі і медалямі. Усе свае перажыванні і ўспаміны Марыя Мікалаеўна апісала ў сваіх вершах, якія кранаюць сэрца, прымушаюць задумацца пра жыццёвыя каштоўнасці.

Ты освобождал наш город, где порою
Мне хочется так сильно побывать.
Из Одра с изумительной красой
Нес воду для спасения солдат.

Стоял ты насмерть в подступах к Берлину
И не ведал, гордо прижимая автомат,
Что в Кореличах по чину
Твой подвиг смелый люди оценят.

Как много лет прошло, событий унесло с водою,
И шестьдесят исполнилось уж мне.
А сотню лет отметим мы с тобою:
Ты уже на небе, еще в гостях я — на земле.

* * *

Я пойду в эту даль,
Где березы шумят
И где липы шумят вековые,
Где простор на лугах,
И где пахнет травой,
А вокруг уж цветы полевые.

Я пойду по дорожке,
Где когда-то я шла,
Где мечтала —
Не все же сбылось.
Много в жизни сейчас поняла
Вот на этой последней дороге.

Посижу на дорожку,
Как прежде, с тобой!
Помечтать нам уже не придется.
На прощанье мне ветер
Помашет листвою,
А прохожий тебе улыбнется.

* * *

Как хочется вернуться в сорок пятый
И увидеть отца молодым.
Вот приходят из фронта солдаты —
Ты, как прежде, идешь впереди.

По-весеннему солнце сияет,
И ликует весь мир над землей,
Это Вы, победители наши!
И Берлин завоеван тобой!

Вот уходят из жизни солдаты —
Пришло время идти на покой.
И ты смотришь на меня с фотографий —
Как в сорок пятом такой же молодой.

Кто пули не боялся в сорок пятом
И кто Берлин брал крепкою рукой —
Я гимн пою отважному солдату,
Что всю войну сражался на передовой.

*Студэнтка факультэта выдавецкай
справы і паліграфіі.*

Я НІЗКА СХІЛЯЮ ГАЛАВУ...

Нарыс

*Я нізка схіляю галаву...
Родныя вы нашы.
У смутку вялікім, схіліўшы галовы,
Стаім перад вамі.
Вы не скарыліся лютым забойцам
У чорныя дні фашысцкай навалы.
Вы смерць прынялі,
Ды польымя сэрцаў вашай любові
Да нашай Радзімы
Навек незгасальна.
Памяць пра вас у нас назаўсёды,
Як неўміручая наша зямля
І як вечнае яркае сонца над ёю!*

Вялікая Айчынна вайна пакінула свой след у сэрцы кожнага чалавека, які прайшоў праз яе жудасць і боль. Вайна ўварвалася ў жыццё тысяч, мільёнаў людзей, як вогненны смерч, што ламае лёсы і адбірае жыцці.

Свабодалюбівы беларускі народ і ўявіць сабе не мог, што ў 1941 годзе чэрвеньскі світанак схвае ад вачэй усё: лясы, палі, дарогі...

Мой дзядуля быў сведкам гэтых падзей. У яго заўсёды дрыжаў голас і слёзы каціліся з вачэй, калі ён успамінаў пра вайну, якая не абышла сваім горам ні адну хату, ні адну сям'ю, аб тым, як лютаваў фашыст на нашай роднай зямлі і з якой радасцю ў сэрцы кожны сустракаў той дзень, калі прагучаў пераможны салют.

Дзядуля нарадзіўся ў Сібіры на рацэ Табол. Калі пачалася вайна, яму было 16 гадоў. У першыя дні вайны яго і хлапчукоў 16—17 гадоў запрасілі ў райваенкамат. Там яны былі рэкамендаваны на вучобу ў ваеннае вучылішча, а цераз паўгода 300 маладых салдат ўжо змагаліся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі на Курскай дузе. Зброі не было, і яны атрымалі толькі бутэлькі з палівам. Танкі паўзлі цёмнымі хмарамі па ўсім полі. Каб знішчыць танк, трэба было з гэтай бутэлькай лезці пад яго. Іншага выбару не існавала. Па чарзе хлопцы цягнулі запалкі, а ў каго была надламана, той і... Іх засталася 10 чалавек... Але ўсё ж бязмежнай была радасць дзядулі, калі стала вядома пра разгром фашыстаў на Курскай дузе, бо менавіта ён унёс сваю частку ў агульны поспех. У гэтым баі дзядуля быў цяжка паранены і адпраўлены ў шпіталь.

Пасля шпіталю дзядуля стаў кіраўніком разведгрупы, у якой былі былыя турэмныя зняволеныя. Адзін з іх — афіцэр, разжалаваны ў салдаты, — стаў дзядулю сапраўдным сябрам і дарадчыкам. Дайшлі яны да Кёнінсберга. Цяжкія кровапралітныя баі ішлі штодзённа.

Дзядуля з таварышамі адбівалі атаку за атакай, стаялі насмерць. Канчаліся боепрыпасы, усё менш і менш абаронцаў заставалася на пазіцыях, а танкі паўзлі і паўзлі.

Як гэта нярэдка бывае на вайне, усё вырашае толькі хвіліна... Адзінае, што памятаў, — моцны ўдар па галаве. А за ім — правал, пустата.

Ачунаў ўжо ў шпіталі. І то не на першыя суткі. Былі вельмі сур'ёзныя раны, а шанцаў выжыць — значна менш, чым памерці. Але ён вытрымаў і гэта. Мабыць таму, што моцна верыў, верыў у перамогу.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны дзядуля жыў на Беларусі ў Глушкім раёне, ў вёсцы Слаўкавічы. Усё жыццё ён працаваў настаўнікам у сярэдняй школе, дзе вучыў дзяцей ваеннай падрыхтоўцы.

Праходзілі дзесяцігоддзі, але ў яго памяці заўсёды былі эпізоды, звязаныя з гэтай старонкай жыцця.

Некалькі гадоў таму ён памёр. І засталася пасля смерці тое, што звычайна бывае даражэй за усё, — удзячная чалавечая памяць.

Я нізка схіляю галаву перад памяццю загінуўшых герояў, вядомых і невядомых. Мы павінны памятаць і ведаць тых, хто аддаў свае маладзья гады барацьбе за вызваленне Радзімы.

Кірыл АДЗІНОКІ

Студэнт інжынерна-эканамічнага факультэта.

ЖАХІ ВАЙНЫ

Успаміны

...Падзеі адбываліся ў пачатку 1944-га года. У адзін з вясенніх дзён нямецкія салдаты з паліцаі сабралі моладзь вёскі Шалкаўшчына і пагналі ў бок Бешанковіч.

Па дарозе раз-пораз рабілі невялікія перадышкі. І вось каля адной вёскі многія палонныя заўважылі на полі падняты лён. Вырашыўшы, што ён можа стаць добрым укрыццём, паспрабавалі збегчы. Аднак ім не пашанцавала: немцы хутка ўбачылі прапажу і вярнулі смелых людзей назад. Праз нейкі час палонных прыгналі ў Віцебск і размясцілі ў бараках. Людзей там было вельмі шмат, і нары толькі-толькі ўмяшчалі ўсіх. На наступны дзень, раніцай, усіх пад канвоем павялі капаць акопы. Праца доўжылася ад усходу сонца да яго заходу. Працавалі без абеда. Кармілі толькі два разы ў дзень. Хаця ці можна назваць словам «кармілі» чарпак разведзеных вадой аб'едкаў, што засталіся пасля салдат, ды менш за сто грамаў хлеба. Есці хацелася пастаянна. За вялікае шчасце лічыліся буракі, знойдзеныя ў вёсцы. Непрыкметна перанеслі іх у барак, а ноччу, калі ахрана адпачывала, даставалі з-пад саломы і грызлі. Акрамя голаду і працы, не давалі пакою вошы. Іх было так многа, што перыядычна прыходзілася здымаць бялізну і страсаць з цела гэту брыдоту.

Прыблізна тры месяцы доўжыліся гэтыя нечалавечыя мучэнні. Шмат людзей хварэла на тыф. Адночы ноччу ўсіх хутка паднялі з нар і пагналі з горада. Тады яшчэ ніхто не ведаў, што блізка ўжо вызваленне, што немцы адступаюць. А тым часам немцы хворых пакідалі ў вагон, які пусцілі па замяніраваным чыгуначным палатне. Змучаных хворых выкінулі каля лесу. Тых жа, хто мог хадзіць, адвялі ў лес і расстралялі. Астатніх кінулі чакаць галоднай смерці. Прычым, перад адыходам замяніравалі тэрыторыю навокал, а на сасне прычапілі пасланне: «Тут засталіся сталінскія рэзервы». У тое, што застануцца жыць, ніхто не верыў. У думках кожны развітаўся з роднымі і падрыхтаваўся да смерці.

Колькі ж радасці было, калі на паляне паказаліся савецкія разведчыкі. Праз боль, трацячы апошнія сілы, смертнікі папаўзлі ім насустрэч, каб у знак падзякі пацалаваць хаця б боты вызваліцелям, бо сіл на тое, каб падняцца, у палонных не было.

Далей быў шпіталь і доўгае вяртанне дахаты...

Людзі, у чый лёс уварваўся жах вайны, будуць адзначаць Дзень Перамогі. Пажадаем ім моцнага здароўя і спакойнай старасці і падтрымаем іх у гэты светлы дзень.

Выказваю шчырую падзяку Н. Я. Садоўскай і Т. У. Яжонак за прадастаўленыя звесткі.

Васіль АНЦІПАЎ

Нарадзіўся 15 лютага 1924 года на хутары каля вёскі Бакачы Палкінскага раёна Пскоўскай вобласці. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Прафесар, аўтар звыш 300 навуковых публікацый, у тым ліку 10 манаграфій. Працуе на кафедры лесааховы і садова-паркавага будаўніцтва. Да 80-годдзя з дня нараджэння ў БДТУ выдадзены зборнік вершаў «Лебедіны крык»

ЖИТИЕ

Урывак з паэмы

О мать моя! Родная мать,
Ей мужества не занимать.
Когда совсем ей тошно было,
Она все разом обрubiла.
«Бога нет», — она сказала,
У детей кресты снимала.
Пришла война, она крестилась,
За сыновей своих молилась.
После войны не говорила,
Православный крест носила.
Представить трудно, как страдала,
На фронте сыновей теряла.

С возрастом стал я понимать,
Какую мы имели мать!
Ее забота изводила,
Четырех сирот кормила.
Себя она не берегла,
Каждый кусок детям несла.
Она с тоской на нас глядела,
Голодных накормить хотела.
Брат Федор старшим братом был,
Меня жалел он и любил.
Отца он помнил, горе знал,
Матери во многом помогал.
Федя всех талантливее был,
Но рано голову сложил.
Второй, — Петро, имел фельдфебеля замашки,
Он младшим не давал поблажки.
С Володей мы друзьями были,
Как умели, так дружили.
Он парнем очень скромным был,
Мастерить всегда любил.
Из ивы верши он сплетал,
Валенки всем подшивал.
В семье подарком я не был,
Свободу слишком уж любил.
Петро воспитывать пытался,
Я, как мог, сопротивлялся —
Таков семейный наш расклад,
И не вернуть ничто назад.
К войне великой подросли,
Воевать на фронт пошли.

Война жестокая была,
Моих двух братьев унесла.
В семье моей среди ребят,
Я был годами маловат.
Любимым братом Федя был,
Отца во многом заменил.
Он был почти что идеал,
Все лучшее в себя вобрал.
Хотел людьми нас воспитать,
Пришлось лишь драки разнимать.
Он жизнью мало наслаждался,
Очень холода боялся.
Помнил, как очистки ел,
А живот потом болел.
Федя в народном ополчении
Имел первое «крещение».
На Пулковских высотах, в штыковом бою,
Первую рану получил свою.

В желудке «налегке»,
Погиб на «Невском пятачке».
Жестокой битва та была,
Вся дивизия «легла».
Под Невской Дубровкою сражалась,
Лежать на «пятачке» осталась.
Холодный в Колпино гранит
Останки воинов хранит.
Воевал Петр танкистом,
А Володя был связистом.
Талантами — мастеровой
Был рожден передо мной.
Он ближе был, нежели брат,
В двадцать лет погиб солдат.
Гудериан на Тулу шел,
Володя смерть в бою нашел.
Не летчик он и не танкист,
Рядовой простой связист.
Шел бой, кругом стрельба и взрывы,
Он устранял связи разрывы,
Немцы провод оборвали,
В том месте мину закопали.
Брат под Тулою в бою
Пал за родину свою.
Могилы братской пьедестал
Цветами кто-то украшал.
Над ней деревья шелестят,
Будто сказать что-то хотят.

Я совсем не виноват,
Что у меня был третий брат.
Петр высок был и силен,
Тщеславием не обделен.
Отменный в доме был капрал,
Кулак он поднятым держал.
Я многое могу простить,
Простить, но не могу забыть.
Не качайте головой,
За все заплачено с лихвой.
Хотя по возрасту был мал,
Сдачу всегда ему давал.
Словно загнанный зверек,
Показать я зубки мог.
Петро на нас тренировался,
Неплохо с немцами держался.
Его отдельный полк прорыва
В сраженьях был без перерыва.
Центральный фронт и Сталинград,
Под Лугою — за Ленинград.

Этапы славного пути,
До Польши удалось дойти.
Шесть танков брат сменил,
Горел, но набирался сил.
Разведку боем проводили,
В засаду танки угодили.
Начавши с «Тиграми» сражение,
Они терпели поражение.
КВ болванкою прошит,
Водитель мертвый в нем лежит.
У танка командир убитый,
Брат ранен, немцами избитый.
На Сandomирском рубеже,
Лежал в немецком блиндаже.
В тот сandomирский переплет
Ему шел двадцать пятый год.
Приговор врачей жесток —
Жить ему без рук и ног.
Брат — хоть полный инвалид,
Но судьбою не забыт.
Победивши смерти мрак,
Он окончил лесофак.
Инвалид, какой тут спрос,
Возглавил Волховский лесхоз.
Лесничим он примерным был,
Леса у Ладоги сажал.
Хоть случилась с ним беда,
Стал Героем он труда.
Брат награды получал,
Я ж дипломы собирал.
Я не хочу Бога гневить,
Героем мать должна бы быть.
У стен Успенского монастыря,
Похоронен брат и мать моя.

Вольга АНЦЫШЫНА

*Студэнтка факультэта выдавецкай
справы і паліграфіі.*

НЕЗАБЫВАЕМОЕ...

Семейная хроника

Воспоминания участников всенародного подвига в Великой Отечественной войне — это всегда волнующая повесть, обращенная к нашим современникам и будущим поколениям.

Почти четыре года длилась Великая Отечественная война. Вроде, срок не большой. Но какие это были годы!

Советский народ, все человечество вот уже на протяжении 60 лет постоянно обращают свою память к тем грозным событиям. Минувшая война прошла через сердца каждого человека. Люди никогда не забудут того времени, когда над землей бушевал ураган второй мировой войны, ввергая в пучину страшного кровопролития.

Вторая мировая война принесла огромные человеческие жертвы, уничтожила многие ценности, которые создавались на протяжении столетий.

Молодое поколение не понимает, что пришлось вынести нашим родным, каждому человеку, защищавшему нашу Отчизну, на этой войне. Это был героический этап в жизни людей. Как тяжело им жилось, зная, что злейший враг пытается захватить его Родину. А злейший враг — немецкий фашизм. Жгучей ненавистью к агрессорам наполнялось сердце каждого человека.

Во время войны каждый из защитников проявлял высокие душевные качества — мужество и стойкость, решимость выполнить любое, самое трудное, самое ответственное задание. Они готовы были идти на любые поступки, чтобы уничтожить врага и защитить нашу страну.

И у них это получилось. Победа нашей страны показала великую силу и огромные преимущества нашего народа, который проявил такие качества, как самоотверженность, мужество, героизм, готовность к самопожертвованию во имя Родины.

Мы глубоко чтим бесстрашных и отважных людей, выстоявших в этой войне, и склоняем головы перед светлой памятью тех, кто отдал свою жизнь во имя свободы и независимости Родины. Пусть навсегда сохраняются в благодарной памяти нынешнего и грядущего поколений великий подвиг советского народа, негибаемое мужество и самоотверженность этих людей.

Участником войны был и мой дедушка.

Мальнев Николай Романович родился в 1924 году на Дону в городе Лебедень Липецкой области. У него была крестьянская семья: отец, мать, четыре сестры и четыре брата. Его отец с матерью работали в колхозе. Семья держала скот, личное хозяйство. Все дети ходили учиться в среднюю школу.

Отца Николая Романовича забрали в армию в 1941 году вместе с сыном (старший брат Николая Романовича). Под Сталинградом отца тяжело ранило, и он вернулся домой инвалидом, без руки. Так сложилась судьба, что отец умер в 1949 году (ему было 54 года), и они остались с матерью, которая прожила до 90 лет, окруженная их любовью и заботой.

Народ бывшего Советского Союза знал, что будет война. Но никто не мог предвидеть, что так скоро.... Вся Европа была под властью Германии. Гитлер сосредоточил у границ Советского Союза более 5 500 000 вооруженных солдат, 6 000 боевой техники и без объявления войны 22 июня в 4 часа утра начал атаку. Немцы начали с атаки наших Западных границ от Черного до Баренцева морей.

И вот началась Великая Отечественная война, которая длилась 1418 дней и ночей. Пользуясь превосходством и внезапностью в живой силе и технике, фашистские войска продолжали наступление, унич-

тожая наши села и города. Это была война на полное уничтожение всех славянских народов

Мальнев Николай Романович попал в 47-ю краснознаменную механизированную Духовщинскую бригаду. Он пытается вспомнить каждый свой бой, который он прошел. Это было для него очень тяжелое испытание, но он вспоминает все только лучшее, не жалуясь на недостаток в пище и одежде. Я узнала очень много нового о наступлениях и боевых действиях нашей армии.

«Мы вступили в смертельную схватку с врагом. В начальный период войны немцам удалось захватить всю территорию Беларуси, Прибалтики, большую часть Украины, окружить город Ленинград и приступить к его уничтожению. В октябре 1941 года вышли к Москве. Завязалась битва за этот город. Вся страна превратилась в общий военный лагерь. Всюду звучал призыв к бою:

«Вставай страна огромная! Вставай на смертный бой! С фашистской силой темною, с проклятою ордой!»

5 декабря 1941 года наши войска перешли в наступление и отбросили фашистские войска от Москвы на 150—250 км. Так был развеян «миф» о непобедимости фашистских войск. Но летом 1942 года, собрав громадную группировку своих войск, вооруженную прекрасной техникой со всей Европы, фашисты начали крупномасштабное наступление на юге и юго-востоке СССР.

Они поставили цель завладеть на Кавказе нефтью и выйти к реке Волга в районе Сталинграда.

В августе 1942 года начались упорные бои за город Сталинград. 19 ноября наши войска окружили в Сталинграде 330 000 группировку немцев, пленили и уничтожили ее. Немецкий фельдмаршал с 22 генералами сдался в плен. Это был погребальный звон для всей Германии, где был объявлен 6-тидневный траур по гибели 6-ой армии. В 1942 году наши войска освободили Северный Кавказ, междуречье Дона и Волги и вышли к границам Украины. Но враг еще был сильным и коварным.

В июле 1943 года немцы, снабдив свои войска первоклассным оборудованием, предприняли яростное наступление в районе Курска — Белгорода и города Орла. Они стремились окружить наши войска на Курской дуге, разгромить их и уничтожить.

Весь июль шли кровопролитные бои. 5 августа 1943 года наши войска разбили вражеские силы и освободили Курск и Орел.

В честь этой победы Москва давала салюты воинам, которые освободили эти города. С тех пор за освобождение городов отдавались «салюты».

В 1943 году наши войска вышли к Днепру. 6 ноября освободили город Киев и вышли на правобережную Украину.

1944 год вошел в историю как год успешного освобождения наших городов и сел. В том числе и нашей Беларуси, которая стонала под сапогом фашизма и ждала своего освобождения от гитлеровского кошмара.

Сосредоточив свои силы, наши войска в упорных боях сломили противника, и вышли к столице Белоруссии городу Минску. Наши

войска окружили 100 000 группировку противника, пленили ее и 3 июля 1944 года освободили город Минск. Этот день вошел в историю, как день освобождения Беларуси.

Наша 47-я Духовщинская бригада участвовала также в освобождении города Волковыска, Белостока. Мне особенно запомнилось наступление наших войск в первой половине января 1944 года. В эти дни началось наступление наших войск по освобождению народов Европы от фашистских захватчиков. Немцы почти 4 года укрепляли свои позиции в Польше, используя военнопленных и мирных жителей, вывезенных с нашей страны и других стран Европы. Наш 3-ий мотострелковый батальон 47-ой механизированной бригады вступил в прорыв с другими частями. Когда освобождали Польшу, нам зачитали приказ Верховного главнокомандующего И. В. Сталина: «Помогать полякам всеми силами и средствами». Мы даже кормили поляков со своих кухонь. Польша, ее деревни и села находились в плачевном состоянии. Мужское население работало на немцев. Это была нищая, разоренная страна.

Вот мы вступили на немецкую землю — Восточную Пруссию. Увидели большое отличие от наших городов: дома кирпичные, благоустроенные, много хороших и добротных вещей. У них очень много скота и птицы.

Наша бригада в составе 4-ой гвардейской армии окружала город Кенигсберг (Калининград) с Запада. Мы пробивались к Балтийскому морю. Январь — февраль в Пруссии снегопады и метели. Солдатам приходилось спать, где попало. В тылу врага спали в землянках или бараках. На фронте спали, где приходилось — на снегу, в окопах, в машинах, иногда в домах. Одежда на нас была нестиранная, так как даже помыться нам было негде.

Каждый солдат во время войны знал, что питаться совершенно нечем. Всем хотелось есть, каждый старался найти поесть не только для себя, но и для своих друзей, для раненых. В тылу мы питались по утвержденным нормам, которые были для всех войск разные: для летчиков и моряков одни нормы, для сухопутных войск совсем другие. В тылу всегда не хватало еды, всегда испытывали чувство голода, поэтому ели все, что придется.

Солдат на фронте кормили хорошо. Все время случалось так, что пищи готовят на одно количество солдат, а потом еда остается. Конечно, для солдат это, с одной стороны, было хорошо, а с другой... Ведь оставалась еда тех солдат, которые попали в госпиталь или погибли.

Но когда мы вступили на территорию Германии, проблем с питанием у солдат уже не было. У немцев были большие запасы сала, мяса, консервов. Поэтому жаловаться на голод в Германии не приходилось.

Большие бои велись недалеко от Балтийского моря. В этом бою меня ранило в ногу: осколок от мины пробил сапог. В санбате достали осколок. Мне повезло в том, что осколок застрял в сапоге и не повредил кость. Через пару дней я вернулся в строй.

20 апреля 1945 года мы вступили в Данциг. Это большой город, порт и база подводных лодок. Немцы упорно защищали свой город.

Дороги с Восточной Пруссии и Кенигсберга были перерезаны нашей бригадой. Все курортные города и город Данциг были переданы Польше.

Немцам начала потихоньку надоедать война. Они все кричали: «Гитлер капут!». На всех окнах были вывешены белые флаги (простыни). Вначале, когда мы заходили в города и села немцев, они нас боялись, думали — мы их будем расстреливать. Но мы не немцы, мы не можем расстреливать мирное население.

2 мая наши войска взяли город Берлин. В сердцах каждый солдат знал, что вот-вот война закончится. В последние дни каждый боялся, что осталось до победы совсем немного, а он может умереть, не увидеть победы.

5 мая наша бригада покинула город Данциг и вышла в последний бой. И вдруг ночью наш боевой почтальон пробежал по колонне с криками: «Братцы, война окончена!».

Никто из нас не мог в это поверить. Но на утро командир бригады полковник Михайлов подтвердил слова почтальона. Это было 9 мая — самый счастливый день в моей жизни и в жизни всего народа.

Ура! Победа!...»

Итак, вернулся сержант с войны... Что делать дальше? У двадцатилетнего сержанта — орден Красной звезды, орден Отечественной войны первой степени, медали «За отвагу», «За взятие Кенигсберга» и многие другие награды.

Тяжело пришлось после войны, когда большое количество твоих знакомых погибло от фашистских рук, а тебе повезло... Можно сказать, повезло.

Много сослуживцев, вернувшись живыми с войны, пожалели о том, что не умерли. Все их родственники были, кто убит, кто пропал без вести. Конечно, у них была надежда, что они найдутся, но это только надежда.

Николаю Романовичу, можно сказать, повезло. Все его близкие остались живы, но у отца не было руки. Это, может, мелочь, по сравнению с горем других людей.

Вернулся с войны, и теперь впереди вся жизнь, которую надо делать самому. Поступил в Лебедянский плодоовощной техникум на очное отделение и через полтора года получил красный диплом. Специальность — овощевод.

По первому распределению, его вместе с Ростиславом Васильевым и Алексеем Иванниковым направили в Гродно. Николая Романовича сразу назначают начальником отдела заготовок и переработки.

Дедушка после получения красного диплома, тут же поступает в заочный Всесоюзный институт советской торговли. Через год, его вызывают в обком партии и предлагают должность начальника областного управления государственных резервов.

Через некоторое время — перевод в столицу, в Минск. Здесь Николай Романович — главный товаровед, директор плодоовощной базы.... Уже через два года он — директор минского заготплодоовощторга.

Ответственность огромная: обеспечить город картофелем и овощами. С ним рядом оставались его друзья — Васильев и Иванников.

Николай Романович со своей женой познакомился в Лебедяни, куда каждый год приезжал к матери. Женился. Вместе они построили дом недалеко от Западного моста. Жизнь шла своим чередом.

Я восхищаюсь этим человеком. Пройти такой тяжелый путь и не потерять веру в жизнь, веру в каждый последующий день. Я думаю, что какие бы слова я ни написала, все равно их будет недостаточно!

Максім БАГАТЫРОЎ

Студэнт факультэта выдавецкай справы і паліграфіі.

ВОТ СОЛНЦЕ ОСВЕТИЛО ДОМ

Стихотворение

Вот солнце осветило дом,
Пронзило лучиком покои.
Мальчишка в форме стоит в нем,
Целует девочке ладони.

Сегодня он в последний раз
На нее смотрит и целует,
Он на войну уйдет сейчас,
Где очень-очень трудно будет.

Девчонка плачет и молчит,
Она не хочет расставаться,
А сердце мальчика кричит,
В любви к ней хочет так признаться,

Но эти крепкие объятья
Шум за окошком разорвал.
Мальчишка не успел признаться,
И лишь ее поцеловал.

Дверь деревянная закрылась,
Осталась девочка одна.
Судьба ее уж изменилась,
А изменила все война.

Мальчишку увозила вдаль
Машина, полная солдат.
И людям было, очень жаль
Совсем молоденьких ребят.

Таких вот юных, молодых
Набрали в 41-ом много,
Был только страх в глазах пустых,
А в сердце маленьком тревога.

До леса быстро добрались,
Дорога тут уже кончалась.
И пешим ходом собрались,
Идти, не глядя на усталость.

А мысли парня далеко —
По девочке своей скучает.
Ему сейчас так нелегко,
Дорога трудная — петляет.

С оружием в руках идут
Через топкие болота,
Рюкзак с провизией несут,
С лица стирая капли пота.

Издалека увидели дымок
И человека в черной форме.
Лег палец тихо на курок,
И немец закричал от боли.

Потом увидели второго,
И снова выстрел прогремел.
Врагов же было очень много,
Отряд наш поражение терпел.

Их окружили, и связали,
И начали ногами бить,
Затем к машине подогнали,
В неволю собирались увозить.

В плену пробыли больше года,
И трудно было им тогда:
С утра — тяжелая работа,
А вечером — невкусная еда.

Наш парень исхудал совсем,
И раны на руках гноились.
Он так желал, он так хотел,
Чтоб его жизнь остановилась.

Но все же искорка была,
Искра, которая его держала.
Девчонка — именно она,
Мальчишке жизнь тогда спасала.

Он выжил только потому,
Что в сердце сохранил любовь.
И смог пройти через войну,
Пролив, при этом, свою кровь.

Сяргей БУЛЬЧУК

Студэнт факультэта тэхналогіі і тэхнікі мясной прамысловасці.

БЕЛАРУСЬ НЕ ЗАГІНЕ, БУДЗЕ ЖЫЦЬ БЕЛАРУСЬ

Верш

Беларусь — гераічны мой край,
Я з пашанай к табе прыпадаю,
Няхай сэрца дрыжыць, ахапляе адчай,
Але ўзвысяцца думкі пра тое, што знаю.

Катавалі цябе, край мой родны,
Акупанты-фашысты не ведалі літасці,
Вёскі палілі, прагнулі вынішчыць гонар народны,
І ў людзю яны не ведалі міласці.

Вось успомнім Хатынь, знак бяды і трывогі.
Вёска спалена, коміны ў рад напамінкам стаяць.
Вецер падзьме — званы празвіняць ад знямогі,
Турыстам захочацца плакаць і не ўспамінаць.

Партызаны, твае патрыёты, ўзрывалі чыгункі,
Разбуралі масты, дзе ішлі акупанты.
І паўсюль раздаваліся страшныя гукі
Ад узрываў снарадаў і стрэлаў гарматных.

Але ты ўцалела, Беларусь, мая маці,
Змагла даць ты рашучы і дзіўны адпор
Тым, хто хацеў забраці твае багацці,
Хто хацеў землі твае і шырокі прастор.

Дык жыві ж, Беларусь — гераіня,
Узвышайся, квітней і мацней,
А народ абароніць цябе ад засілля,
І мірнаю песняй празвініць салавей.

Лізавета ЗЯМЦОВА

Студэнтка факультэта выдавецкай справы і паліграфіі.

ШАГ В БЕССМЕРТИЕ

Очерк

Вместо предисловия

Тихая теплая осень... Верхушки деревьев треплет легкий ветерок, срывая пожелтевшую листву и унося её куда-то далеко.

Я смотрю на портрет моего прадеда. Хотя его прадедом назвать трудно — на меня глядит молодой человек, который годится мне в братья.

Словно этот осенний ветер листву, война унесла с собой жизни многих молодых парней и девчонок. В их числе был и он, Сергей Коваленко.

Я хочу рассказать не только о подвиге своего прадеда, я хочу рассказать о героизме всех советских солдат, которые бесстрашно сражались за нашу Родину, за свободу, за светлое будущее.

Таким был парень

Коваленко Сергей Анисимович родился 27 ноября 1921 года в селе Ульяновичи Сеннецкого района Витебской области в семье священника.

С 1928 года по 1932 год учился в средней школе села Ульяновичи. Мальчик увлекался рисованием. Дай только в руки бумагу и карандаш — и вырисовываются красивые ульяновичские пейзажи.

В 1932 году Сергей вместе с семьей переехал на родину родителей в Могилев. Жили сначала на ул. Карабанова, а затем — на улице Шмидта (сейчас ул. Лазаренко, д. 1). Учился в железнодорожной школе № 24 в районе Могилевского депо, где окончил 7 классов. Учился он хорошо. Необыкновенно любил природу, неслучайно его любимыми предметами были художественная литература и рисование. С десяти лет Сергей начал писать стихи. В школе был организован литературный кружок, которым руководил преподаватель русского языка Соломон Борисович. В этом кружке Сергей и начал пробу своих сил на литературном поприще. Стихи писал на разные темы: ко дню Красной Армии, Октябрьского праздника, о природе родного края, юмористические и сатирические куплеты. Он любил читать классиков русской литературы — Лермонтова, Пушкина, Толстого, Гоголя, Тургенева, но особое тяготение у него было к Горькому, Маяковскому, Купале, Колосу, Крапиве.

Закончив семилетку, он пошел работать слесарем в «Сантехстрой» и одновременно учился в вечерней школе № 2. В дом к нему, в свободное от работы время, часто приходили друзья и товарищи, делились впечатлениями о прочитанных книгах и просмотренных кинофильмах, играли в шахматы и шашки.

В 1940 году Сергей успешно окончил десятилетку и был призван Могилевским райвоенкоматом в Красную Армию. Служил в инженерно-технических войсках в городе Каунасе. За отличную службу имел благодарности. В одной из военных газет успехи сапера Коваленко были отмечены в статье, посвященной их подразделению. Зимой на учениях он простудился и заболел ревматизмом. В апреле 1941 года демобилизовался по состоянию здоровья, после выздоровления работал слесарем в «Сантехстрое».

Дорогами войны

В июне 1941 года, когда фашистская Германия вероломно напала на нашу Родину, Сергей, не являясь военнообязанным, добровольно записался в отряд строителей оборонных сооружений вокруг Могилева и принял активное участие в строительстве укреплений.

Когда фашисты обстреляли город с артиллерии, отряду, в котором находился Сергей, был дан приказ уходить на восток по дороге на Чаусы. Но путь на пятнадцатом километре был перерезан фашистами и отряд вынужден был возвратиться в город.

Враг рвался к Москве, и уже в конце июня Могилев был охвачен кольцом, гитлеровцы рвались к центру города. Сергей вместе с отцом открыл склад, где хранилась рабочая одежда «Сантехстроя». Одежду раздали солдатам и офицерам Красной Армии, чтобы они переоделись в гражданскую одежду. Остальное имущество на складе Сергей поджег. Защитники города храбро сражались с немцами, но силы были неравные, и Могилев был взят немцами.

Все гражданское население мужского пола было отправлено под конвоем в лагерь, который находился в двадцати километрах от города в д. Ермолаевичи по Минскому шоссе.

До лагеря их конвоировала конная охрана, которая заставляла всех бежать, а кто отставал, того убивали фашисты и сбрасывали в кювет.

Три дня гражданское население без пищи и воды находилось в лагере. В это время фашисты грабили город. На четвертый день все гражданские лица были отпущены по домам. Пришел домой и Сергей, больной, истощенный.

Когда немного улучшилось его здоровье, он стал заниматься частными слесарными работами, но на биржу труда на учет не становился. В это время он смог найти возможность связаться с подпольщиками и партизанами. Сергей и его младший брат Лев собирали оружие и передавали партизанам. Рисовали карикатуры и писали сатирические стихи на немецких оккупантов.

Немцы часто делали облавы в городе на мужчин и женщин, которые отказывались работать на них, и отправляли схваченных в Германию. В 1944 году зимой они схватили во время облавы и Сергея и отправили вместе с товарищами в лагерь, который находился около шелковой фабрики. Сюда, за колючую проволоку, согнали людей по подозрению в связи с партизанами. В лагере на глазах у Сергея фашисты расстреляли жену и ребенка старшего брата Николая, который погиб на фронте. В снежный буран вместе со своими товарищами Сергей разрезал колючую проволоку и бежал из лагеря. После побега они всей группой ушли на запад, чтобы организовать свой партизанский отряд или соединиться с партизанами. Вскоре им это удалось осуществить и они стали принимать участие в боевых операциях против фашистов в Литовской ССР еще до прихода туда Советской Армии.

Когда регулярные части Красной Армии освободили район действия партизан, Сергей изъявил желание дальше бить немцев. Он присоединился к отряду, который двигался на запад, уничтожая живую силу и технику врага, и соединился на границе Литвы с 229-ым стрелковым полком 225-й Новгородской Краснознаменной ордена Кутузова стрелковой дивизии. Так Сергей Коваленко стал солдатом-фронтовиком.

Все это было предисловием к славной строке в биографии Сергея, когда он сделал один шаг вперед, шаг через тот невидимый рубеж, переступив который, человек перестает жить физически, но навечно, навсегда остается в памяти сотен и тысяч людей.

Фронтовые дороги Сергея Коваленко пролегли до западного берега реки Одер. Пролегли, оставив за собой не одну сотню тяжелых километров, чтобы там, за рекой, на небольшом плацдарме у города Шургаст оборваться, а Сергея навсегда оставить молодым. Он не знал и не мог знать, что судьбой ему отпущено так мало. Он смело шел вперед со своей 5-й ротой 229-го стрелкового полка 225-й Новгородской стрелковой дивизии.

18 января 1945 года войска 1-го Украинского фронта перешли в наступление. Они должны были нанести врагу сокрушительный удар и освободить важнейший в стратегическом и политическом отношении Верхне-Силезский промышленный район и продвинуться по немецкой территории на запад.

Могучий удар войск нескольких советских фронтов призван был отвлечь значительные силы врага с Западного фронта, где гитлеровцы нанесли поражение англичанам и американцам в районе Арденн.

Кроме того, массированное наступление позволило бы перенести войну на территорию Германии на протяжении всех ее восточных границ и приблизиться к Берлину, подготовив тем самым почву для последнего удара по фашистскому рейху...

Обо всем этом сообщили воинам во время бесед командиры и политработники. Бойцам рассказали о том, что враг создал сложную систему оборонительных сооружений по западному берегу Одера. Там возведены дзоты, заминированы поля. Каждый шаг придется делать сквозь сплошную завесу огня.

Шаг в бессмертие

Это случилось 1 февраля 1945 года. Наши войска продолжали стремительное наступление по территории Германии. 229-му стрелковому полку 225-й Новгородской стрелковой дивизии было приказано расширить плацдарм на западном берегу Одера недалеко от города Шургаст, взломав мощную линию обороны противника. 5-я рота, в которой воевал Сергей Коваленко, должна была прорваться с юго-востока к городу. Но враг покрывал огнем каждую пядь земли, не давая бойцам подняться в атаку.

Командир роты Н. С. Самоделкин, оценив обстановку, вызвал добровольцев.

— Видите дзот? Он у нас как кость в горле. Уничтожим — прорвем оборону. Задача ясна?

Добровольцы поползли к дзоту, изрыгавшему огонь и смерть. Вражеские пули подкосили не одного смельчака. Но кто-то все же швырнул гранату, и рота поднялась в атаку. Но тут опять ожил пулемет — и атака захлебнулась.

Уничтожить проклятый дзот вызвались еще 7 добровольцев. Это были самые опытные солдаты.

— На поле посмотрите, — сказал командир роты. — Сколько наших положили... Удачи вам!

Все напряженно следили за семерыми отважными, начавшими продвижение вреред с разных точек. Местность открытая, хорошо просматривается и простреливается. Каждый боец как на ладони. Пулемет неистовствует, хлещут очереди по снегу. Вот одна из них накрыла первого. Теперь огонь пулемета переместился. Фашисты расстреливают другого смельчака. Вот уже ползут только двое... нет ... один...

Белорус Сергей Коваленко лежал в воронке от снаряда. Он осторожно перевалился через край и дополз до дзота. Бросок — и у амбразуры разорвалась граната. Вражеский пулемет смолк. С криком «Ура!» наши бойцы бросились в атаку. Но тут случилось неожиданное: пулеметчик снова стал поливать их свинцовым дождем. Коваленко понимал, что судьба его товарищей зависит только от него, что только он сможет выручить их от свинцовой смерти. А гранат больше не было... Пулемет безостановочно строчил по наступающим, «забыв» о русском солдате, который лежал в каких-то 10—15-ти метрах. Нет, не лежал, а бросился вперед, к дзоту. Кто знает, успели ли фашисты расстрелять его, бегущего, но остановить в этом последнем броске уже не могли никакие пули. Он упал на амбразуру и заставил замолчать пулемет.

Рота рванулась вперед в едином порыве, сминая на своем пути оборону врага, мстя за смерть героя и его товарищей.

Когда бой угас, товарищи бережно подняли тело смертельно раненного Сергея Коваленко и доставили его в санчасть. Он умер 2 февраля 1945 года. Так оборвалась жизнь двадцатичетырехлетнего парня, перед мужеством и величием духа которого мы низко склоняем голову. А по полкам и батальонам уже несколько часов спустя после гибели героя, пошли по рукам листовки, где рассказывалось о его подвиге. Оканчивались они словами: «Воин! Будь таким же мужественным, как Герой Советского Союза Сергей Коваленко!».

Эпилог

Указом Президиума Верховного Совета СССР от 10 апреля 1945 года Сергею Анисимовичу Коваленко посмертно присвоено звание Героя Советского Союза. Славный сын белорусского народа стал пятым из уроженцев Беларуси, повторившим подвиг Александра Матросова.

Останки героя, похороненного в населенном пункте с бывшим немецким названием Никдасфере, ныне Николин, воеводство Ополе, перезахоронены в Братскую могилу № 25 на советском воинском кладбище в г. Ключбор (воеводство Ополе в Польше).

Извещение о присвоении звания Героя Советского Союза не сохранилось, а грамота о награждении и Звезда Героя Советского Союза находится в Могилевском областном краеведческом музее.

**«НІХТО НЕ МАЕ ЛЮБОВІ БОЛЬШАЕ ЗА ТУЮ,
КАЛІ ХТО АДДАСЦЬ ДУШУ СВАЮ ЗА ПРЫЯЦЕЛЯЎ СВАІХ»**

Нарыс

Касцёл у часе Вялікай Айчыннай вайны

Аднымі з найменш вядомых старонак Вялікай Айчыннай вайны з'яўляюцца падзеі, звязаныя з рэлігійным жыццём беларускага народа падчас акупацыі, з адносінамі акупацыйных улад да Царквы як сацыяльнага Інстытута. Тлумачыцца гэта тым, што ў сярэдзіне 30-х гадоў савецкая таталітарная дзяржава амаль што вырашыла, як тады пісалі, «царкоўнае пытанне». У канцы 30-х гадоў на ўсёй тэрыторыі Усходняй Беларусі дзейнічалі толькі дзве праваслаўныя царквы, 310 касцёлаў, якія фармальна лічыліся незачыненымі ўладамі, але ні адзін не меў святароў. Арыштаваны, расстраляны ці сасланы ў папраўча-працоўныя лагеры былі тысячы праваслаўных і каталіцкіх святароў. Уз'яднанне Усходняй і Заходняй Беларусі ўзнавіла «рэлігійнае пытанне», бо ў Заходняй Беларусі да 1939 года дзейнічала 446 касцёлаў, 542 царквы, 387 сінагог, 14 манастыроў. Святарскую паслугу выконвалі 617 каталіцкіх, 606 праваслаўных святароў, 293 равіны. Да 1939 г. у СССР налічвалася 50 тыс. каталікоў, пасля далучэння — 6,5 млн. Наводзіць «парадак» пачалі адразу з арышту святароў і закрыцця храмаў. Але ажыццявіць яго поўнасю не паспелі: пачалася вайна.

Спачатку немцы, сярод якіх таксама былі каталікі, прыхільна паставіліся да каталіцкага духавенства. Ксяндзам вярнулі канфіскаваныя савецкай уладай зямлю і гаспадарчы інвентар. Але адразу абавязалі іх здаваць нямецкім уладам пэўную частку прыбытку, вызначылі віды сельгаспаставак.

Мясцовае нямецкае кіраўніцтва не грэбавала зайсці да ксяндза на абед ці вячэру. Але падтрымка ксяндзамі партызан, польскага нацыянальна-вызваленчага руху гэтую прыхільнасць хутка ліквідавала. У 1942 г. гаспадаркі, плошча якіх перавышала 20 га, былі нацыяналізаваны. Ксяндзы абавязаны былі кожны месяц з'яўляцца ў гэбітскамісарыят для рэгістрацыі. Без адзнакі ў спецыяльнай картачцы служба ў касцёле забаранялася. Немцы забаранялі таксама казанні на польскай мове, яны баяліся антынямецкай «агітацыі» з боку ксяндзоў.

Нямецкая палітыка была скіравана супраць адбудовы каталіцтва ва Усходняй Беларусі. Улетку 1941 г. арцыбіскуп віленскі накіраваў групу святароў у былыя касцёлы савецкай Беларусі. Калі яны прыбылі на месцы, то атрымалі ад нямецкай улады загад тут жа вяртацца назад. Аднак святары не падпарадкаваліся загаду і працягвалі працу ў парафіях. З часам усе яны былі арыштаваны і расстраляны. Такі ж лёс напаткаў і іншых святароў па ўсёй Беларусі. Многія з тых парафіяў, што межавалі з былою савецкаю Беларуссю, напрыклад, з Івян-

ца, выязджалі ў суседнія вёскі і мястэчкі для часовай місіянерскай працы. Але немцы забаранялі і гэта.

У складаных абставінах ваеннага ліхалецця людзі звярталіся да Бога за падтрымкай, прасілі Божай ласкі для сябе і сваіх родных. Святары — пасрэднікі паміж Богам і людзьмі — як ніколі, адчулі сваю адказнасць за духоўны стан сваёй паствы. І каталіцкае, і права-слаўнае духавенства, як магло, старалася дапамагчы людзям у цяжкія часы ваенных выпрабаванняў. Так, калі ў в. Луконіца Зэльвенскага раёна Брэсцкай вобласці за сувязь з партызанамі арыштавалі двух сялян — Івана і Ціхана Махмачоў, ксёндз Генрых Драгель паручыўся за іх перад нямецкай адміністрацыяй і сялян адпусцілі. Нямецкія ўлады выкарыстоўвалі любоў вернікаў да іх пастыраў у сваіх інтарэсах. Каб стрымаць дзейнасць партызан, ксяндзоў арыштоўвалі як заложнікаў, трымалі ў турмах да 6 месяцаў, расстрэльвалі. Шмат святароў ахвяравалі сваім жыццём дзеля людзей, асуджаных гітлераўцамі на смерць.

Яшчэ больш ускладнялася становішча каталіцкага духавенства з-за адносін да Арміі Краёвай. Члены атрадаў Арміі Краёвай у асноўнай масе былі каталіцкага веравызнання. Ксяндзы не маглі нікому адмовіць ў хрысціянскай паслуге, ва ўдзяленні сакрамантаў, таму часта былі ў атрадах у «акаўцаў». Ксяндзы і самі дапамагалі партызанам Арміі Краёвай: збіралі і перадавалі ім ежу, вопратку, давалі прытулак. Калі гітлераўцы знаходзілі ў касцёле ежу ці вопратку, ксяндза адразу ж расстрэльвалі. У канцэнтрацыйных лагерах гітлераўцы знішчылі чатырох біскупаў і 2647 каталіцкіх святароў.

Для Касцёла на Беларусі важным з'яўляецца факт, што сярод беатыфікаваных і святых ёсць мучанікі, чый лёс звязаны з нашай краінай. Яны працавалі на гэтай зямлі разам з нашымі дзядзямі і бацькамі і асвятлілі гэтую зямлю сваёй мучаніцкай крывёю. Сярод іх — дыяцэзіяльныя і законныя святары, сёстры, адна свецкая асоба.

«Няхай жыве Хрыстус Валадар!»

Ксёндз Мечыслаў Багаткевіч нарадзіўся ў 1904 годзе. Падчас акупацыі быў пробашчам у Дрысе. Ён быў славуць сваімі палымянымі гаміліямі і міласэрнасцю да бедных. Быў арыштаваны гестапа за душпастырскае служэнне і праз два месяцы расстраляны. Адбылося гэта 4 сакавіка 1942 года ў Беразвеччы каля Глыбокага разам з двума Слугамі Божамі: кс. Уладзіславам Мацьковякам і кс. Станіславам Пырткам. Перад экзекуцыяй у лісце да маці і родных напісаў: *«не плачце па мне, а радуйцеся, што ваш нашчадак і брат здаў экзамен. Прашу вас толькі аб малітве. Усім маім ворагам прабачаю з усяго сэрца, хацеў бы ўсім ім выслужыць неба»*.

Ксёндз Уладзіслаў Мацьковяк нарадзіўся ў 1910 годзе. Быў пробашчам парафіі ў вёсцы Іказнь. За адданую душпастырскую дзейнасць гестапа ў Вільні прыгаварыла яго да пакарання смерцю. Ён быў

папярэджаны аб небяспецы. Аднак ён добра-вольна вырашыў застацца ў парафіі, каб нада-лей служыць вернікам. Ксёндз Уладыслаў быў арыштаваны 3 сакавіка 1941 года, а 4 сакавіка 1942 года расстраляны ў Беразвеччы. Перад экзекуцыяй на вокладцы брэвьяра напісаў да свайго біскупа: *«Іду скласці апошнюю ахвяру з свайго жыцця. Праз 3 гадзіны стану перад Панам. (...) Радуюся, што Бог выбраў мяне, а больш за ўсё, што дае ласку і моц»*.

Ксёндз Станіслаў Пыртак нарадзіўся ў 1913 годзе. Быў вікарыем парафіі ў Іказні, у якой пробашчам быў кс. Мацьковяк. Таксама і яму нагаражаў смяротны прыгавор за душпа-стырскае служэнне. Ён быў арыштаваны, калі пайшоў у паліцыю, каб заступіцца за арыш-таванага пробашча. Разам з ім быў расстраляны ў Беразвеччы 4 сакавіка 1942 года. Перад эк-зекуцыяй ён напісаў сваім родным: *«Некалькі гадзінаў аддзяляе мяне ад нічым не заслужанай смерці. Абавязак святара — скласці і гэтую ахвяру за Хрыста. Паміраю за навучанне рэлігіі. Не плачце і не сумуйце на мне. Пасылаю вам святарскае благаслаўленне. Пасля трох месяцаў вязніцы радуюся, што я годны цярпець і паміраць»*.

Гэтыя тры асуджаныя на смерць святары перад расстрэлам ус-клікнулі разам: *«Няхай жыве Хрыстус Валадар!»*

«Пастыры не могуць пакінуць сваіх вернікаў»

Айцец Юзаф Ахілес Пухала і а. Караль Герман Стэмпень нара-дзіліся ў Польшчы, вучыліся ў малой семінарыі айцоў-францішканаў у Львове, пасля заканчэння якой былі прыняты ў францішканскі закон.

Слуга Божы а. Ахілес Пухала святарскае пасвячэнне атрымаў 5 ліпеня 1936 г. Першыя гады святарства правёў у кляштары ў Грод-не (быў вікарыем ў касцёле Маці Божай Анёльскай), потым быў пераведзены ў Івянец (ранейшая Пінская дыяцэзія). Калі пачалася другая сусветная вайна, а. Ахілес Пухала па даручэнні касцёльных уладаў пачаў працаваць пробашчам у парафіі Пяршаі.

Слуга Божы а. Герман Стэмпень быў вельмі здольным чалавекам, таму падрыхтоўку да святарства працягваў на Папскім тэалагічным факультэце св. Банавентуры ў Рыме, дзе 25 ліпеня 1937 г. прыняў святарства. Працаваў у кляштары ў Радомску, закончыў факультэт тэалогіі Львоўскага ўніверсітэта, атрымаўшы тытул магістра тэалогіі. З Радомска а. Герман быў пераведзены ў Вільню, а ў 1941 г. пераехаў спачатку ў Івянец, а потым у Пяршаі, каб выконваць абавязкі вікарыя парафіі, пробашчам у якой быў а. Ахілес Пухала.

Слугі Божыя Ахілес Пухала і Герман Стэмпень былі верныя свай-му святарскаму абавязку да апошняга імгнення жыцця. Калі за паў-

станне ў суседнім Івянцы гестапа арыштавала ў Пяршых шмат парафіянаў, святары не пакінулі сваіх вернікаў. Каменданту нямецкай жандармерыі, які хацеў даць магчымасць выратавацца пробашчу і вікарыю, а. Ахілес і а. Герман адказалі, што *«пастыры не могуць пакінуць вернікаў»*, і далучыліся да арыштаваных. Гестапаўцы сагналі арыштаваных у вёску Баравікоўшчына. Там святароў адлучылі ад парафіянаў, завялі на край вёскі і ў стадоле Рудовічаў замардавалі, а потым спалілі. Здарылася гэта 19 ліпеня 1943 г. Астанкі мучнікаў былі пахаваны пры касцёле ў Пяршых. Гэтыя святары сталі ахвярамі за бліжніх, бо астатнім жыхарам Пяршых гестапаўцы падаравалі жыццё, замяніўшы кару смерці прымусовай працай у Германіі.

«Будзьце мужнымі. Маліцеся»

З дазволу і па ініцыятыве тагачаснага біскупа Юрыя Матулевіча ў Друі пасяліліся марыяне. Менавіта з Друі звязана дзейнасць выбітных святароў — былога прафесара Мінскай духоўнай семінарыі Андрэя Цікоты, былога рэктара гэтай жа семінарыі Фабіяна Абрантовіча, Язэпа Германовіча, вядомага ў літаратуры як паэта Вінцука Адважнага, айцоў Віталіса Хамёнка, Язэпа Дашуты, Казіміра Смулькі і многіх іншых. Гэтыя людзі надзвычай моцна любілі Беларусь, добра ведалі яе гісторыю, культуру, ахвярна працавалі дзеля таго, каб беларускае слова не было чужаніцай у касцёле. Ці магла падабацца іхняя дзейнасць польскім уладам, якія з вялікай насцярогай ставіліся да ўсялякіх праяваў беларушчыны? Вядома ж, не. І ў 1938 г. па загадзе віленскага ваяводы Бацянскага беларускія марыяне высяляюцца ў цэнтральную Польшчу, а на іх месца прыязджаюць палякі

марыяне. Праўда, напрыканцы лета 1939 года ў Друю прыязджае і *кс. Антоні Ляшчэвіч*. Сам ён родам з Беларусі. Добра ведаў польскую, беларускую, рускую, нямецкую і іншыя мовы. За сваімі плячыма меў ужо больш за 25 гадоў святарскай службы, амаль усе іх правёў у місіі — на Далёкім Усходзе. Таму не дзіўна, што менавіта да яго звярнуліся прасіцелі з-за Дзвіны, каб ён прыехаў працаваць у Росіцкі касцёл.

Працы ў Росіцах было вельмі шмат. Таму са згоды віленскага біскупа Р. Ялбжыкоўскага, было вырашана паслаць на місію за Дзвіну не толькі святароў, але і сяспёр законніц, служак Езуса ў Эўхарыстыі.

Кіраўніком місіі быў прызначаны кс. Антоні Ляшчэвіч, цэнтрам жа місіянерскай працы абраны Росіцкі касцёл.

Ксёндз Антоні Ляшчэвіч ездзіў па ўсёй Дрысеншчыне, сустракаўся з людзьмі, тлумачыў ім патрэбу яднання з Богам, адпраўляў набажэнствы у Асвеі, Дрысе, Бігосаве... Час ад часу ў Росіцкі касцёл прыязджала група дзяцей на фурманках, якіх сёстры рыхтавалі да споведзі. Святары экзаменавалі іх, спавядалі і ладзілася свята Першай Святой Камуніі.

Ішоў 1942 год. Грымела вайна. А тут, у глухім кутку Беларусі людзі адкрывалі для сябе Бога, вярталі прызабытыя традыцыі, пазнавалі новае. У ліпені 1942 г. кс. Ляшчэвіч паехаў у Друю і там сустраўся з кс. Юрыем Кашырам, які толькі што прыбыў туды. Паразмаўлялі і разам прыехалі ў Росіцу.

Так **кс. Юры Кашыра** прыступіў да выканання сваіх місіянерскіх і душпастырскіх абавязкаў. Цікавы лёс гэтага чалавека. Нарадзіўся ў 1904 г. у в. Аляксандрава (цяпер Мёрскі р-н) у праваслаўнай сям'і. Быў ахрышчаны ў царкве в. Чарэсы. Ягоная маці перайшла ў каталіцызм у 1907 г., сын жа зрабіў гэта 22 кастрычніка 1922 г., маючы 18 гадоў. У 1924—1925 гг. вучыўся ў Друйскай гімназіі айцоў марыянаў, пазней і сам уступіў у гэты закон. Навіцыят адбываў у Друі. Потым — вучоба ў Рыме, Вільні і нарэшце 20 чэрвеня 1935 г. —

святарскае пасвечанне, а праз тры дні прыміцыя ў Друйскім касцёле. Год працы ў Вільні і зноў Друя. Працаваў тут кіраўніком ювенату, прэфектам гімназіі. Навучэнцы вельмі любілі яго, вучыліся ў яго шчырай пабожнасці і працавітасці. Сам быў выхаванцам Друйскага дома марыянаў і ўнаследаваў ад айцоў вялікую любоў да Беларусі, шчырае жаданне ахвярна працаваць на яе карысць. З Друі ён трапляе ў Росіцу, дзе з годнасцю выконваў сваё жыццёвае заданне.

Наканавана было, каб шляхі гэтых двух спакойных, ураўнаважаных, набожных законнікаў-марыянаў сышліся менавіта тут, у Росіцы. Трэба было, каб кс. Антоні Ляшчэвіч, маючы 25 гадоў святарства, прайшоўшы праз холад і снягі далёкага Іркуцка, Харбіна, уступіў у закон марыянаў і вярнуўся на сваю Бацькаўшчыну, прыбыў у Друю, куды клікала яго сэрца. І трэба было, каб кс. Юры Кашыра, нашмат маладзейшы за кс. Антонія, выхаванак Друі, быў у свой час жорстка выптаны з яе, прайшоў свае шляхі-дарогі і зноў вярнуўся ў гэткую ж дарогую ягонаму сэрцу Друю, а адтуль прыбыў у Росіцу.

...Летам 1942 г. актывізавалі сваю дзейнасць партызаны, якія падазрона ставіліся да місіянерскай працы святароў і законніц. Сястра Ядвіга Віршута ўспамінае, як некалькі разоў у хату, дзе яны начавалі, урываўся партызаны, дапытваліся, што яны робяць, пагражалі сурова разабрацца, калі «раптам што якое»... З прычыны навіслай небяспекі было вырашана сёстрам не навучаць больш па вёсках, але пастаянна ўсім разам знаходзіцца ў Росіцы. Толькі дзве сястры як і раней працавалі з кс. Лапцэўскім у Зашчырыне. У Росіцы ж працавалі астатнія сёстры.

Кс. Юры таксама пастаянна знаходзіўся у Росіцы, а кс. Антоні, не зважаючы на небяспеку, як і раней ездзіў па тэрыторыі, якую кантралявалі партызаны (Асвея, Замошша), а таксама і па тэрыторыі, занятай немцамі (Дрыса, Бігосава). Асаблівых перашкод для працы пакуль што не было. Але з кожным днём абстаноўка рабілася ўсё больш трывожнай. Колькі разоў было так, што ўдзень у Росіцы з'яўляліся немцы, заходзілі і на плябанію, пыталіся, ці бываюць тут партызаны. Пад вечар яны ад'язджалі ў Бігосава альбо Дрысу, а ў Росіцу ўначы заяўляліся партызаны і дапытваліся практычна тое ж: калі былі немцы, куды пайшлі. Місіянеры апынуліся ў страшных жорнах вайны, якія вось-вось маглі запрацаваць з усёй сваёй жорсткай сілай.

Місія працягвалася. А тым часам у Друю прыбыў атрад карнікаў і па горкай іроніі лёсу закватараваў у Друйскім кляштары марыянаў. Законнікі вымушаны былі пацясніцца, саступіць месца няпрошаным гасцям, сярод якіх былі латышы, эстонцы, украінцы, апранутыя ў нямецкія мундзіры. Кіравалі ж атрадам немцы.

У паветры пачало лётаць трывожнае: рыхтуецца карная акцыя на Росіцу! Да кс. Антонія Ляшчэвіча, які пасля арышту кс. Мечыслава Багаткевіча адпраўляў Святую імшу ў Дрысе, едзе з Друі клерык Тамашэўскі з папярэджаннем: не трэба ксяндзу вяртацца ў Росіцу — туды ўжо выехаў карны атрад. Кс. Антоні ківае галавой, дзякуе за клопат. Ён ужо чуў пра гэта, больш таго, ведае, што карная акцыя фашыстаў ужо пачалася. Паблізу Росіцы спалена некалькі вёсак, цяпер жа карнікі ў самой Росіцы. Але ён усё ж паедзе туды, бо не мае права зрабіць інакш: там, у касцёле Найсвяцейшы Сакрамэнт, там ягоны падначалены кс. Юры, там людзі, якіх ён, кс. Антоні, не мае права пакінуць.

І ён вяртаецца. У самую гушчу страшных падзей. Яго з радасцю сустрэлі кс. Юры і сёстры законніцы.

Назаўтра ўранні пад Росіцай трывожна загучаў касцельны звон, абвясчаючы гэтай зямлі, што прыйшла бяда. Карнікі пачынаюць зганяць у касцёл людзей, прыбываюць усё новыя і новыя групы з суседніх вёсак — старыя, жанчыны, дзеці. Плач, крык, распач запанавалі ў касцёле. Дзеці дрыжэлі ад холаду і туліліся да матак, якія не мелі чым абагрэць іх.

Загадана было і сёстрам эўхарыстам ісці ў касцёл. Прышлі туды і святары. Кс. Ляшчэвіч заняў месца пры алтары і загаварыў да людзей, супакойваючы іх і нагадваючы, што чалавек у часе небяспекі заўсёды павінен кіраваць сваю душу да Бога. Тым больш, ён павінен адыходзіць у вечнасць, паяднаны з Богам. А таму тут ёсць яны, святары, якія гатовыя раздзяліць лёс людзей. Зараз яны будуць спавядаць, кожны можа ачысціць сваю душу, каб, калі спатрэбіцца, стаць перад Богам з чыстым сумленнем. Пакрысе людзі пачынаюць супакойвацца, да канфесіяналаў выстройваюцца чэргі. Святары пачынаюць споведзь. Людзі моляцца. Але калі чарговы раз расчыняюцца дзверы і карнікі ўпыхваюць новую групу людзей, зноў, усчыняецца крык і энк. Тады кс. Ляшчэвіч перапыняе споведзь і зноў пачынае гаварыць, заахвочвае толькі што прыбылых да споведзі. «Ні да таго

дня, ні пазней, — успамінае с. Ядвіга Віршута, — я не мела такой споведзі, як тады, у замкнёным касцёле, перад абліччам смерці. Настолькі дасканалы быў жаль за грахі, за абразу Бога сваімі нягоднымі ўчынкамі і думкамі».

Кс. Ляшчэвіч папрасіў нямецкага афіцэра выпусціць з касцёла сясцёр эўхарыстак. Той праз нейкі час прачытаў спіс з прозвішчамі сясцёр і іх вывелі. Яны пачалі плячы хлеб і прыносяць дзецям у касцёл. Пасярод касцёла расклалі вогнішча, каля якога маткі абагравалі дзяцей.

Праз увесь дзень і ноч у касцёле гучала малітва. Святары спавядалі, хрысцілі, адпраўлялі Святую Імшу. Людзі рыхтаваліся да самага горшага. Праўда, карнікі кажуць ім, што іх павязуць на працу ў Германію, што яны будуць жыць, але надзея на гэта ў людзей вельмі слабая, бо вакол Росіцы палымнеюць пажары, у якіх гінуць людзі.

Раніцай карнікі пачалі сартаваць людзей, нібы жывёлу. Маладзейшых і дужых — у адны групы, якія на фурманках адпраўлялі на чыгуначную станцыю ў Бігосава і далей — на працу ў Германію. Старых жа і дзяцей — асобна, на спаленне. Групы старых і дзяцей выходзілі з касцельных дзвярэй насустрач смерці са свечкамі ў руках, іх благаслаўлялі ў апошні шлях святары. Людзей везлі ў адну з хат, замыкалі ў ёй, хату аблівалі бензінам і закідвалі гранатамі...

Росіца палымнела ў агні.

Па абедзе кс. Антоні прыйшоў на плябанію, дзе сёстры пяклі хлеб, развітаўся з імі. Сказаў: *«Будзьце мужнымі. Маліцеся»*. І ўсмінуўся ім яснай, адкрытай усмешкай. Такім і застаўся назаўсёды ў іхняй памяці.

Праз нейкі час ад касцёла ад'ехала шмат фурманак, людзей звозілі ў калгасную канюшню. На адной з гэтых фурманак паехаў і кс. Антоні Ляшчэвіч.

Увечары таго ж дня кс. Юры прыйшоў на плябанію і сказаў сёстрам: «Кс. Ляшчэвіч ужо не жыве, а заўтра і я жыць не буду». Усю ноч ён маліўся. Як кажа сястра Ядвіга Віршута: «Была гэта ноч, як у Садзе Аліўным. У адным пакоі плябаніі маліўся кс. Юры, клаўся час ад часу крыжам, звяртаўся да Айца Нябеснага, а ў суседнім пакоі маліліся сёстры. Ад полымя пажару ўначы было так відна, што маліліся па малітоўніках, не запальваючы святла. Раніцай кс. Юры схадзіў у касцёл, прынёс сёстрам Найсвяцейшы Сакрамэнт, паблагаславіў іх і прасіў маліцца за яго, бо хутка ён стане на Суд Божы.

А ў касцёле зноў з раніцы сартавалі людзей: адных на смерць, другіх на працу ў Германію. Праз увесь касцёл выстраіліся дзве вялікія калоны. Адной вызначалася няхай сабе і пакутлівае, але ўсё ж жыццё, другая ж была асуджана на спаленне. Гэтую, другую, узначаліў айцец Юры Кашыра з крыжам у руках...»

Так загінулі гэтыя два мужныя святары. Два пастыры, якія напоўніцу апраўдалі даручэнне Хрыста быць добрымі пастырамі.

У часе Росіцкай трагедыі ў агні загінула 1528 чалавек, сярод іх і яны — кс. Антоні Ляшчэвіч і кс. Юры Кашыра. Яны маглі выжыць, маглі выратавацца, як выратаваў кс. Антоні сясцёр эўхарыстак. Не пажадалі гэтага зрабіць, бо захацелі да канца раздзяліць лёс тых,

каго вялі да Бога. Яны прынеслі сябе ў ахвяру за гэты народ, які так бескарысліва, моцна любілі. За гэтую зямлю, якой так не стае сапраўднае, ахвярнае любові, той, што перамагае саму смерць і нясе збаўленне ў вечнасці.

У агні мінулай вайны загінуў кожны трэці беларус. Трагедыя, падобных на Росіцкую, наша Бацькаўшчына зведала шмат. Але няшмат было выпадкаў, каб людзі сустракалі смерць з ачышчанаю, прасветленаю душою, паяднаная з Богам. У Росіцы было менавіта так, і заслуга ў тым кс. Антонія Ляшчэвіча і кс. Юрыя Кашыры. А таму і Росіцкая трагедыя ўспрымаецца намі як ахвяра за нас і нашу Бацькаўшчыну.

Нядаўна скончыўся беатыфікацыйны працэс Росіцкіх мучанікаў. 13 чэрвеня 1999 г. Святы Айцец Ян Павел II абвясціў кс. Юрыя Кашыру і кс. Антонія Ляшчэвіча бласлаўнымі.

«Загінулі, бо былі святарамі»

Нельга не успомніць пра мучаніцкую смерць дзевяці *святароў з Ліды* і яе ваколіцаў.

10 сакавіка 1943 г., у Папяльцовую сераду, іх расстралялі нямецкія акупанты ў лесе, над загадзя падрыхтаванаю ямаю. Яны загінулі так, як і многія іншыя каталіцкія святары ў Беразвеччы і Калдычаве, у Івянцы і Пяршых, як сёстры-назарэтанкі з Наваградка... *Загінулі, бо былі святарамі*: Вінцэнт Лабан, Люцыян Мрачкоўскі, Стэфан Снягоцкі (Ліда), Аляксандр Аўгустыновіч (Нячеча), Стэфан Дабравольскі (Беліца), Альфонс Бароўскі (Ляцк), Францішак Цыбульскі (Трабы), Юры Ажароўскі (Ліпнішкі), Вінцэнт Стшаснеўскі (Юрацішкі).

Наймалодшаму з іх, Стэфану Снягоцкаму, было няпоўных 29. Ён толькі год паслужыў святаром, выконваючы абавязкі вікарыя ў лідскім фарным касцёле.

Найстарэйшаму — Францішку Цыбульскаму, пробашчу з Трабаў, — было 58...

У Вялікую пятніцу таго ж 1943 года, ноччу, жыхары вёскі Дайнава адкапалі целы закатаваных святароў і, рызыкуючы ўласным жыццём, перавезлі іх у вёску дзе і пахавалі. Да часу.

У 1960-я гады, дзякуючы намаганням пробашча з Белагруды кс. Казіміра Шаняўскага і пані Генавэфы Казакевіч, была праведзена эксгумацыя астанкаў; тады ж адбылося іх перазахаванне на могілках слабодскай парафіі...

Ксёндз Генрых Глябовіч нарадзіўся ў Гродне 1 ліпеня 1904 года, у 1927 годзе скончыў Люблінскі каталіцкі ўніверсітэт. Быў прафесарам тэалогіі ўніверсітэта Стэфана Баторыя ў Вільні. З 1936 года — пробашч парафіі ў Троках. Кожная праца і кожнае асяроддзе былі для яго магчымасцю прыцягваць душы да Божай справы. Кс. Генрых Глябовіч быў незвычайна ахвярным душпастырам, харызматычным кіраўніком у веры, апосталам еднасці хрысціянаў, сябрам для ўсіх, хто шукаў праўду. Сваім

служэннем аказаў вялікі ўплыў на студэнцкае асяроддзе Вільні і архідыяцэзіі. 3 мая 1941 года склаў акт аддання Богу свайго жыцця як адкупляльную ахвяру за ратаванне веры ў моладзі. За душпастырскае служэнне на Беларусі быў расстраляны гестапа 9 лістапада 1941 г. у Барысаве.

Ён аддаў сваё жыццё, каб моладзь была моцныя ў веры і з Хрыстом будавала будучыню, заснаваную на Божым праве. Ён жадаў, каб моладзь няспынна узрастала ў веры і заўсёды шукала праўду, якой ёсць Бог.

У цэнтральным алтары францішканскага касцёла ў Гродне пад абразом Маці Божай, Анёльскай — абраз **святога Максіміліяна Марыі Кольбэ**.

Арыштаваны гітлераўцамі ў Непакалянаве разам з найбліжэйшымі сябрамі закона францішканаў 17 лютага 1941 г, Максіміліян Кольбэ згадзіўся дабравольна прыняць смерць замест суседа па лагеры ў Асвенціме Францішка Гаяўнічка, бацькі дваіх дзяцей. Няма большай любові як аддаць жыццё за бліжняга...

Няма магілы Максіміліяна Кольбэ — цела яго спалена і развезена па зямлі Асвенціма.

Не вярнуліся з лагераў і сябры св. Максіміліяна: айцец Пій Бартосік, айцец Антоні Гаемскі, браты Баніфацы Жукоўскі і Тыматэй Траяноўскі, беатыфікаваныя Святым Айцом Янам Паўлам II у часе апошняй пілігрымкі ў Польшчу. У канцэнтрацыйных лагерах гітлераўцы знішчылі чатырох біскупаў і 2647 каталіцкіх святароў.

Максіміліян Кольбэ спалучаў касцёльную практыку з друкарскай дзейнасцю і працай на радыё, у канцы 20-х гадоў выдаваў у Гродне папулярны ва ўсім свеце часопіс «Рыцар Беззаганнай». Часопіс з такой назвай і сёння выдаецца ў Непакалянаве пад Варшаваю.

Папа Ян Павел II беатыфікаваў Максіміліяна Марыю Кольбэ 17 кастрычніка 1971 г, кананізаваў — у 1982 г. і назваў яго патронам трагічнага XX стагоддзя.

«Езус, гэта ўсё дзеля Цябе...»

Мар'яна Бярнацкая, нарадзілася ў 1888 годзе. Бог, Яго права і любоў да сям'і былі для Мар'яны каштоўнасцямі, важнейшымі за ўласнае жыццё. Падчас карнай акцыі гестапа яна ахвяравала сябе замест сваёй цяжарнай нявесткі. Стоячы на каленях каля ног эсэсаўца, прасіла: «Як яна пойдзе? Яна ж на апошніх тыднях цяжарнасці. Я пайду замест яе». Нявестка вярнулася дамоў. Мар'яну расстралялі 13 ліпеня 1943 г. у Навумавічах каля Гродна. Чакаючы пакарання, мела толькі адну просьбу: каб ёй далі ружанец. У яе асобе усе бабулі і маці, маюць сваю асаблівую заступніцу ў небе. Яе высякародная ахвяра з'яўляецца для іх падтрымкаю ў клопаце пра жыццё і шчасце дзяцей і ўнукаў, пра месца Бога ў іх сэрцах.

Благаславёныя сёстры непакалянкі Марта Валоўская і Ева Наішэўская

Маці Марта, як яе называлі ў Слоніме, паходзіла з Любліна з сям'і вядомага польскага адваката. Перад вайной яна 20 гадоў пра-

цавала настаяцелькай кляштараў сясцёр непакалянак у невялікіх мястэчках тагачаснай усходняй Польшчы (сёння гэта тэрыторыя Украіны). Яе дух быў сфармаваны мудрасцю і высокай культурай, якія яна вынесла з роднага дому, а таксама набытым за часы працы глыбокім разуменнем грамадска-палітычных працэсаў і гэта дапамагала ёй пераадольваць цяжкасці апостальскай працы ў складаны гістарычны перыяд.

Сястра Ева паходзіла з сям'і вядомага акуліста з Пецябургга і сама была дыпламаваным урачом — выпускніцай Пецябургскага універсітэта. Яна выбрала законнае пакліканне ва ўзросце 34 гадоў пад уплывам біскупа Зыгмунта Лазінскага — свайго спаведніка. Паводле сведчанняў выхаванак школы непакалянак, дзе яна выкладала розныя прадметы і працавала ўрачом, яе адрознівалі высокая інтэлігентнасць і сціпласць, глыбокія веды і сардэчныя адносіны да людзей.

Сёстры загінулі за тое, што не паддаліся ўсеагульнай атмасферы страху і прыніжэння, а працягвалі дапамагаць тым, каго пераследавалі фашысты, ва ўмовах акупацыі давалі прыклад хрысціянскай дабрыні і міласэрнасці. Яны былі арыштаваныя 18 снежня 1942 г. разам са сваім капеланам езуітам а. Адамам Старкам і ўначы расстраляныя на Петралевіцкай гары сярод сотняў іншых вязняў. Сведкі гібелі сясцёр апавядаюць, што ў момант расстрэлу маці Марта здолела падняць у руцэ крыж, а яе апошнімі словамі былі: *«Езусе, гэта ўсё дзеля Цябе...»*.

Благаславёныя сёстры назарэтанкі

Сцены Наваградскай Фары, якія бачылі многае за гісторыю свайго існавання, у тыя ліпенскія дні 1943 года напоўніліся ціхай і шчырай малітвай.

Сястра Стэла і 11 назарэтанак не пераставалі паўтараць: «Божа, прымі нашу ахвяру, прымі, Божа...»

Сёстры не маглі забыць ні на хвіліну, не маглі адарваць сваіх думак ад лёсаў сотняў людзей, ад лёсаў многіх знаёмых, якім ў тыя ліпенскія дні гестапа вынесла смяротны вырак. «Мой Божа, калі патрэбна ахвяра з жыцця, хай лепш нас расстраляюць, чым тых, што маюць сем'і», — прасілі яны.

Маці і жонкі прыходзілі да сясцёр і са слязьмі на вачах расказвалі пра сваё гора. А сёстры маліліся. Яны ведалі, што ўжо некалькі дзён гестапа шукае таксама ксяндза Аляксандра Зянкевіча — адзінага наваградскага святара, які яшчэ быў жывы.

«Божа, — шаптала сястра Стэла, а за ёю паўтаралі сэрцы сясцёр, — ксёндз-капелян больш патрэбны на гэтай зямлі, чым мы, таму просім: калі патрэбна далейшая ахвяра — прымі нас».

Надышоў апошні дзень ліпеня 1943 года. Быў пасляабедзенны час. Ксёндз Зянкевіч рыхтаваўся да набажэнства. Сястра Імэльда запальвала свечкі, выносіла на касцёл манстранцыю... У гэты момант у за-

крыстыю ўвайшла сястра Стэла — настояцельніца Наваградскага кляштара. Яна паведаміла, што да сясцёр прыйшоў немец у цывільным адзенні і перадаў, каб усе сёстры на чале з настояцельніцай у 19.30 з'явіліся ў камендатуру.

Роўна ў 18.00 пачалося выстаўленне Найсвяцейшага Сакраманту і Ружанец. Сёстры, як заўсёды, былі на сваіх месцах, кленчылі наперадзе, перад алтаром. Яны ў гэты вечар былі спакойныя, засяроджаныя на малітве, хоць праз некалькі хвілін павінны былі ісці ў гестапа.

Выйшлі з касцёла і няспешна пайшлі спачатку па сваёй вуліцы, потым праз галоўную гарадскую плошчу. Людзі здзіўлена пыталіся, куды ідуць сёстры ў такі час. Але на тварах сясцёр была ўсмяшка, нішто не выдавала іх трывогі. Нізкае ўжо сонца ішло перад імі, яны ішлі ўслед за сонцам.

Сёстры ўвайшлі ў будынак камісарыяту. Праз некалькі хвілін на калідоры пачуліся жорсткія, адрывістыя пытанні немца і спакойныя адказы сясцёр: дзве з іх размаўлялі па-нямецку. Яшчэ праз гадзіну да будынка пад'ехаў грузавік, сясцёр вывелі вартавыя і загадалі лезці ў машыну. Фашысты ненавісна смяяліся, глядзячы, як сёстры ў доўгіх габітах з цяжкасцю карабкаюцца праз высокі борт. Грузавік паехаў за горад. Ноч паволі ўваходзіла ў свае правы. Станавілася цёмна. Непадалёк ад таго месца, дзе спынілася машына, былі сялянскія сядзібы. У гэты час людзі заганылі ў хлеў жывёлу, то там, то тут брахалі сабакі. Не, гэта быў не той час. Грузавік вярнуўся ў горад. Сясцёр змясцілі ў падзямеллі камендатуры. Там сёстры прабылі ноч. Гэта ноч мела двух сведкаў (работнікаў камендатуры), якія пазней расказвалі, што сёстры, не маючы магчымасці легчы крыжам усе адначасова, рабілі гэта па чарзе. У 3.00 іх зноў вывезлі, але гэтым разам трохі далей: машына спынілася за 3 км ад горада. Яма была выкапана ў некалькіх сотнях крокаў ад дарогі ў невялікім змешаным лесе.

Сясцёр павялі ў той бок. Віднела. Вакол стаяла цішыня. Цішыня была такая, што нават салдаты стараліся ступаць асцярожна, каб яе не парушыць. Адзін з іх, моцна п'яны, казаў на другі дзень сваёй гаспадыні: «Як яны ішлі, як яны ішлі! Трэба было бачыць, як яны ішлі — вашы сёстры». Ішлі са складзенымі рукамі, спакойныя, поўныя годнасці, лёгкія, як птушкі.

Ішлі насустрач сонцу, якое якраз уставала, вітаючы іх.

Калі яны сталі каля ямы на калені, а іх Маці, іх настояцельніца, падняўшы руку благаславіла іх, пачуўся першы стрэл.

Сястра Стэла ўпала першая, а за ёю — астатнія сёстры: Імэльда, Раймунда, Даніэля, Канута, Сергія, Гвідона, Фэліцыта, Хэліодора, Канізія і Барамэя.

12-я сястра, Малгажата, засталася ў хаце: яна папрасіла сястру Стэлу, каб па яе прыйшлі, калі гэта будзе неабходна...

Ахвяра, складзеная Богу за братаў, была прынята. Пусты грузавік павярнуў у бок горада. Прачынаўся новы дзень — гэта была нядзеля 1 жніўня 1943 года. У Белай наваградскай Фары ў тую раніцу месцы сясцёр пуставалі.

Пасля Св. Імшы ў Фары кс. Зянкевіч пайшоў да касцёла св. Міхала, каб паспавадаць. Хтосьці падышоў да акенца спавядніцы і ціха сказаў: «Сёння раніцою расстралялі сясцёр». Ксёндз не мог у гэта паверыць.

Але сёстры вярнуліся. Амаль што праз два гады: 19 сакавіка 1945 года.

У белых трунах, па белым снезе, што нечакана пакрыў за ноч вуліцы Наваградка, сёстры вярталіся ў сваю Белую Фару.

Вярталіся, каб праз два гады заняць свае месцы перад алтаром. Вярталіся, каб ужо назаўсёды застацца ў Белай Фары.

Ахвяра сясцёр была мілая Богу: ніводзін з мужчынаў, арыштаваных у тыя ліпеньскія дні, не быў ужо расстраляны. Застаўся жывы і кс. Зянкевіч, які быў у спісках гестапа. Ён праз усё сваё жыццё насіў у сэрцы глыбокую ўдзячнасць сёстрам і вялікі боль...

«Няхай ніколі не будзе забытае сведчанне іх веры»

«Пераследванні веруючых людзей — святароў, законнікаў, свецкіх — прынеслі плён вялікага пасеву мучанікаў у розных кутках свету. Сведчанне, дадзенае Хрысту ажно да праліцця крыві, стала супольнаю спадчынаю як каталікоў, так і праваслаўных, англіканцаў і пратэстантаў» (*Ян Павел II, Tertio millennio adveniente* п. 37).

Зерне мучаніцтва, якое ўпала на зямлю нашай радзімы, выдасць і ўжо выдае стократны плён для Беларусі і для святога Касцёла. Кроў мучанікаў арашае глебу многіх сэрцаў і да сённяшняга дня дае плады. «Благаслаўленыя тыя, якія церпяць пераследаванні дзеля справядлівасці, таму што ім належыць Каралеўства нябеснае» (Мц. 5, 10).

Дзякуй Богу, які дае нам узоры святасці. З гэтага мы дазнаем, што кожнае месца, кожная эпоха, кожнае грамадства могуць даць святых — асобаў, якія злучаны з Богам на смерць і на жыццё, дзеля шчасця іншых людзей, дзеля таго, каб аднавілася аблічча зямлі і чалавецтва, якое ўвайшло ў новае тысячагоддзе.

Рыхтуючы вернікаў Каталіцкага Касцёла да Юбілею 2000 года, Святы Айцец Ян Павел II пісаў у юбілейнай буле *Incararnationis Mysteriorum*: «Заўсёды выразным, а сёння асабліва пераканаўчым сведчаннем праўды хрысціянскай любові з'яўляецца памяць пра мучанікаў. Няхай ніколі не будзе забытае сведчанне іх веры».

Нарыс падрыхтаваны паводле матэрыялаў часопісаў «Дыялог» і «Ave Maria» і біяграфій благаслаўлёных.

ЮНАЯ ПАТРЫЁТКА ЯДЗЯ ТРАЦЭЎСКАЯ

Нарыс

*Адплаціць за добрае я рады,
Абавязак просты прада мной:
Закрываць ад куль і ад снарадаў —
Тое, што лічу сваёй зямлёй ...*

А. Сербантовіч

Амаль шэсцьдзесят гадоў прайшло з дня заканчэння Вялікай Айчыннай вайны. Але і да гэтага часу пякучым болем адклікаецца найцяжэйшая з войнаў у сэрцы кожнага чалавека. Мы не павінны забываць пра жахі вайны, смерць і пакуты людзей. Помніць пра вайну, гераізм і мужнасць тых, хто змагаўся з ворагам і выратаваў ад фашысцкага нашэсця Радзіму, — гэта значыць змагацца за мір. Гэта абавязак усіх, хто жыве на зямлі.

У барацьбе з нямецкімі акупантамі ўдзельнічалі і стары і малы. Сярод юных герояў былі зусім яшчэ дзеці, і ледзь старэйшыя піянеры і камсамольцы, проста падлеткі. Усіх іх аб'яднала гарачая любоў да Радзімы, да свайго дому, да сваёй вёскі. Яны па-рознаму здзяйснялі свае подзвігі, часам безразважныя: са зброяй, у якасці сувязных, разведчыкы ў ці падполшчыкаў. Нехта з іх прайшоў ухабістымі дарогамі вайны, дачакаўся Дня Перамогі, але многія загінулі, забітыя нямецкай куляй у баі, па-зверску закатаваныя ў канцлагерах, спаленыя разам з аднавяскоўцамі. Але подзвігі юных не ўміраюць.

Усё гэта адгукаецца ў нашых сэрцах лютым болем, але бліжэй за ўсё, напэўна, гісторыя роднай мясціны, дзе ты жывеш і ходзіш па той зямлі, дзе калісьці гінулі такія, як ты, дзеці, падлеткі. Таму я хачу паведаць гісторыю пра юную дзяўчынку са сваёй роднай вёскі, якую сапраўды можна лічыць гераіняй Вялікай Айчыннай вайны.

Звалі гэтую дзяўчынку Ядзя Трацэўская. Яна, як і ўсе дзеці, жыла спакойным размерным жыццём, была членам піянерскай арганізацыі. Але ў адзін жудасны дзень гэтае дзіцячае жыццё стала без часу дарослым. Менавіта ў гэты дзень мірная праца людзей была парушана вераломным нападам фашысцкіх захопнікаў на нашу Радзіму.

У маёй вёсцы падчас вайны знаходзіўся варожы гарнізон, але фашысты не адчувалі сябе тут гаспадарамі. Усе ўстановы былі абнесены калючым дротам і землянымі валамі. Гэта рабілася таму, што гарнізон раз-пораз падвяргаўся нападам з боку партызан. Мясцовыя жыхары не хацелі, каб іх родную зямельку таптаў чужы бот, каб з іх здэкаваліся. Яны проста хацелі жыць, як і раней: мірна працаваць,

гадаваць дзяцей. Таму ўсё гэта і вялікая любоў да сваёй Радзімы давала ім сілы для змагання з ворагам. Але фашысты былі вельмі жорсткія, яны вымяшчалі сваю злосць на дзецяў, жанчынах, старых.

Аднойчы фашыстам удалося захапіць у палон партызанскіх разведчыкаў і кінуць у засценак, доўгія допыты не далі вынікаў. У гэты час да вёскі падыходзілі савецкія войскі, і фашысты, не будучы ўпэўненымі ў тым, што бой ім удалася выйграць, падпальваюць вёску і турму, агонь перакідваецца з будынка на будынак.

Калі Ядзя Трацэўская ўбачыла, што полымем ахоплена турма, у якой знаходзіся партызаны, яна кінулася ім на дапамогу, ні на хвіліну не задумваючыся аб тым, што яе можа чакаць.

Выратаваць людзей — такім было жаданне юнай грамадзянкі. Па дарозе да яе далучылася яшчэ адна дзяўчынка і, захапіўшы дзве сякеры, яны вырашылі прывесці сваё жаданне ў дзеянне. Выбіта акно, збіты замок з дзвярэй. Партызаны на волі, а тут побач лес...

На другі дзень стараста выклікаў Ядзю прыбраць памяшканне турмы, і калі дзяўчынка, узяўшы вядро і анучу, зайшла ў памяшканне, за ёй проста зачынілі дзверы на замок. На допыце Ядзя спазнала здзеку, але — ніводнага слова ў адказ. Мужнасць, з якой Ядзя вытрымлівала здзеку, прывяла фашыстаў у ярасць, яны расстралялі юную патрыётку. Так загінула Ядзя Трацэўская, дзяўчынка, якая без пары стала дарослай, якая была пазбаўлена свайго дзяцінства, якая любіла сваю вёску, людзей, якія ў ёй жылі.

...Вайна закранула ўсіх: ад малога да старога, і не пашкадавала ніводнага. І гэта несправядліва, што вось так абарвалася яшчэ зусім кароткае жыццё, ды пры тым і не адно...

Вольга КАЗЛОВА

*Студэнтка факультэта выдавецкай
справы і паліграфіі.*

ИХ ИМЕНА НЕ ЗАБЫТЫ

Очерк

Война. Как много боли и людских страданий заключено в этом слове. Как много предательства и лжи. Но в то же время, как много мужества и героизма, чести и храбрости. Война не пощадила ни одной семьи, практически в каждом доме она оставила свой кровавый след. Не стала исключением и моя семья. Мой дедушка тоже воевал, мужественно и храбро сражался с врагами. Поэтому этот рассказ будет о нем.

Чеберяк Федор Денисович родился 12 марта 1922 года в деревне Заозерье Могилевской области. Семья была многодетная, и он был предпоследним, седьмым ребенком. Когда началась война, Федору исполнилось только девятнадцать лет, и в армию его пока не при-

звали. Воевать на фронт ушли старшие братья, а Федор остался в деревне вместе с родителями и сестрами.

В начале войны немцы наступали быстро, и вскоре деревня оказалась в зоне боевых действий. Жители деревни как могли сражались с оккупантами. Один из жителей из простого охотничьего ружья сбил немецкий самолёт-разведчик. Расплата была немедленной и жестокой — немцы сожгли деревню дотла. Люди только чудом спаслись от смерти: они вовремя успели укрыться в лесу. Им пришлось заново организовывать свою жизнь: рыть землянки, искать в лесу еду себе и своим детям. Но люди не падали духом, они не хотели оставаться в стороне от борьбы. Поэтому вскоре жители деревни организовали свой партизанский отряд, куда вступил и мой дедушка.

Отряд сразу же начал действовать, ребята бесстрашно шли на любые задания: работали связными, разбирали железнодорожные пути, взрывали мосты. На одном из заданий дедушку и еще нескольких партизан схватили фашисты, посадили в темный сырой подвал и целых тридцать три дня били и издевались над ними. Из еды давали только кружку воды и кусочек хлеба, и то не всегда. Немцы хотели «выбить» из партизан местонахождение партизанского отряда, но ребята хранили молчание. Чувствуя, что с каждой минутой силы их покидают, дедушка и его товарищи решили бежать. Им это удалось, но через что при этом пришлось пройти!

Это был январь месяц 1942 года, на дворе стоял тридцатиградусный мороз. Бежать надо было через лес и реку. Полураздетые и обмороженные, они едва добрались до своих. А там их ждала «хорошая» новость. Как оказалось, фашистам их выдал двоюродный брат дедушки. Федор долго и тяжело болел, а когда выздоровел, то снова продолжил борьбу.

В 1943 году дедушку призвали в ряды Красной Армии, в подразделение контрразведки «СМЕРШ». Освобождая страну от фашистов, дедушка дошёл до города Кенигсберга и там встретил победу.

Вернувшись домой, Федор узнал, что война отняла у него большую часть семьи. За пособничество партизанам фашисты расстреляли двоих братьев и сестру, третий брат пропал без вести, а отца убило снарядом. Поэтому ему, совсем еще молодому парню, пришлось взвалить на свои плечи и строительство дома, и заботу об оставшихся членах семьи.

Война не прошла бесследно для здоровья дедушки. Его сердце не выдержало всех испытаний и в 1974 году остановилось навсегда. Дедушка умер, когда ему было всего 52 года, оставив жену и пятерых детей.

Я не знала своего дедушку, но по рассказам многих людей поняла, что он был добрым, честным и справедливым человеком, которого уважали и любили все, кто его знал. Да, я не знала своего деда, но я горжусь тем, что в моей семье был такой человек. Для меня и моих близких он навсегда останется героем!

НЕ ХАЧУ Я ПІСАЦЬ ПРА ВАЙНУ

Сачыненне-разважанне

...Як у кіно. Так яно ўсё і было...

Мама (з кухоннай размовы)

Веснавое сонца адчыняе сваімі блакітнымі промнямі дзверы ў неба; і праз іх льецца на зямлю спакой, прастор і ласкавасць вярбы. Пасха. Вялікдзень!

Мы едзем да бабулі. Некалькі крокаў па старой, узрытай мурашамі сцежцы, і мы вернемся да нас саміх, у наша мінулае...

Мая бабуля Леаніла любіць пагаварыць. То пажаліцца, то паскардзіцца, то пахваліцца, то пахваліць. Але больш за ўсё яна любіць павучаць маладых: не толькі сваіх дзяцей і ўнукаў, але і суседак таксама. Гаворыць пра тое, як працавала медсястрой, як яны з дзедам жылі ў калгасе, як будаваліся ў горадзе... Успамінае шчаслівейшыя свае гады, сваю маладосць.

Але гэта рэдка бывае. Бо што жывому чалавеку гаварыць пра даўно мінулыя дні, пра справы памерлых, калі ён толькі не гісторык?

Бабулю непакояць сённяшнія клопаты, пачуцці сённяшняга дня, ў гэты час, у гэты момант, у гэтую хвіліну. Свае, сваіх блізкіх.

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, бабулі, тады яшчэ Леначцы, споўнілася сем гадоў. Зразумела, таму пра вайну яна мала помніць. Але чалавечая памяць мае такую ўласцівасць, што найбольш запамінаюцца цікавыя, дзіўныя, а часамі і страшныя выпадкі, якія здарыліся з ім, яго сябрамі і сваякамі.

Вы бачылі лес, дзе прагал скразны,
Скажыце, вы бачылі бор той,
Дзе кожнай другой няма сасны,
Ці самае меней, чацвёртай?

Тое ж было і з народамі маім,
Сякера ваеннай навалы
Прайшлася бязлітасна па ім —
І прагалы, прагалы, прагалы...

(А. Вялюгін. «Рэквіем па кожным чацвёртым»)

Вершам можна ясна і проста выразіць даўнюю ісціну: у часы вайны (з'явы незразумелай, але такой рэальнай і такой жудаснай у сваёй прастаце) пацярпелі ўсе, кожны беларус. Не было ніводнай сям'і, якая б не была закранута ёю.

І застаецца толькі дзівіцца, дзе людзі ўзялі столькі сілы, каб аднавіць свой сусвет.

Каб забыць пах згарэлых вёсак, яны пасадзілі сады. Каб не помніць лёд застылых мёртвых вачэй, яны імкнуліся хутчэй пабудаваць школы. І каб помніць гэты подзвіг, народ, народжаны ізноў, народ-пераможца, ушанаваў сваю перамогу святам.

Ды што з таго? Рэчы, паўтораныя шматразова, пераходзяць у сваю процілегласць. У школе мы штогод пісалі 2—3 сачыненні на тэму Вялікай Айчыннай вайны. І гэта толькі па беларускай літаратуры. А яшчэ мы вывучалі гісторыю Вялікай Айчыннай вайны на дзюх мовах.

А час ляцеў далей, і была інфляцыя, і было беспрацоўе, і назначаны выбары, а лёс дзяржавы такі нявыражаны, такі няпэўны! А мы ўсё пісалі пра мінулае, успаміналі мінулыя поспехі, часам забываемся пра тых, хто гэтыя поспехі забяспечыў; а ў будучыню глядзець было страшна, і пра будучыню мы забылі, забылі, забылі!!!

Зараз трохі ўспамінаем.

Пасля вайны людзі, што перамаглі, былі іншымі. Бо калі перад табою, тваім жыццём, тваімі справамі і надзеямі стаіць смерць, усё становіцца простым. Тыя людзі ўвесь час помнілі аб мінулым, але абаранялі сваю будучыню. І як абаранялі! Бо мэта была ў іх адна — выжыць. На вайне няма часу на гульню ў адносіны, а таму лёгка ўбачыць сэрца чалавека, самае яго нутро. Хутка разумееш: сябар гэта твой, ці вораг; ці гэта проста няўпэўнены ў сабе «мярцвяк хадзячы», ці чалавек, які мае шанц на выратаванне. Тады людзі хутка прымалі рашэнні, бо тыя, хто не рабіў гэтага, меў менш шанцаў на выратаванне, чым тыя, хто вырашаў свой лёс, часта пры гэтым рызыкуючы. І людзі выбіралі. І яны рызыкавалі...

Зіна — гэта старэйшая сястра маёй бабулі. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны ёй якраз споўнілася семнаццаць гадоў. Самы «прыгонна-ўгонны» ўзрост. Таму яе разам з іншай моладдзю накіравалі працаваць на карысць Германіі на фабрыку ў Кёнігсбергу (зараз Калінінград). Зіна ўцякла адтуль. Зрабіла сабе модную прычоску, «як у немцаў», прыгожа адзелася, каб не пазналі ў ёй «прыгонную» і села на цягнік, які ішоў у бок радзімы. Хоць нямецкую мову ў школе яна ведала выдатна, але, каб падстрахавацца, мяжу і пагранічны кантроль яна перацакала ў туалете. Пасля — Дзень добры, Радзіма! — мо з месяц хавалася ў сваякоў. У той час па вёсках гуляла чутка, што «жанатых» «у немцы» не бяруць. Зіна і вырашыла заключыць фіктыўны шлюб з Антонам, сынам гаспадароў, якія яе хавалі. Але не ўгадала. На працу ў Германію пагналі абодвух «маладых». Накіравалі іх да адной сям'і, Антона — у поле, Зіну — дапамагаць гаспадыні па хаце. Цяжар растання з радзімай, чужыя людзі навокал — усё вяло да таго, каб шлюб перастаў быць фіктыўным. А потым...

Хоць іх гаспадары і былі добрымі людзьмі, але вайна, голад, хваробы... Трохмесячнае дзіцё Зіны, якое нарадзілася на чужбіне, памерла. І ў час бамбардзіроўкі маладая жанчына сядзела ў бомбасховішчы разам з гаспадарамі (сапраўды — бяда можа зблізіць), з трупікам дзіцяці на руках.

Там яго, на Нямеччыне, усе разам і пахавалі. Пасля было вызваленне. І Антон дайшоў да Берліна. А Зіна вярнулася на радзіму і стала настаўніцай. Ім яшчэ пашанцавала.

А ў вёску Грыбаўцы, дзе жыла мая бабуля, часам прыходзілі партызаны. Не ўсе прымалі іх, бо людзі былі розныя, як і цяпер, і шмат хто баяўся за лёс сваёй сям'і (жах часта раз'ядноўвае людзей). А на ўскрайку вёскі стаялі побач дзве хаты. І ў адну з іх аднаго разу прыйшлі пераначаваць партызаны. Туды ж, у бок хаты, накіравалася брычка з немцамі. Партызаны іх перастралілі, але не ўсіх. Тады ўся сям'я, акрамя васьмідзесяцігадовай бабулі, вырашыла схаватца ў лесе. Праз колькі часу немцы даведаліся аб забойстве сваіх і прыехалі, каб пакараць.

Так яно і было. Як у кіно... Але ў кіно не страшна. Немцы зачынілі хату і падпалілі яе. Разам з хатай згарэла бабуля. Суседзямі той сям'і былі стрыечныя браты маёй бабулі Леанілы. З-за хатніх клопатаў яны не ведалі, што здарылася ў суседзяў. Немцы выгналі іх на двор і загадалі, каб браты выкапалі яму. Вы ведаеце, што было далей. Безліч разоў гэтая тэма паўторана ў творах розных аўтараў. Толькі зараз гэты твор напісаны пра тваіх блізкіх. Родная кроў баліць мацней за іншую.

Жонка аднаго з братоў трымала сваю малую на руках. Яна так і ўпала ў яму разам з дачушкай. Смерць косіць, чарга аўтамата косіць... І чужы боль успрымаецца як свой. Радком упалі малодшыя хлопцы. І браты загінулі, разгубленыя, здзіўленыя... Няўжо? За што?

Вы жадаеце, каб я працягвала?

Я не хачу пісаць пра забойствы невінаватых. І вінаватых таксама. Бо калі лётчыку даюць званне Героя Савецкага Саюза за збітыя ім самалёты, то яго ўзнагароджваюць за забойства. А ў апошнія гады вайны ў нямецкую армію набіралі толькі падлеткаў, дзяцей учорашніх. Смерць забірае назаўсёды, і таму на вайне няма ні пераможцаў, ні пераможаных. Але кожнае пакаленне забывае аб гэтым, бо помніцца толькі блізкае і роднае гэтаму пакаленню, і таму мусіць рабіць памылкі нанова. Гэта сумна і крыўдна. Сум кліча бяду. Няшчасце цягне гора за сабой. А ўдача прыходзіць ва ў усмешлівыя вароты. Сёння сонца выцягнула з-пад зямлі падбел. Ён ветліва глядзіць на мяне, і я не хачу пісаць пра вайну.

Ірына КРУК

Студэнтка факультэта выдавецкай справы і паліграфіі.

КАРНЫ ДЗЕНЬ

Успаміны земляка

Я даўно ведала гэтага чалавека, шмат ён пабачыў на сваім вяку. Ён адваяваў усе чатыры гады. Шмат гісторый я ад яго пачула, але тая, якую я хачу вам расказаць, найбольш мяне ўразіла.

«Вось і надышоў іх апошні час.

Хлопцаў паднялі раніцай. Жандарскі афіцэр аддаў каманду — і жандары пачалі выстройваць хлопцаў адзін за адным у калону. Іх акружылі канвоем, кожнаму звязалі дротам рукі за спінай і загадалі выходзіць з падвала. Іх пагналі да брамы, праз яе на плошчу, да старых крам. І тут яны ўсе жажнуліся: на плошчы ўзвышаліся вісельні. На спецыяльным памосце ўжо стаяла начальства — жандары, некалькі афіцэраў, паліцэйскія чыны. На невялікі натоўп людзей былі скіраваны два кулямёты. Арыштаваныя глядзелі, а ў іх вачах не было ніякой надзеі на паратунак. Толькі на твары можна было прачытаць, як ім хацелася жыць. І апошнія хвіліны, якіх заставалася ўсё менш і менш — як вада ў сасудзе, які перавярнулі ўверх дном, вылілі ўсё — і капаюць толькі кроплі — кап, кап, кап...

Немцы нешта гавораць па-нямецку — пералічваюць, мабыць, іх грахі... гаварыце, што хочаце... Іх словы не даходзяць, бо яны чужыя, варожыя...

Дайце роднае слова пачуць перад смерцю! Роднае, матчына! Каб, паміраючы, ведаць, што яно — жыве... І будзе жыць — расстраляйце вы хоць усіх! Нічога, што згарыць адзін колас... Нічога, што згарыць загон... Застанецца яшчэ палетак, яшчэ цэлая ніва... Яна дасць зерне, яно прарасце. І раптам нехта з натоўпу:

— Не слухайце іх, таварышы! Злачынцы! Яны прыйшлі на нашу зямлю забіваць і рабаваць!

Адзін з асуджаных раптам з усёй сілы стукнуў у живот свайму кату, які збіраўся накінуць яму на шыю пяццю. Жандар упаў, а хлопец кінуўся проста ў негусты натоўп. Людзі інстынктыўна расступіліся перад ім. Звязаныя ззаду рукі не давалі яму бегчы, ён кожную хвіліну гатоў быў упасці, але паліцай дагнаў яго, моцна стукнуў у бок. Пачуўся стрэл. Ён упаў тварам у снег. Інстынктыўна рвануўся, каб усхапіцца, але цела было непадуладнае яго волі — ён быў смяротна паранены. Яго схалілі і павалаклі па снезе, потым накінулі на шыю вяроўку і выбілі калодку з-пад ног.

...Некалькі дзён і начэй на гардской плошчы халодны вецер разгойдваў скамянелыя на марозе целы павешаных хлопцаў, расчэсваў іх непакорныя чупрыны і ціхаю песняю аплакваў іх лёсы. Але чуліся ў гэтай песні і мажорныя ноты — не ўсё яшчэ страчана, не ўсё...

Гэту жудасную гісторыю пачула я ад свайго земляка. Ён бачыў усё гэта на свае вочы. Гэта вельмі страшна... Хоць, можа, і не змагла я перадаць усё сказанае ім з той эмацыянальнасцю, з якой расказваў гэты чалавек. Мне хацелася б данесці яе да людзей, каб яны ведалі і са спачуваннем адносіліся да тых, хто так цяжка здабываў перамогу. Дзякуючы ім мы жывём у мірны час і радуемся блакітнаму небу і сонцу над нашымі галовамі. Яны ўсё змаглі, усё, усё перанеслі дзеля нас, нашага будучага.

Ніколі людзі не забудуць тых, хто змагаўся за маці-Радзіму, за зямлю нашу, прамочаную крывёй і чалавечымі слязьмі. Вечным надпісам застануцца ў сэрцах людзей іх імёны.

Так і павінна быць, мы павінны даражыць кожным чалавечым жыццём, бо няма нічога даражэй за яго.

Таццяна ЛАЗАРЧЫК

*Студэнтка інжынерна-эканамічнага
факультэта.*

БЕЛАРУСЬ, ГЕРАІЧНЫ МОЙ КРАЙ

Верш

Беларусь, гераічны мой край,
Край азёр і палёў сінявокіх,
Шмат разоў ад варожых ты зграй
Бараніла зямлю і аблогі.

Кожнай сцэжкаю, кожнай ракой,
Кожнай кветкай і сонца праменнем
Прымушала ты трызніць табой,
З тваім імем узнімацца з каленяў.

Нарадзіла ты мужных сыноў,
І дагэтуль чуваць адгалоскі,
Як уздымаў наш народ за сабой
Самы мужны Кастусь Каліноўскі.

Не бясхмарны жаночы твой лес
Зраду, боль і бяду ты спазнала,
Але з тысяч раскіданых гнёзд
На ускрыл клікаў Янка Купала.

Час мінаў, час ішоў, дзень пры дні
Цень святла паглынаў сум гаротны,
І жалоба, і маці-журба:
Пакідаў цябе кожны чацвёрты.

Са скалечаных ворагам ног
Паднялася ты, зноў тваю веліч
Апяваў, хоць праз слёзы, як мог,
Тваю сціпасць і моц Караткевіч.

Але сёння на сэрцы адчай,
Хоць вясна на дварэ — сум зімовы.
Беларусь, гераічны мой край!
Дзе народ твой і дзе твая мова?

Хто прымусіў цябе выракацца?
Мілагучных тваіх любых слоў?
Запаветаў бацькоў пазбаўляцца —
Значыць быць забывацца сабой.

Зноў глядзіш ты з усмешкай праз слёзы,
Зноў на сэрцы самота, адчай.
Хто табе ў гэты раз дапаможа,
Беларусь, гераічны мой край!

ХАРЧАВАННЕ ЛЮДЗЕЙ У ЧАС ВАЙНЫ

Інтэрв'ю

Харчаванне людзей ў час вайны вельмі цікавае для мяне пытанне, таму я вырашыла спытаць пра гэта ў ветэранаў. Я ўзяла інтэрв'ю ў чатырох жанчын, якія перажылі Вялікую Айчынную вайну. У кожнай свой лёс, свая гісторыя. Мае пытанні да іх былі аднолькавымі, а адказы я атрымала розныя. Даведалася, што харчаванне ў час вайны вельмі адрознівалася ад пасляваеннага. Калі пасля вайны не было чаго есці, то ў час вайны меліся, нават, свае рэцэпты. Але лепш пра гэта паведаюць самі жанчыны...

Біцель Алена Пятроўна

- *З якой Вы мясцовасці?*
- Мінская вобласць, Чэрвенскі раён, вёска Волма.
- *Колькі Вам было ў 41-м?*
- 1 год.
- *Як Вы харчаваліся ў час вайны?*
- Калі пачалася вайна, было лета, таму ў гародзе была зеляніна. Была ў нас і кароўка. Жылі мы не вельмі багата, таму і харчаваліся не вельмі добра. Да таго ж, немцы і партызаны забіралі ў нас ежу, а ў 1943 г. спалілі нашу хатку, мы былі вымушаны пайсці жыць ў лес.
- *Якія прадукты харчавання былі асноўнымі?*
- Бульба, хлеб, які пяклі з ўсяго, што было пад рукой.
- *Ці не маглі б Вы прыгадаць рэцэпт прыгатавання якой-небудзь стравы?*
- Збіралі гнілую бульбу, сушылі яе, тады таўклі, рабілі муку і пяклі булкі. Вельмі пахучыя, смачныя.
- Прыпомніце самы яркі момант, звязаны з атрыманнем ежы.
- Каля рэчкі мы лавілі рыбу так: бралі анучу і акуналі яе ў ваду. Вядома, былі малыя, і ў нас нічога не атрымлівалася. Немцы мылі тут сваіх коней і смяяліся з нас. Тут мы пачулі: «Кіндэр, кіндэр!». Мы спужаліся, але яны падышлі да нас і далі нам цукерак, мы пабеглі і елі гэтыя цукеркі яшчэ тыдзень.

Баннова Марыя Андрэеўна

- *З якой Вы мясцовасці?*
- Мінская вобласць, Лагойскі раён, вёска Ізбішча.
- *Колькі Вам было ў 41-м?*
- 12 год.

- Як Вы харчаваліся ў час вайны?
- Жылі мы ў лесе, таму і харчаваліся добра, збіралі грыбы, ягады. Вырошчвалі курэй.
- Якія прадукты харчавання былі асноўнымі?
- Малако, сала, куры, хлеб — усё, што забралі з дому.
- Ці не маглі б Вы прыгадаць рэцэпт прыгатавання якой-небудзь стравы?
- Калі маці на вогнішчы пякла бульбу і кіпяціла малако, а таксама самы смачны курыны суп. Але такую страву я ела некалькі разоў толькі ў гады вайны, потым, пасля вайны, стала яшчэ цяжэй. Я памятаю самы смачны пірог на Пасху з мукі, мякіны, з ільну, ячменю.
- Прыпомніце самы яркі момант, звязаны з атрыманнем ежы.
- Са школы мы хадзілі гуртам ў лес, там збіралі ягады і грыбы, было страшна, але мы хадзілі і спявалі песні. Гэта — адзін з самых яркіх момантаў, ён вельмі запомніўся мне.

Міхайлоўская Антаніна Іванаўна

- З якой Вы мясцовасці?
- Магілёўская вобласць, Шклоўскі раён, мястэчка Чэрнеўка.
- Колькі Вам было ў 41-м?
- 11 год.
- Як Вы харчаваліся ў час вайны?
- Можна сказаць, што мы харчаваліся даволі добра. Вядома, мы не бачылі цукерак, але хлеб і малако былі заўсёды.
- Якія прадукты харчавання былі асноўнымі?
- Хлеб, бульба, малако, калі-нікалі — мяса.
- Ці не маглі б Вы прыгадаць рэцэпт прыгатавання якой-небудзь стравы?
- Маці варыла бульбу і капусту, потым яна клала гэта ў стольнік (ануча з ільна) і мясіла, а мы — дзеці — елі. Да гэтага далучаўся кубачак малака. Гэта самая смачная ежа, якую я памятаю з дзяцінства.
- Прыпомніце самы яркі момант, звязаны з атрыманнем ежы.
- Чагосьці яркага я не памятаю, але мы дапамагалі маці, каб ў хаце была ежа. Шклоўскія партызаны прыходзілі і забіралі ў нас ежу, усе з мястэчка былі вымушаны іх карміць.

Бусаева Клаўдзія Іванаўна

- З якой Вы мясцовасці?
- Віцебская вобласць, Докшыцкі раён, вёска Фядаркі.
- Колькі Вам было ў 41-м?
- 3 гады.
- Як Вы харчаваліся ў час вайны?
- Пяць год мы нічога не мелі, ніякай жывёлы. Як жа можна было харчавацца? Не ведаю, як мы выжылі. Калі нашу вёску спалілі, мы жылі ў лесе. Не было ніякай дапамогі.
- Якія прадукты харчавання былі асноўнымі?
- Бульба.

— Ці не маглі б Вы прыгадаць рэцэпт прыгатавання якой-небудзь стравы?

— З бульбы мы рабілі зацірку: пераціралі яе і варылі ў вадзе. З гнілой бульбы пяклі аладкі.

— Прыпомніце самы яркі момант, звязаны з атрыманнем ежы.

— У маёй сяброўкі бацька налавіў рыбы, яны елі яе, але нікому ніхто нічога не даваў, мне ж так моцна захацелася рыбы, што я знайшла нейкую костку і стала яе ссаць. Вясной з'явіўся мак, я на-рвала яго, пачала есці, але ён быў вельмі горкі, я пачала плакаць і выплюнула яго.

Вольга МАКАРЭВІЧ

*Студэнтка факультэта выдавецкай
справы і паліграфіі.*

МЕДСЕСТРА

Очерк

*По-женски ласкова и по-мужски упряма,
Живой пример отваги для бойцов...*

А. Николаев

Великая Отечественная война... Как много разных противоречивых чувств вызывают эти слова в душе каждого из нас! Это и печаль, и боль, и гнев, и горькое сожаление, и неудержимое отчаяние. Страшно подумать, сколько жизней унесли те страшные годы, сколько судеб покалечили. Но время не повернешь вспять, эта война вошла в мировую историю, оставила глубокие шрамы в сердцах миллионов людей, прошедших ее от начала до конца, она прочно вошла и в наше сознание, сознание молодого поколения, как память о подвиге наших дедов и прадедов. Она стала частью и нашей жизни, ведь сложно не оценить тот героизм, который проявили советские люди, защищая Отчизну, тот боевой дух, бесстрашие и стремление к победе ради счастья всего народа, ради нашего счастья.

Прошло уже почти 60 лет с тех пор, как наш народ в первый раз отпраздновал великую победу над фашистами, а память о той страшной войне не угасает в сердцах людей. Мы передаем и будем передавать ее из поколения в поколение. Эту память свято хранят наши ветераны, которые живут среди нас, которых становится все меньше и меньше. Отечественная война оставила свой горький отпечаток в судьбе каждого из них. Во имя Родины наши бесстрашные бойцы сражались до победного конца, с отвагой шли в атаку, терпели нечеловеческие муки, погибали на полях сражения... В бой шли все: от мала до велика.

На этой войне, не щадившей никого: ни стариков, ни детей, — наравне с мужчинами воевали и женщины. Сложно переоценить их роль в этом трудном и долгом пути к победе. Ведь многие, почти все, наши бабушки знают обо всех ужасах войны не понаслышке...

Гаркавенко Надежда Владимировна родилась 3 марта 1923 года в украинском городе Хорол Полтавской области. Там она закончила 7 классов средней школы и в 1939 году поступила в медицинский техникум, где проучилась 3 года. В субботу 21 июня 1941 года в техникуме прошел последний экзамен, учащиеся получили дипломы и с нетерпением ждали воскресенья, ждали выпускного вечера. Но праздник не состоялся: 22 июня фашистская Германия без объявления войны напала на СССР. Выпускники собрались в техникуме, но только не для того, чтобы отпраздновать свой вечер, а для того, чтобы оформиться на учет в военкомате. Около недели они ждали повестки, а когда в военкомате появился капитан медицинской службы, он отобрал 5 человек в полевой госпиталь, среди которых оказалась и юная Надежда. Она еще не знала, что, уходя в госпиталь, она уходит навсегда и домой больше никогда не вернется. Теперь эти дни своей жизни Надежда Владимировна называет «первым боевым крещением».

Госпиталь расположился в городской школе. Здесь 18-летней медсестре довелось пережить первые дни войны. Воспоминания об этих днях тревожные: все куда-то бегут, суета, стрельба, совсем близко слышны первые бои, страшные взрывы... Больных в госпитале было очень много, два этажа школы были полностью переполнены. Раненые лежали даже на полу, им приходилось подстилать шинели или «что под руку попадет». Света в городе не было, а работать приходилось круглые сутки, поэтому ночью обрабатывали раны при тусклом свете свеч.

Когда советские войска начали отступление, госпиталь было необходимо эвакуировать. Мимо мчались машины, но ни одна не останавливалась. А в школе было множество раненых, в том числе тяжело больных. Надежда Владимировна хорошо помнит, как начальник и замполит вышли на дорогу с револьверами. Им пришлось стрелять в воздух, чтобы хоть как-то остановить мчавшиеся мимо автомобили и эвакуировать больных и медперсонал. Переполненные машины направлялись в тыл — на Полтаву. Чтобы попасть в город, необходимо было пересечь реку Ворсклу, через которую лежал единственный мост, нетронутый немцами. Но как только вереница из автомобилей приблизилась к нему, внезапно появились немецкие самолеты. Фашисты специально не взорвали мост, а караулили и теперь бомбили процессию. Машины с людьми взрывались прямо на глазах. Все, кто мог, кинулись врассыпную. Люди прятались в заросли камыша возле воды.

Надежда находилась в хвосте процессии. Вместе с ней в машине было несколько тяжело раненных солдат; медсестра очень растерялась, но не могла оставить их. Больные начали уговаривать: «Вылазь, сестричка, убегай. Мы все равно уже не выживем, а ты еще молодая, тебе еще жить да жить, ты еще многим поможешь, многих спасешь». Но сестра решила: «Будь что будет». И тут произошло невероятное: один из бойцов, которому срочно требовалась операция, поднялся, схватил девушку за одежду и вытолкнул из машины. Надежда Владимировна до сих пор удивляется, откуда у него взялись эти силы. Какая воля должна быть у человека, какой характер, чтобы,

превозмогая боль, в последние минуты жизни встать и спасти жизнь другому.

А в это время к автомобилю подползал хирург, чтобы помочь девушке выбраться. Увидев Надежду, он прижал ее голову к земле и сказал: «Ползи». Совсем недалеко раскинулось поле гречихи, туда они и направились. Гречиха цвела, над нею целым роем кружились и гудели пчелы. Надежда Владимировна вспоминает, как отмахивалась от них, хирург одергивал ее. Они очутились в небольшой лощинке и спрятались за бугорок. Врач снова пригнул Надежде голову и велел не подниматься. Он видел, как фашистский самолет заходил на круг. Немцы разбомбили все машины, и теперь было ясно, что будут стрелять из пулемета на бреющем полете по гречихе. Как только медсестра пригнула голову, она услышала холодный свист пули, которая попала прямо в тот бугорок, за которым они притаились. Еще бы мгновение, и могло случиться непоправимое...

Когда все утихло, все оставшиеся в живых собрались вместе и отправились в город пешком. Идти пришлось примерно километров десять, но Надежде этот путь показался вечностью. Поднявшись из гречихи, девушка оглядела берег и увидела, что вместо машин у реки остались лишь огромные воронки. Ее не покидала мысль, что там были живые люди, что все они были тяжело больны, многие неподвижны, в ушах все еще стоял грохот взрывающихся бомб, стоны и крики... Всю дорогу она молчала. Даже на вопросы не отвечала. Молчала и плакала.

Наконец они добрались до Полтавы, прибыли в военкомат, где смогли отдохнуть, подкрепиться и привести себя в порядок. Там они пробыли неделю, дожидаясь дальнейших распоряжений.

Вскоре в городе организовали санитарный поезд и Надежду Владимировну с остальным медперсоналом направили сопровождать эшелон до Казани. Она рассказывает, что в поезде были «самые тяжелые» больные, которым требовалось длительное лечение и операции. Начальницей медицинских работников назначили Вишневскую (имени и отчества Надежда Владимировна сейчас не припомнит). Очень часто медицинский поезд ставили на запасной путь, чтобы пропустить эшелоны с солдатами и боеприпасами. Поэтому ехали они очень долго: целый месяц, а может быть и больше.

В Казани сдали больных, и Вишневской предложили принять челюстной госпиталь. Надежда работала там следующие три месяца, которые вспоминает теперь, как пытку. Сколько ужасных ран пришлось увидеть за этот, казалось бы, небольшой срок, сколько смертей, сколько страданий. Но это было только начало войны, начало сложного и долгого пути в неизвестность.

Весной 1942 года Вишневскую вызывают на совещание и предлагают идти на фронт. И следующей точкой пребывания стал прифронтовой эвакуогоспиталь в десяти-пятнадцати километрах от фронта. Добирались снова на военном санитарном поезде. Двигались очень долго. В пути подбирали раненых солдат, оказывали помощь; сами были на волосок от смерти: пережили не одну бомбежку. Неотступно двигались вслед за фронтом. За это время побывали и в Орле, и в

Воронежской области, и в Злынке Брянской области, но больше всего воспоминаний связано с городом Овруч Житомирской области.

Овручское здание, в котором расположился госпиталь, как обычно было переполнено. Все больные были тяжело ранены и в основном лежали неподвижно. Каждый вечер немцы бомбили станцию, находящуюся неподалеку, но очередь дошла и до госпиталя. Нападать собирались ночью, поэтому больничное здание осветили с четырех сторон, чтобы увидеть в темноте. Началась паника. Все больные, все, кто мог, спешили покинуть стены здания. Большинству из них приходилось передвигаться ползком, но и это не останавливало людей, они с невероятными усилиями спускались даже со 2-го этажа и пытались скрыться в поле. Все, кто не успел уйти, собрались внизу. Среди них была и Надежда Владимировна. Когда началась бомбежка, вокруг все стало рушиться. «Мы очутились все в одной куче. На тех, кто оказался сверху, летели стекла, падали обломки...» Казалось, все кончено. Но госпиталь уцелел. То ли фашисты не попали в цель, то ли изменили свои планы — теперь никто не знает. Одно только важно: снова удалось выжить. Когда все закончилось, отправились в поле, чтобы помочь раненым вернуться в госпиталь. И снова работа, работа, работа... Потом — дальше, за фронтом. «Эшелон за эшелон. Без конца...»

Нашим войскам сопутствовала удача, продолжалось успешное наступление, бои не прекращались, и раненых становилось все больше и больше. Приходилось сутками не спать, некогда было даже перекусить, все время уходило на спасение солдат. В те редкие моменты, когда на фронте было затишье, Надежде и ее коллегам давали время отдохнуть. Они буквально падали с ног и засыпали моментально. Им приносили еду, но никто и не пытался встать: не было сил даже пошевелиться. Поднимались, только когда объявляли тревогу. Это был «адский труд».

Вскоре дошли до Беларуси. Госпиталь развернули в лесу. Больных принимали прямо на улице, а затем помещали в землянки. И здесь, конечно же, не обошлось без тревожных моментов. На этот раз опасность представляли не немцы... Медицинский лагерь окружили бело-русские коллаборационисты. В «госпитале» был небольшой охранный батальон, за оружие также взялись больные, кто мог. Вишневская связалась с танковой частью, и к ним прибыла помощь. Было страшно поверить в то, что приходится защищаться от «своих» людей.

Затем госпиталь переместили на станцию. Там, расположившись в палатках, врачи и раненые бойцы около недели провели в ожидании поезда, на котором после отправились в брестском направлении.

Все дороги этой войны оказались невыносимо долгими и нестерпимо трудными. И эта очередная дорога не стала исключением. В пути пришлось пройти немало испытаний, увидеть множество сожженных и опустевших городов... И вот Надежда оказалась в городе Дальгове. Это была Германия, это был конец войны... В тот день, когда закончилась война, казалось, слез было пролито больше, чем за все те годы, которые она продолжалась. Слезы радости, слезы облегчения, слезы надежды, веры, слезы горечи.

Там, в Германии, Надежда Владимировна попала в истребительскую дивизию Сталина, где и познакомилась со своим будущим мужем. В этой части она жила и работала до 1952 года, потом переехала в Беларусь.

Рассказывая мне о тех кровавых годах, Надежда Владимировна пытается сдержать слезы. Я часто слышу от нее слова: «Не дай Бог вам пережить то, что мы пережили!» Наши ветераны искренне надеются, что передадут нашему поколению свой опыт только на словах. Ведь это трагедия тысяч и тысяч человеческих судеб, это загубленная молодость миллионов, это горькие воспоминания, которые нельзя стереть. Надежде Владимировне пришлось многое повидать на этой войне, многое стерпеть. Теперь уже даже не считаешь, скольких солдат вытатила она с поля боя, скольким спасла жизнь. Мы должны всегда помнить о тех людях, которые боролись за наше будущее. Ведь не даром одна из красивейших площадей белорусской столицы носит имя Победы в Великой Отечественной войне, и не зря горит в самом сердце ее вечный огонь.

Ганна МІКУЛІЧ

*Студэнтка факультэта выдавецкай
справы і паліграфіі.*

«ПОД МИРНЫМ НЕБОМ ХОЧЕТСЯ МНЕ ЖИТЬ...»

Очерк

*Под мирным небом хочется мне жить
И чувствовать от жизни наслаждение,
Не прерывать, а ткать для жизни нить,
Никак не зная жизненных лишений.*

*Когда любимой скажешь: «Позови!»
И письмецо отправлено в конверте.
Под этим небом хочется любви,
А не войны. И жизни, а не смерти.*

Н. С. Шемшелёв

Мой дедушка — Николай Самуилович Шемшелев — никогда не принимал участия в боевых действиях, направленных против немецких захватчиков. Однако война оставила неизгладимый след в его жизни. История, которую я сегодня хочу вам рассказать, — это история маленького двенадцатилетнего мальчика, лишенного простых детских радостей, мальчика, которого поневоле заставили принимать взрослые решения.

Мой дедушка родился в деревне Малая Зимница Гомельской области. Рос он в большой, но очень дружной семье. И все складывалось хорошо, пока не настало лето 1941 года...

«Большое количество самолетов, будто огромная стая черных ворон, летело с запада на восток. Небо трещало от гула. Не дай бог

вам когда-нибудь его услышать. Начали отступать воинские части, они беспорядочно шли на восток», — вспоминает дедушка. Так началась война в деревне Малая Зимница.

В сельсовете сразу же объявили всеобщую мобилизацию. Дедушкиного отца, Самуила Петровича, в армию не призвали: он был инвалидом II группы. Однако его мобилизовали на эвакуацию колхозного стада. Мой прадед был пастухом. Скот они догнали аж до города Малый Ярославец. Там их и застали немцы.

Самуил вместе с товарищами попал в окружение. Скот, конечно же, забрали немцы. И только через месяц прадеду удалось вернуться домой. Он шел ночью по лесу, чтобы его не заметили фашисты, преодолел около 500 километров. Самуил, голодный и оборванный, заходил к незнакомым людям, прося хоть немного еды. Так и выжил.

А в это время его жена Серафима осталась одна с тремя детьми. Все в деревне начали строить блиндажи. Это делалось с особой техникой. Люди вырывали два сообщающихся блиндажа с двумя выходами. Когда немцы бросали в блиндаж гранату, прятавшиеся там люди выходили через запасной выход.

Фашисты пришли где-то через месяц после объявления войны. «Сначала была артиллерийская канонада, все горит, следом идут шеренги немцев. Обыскивали всю деревню: искали русских солдат. Подпаливали все на своем пути». Так в самом начале войны сгорела деревня. Когда линия фронта отошла за Сож, вся территория была оккупирована немецкими войсками. Люди же, лишившись домов, жили в землянках. На полях оставалось большое количество трупов немецких и русских солдат, повсюду можно было найти брошенную боевую технику. Территория по линии Кричев — Славгород — Довск — Рогачев была вся заминирована. С первых же дней оккупации стали организовываться партизанские отряды.

Сердце двенадцатилетнего мальчугана, может быть, не все сможет понять, но оно уже все чувствует. И в памяти остались все события тех минувших дней, а через пятьдесят пять лет родятся эти строки:

РАСПЛАТА

Война полыхала, горели селенья,
Окутаны пологом дыма поля.
Не было людям от немцев спасенья,
Залита кровью родная земля.

Гибли в концлагере пленные люди,
Мирных толкали живыми в землю.
Но улыбался фашистский ублюдок,
В жизнь воплощая идею свою.

Но не ушла немчура от расплаты
За те бесчинства и за разбой
Кара настигла всех супостатов,
Многим пришлось заплатить головой.

Таяли быстро вражские силы.
Так мы войны приближали конец.
Враг не воспрянет, и из могилы
Вновь не восстанет фашистский боец.

Пусть вечно помнят враги все об этом,
Как мы встречаем незваных гостей,
Как их громили зимою и летом,
Сколько на нашей земле их костей.

Если поднимут нацисты головы,
Вновь захотят передела границ,
Мы отразить их атаки готовы,
Сможем границы свои зацтитить!

Все местное население: от стариков до детей, активно сотрудничало с партизанами. Все хотели как можно быстрее почувствовать себя вновь свободными, не бояться за своих близких. Все хотели жить, а не существовать.

«Партизаны обучали нас, пацанят, разыскивать мины. Мы собирали винтовки, автоматы, складывали все это в определенные кучи. Позже их увозили в партизанские отряды», — вспоминает дедушка. Так продолжалось в течение всех трех лет оккупации.

Однажды дедушка вместе с отцом участвовали в такой перевозке. Оружие ночью везли на шести подводах в сопровождении партизан. Доехали до деревни Бохань. Отсюда было рукой подать до Поляниновичей, где в здании бывшей школы располагался полицейский гарнизон. Вдруг навстречу подводам выбегает местный староста и начинает угрожать. Однако партизаны быстро взяли ситуацию под свой контроль, ведь нельзя было допустить ни малейшего промаха. Если бы прозвучал хотя бы один выстрел, вся операция была бы загублена.

Окружив старосту, партизаны отняли у него оружие, связали и отвезли в лес. Утром же его отпустили. Все оружие благополучно доставили в партизанский отряд, разгрузились, пробыли там сутки и окольными путями вернулись назад.

Спустя некоторое время все население сожженной деревни Малая Зимница немцы эвакуировали в соседнюю деревню Полинов, где находилось бывшее панское имение Радзивилов. Всех разместили в старом гумне. Еды почти не было, питались лишь тем, что подавали люди из деревни.

На третьи сутки из леса ночью пришли партизаны. Они проводили «санпросвет» работу. Всех желающих принимали в партизаны. Дедушка вспоминает, что тоже хотел уйти, как и все мальчишки его возраста, однако не пустила мама.

Для детей немцы организовали школу. Все предметы велись на немецком языке, за малейшее непослушание или непонимание жестоко наказывали. Учеба продолжалась недолго, вскоре большинство детей отправили в концлагерь.

Однажды возле панской усадьбы, где жили переселенцы, оставилась на ночлег воинская немецкая часть. Все свое оружие они оставили в парке и отдыхали перед утренним наступлением. Обнаружив это, дедушка с друзьями тихо, чтобы никто не заметил, забрали четыре пистолета, четыре нагана, бинокль и подзорную трубу. Все спрятали в блиндаже в дежку для теста.

Одному мальчишке захотелось посмотреть в подзорную трубу на немецкий аэростат. Достал он ее, смотрит. Это увидел проходящий мимо немец. «Какой тут поднялся шум! Всех нас потащили в немецкий гарнизон, кричали, что мы — солдаты. Они нам что-то говорят по-немецки, а мы ничего не понимаем. Тут бы и расстреляли, если б не приехал немецкий комендант и не объяснил, что мы — эвакуированные», — вспоминает дедушка.

Многочисленные боевые действия происходили прямо на глазах у мирного населения. Не раз рассказывал дедушка про доблесть и смелость наших партизан.

А был и такой случай. Однажды приехали немцы в их деревню для отбора молодежи и детей для отправки на принудительные работы в Германию. В это время мальчишки играли у соседей.

Человек предполагает, а судьба располагает. В этой семье один брат ушел в партизаны, а другой — сотрудничал с немецкой полицией.

Вот он и предупредил детей о надвигающейся беде, сказал, чтобы убегали. Они спрятались в картошку и сидели там, пока не прошла облава. Дедушкину же тетю Христину вместе с ее дочкой увезли в Германию (Бухенвальд).

Моя прабабушка в это же время прятала у себя дома, в бочке из-под огурцов односельчанку. Эта женщина хорошо знала немецкий язык, и фашисты хотели, чтобы она работала на них.

Осенью 1943 года советские войска освободили территорию от немцев. Местное население встречало Красную Армию хлебом и солью. Все стали налаживать послевоенную жизнь.

В 1947 году дедушка закончил Зимницкую среднюю школу. А в 1948 году поступил в Могилевский медицинский техникум. После окончания по распределению попал в город Узда Минской области, где проработал 45 лет в Узденской санэпидемстанции помощником эпидемиолога. Поступил в Минский мединститут, но из-за тяжелой болезни пришлось бросить учебу. В 1945 году женился на моей бабушке.

Свою работу я посвящаю своим дедушке и бабушке. Они были детьми во время войны. И тем страшнее то, что они видели. Мой дедушка все время повторяет: «Не дай Бог вам испытать то, что мы испытали. Мы боролись за каждый глоток воздуха, за возможность чувствовать, любить, видеть».

Вы прошли испытание войной, голодом. Спасибо, родные, за то, что выжили, за то, что подарили мне жизнь, за то, что вы есть. Ведь, если б не было вас, не было бы и меня.

ГЕРАІЧНАЯ МАЯ БЕЛАРУСЬ

Сачыненне-разважанне

*Варожасць — самае горшае
У свеце людскім пачуццё.*

А. Вярцінскі

Нашу краіну вельмі часта называюць «Беларусь сінявокая». І сапраўды, у нас самае блакітнае неба, самыя прыгожыя азёры, вялікая колькасць рэк і маленькіх ручайкоў. І нават ён, такі ж блакітны, як наша неба, васілёк, які для многіх з'яўляецца сімвалам нашай краіны...

Аднак, людзі, якім давялося перажыць пакуты вайны гавораць, што прыгожае блакітнае неба бывае нават жудасным, калі сонца засланяюць варожыя самалёты і на нашы зялёныя лясы і залатыя палі падаюць бомбы.

І тады толькі любоў да сваёй краіны, жаданне пазбавіць сваю родную Маці-Радзіму ад ворагаў, робяць людзей моцнымі і рашучымі ў рэалізацыі гэтага жадання.

Мабыць, ніводная іншая краіна свету не перанесла столькі спусташальных войнаў як наша Беларусь... Ніякую іншую зямлю не знішчалі так часта, як нашу...

Забіваючы ўсіх: і старых, і малых, не шануючы нават жанчын і самых-самых маленькіх дзяцей.

Аднак, нягледзчы на свой такі страшэнны гістарычны лёс, жыхары нашай Беларусі кожны раз узнімаліся на барацьбу з ворагам. І кожны раз гэта барацьба была сапраўды ўсенароднай, свой уклад у перамогу рабілі ўсе: і нашы ахоўнікі — мужчыны, тыя, хто не шкадаваў свайго жыцця, каб толькі хоць на самую маласць «адціснуць» захопнікаў з нашай зямлі; нашы жанчыны і дзеці, якія заўсёды былі гатовы дапамагчы салдатам, а колькі жанчын, старых і дзяцей «партызанілі» ў нашых лясах, падрываючы варожыя цягнікі, спрабавалі абараніцца ад немцаў. Нездарма, нашу краіну называюць таксама партызанскай. Калі глядзіш на карту партызанскага руху ў нашай краіне, заўважаеш, што лягчэй знайсці месца, дзе руху не было, таму што амаль уся тэрыторыя нашай дзяржавы была ў час Вялікай Айчыннай вайны адзіным партызанскім краем. А потым, калі надышоў час вызваляць нашу Беларусь, многія партызанскія атрады аб'ядналіся з Чырвонай Арміяй.

Зараз вельмі цяжка адказаць, каму ж было крышачку лягчэй у гады Вялікай Айчыннай вайны: салдатам, што ваявалі на фронце, або жыхарам гарадоў і вёсчак, якія былі ўзяты ў акружэнне немцамі.

Але наш народ ніколі не «апускаў рукі» і не губляў веры і надзеі на лепшае.

Асабліва цяжка прыходзілася ў час вайны маленькім жыхарам нашай краіны.

Вось некалькі ўспамінаў дзяцей ваеннага часу:

● «Нашу вёску падпалілі немцы. Мая мама, бабулька і я з брацікам уцяклі ў лес. Назаўтра, калі мы вярнуліся з лесу, вёскі ўжо не было — яна згарэла дашчэнтку. Над вогнішчам слаўся ўдушлівы дым. Высокія коміны стаялі, як помнікі на могілках»;

● «У народзе казалі, што немец лезе на нашу зямлю. А я думала, як гэта адзін немец лезе на нас усіх? І ўяўляла сабе: вось цячэ рака; на тым беразе стаіць страшны немец, а на гэтым беразе — нашы, і немец ірвецца да нас»;

● «Праз некалькі дзён вайна дайшла і да нашага калгаса. Спачатку мы чулі выбухі, ад якіх дрыжала зямля. Потым гэтыя выбухі пачалі мацнець, і ў вокнах нават звінелі і высыпаліся шыбы. А вечарам мы бачылі водблескі вялікіх пажараў на захадзе.

Але самае страшнае і горшае пачалося з таго часу, калі да нас уварваліся немцы. У першыя дні яны, як галодныя ваўкі, накідваліся на курэй і парасюкоў, а потым пачалі распраўляцца і з людзьмі. Якія толькі пакуты не цярпелі нашы людзі, трапіўшы ў лапы да лютых фашыстаў»;

● «Калі пачалася вайна, мой бацька пайшоў на фронт, маці, сястра Ніна і я засталіся дома. У нашай вёсцы не было немцаў, яны прыезджалі толькі для таго, каб набраць хлеба, масла, сала і іншых прадуктаў. Яны спачатку выбралі з нашай вёскі амаль усе пажыткі, а потым пачалі забіраць і вывозіць у Германію здаровых людзей. Да гэтага часу ў раёне арганізаваліся партызанскія атрады. Усе, хто мог змагацца, пайшлі ў лес. Нямала фашыстаў палягло на тэрыторыі нашага сельсавета ад партызанскіх куль»;

● «Гэта было ў 1942 годзе. У нашым раёне стварыўся партызанскі край. Партызаны стварылі моцную абарону ад немцаў. Я сам хадзіў капаць канавы, каб танкі не прарваліся да нашага сяла.»

Гэтыя ўспаміны я прачытала ў вельмі цікавай і адначасова жудаснай кнізе «Ніколі не забудзем». Гэта кніга, ў адрозненне ад іншых, састаўлена амаль адразу пасля заканчэння вайны і напісана не пісьменнікамі, а дзецьмі, якія змагаліся з захопнікамі і якім пашанцавала выжыць. Ніколі ў сваім жыцці, я не ўяўляла сабе той страшэнны час так яўна...

На вачах у дзяцей забівалі іх блізкіх: маці, бабулю, браціка ці сястрычку; спальвалі зажыва цэлыя вёскі. На руках гэтых дзяцей паміралі іх родныя ад хвароб, смагі і голаду...

Колькі Хатыняў на Беларусі? Даследчыкі лічаць, што дзесяткі тысяч! Мне здаецца, што, на жаль, пад наступнымі словамі можа падпісацца кожны другі жыхар тагачаснай Беларусі:

«Нямецкія ворагі напалі на нашу краіну. Дацялі яны і да нашай вёскі».

Аднак, на мяне асабіста, найбольшае ўраджанне зрабілі ўспаміны былых вязняў лагераў...

● «Прывезлі нас у горад Кёнігсберг. Там быў лагер, абнесены высокай мураванай сцяной, а наверху яшчэ быў калючы дрот. Нас

увапхнулі за гэтую сцяну. Тут нас пачалі аглядаць немцы, датыкаючыся не рукамі, а палачкамі. Глядзелі ў вочы, рот і гэтак далей.

Наш лагер быў самы горшы. У ім былі старыя, жанчыны, дзеці, а мужчын не было — усе яны былі ў партызанах. Работы нам не давалі, а толькі людзей ад нас бралі, і больш мы тых людзей не бачылі. Іх з'ядала «печка-душгаубка», якая была за сцяной, за жалезнымі дзвярамі. Кожны з нас чакаў страшнай смерці ў той печцы...».

● «Нас прывезлі ў горад Лангельфельд. Мы апынуліся ў канцлагеры, высока агароджаным калючым дротам. У цёмных сырых бараках былі нары ў чатыры паверхі. У кожным з іх змяшчалася па чатырыста—пяцьсот чалавек. Дзеці сяліліся разам з дарослымі. Цесната была страшэнная. На нагах мы насілі драўляныя калодкі. Часта нас цягалі на допыт. У мяне хацелі дапытацца, хто я такі, чым займаўся, дзе і за што мяне злавілі...».

А колькі бацькоў, сыноў, братоў, мужоў так і не вярнуліся дамоў? Па статыстыцы — кожны чацвёрты, а па апошніх падліках — амаль кожны трэці жыхар нашай краіны... Нават гэтыя лічбы палюхаюць. А тая, кожная трэцяя сям'я, якая згубіла хоць каго-небудзь назаўсёды, да апошніх сваіх дзён будзе маліцца: «Толькі б не было вайны! Толькі б не вярнуўся зноў той страшэнны час!»

Самы першы з усіх «загадаў Божых» — не забі! Першая ўмова жыцця, самы галоўны закон жыцця — не забі!

На мой погляд, вайна знішчае выключна ўсіх: і таго, хто загінуў, і таго, хто перамог. Чалавек, які па сваёй ці якой іншай злой волі пазбавіў жыцця другога, знішчае і сваю душу...

Мне вельмі падабаюцца словы А. Вярцінскага: «Лепшая памяць аб мёртвых — ваша любоў да жывых...»

Мы павінны памятаць, што нашы бабулі і дзядулі пралівалі сваю кроў, каб мы былі незалежнымі і над нашымі галовамі свяціла сонейка на мірным небе. Таму захаванне міру для сваёй Радзімы, для сваіх дзяцей і для ўсяго зямнога шара было б лепшым паказчыкам нашай павагі і ўдзячнасці ім, загінуўшым з надзеяй на тое, што замест сусветных войнаў на Зямлі настане сусветны мір. Некаторыя гавораць, што ад іх нічога не залежыць, сапраўды, сусветны мір наўрад ці залежыць ад кожнага з нас, але мір і згоду ў нашым доме вызначаем мы самі. Зямля — наш агульны дом, толькі разам мы здолеем захаваць на ёй мір, падтрымліваючы добрыя адносіны як з суседнімі дзяржавамі, так і паміж жыхарамі ўнутры сваёй краіны. Калі вобразна ўявіць, тое, што я спрабавала сказаць, то ўбачыце шматпавярховы дом і вёсачку. У першым выпадку большасць людзей ведае некалькі чалавек са свайго пад'езда, вітаецца і зрэдку размаўляе з імі. У другім выпадку усе адзін аднаго добра ведаюць і, па магчымасці, спрабуюць завязаць адзін з адным добрыя суседскія адносіны. Таму, мне хацелася б, каб краіны свету паспрабавалі жыць па прыкладу добрасуседскіх адносін, тады, мабыць, на нашай планеце ўсталяваўся б сусветны мір...

Аднак, на жаль, на мой погляд, гэта так і застанецца марамі большасці простых людзей, пакуль ёсць краіны, палітыка якіх накіравана выключна на атрыманне нейкай выгады за кошт чалавечага жыцця. А хіба на гэтым свеце ёсць нешта более каштоўнае?

БЕЛАРУСЬ — ГЕРАІЧНЫ МОЙ КРАЙ

Эсэ

Мая Беларусь! Мая гераічная Беларусь! Мая трагічная Беларусь! Мой родны край, ты ахвяра практычна ўсіх войнаў свету, пачынаючы з часоў ВКЛ і да нашых дзён. Беларусь, ты цэнтр Еўропы, ты павінна квітнець, багацець і прыгажэць. З табою павінны лічыцца ўсе краіны, таму, што ты — цэнтр. Ты таіш у сабе столькі прыгажосці, колькі ні ў кога няма: гэта і спакойныя рэкі, і блакітна-зялёныя азёры, і пладародная глеба, магутныя лясы, дзе можна адпачыць душой і целам. Мая краіна, ты маеш вялікі патэнцыял. Колькі разумных, таленавітых людзей нарадзілася на тваёй зямлі, колькі яшчэ народзіцца. Усё ў тваіх руках. Трэба карыстацца ўсімі дабротамі, якія дае нам Бог, толькі карыстацца разумна: не прадаваць за грошы свае багацці, а дазваляць свайму народу жыць квітнеючы. Твой народ, Беларусь, павінен жыць добра, ён столькі пакутаваў.

Напрыклад, як мужна змагаліся твае дзеці ў Вялікай Айчыннай вайне. Колькі крыві пралілося на твае грудзі, колькі гора і слёз перанёс твой люд. Ворагі хацелі захапіць тваё багацце, зрабіць цябе рабыняй, але ім гэта не ўдалося. Таму што мы моцныя, мы патрыёты, мы твае дзеці, Беларусь!

Усю трагічнасць ваенных гадоў я ведаю па кнігах, кінастужках і, канешне, па ўспамінах маіх бабулі і дзядулі, паводле якіх вельмі яскрава прадстаўляюцца пачуцці і перажыванні тых трагічных дзён.

Майго дзеда 12-гадовым хлапчуком сілаю забралі ў канцлагер у Германію. Злыдні-ворагі адабралі дзяцінства, пакой і мацярынскую ласку, узамен — страх перад жыццём, катаржная праца, і усё гэта ў 12 год, калі дзеці павінны радавацца жыццю, смяяцца...

Кожны дзень праходзіў там, на чужбіне, у голадзе і холадзе, дзе за кавалак хлеба трэба было працаваць ад цямна да цямна, акрамя таго, у малалетніх дзяцей бралі кроў для раненых нямецкіх салдат. Дзяцей збівалі да смерці, некаторыя паміралі ад пабояў. «Цяжка было ў канцлагеры, — казаў дзед, — жылі мы горш за скаціну. Я часта ўспамінаў родны дом. Эх, думаў я, каб хоць на хвіліну птушкай злётаць дадому, пабачыць сваіх. Але гэта было немагчыма, бо немцы пільна сцераглі нас і на кожным кроку гаварылі, што мы ўжо ніколі не вернемся на радзіму. Але мне чамусьці думалася, што я абавязкова вярнуся ў родны край». Балюча было слухаць дзеда. Праз тры гады, цяжкія, суровыя тры гады, мой дзед вярнуўся дадому. Але колькі дзяцей не вярнулася!? Колькі зламанага лёсу, колькі гора, балючых дзён, тыдняў, гадоў прынесла гэтая страшная вайна.

Беларусь, народ мой, змагайся, не дазволь больш сваім дзецям перажыць гэтага гора яшчэ раз!

МЫ НЕ ПЫТАЛИСЬ В ЖИЗНИ ОКОПАТЬСЯ

Очерк

1941 год

Когда в 1941 году началась война, дедушке было 17 лет. В это время он находился в городе Подольске (Московская область) и работал на Подольском механическом заводе, когда по радио прозвучало объявление Молотова о начале войны. «Помню, как в тот момент я находился в главном цехе. Мастер смены показывал мне новый прием обработки заготовки на станке. Внезапно по цеху прокатилась волна страшного возмущения. Люди возбужденно перебрасывались репликами. Работа приостановилась на несколько минут. Я взглянул на мастера. Его лицо сильно побледнело. Он лишь дал мне поручение и направился в другой цех.

«Этим вечером я собирался в кино с девочкой из соседнего двора. Я приглашал ее уже в который раз, но всякий раз мероприятие откладывалось. Сегодня же она была свободна и согласилась прийти. Но будет ли кино? Придет ли она теперь? Увижу ли я ее сегодня? Эта мысль билась в моей голове и хотелось бежать к ней прямо сейчас и сообщить, что сегодня началась война и, наверное, завтра она еще не закончится, а может быть и послезавтра, а может и через неделю, и через две...

В обед в цеху было организовано собрание. Все с гневом осуждали гитлеровскую Германию в вероломном нападении на Советский Союз. Мне хотелось совершить поступок — прямо сейчас отправиться на фронт».

Уже в 1942 году мой дед, Панкратов Петр Васильевич, был призван в армию и направлен в школу «Старшин» №12 города Покрова, в пулеметно-стрелковый разведывательный батальон. После обучения ему было присвоено звание сержанта.

Подготовка операции «Багратион»

В 1943-м, в июне месяце, в составе своего батальона курсанта Петра Васильевича направили на 3-й Белорусский фронт (4-я ударная армия, 156 стрелковая дивизия, 530 стрелковый полк, 2-й батальон, пулеметно-стрелковая рота), в отдельный взвод разведки...

Первые боевые действия со взводом Петр Васильевич принял в июне 1943 года. Это происходило в Езерищенском районе (ныне Городокский район Витебской области). «Мы прошли по болоту прямо в тыл к немцам, — вспоминает дедушка. — У нас была задача «оседлать» в этом районе шоссе и грунтовые дороги. Это нужно было выполнить, чтобы создать у немцев впечатление, будто мы их

окружили и теперь им некуда отступать. Наша рота и взвод трижды ходили в атаку на окопы и укрепления противника». Это была разведка боем. В результате удалось уточнить расположение огневой системы противника, расположение некоторых батарей, а также технических и оперативных резервов гитлеровцев. Дедушкин взвод разведки отработывал специальные карты местности и снабжал ими наши части.

События, о которых повествует Петр Васильевич, разворачивались незадолго до начала белорусской операции «Багратион». Дедушкин батальон фактически «готовил почву» для первого этапа белорусской операции, на котором решались задачи взламывания стратегического фронта вражеской обороны. Тогда необходимо было добиться окружения, а впоследствии и скорейшей ликвидации основных группировок противника в районах Витебска, Орши, Бобруйска и Минска. В основу плана «Багратион» был положен замысел Верховного Главнокомандования, которым предусматривалось мощными сходящимися ударами по флангам белорусского выступа — с севера от Витебска через Борисов на Минск и с юга через Бобруйск также на Минск — разгромить главные силы немецкой группы армий «Центр». Предполагалось, что успешное выполнение замысла позволит полностью освободить всю территорию Белоруссии, отбросить все еще нависавший над Москвой вражеский фронт западнее Смоленска, далее выходом на побережье Балтийского моря и к границам Восточной Пруссии рассесть стратегический фронт врага, поставив в опасное положение действовавшую в Прибалтике группу армий «Север», создать выгодные предпосылки для нанесения последующих ударов по врагу как в Прибалтике, так и в западных районах Украины и для развития новых, решающих операций на наиболее уязвимых для немцев восточнопрусском и варшавском направлениях.

Замыслом предусматривался одновременный переход в наступление на лепельском, витебском, богушевском, оршанском, могилевском, свислочском и бобруйском направлениях с тем, чтобы мощными и неожиданными для врага ударами раздробить его стратегический фронт обороны, окружить и уничтожить немецкие группировки в районе Витебска и Бобруйска, после чего, стремительно развивая наступление в глубину, окружить и затем разгромить войска 4-й немецкой армии восточное Минска, что создало бы благоприятные условия для развития операций всех четырех фронтов.

Фашистское командование считало наиболее вероятным, что Советская армия нанесет главный удар на юге. В Белоруссии же они предполагали местные операции сковывающего характера, надеясь отразить их силами группы армий «Центр». Гитлеровцы не допускали мысли, что советские войска смогут наступать по всему фронту. Поэтому свои основные силы враг держал не в Белоруссии, а на юге.

Чтобы укрепить фашистов в этом мнении, наши демонстративно оставляли на юге большинство своих танковых армий. Все светлое время суток в войсках центрального участка советско-германского фронта велись лихорадочные «оборонительные» работы (на южном участке оборонительные работы велись ночью).

Выход из тыла

В боевых действиях дедушка уничтожил 4-х фашистов за что был награжден медалью «За боевые заслуги» и орденом «Великой Отечественной войны 1-й степени». В одном из боев, в ноябре 1943 года Петра Васильевича ранило двумя осколками в спину. При выходе из немецкого тыла, будучи раненым, он обморозил ноги. «Почти вся наша рота была уничтожена. Я и Леня пробирались почти наугад по болоту и через лес обратно к своим частям. Вдруг позади нас раздался выстрел. Мы инстинктивно упали на землю. Я отполз за кочку и, развернувшись в сторону выстрела, стал прицеливаться из автомата в невидимого противника. Леня остался лежать на месте неподвижно. Голова его была в крови. Пуля прошла навылет. Тут стрельнули еще раз. Я разрядил очередь в сторону тех кустов, откуда немец стрелял из пистолета. Все смолкло. Не знаю сколько минут или часов я пролежал без движения. Когда тело совсем затекло, стал помалу отползать в сторону, как бы делая полукруг и пытаюсь заползти к противнику сзади... Немец был мертв. Впервые, я так близко мог разглядеть противника. Он лежал навзничь, глаза и рот его были открыты. На вид ему было не больше 16-ти лет. В руке он сжимал пистолет. При нем я нашел флягу со спиртным, походный столовый набор, аптечку, складной нож и шесть патронов от пистолета. Я отметил, что все его обмундирование, включая предметы, было тщательно продумано, очень высокого качества, из неизвестного мне материала, более прочного, чем мои вещи. Он выглядел, как человек из будущего. Рукой я закрыл ему глаза...

Кое как схоронив своего товарища (оттащил его тело в ближайшую яму от снаряда и хорошенько замаскировал еловыми ветками), я свалился без сил и, укутавшись в походный плащ, вскоре заснул. Рано утром помалу пришел в себя. Ночью шел снег и теперь могила Лени была едва различима под толстым снежным покровом. Нужно было двигаться дальше, однако рана в спине нестерпимо ныла, голова кружилась. Хотелось зарыться поглубже в свежий снег и вновь заснуть. В немецкой фляге оказался коньяк. Я отхлебнул. Полегчало. Я думал, что сегодня к вечеру или, в крайнем случае, к завтрашнему утру уже дойду до расположения нашей дивизии. Однако мне предстоял путь длинной в пять суток...».

Дедушка ориентировался по компасу и по карте. Но он не знал, что дивизия в результате маневра поменяла свое месторасположение. «На третьи сутки пути я перестал чувствовать пальцы ног. Паек был на исходе. Оставалось еще пол фляги спирта и несколько глотков коньяка. Во флягу набирал снег и пил талую воду. Несколько раз пробегали зайцы. Ничего не стоило бы подстрелить и зажарить на костре. Но разжигать костер было опасно. Дым виден издали, а фашист мог встретиться где-угодно. Все время хотелось спать. Временами проваливался в забытие, но какая-то внутренняя сила выталкивала из сна, заставляя двигаться дальше. Когда не было сил идти, пробирался ползком». На пятые сутки дедушка вышел к деревне, рядом с которой теперь располагалась его дивизия.

В госпитале у Петра Васильевича обнаружили гангрену. Ампутировали все пальцы правой ноги и два пальца на левой. Направили на дальнейшее излечение в госпиталь города Калинина, а оттуда — в Ташкент. В ташкентском госпитале он, будучи раненым и с обморожением, провел 11 месяцев. После излечения, в 1944-м, дедушку демобилизовали из Советской Армии и дали вторую группу инвалида Великой Отечественной войны. В ту пору ему исполнилось двадцать лет...

Операция началась

Но вернемся на фронт. Тем временем, пока Петра Васильевича демобилизовывали, его 4-я ударная армия приняла активные действия в летней кампании 1944 года. Когда Ставка окончательно утвердила план операции «Багратион», то он оказался очень прост и в то же время смел и грандиозен. Простота его заключалась в том, что в его основу было положено решение использовать выгодную для советского командования конфигурацию советско-германского фронта на белорусском театре военных действий. Причем было заведомо известно, что эти фланговые направления являются наиболее опасными для врага, следовательно, и наиболее защищенными. Смелость замысла вытекала из стремления, не боясь контрпланов противника, нанести решающий для всей летней кампании удар в одном стратегическом направлении. О грандиозности замысла свидетельствует его исключительно важное военно-политическое значение для дальнейшего хода второй мировой войны, невиданный размах, а также количество одновременно или последовательно предусмотренных планом и, казалось бы, самостоятельных, но вместе с тем тесно связанных между собой фронтовых операций, направленных к достижению общих военностратегических задач и политических целей.

Конфигурация фронта в Белоруссии представляла собой к тому времени огромный выступ на восток площадью около 250 тыс. кв. км, огромной дугой огибавшей Минск. Северный его фас был обращен к Великим Лукам; восточный смотрел с немецкой стороны на Смоленскую и Гомельскую области; южный тянулся вдоль Припяти. Нависая над правым крылом 1-го Украинского фронта, выступ создавал с севера угрозу коммуникациям этого фронта и способствовал обороне фашистских подступов к границам Польши и Восточной Пруссии. Поэтому немецкое командование стремилось удержать выступ во что бы то ни стало и уделяло его обороне исключительное внимание.

Главная полоса вражеской обороны проходила по линии Витебск — Орша — Могилев — Рогачев — Жлобин — Бобруйск. Особенно сильно были укреплены районы Витебска и Бобруйска, то есть фланги группы армий «Центр». Мощную оборону она имела также на оршанском и могилевском направлениях. Были построены оборонительные рубежи и в оперативной глубине — по берегам Днепра, Друти и Березины. Все инженерные оборонительные сооружения довольно удачно увязывались с естественными, очень выгодными для обороны условиями местности — реками, озерами, болотами, лесами. Крупные города гитлеровцы превратили в сильные узлы сопротивления,

укрепленные системой хорошо развитых траншей, дотов и дзотов, а такие города, как Витебск, Орша, Могилев, Бобруйск, Борисов и Минск, приказом Гитлера были объявлены «укрепленными районами». Это, как обычно, означало, что их следовало удерживать любой ценой.

В те дни особое внимание уделялось 3-ему Белорусскому фронту, так как этот фронт, как и 1-й Прибалтийский, должен был играть в операции ведущую роль. Ближайшей задачей ставился разгром витебской группировки, ввод в прорыв танковых и механизированных войск и развитие главного удара на запад.

Все было готово к решительному наступлению. Однако, на 3-м Белорусском фронте операция «Багратион» началась не совсем так, как планировалось. Погода не считалась с планами.

Небо затянули сплошные облака, и авиация дальнего действия приняла участие лишь частично. Из-за погоды не смогли использовать на полную мощность и фронтовую авиацию. Основную помощь наступавшая пехота получила от превосходно поработавшей артиллерии. Положение войск в армии было далеко не одинаковым. Так, дедушкина 4-я ударная армия, действовавшая севернее Полоцка, почти не продвинулась. Примерно в таком же положении находились и другие армии. Наши войска натолкнулись на исключительно развитую в инженерном и огневом отношении оборону сильной группировки противника. Здесь уже потерпели неудачу прошлой зимой дедушкины войска.

Теперь юго-западнее Витебска у немцев оставался коридор шириною всего около 20 км. Под Витебском, как и намечалось планом, назревал «котел», в котором должна была оказаться крупная вражеская группировка. Юго-западнее находились немецкие резервы. Не допустить их к Витебску можно было при условии оперативного продвижения наших войск. 3-й Белорусский фронт продолжал развивать наступление. После того, как западнее Витебска сомкнулось кольцо окружения, в городе и возле него оказалось в «котле» свыше 5 дивизий гитлеровцев. Положение их было явно безнадежным.

Однополчане Петра Васильевича вспоминают эпизоды, связанные с событиями в «Витебском котле». Окруженным фашистским войскам был предъявлен ультиматум о сдаче. Они попросили дать им на размышление несколько часов. На глазах у наших воинов они устроили в своих подразделениях собрания, но решения так и не приняли. Когда время истекло, а ответа о сдаче не последовало, советские войска перешли в атаку. И только тогда фашисты начали сдаваться в плен, почти не оказывая сопротивления. Среди пленных оказалось и 4 генерала. Их допросили по отдельности. Генералы содержались порознь и не знали о пленении друг друга. Так один из них считал плен случайностью, результатом личной неосторожности и полагал, что войска его корпуса все еще сражаются под Витебском. Он просил, если возможно, проинформировать его о ходе боев за Витебск и был потрясен, когда ему предложили навести эти справки у своих же, подчиненных ему лиц: командира дивизии, начальника штаба корпуса и других, а также у трех генералов. Всех их под конвоем доставили

в одно помещение. Увидев друг друга, они потеряли дар речи, впад в состояние аффекта...

После разгрома противника в районе Витебска и Бобруйска фланговые группировки наших войск значительно продвинулись вперед, создавая прямую угрозу окружения всей белорусской группировки противника армий «Центр».

«Наблюдая и анализируя тогда действия немецких войск в этой операции, наше командование несколько удивлялось их грубо ошибочным маневрам, которые обрекали войска на катастрофический исход, — рассказывает Петр Васильевич. — Вместо быстрого отхода на тыловые рубежи и выброски сильных группировок к своим флангам, которым угрожали наши ударные армии, немецкие войска втягивались в затяжные фронтальные сражения восточное и северо-восточнее Минска».

В итоге двухмесячных боев наши войска разгромили две крупнейшие группировки немецких войск и освободили Белоруссию.

В начале июля 1944 года дедушкина 4-я ударная армия, освободив Полоцк, продвинулась вдоль железной дороги на Двинск (Даугавпилс). Там она перешла в состав 2-го Прибалтийского фронта. Но это уже совсем другая история...

Возвращение на родину

Из Ташкента Петр Васильевич вернулся на родину в Рязанскую область (Черновский район), где устроился на работу в Дом культуры художником. Рисованием он стал увлекаться еще до войны. В госпитале он делал много зарисовок карандашом и цветными мелками. Это были портреты медсестер и товарищей по палате, городские пейзажи и натюрморты. Сейчас же его творчество стало как бы отдушиной, своеобразной психотерапией, помогающей реабилитировать душу и тело от ужасов войны.

У себя на родине он встретил девушку. Белокурая голубоглазая медсестра работала в местной больнице, куда дедушка ходил на процедуры. Петр Васильевич, будучи оригинальным рассказчиком интересных историй, очень энергичный и юморной молодой человек, пользовался успехом у женщин. Однако никак не мог завоевать должного интереса у молодой медсестры, что было довольно странно. Дедушка неплохо музицировал на баяне, сочинял стихи, был начитан и хорошо рисовал. Кроме всего прочего, в ближайшее время он намеревался получить хорошую должность в крупном учреждении в столице Белоруссии. Вскоре выяснилось, что является причиной столь холодного отношения понравившейся особы. Она уже была чужой невестой, с назначенной свадьбой. Однако свадьба откладывалась уже во второй, а может и в третий раз. Петр Васильевич не отступал. Познакомившись с женихом невесты, он решил, что Ольга Васильевна (так звали медсестру) действительно счастлива будет только с ним, с Петром Васильевичем. В чем и убедил Ольгу. В скором времени они стали мужем и женой, а в настоящем — моими дедушкой и бабушкой.

В 1948 году Петр Васильевич переехал в Минск, где был принят на службу в Министерство внутренних дел. В Минске он прожил интересную творческую жизнь. Постоянно рисовал на заказ портреты, пейзажи, натюрморты. Имел несколько персональных выставок и участвовал в общих тематических. В Белоруссии же «осело» большинство его однополчан. Петр Васильевич часто навещал их в других городах и практически каждому вез в подарок картину.

В 1970-м дедушка пошел на заслуженный отдых, будучи ветераном войны и органов МВД. За время 27-летней службы в органах МВД он награжден 13-ю правительственными наградами (медалями) и значком за отличие.

Петр Васильевич рисует картины и по сей день, ибо творчество — смысл его жизни. В нашей семье давно стало традицией получить на день рождения в подарок от бабушки картину с пейзажем или натюрмортом.

На 9 Мая мы часто собираемся в гостях у бабушки. Петр Васильевич, вспоминая военное и послевоенное время, помогает мне по-новому переосмыслить события прошлого, почувствовать атмосферу ушедшей эпохи. Конечно на сегодняшний день тема Великой Отечественной войны широко раскрыта во всех средствах массовой информации, но ошибочно было бы думать, что она исчерпала себя. Пока есть живые участники и свидетели тех событий, есть и свежая оценка истории. И хочется думать, что есть надежда на то, что столь трагическое повторение ее невозможно. Живые ветераны, с их уникальными рассказами о войне — реальное предупреждение человечеству: война — это коллапс. Переступив грань, подчас бывает невозможно вернуться к привычному мироощущению и восстановить прежнюю мирную жизнь.

Вікторыя ПРЫХОДЗЬКА

*Студэнтка факультэта тэхналогій і
тэхнікі лясной прамысловасці.*

Я МУШУ ЗМАГАЦА...

Верш

Ідзе па балотах, палях і лясах
Наш беларускі салдат-партызан.
Крочыць ён смутны і з болем у сэрцы —
З ганьбай ідуць на край яго немцы!
Але гэты злодзей фашысцкі не зможа
Скарыць мілы край, бо ён так прыгожа
Вабіць і грэе пяшчотна нам душу,
І кажа салдат гнеўна: «Я мушу...»
І нават, калі пацалуе ў сэрца
Куля з ружжа паганага немца,
Салдат не скарыцца і не паддасца,
А будзе за край свой мілы змагацца.

Вольга РАДЗЬКО

*Студэнтка інжынерна-эканамічнага
факультэта.*

ПАДЗЯКА ЗА СВЕТЛУЮ БУДУЧЫНЮ

Верш

Калі пакуты, смерць і страх
Прайшлі па нашым краі,
Каб захаваць жыццёвы дах,
За нас кроў пралівалі.

Цягнула перамога ў бой,
Любоў дапамагала
Прайсці праз свіст гармат і куль,
Праз жудасцей навалу.

За наша добрае жыццё
Падзяку даць жадаем
І нізкі Вам паклон даём,
Павагу абяцаем!

Аксана СІЎЧУК

*Студэнтка інжынерна-эканамічнага
факультэта.*

ПА ШЛЯХАХ ВАЙНЫ

Верш

Прайшла крывавая вайна,
Нанесла шмат бяды нам,
Пакінула на усёй зямлі
Адны толькі руіны.
Было забіта шмат людзей,
Паранена нямала.
А тыя, хто застаўся жыць,
Не забудуць век навалы.
Прайшлі гады,
Змяніліся стагоддзі.
І на зямлі,
На нашай беларускай
Няма тых жудасных карцін.
За гэта мы людзям удзячны
Усім тым, хто не дажыў да мірных дзён,
Усім тым, хто быў забіты злодзеям.
Вялікі вам паклон, падзяка і павага.
Мы будзем памятаць пра гэта,
Ніколі не забудзецца адвага...

У ТОЙ ДЗЕНЬ ЯЕ ЗАБІВАЛІ ДВОЙЧЫ

Успаміны

Гісторыя — духоўны вопыт народа. Немагчыма ісці далей, не ведаючы гэтага, якім бы вопыт ні быў страшным і змрочным. Подзвіг беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны — адна з тэм гісторыі, якая хвалюе нас і ў XXI стагоддзі. Гэта было страшэннае выпрабаванне для народа, калі перад чалавекам паўставаў маральны выбар: збаяцца, пакарыцца ворагу або паспрабаваць перамагчы яго ў смяротнай схватцы. Вайна стала выпрабаваннем ўсіх чалавечых якасцей. А веданне ўсёй смуты вайны з'яўляецца ўрокам для новых пакаленняў.

Трэба асэнсаваць, што праз гэтую вайну прайшлі не толькі мужчыны, але і дзеці, і старыя, і жанчыны. І менавіта ім абавязаны нашы партызаны і салдаты за аказаную дапамогу, бо на іх плечы легла турбота адзін аб адным, падтрымка тых, хто ідзе ў бой з ворагам. Менавіта ў гэты момант мы бачым сапраўдную вартасць кожнага чалавека.

Мае ровеснікі таксама прымалі самы актыўны ўдзел у вайне. І што ж чакала іх, учарашніх выпускнікоў там, на фронце?.. Тысячы і тысячы выпрабаванняў, якія лягуць глыбокім шрамам на іх сэрцы...! Усё для іх там было ўпершыню: першы забіты вораг, першыя забітыя сябры, першы бой, першы жах смерці, першае раненне.

На жаль, сярод людзей, гатовых аддаць сваё жыццё за радзіму і за сяброў, сустракаліся і тыя, хто амаль адразу зламаўся, здрадзіў свайму народу, Радзіме.

Калі я чытаю аб подзвігах падлеткаў і нават зусім маленькіх дзетак, якія іншы раз праяўлялі большую мужнасць, чым дарослыя, мяне часта наведвае думка пра тое, хто б з маіх знаёмых змог вытрымаць такое выпрабаванне. Вельмі б хацелася спадзявацца, што многія. А ў той страшэнны час мільёны людзей змагаліся, не шкадуючы сябе, аддавалі сваё жыццё за мірную будучыню.

Але самае страшнае — гэта, так званыя хатыні — вёскі, спаленыя, забітыя разам з людзьмі, — гарачая, балючая, гнеўная праўда і памяць Беларусі. Жыхары больш як двухсот нашых разбураных у вайну гарадоў і больш за дзевяць тысяч спаленых вёсак, многія сотні якіх былі знішчаны разам з жыхарамі, маюць што сказаць свету. Вось успамін Тэклі Кругловой, цудам уцалелай жыхаркі пасёлка Акцябрскі, што падзяліў трагічны лёс Хатыні. У той дзень яе забівалі двойчы, але яна засталася жыць, адна з тысячы... Цяпер ёй восем-дзесят восем гадоў.

«...У мяне раненыя, у маім доме, ляжалі. Партызаны. Ну, стаў калавур тут, ля нас. Ага, ляцеў самалёт тут вось, на Бунёў, забраў гэтых раненых. Партызаны мне казалі:

— Ты глядзі, атрад выбіраецца, і ты за атрадам едзь, бо цябе разарвуць, як прыдуць, гэтыя немцы.

Ну, а я так думаю, як жа я пайду за імі, куды я пайду? Тут, кажуць, абнялі нас кругом, ацапілі... Ну, я не пайшла з імі ды асталася дома.

Я не на гэтым месцы жыла — проціў завода жыла. Дык я выбегла ў гэты завод і ў дымавую трубу палезла. Ну, палезла я, там сядзяць нашыя мужчыны, у трубе ў той, чатыры чалавекі. Дажа адзін партызан быў, а тры такіх было. Муж мой на фронце, а дзяцей у мяне не было — дык я адна. Я ў тую дымавую трубу. Пасядзела я там, і прыходзіць, праўда, сусед. Грыб яго звалі. Прыходзіць ды гаворыць:

— Вы, вылазьце адсюль, немцы ахфішкі кідаюць і давацьмуць, гэта, нам чай і хлеб. Павылазьце, бо такія яны добрыя, гавораць, закурыць даюць. Вылазьце адсюль.

Гэтыя мужчыны ўзялі і вылезлі. Пайшлі яны, а іх там забралі ды ў клуб... Я сядзела, сядзела ў той дымавой трубе, а далей думаю: Пайду я перабяруся ўжо ў свой сарай. А нашы рабочыя сарайчыкі ўсе ў рад былі за заводам. Як я ўжо к гэтаму сараю падышла, так і немцы ўжо там, тавар прыгналі і паставілі. Між тых сараяў, цэлы табун. Ага, дык я думаю: Пайду я стану каля гэтых кароў, што яны прыгналі. А там ужо чатыры мужчыны стаяць, што тыя каровы глядзяць. Дык я думаю: і я паганю гэтыя каровы. Што б хаця мяне не ўбілі, што б яны мяне не пазналі, што я гэтае хаты хазяйка. Бо яны пыталі многа ў каго і ў мяне таксама пыталі: «Не бачылі хазяйкі вось гэтае хаты?» Гэта калі я бегла ў завод хавацца. Дык я сказала:

— Яна пайшла ўжо, гэтая хазяйка, ужо няма яе.

А тут я сама іду. Бо страшна ў той трубе, думаю, прыдуць немцы, бомбу якую кінуць, узарвуць гэты завод — і я тут пагінула. Так хоць дзе пагіну, дык будзе хаця слабадней, а не то ў гэтым залезе...

Пайшла я ў сарай свой — немец! Толькі я ў сарай, ногу на бервяно паставіла лезці на вышку, захавацца ад іх, а немец — ка мне! Дык я ўжо за гэтую сваю кароўку, выгнала яе і стала ля тавару, думаю, што ён мяне не пазнае, дык і я паганю гэтыя каровы. У Глуск яны іх гналі. Але немцы падышлі, забралі мяне і пагналі перад сабою.

Я думаю, куды ж яны мяне гоняць. Прышлі ў клуб і загналі мяне туды. Ну, у клубе мы сядзім, сядзім...

А колькі ж нас было ў тым клубе?

— Сто дзевяноста. Гэта мужчыны так лічылі. Я ўжо ўзяла і кажу:

— Бабы, тут немцы нас паб'юць.

— Ой, не!

І Грыб гэты самы, што вызываў нас з трубы, тут ужо быў запёрты. Я і кажу:

— Яшчэ гэты Грыб прыходзіў быў, і сына свайго вызваў, і нас павызываў адтуль. Дык ён кажа:

— Не бойся, твой муж на фронце. Сказалі, што ў каторых мужы на фронце — тых не будуць расстрэльваць. Толькі партызанскіх сямей будуць. Будзе сабрание. Ну, чакаем таго сабрання, калі яно будзе... Вот ужо і пяць часоў, а няма таго сабрання. А немцы ляжаць

на адкосках жалезнай дарогі. І аўтаматы дзяржаць на гэты клуб. Дык мы во глядзім, глядзім у вокны, а яны ляжаць з чарапамі... Тут у іх белае нешта такое, і вось тут такія нейкія нашыўкі, і такія во бутылачкі па баках, жоўценькія, як чацвартушкі, былі. Яны бутылачкамі па гэтым клубе — шах! Клуб і загарэўся наш! Ніякага сабрання няма! Знадворку запалілі нас. Вот узялі так, пырскнулі на гэты клуб, і гэты клуб пайшоў гарэць. І вот адзін наш, ён у канторы работаў бухгалцерам, дык ён у акно, у раму як даў і вылецеў з сынам. Сын быў роўны з ім. І яшчэ жанчына. Нас пяць душ выскачыла. Ага, дык яны як ляцелі ключэм цераз гэтае акно, дык немцы па іх вочарадзь выпускалі — тыя, што каля жалезнай дарогі ляжалі. Яны беглі ўсе, як гусі якія, ключэм, так яны ўсе і паляглі, гэтыя людзі. А я ззаду ў акно выпала, і тут канаўка ж была, і кусцікі былі такія. А пад акном вада, а зверху снег. Дык я, як ляцела, у канаўку і ўпала. І ляжала ў гэтай канаўцы. Каб на мяне гэты агонь быў, вецер, дык я б згарэла, усё роўна згарэла б у той канаўцы, але вецер кланіў туды, на склады, склады таксама гарэлі. Дык я і асталася.

А далей ляжала, ляжала, гэтыя ўжо людзі пішчаць, выюць сабакі, брэшучь... Даходзілі ўжо... Ой, на розныя галасы, не можна!.. Вот ужо зноў мяне пачало калаціць!.. Крычалі людзі на розныя галасы. Так, гэта, у тым клубе ляжала, я, ляжала дый думаю... Пайду я ў Рудню, там жа ў мяне знаёмыя, можа, мяне хто скрые. Ці мо там жывыя людзі засталіся...

Устала я.. Каб дзе кот, ці які верабей, ці што на свеце — усё... Гэта такая цішыня... А можа, я толькі адна на свеце асталася?... Дык я думаю — няхай гэтыя немцы ці прыстрэляць мяне, ці што ўжо... Бо як я буду жыць адна на свеце.

Такое дзеецца, што чалавек ужо не верыць, што гэта толькі тут: мабыць, усюды, на ўсім свеце! І куды ні кінецца — сапраўды, тое ж, усюды сцяна з агню, са смерці...

...А далей думаю: пайду я ў Рудню. Ні немцаў, нікога няма. Ужо ўсе паехалі адсюля, з Акцябра, — запалілі і паехалі.

Іду я туды цераз поле, уся мокрая, хустка мая асталася ў клубе, асталіся галошы мае з валенцаў у клубе, а гэта свае работы валенцы, дык яны ў вадзе расцягліся... З мяне пара ідзе ўжо, такая пара ідзе з мяне, усё роўна як з-пад воўны, як дым. Дык я думаю, мо я гару дзе, мо дзе ўпала на мяне гэта, галуза гэтая, з клуба. Я і так, і кругом сябе — не, нічога нямашака!

Прыйшла я туды без хусткі. Толькі я прышла, пад нейкі падышла сарайчык, і там маленькая хатка з краю. І стаю, чую — крык... Такі крык там, што, Божа мілы, які крык! А яны ўжо з таго канца ўзялі і адтуль — гоняць ужо на гэты канец, пад саўхоз. Гоняць ужо гэтых людзей, бабаў усіх.

Я стаю пад гэтым хляўком, а далей, думаю, пагляджу, што яны тут робяць, што такі крык. Толькі я голаў тык з-за вугла, а немец якраз глянуў сюды, калі я зірнула. Дак ён ка мне ляціць: «А-а-а!» Як стаў мяне прыкладам! Шчоку рассек і губу ўсю парассякаў, і зубы мае адзін за адзін заходзяць. Поўны рот крыві. Я ўжо вазьму так гэтую кроў, выграбу рукамі, ой, каб хаця дыхнуць!..

І пагналі мяне ў калхозную канцылярыю. Дык гэтыя людзі рудзенскія таксама кажуць, як у нас казалі, што немцы будуць выбіраць: каторыя партызаны — расстрэльваць, а такіх будуць выпускаць.

Дык я кажу:

— Мае вы бабкі, ужо ў нас, кажу, зрабілі сабранне, ні аднае, кажу, няма. Усе, кажу, пагарэлі ўжо, канчаюцца там людзі. Ужо каторыя пішчаць, гавару, даходзяць, так што, кажу, не беспакойцеся, усім будзе адно.

Ну, і там нас дзяржалі, дзяржалі... Раней узяліся за мужчынаў, за тых, што ў другім будынку былі. У аднаго паліцэйскага немцы пытаюць:

— Дзе ў вас такі мужчына е, што ён можа па-нямецкі гаварыць?

Вызываюць па імені, па фаміліі таго ўжо мужчыну. Падышоў гэты мужчына, з немцам нешта сказаў па-нямецку, а потым так яго ўзяў пад паху ды паставіў ракам. Немца таго. Дзед, а такі, знаеце, крэпкі! Дык яны: «А-ла-ла-ла!» А іх толькі тры немцы каля хаты было, каля нашай. Патрулёў, што нас пільнавалі па падвоканнем. О, ляцяць гэтыя немцы і таго дзеда ўзялі і забілі.

— Давайце другога, які можа па-нямецку гаварыць.

Вызвалі другога. Той — таксама, яшчэ ў старую вайну, быў у Германіі. Той гаварыў, гаварыў, дык яму трах! — пулю ў лоб.

Вот тады ўжо мужчыны ламанулі ў дзверы!.. Каб яны тады ламанулі, калі ён таго немца ракам паставіў, ды выхвацілі гэтыя вінтоўкі! Калі б яны зналі, што іх гэтак мала!.. Дык мужчыны ламанулі, і пяць чалавек выскачыла і жывыя асталіся. Па полі паляцелі.

Ну, пабілі мужчын, а тады скамандавалі возчыкам — мы ўсё чуюм:

— Знімайце казачынкi, валенцы новыя і галошы новыя і шапкі.

І знімалі яны з пабітых шапкі і гэтыя казачынкi, наклалі тры вазы.

А далей давай нас... Паставілі, прывезлі яшчык і паставілі на яшчык пулямёт. На скрыню, што бульбу возяць. Прыдзе немец, вухне якіх, значыцца, душы тры, чатыры, пяць — сколькі ён адсюль вухне. Хто ж гэта хоча ісці пад расстрэл? Ну, матка, гэта, забірае сваіх, сем'ю вот ахватвае і падае, бо яны крычаць: «Падайце!» Матка сваіх дзяцей, якая там радня, — абнімуцца і падаюць. І яны з пулямёта строчаць...

Я ўсё так ззаду стаяла, не выходзіла, ага. Так усе бачаць, глядзяць у акно, кажуць:

— Вунь мая дочка гарыць і ўнукі гараць!..

І вы скажэце — каб хто заплакаў...

Вот яны так тут расстрэльваюць, а тут калхозная пажарная была. Дык там мужчыны сядзяць. Жанчын аддзельна замыкалі паліць, адных, а мужчын аддзельна. Такіх хлапцоў, што большыя, дык туды, з мужчынамі, а малыя дык з намі былі. Многа ж бежанцаў было з усіх... Дажы каторыя з Бабруйска былі. Гэта ж ехалі сюды на сховазень, дзе партызаны жывуць. Ну, вот яны і папрыязджалі.

Ужо асталося нас толькі сем чалавек — усіх павыпіхалі. У палу шчэлі вялікія. Я гэта прышла ды рукі ў шчэлі ўсадзіла, ды раз — падняла гэту памасніцу.

— Бабы, сюды, — гавару.

І сама ўжо ў яме. Етыя бабы ўсе і ўбеглі ў яму.

Прыйшоў немец па нас ужо, па астальных, а мы закрыліся, у яме ў гэтай. Па астальных прыйшоў, а нас ні аднае душы няма. Гэтыя дзеці ў яме... Божа мілы, — нарабілі крыку там! Еты немец адкрыў яму і прыкладам:

— Вылазьце! Не хочучь. Хто хоча пад пулю лезці? Крычаць.

— Вылазьце!

Не хочучь, ага. Ён гэтым прыкладам у галовы біць. Вот і сталі вылазіць. Каторая не можа выйсці на двор, дык тут, над гэтай ямай, і папрыстрэльвалі, гэтых бабаў.

А я і яшчэ тут адна — у Рудні яна, і цяпер жыве, ага. У яе была дзевачка, такая маленькая яшчэ, паўтара года. І мы ўзялі падлезлі далей сюды пад брус. Я ўжо ўся ў крыві была, у пяску была, твар — у пясок, каб нам не кашлянуць... Вот мы ляжым ужо, нам чуваць — яма адкрытая, а яны ўжо ўсунулі галовы сюды, паглядзелі, ці, можа, яшчэ хто ёсць. Не відна ўжо, цёмна. Толькі месяц свяціў — добра помню. Дык яны паглядзелі ды тады на звозчыкаў на гэтых гавораць:

— Бярэце салому, кладзеце касцёр.

Гэтыя звозчыкі — яны ж падчыняліся, ведаеце, са страху, — сюды наклалі саломы, і ў гэтае памяшканне, і ў тое. А тады:

— Выдзірайце вокны! Яны выдзерлі, сталы, дзверы пакідалі на салому.

— Запальвайце! Ага, запалілі.

— Вярчыце вярчэ! Яны парабілі гэтыя вярчэ.

— Запальвайце і кідайце ў яму!

Ён думае, а мо там людзі е, каб ета яны ўжо там па задыхаліся. Асмальваецца на тых вярчах саломы, а дым да нас не заходзіць. З ямы ўсё на хату выходзіць. І вось яны запалілі гэты касцёр...

Мы сядзім, сядзім усю ноч, а тут яны ракетамі свецяць — відна там у нас у яме, хоць іголки збірай, такая відната. Што нам, бедным, рабіць? Божа мой мілы!.. Яны запалілі, і мы чуем, што страху ўпала. Але гэта не наша — гэта пажарная, а наш агонь узяў і патух...»

А побач, у пажарнай, адбывалася тое самае... У той пажарнай, і яшчэ ў двух дамах у Рудні, і яшчэ ў дзесятках, а потым у сотнях іншых вёсках Беларусі... Страшна перамнажаць такія лічбы, бо за кожнай з іх — чалавек і яго сям'я, яго маці, яго дзеці, браты, сёстры. Бо за кожнай — невымерны чалавечы жах, боль. Іх тысячы і тысячы — тых, хто ўжо ніколі не раскажа, за якіх расказваюць вось гэтыя людзі, вельмі і вельмі нямногія. А ў кожнага з тысяч загінуўшых было гэта, было так і яшчэ, магчыма, страшней, і ўжо не змогуць жывыя ўзяць на сябе хоць бы частачку тых пакут...

Пажарная стаяла недалёка ад калгаснай канцылярыі, дзе схава-лася пад падлогу Тэкля Круглова. Жыве ў новай, адбудаваанай Рудні жанчына, якая і была там, у тыя страшныя гадзіны і хвіліны.

Праз гераічнасць беларускага народа мы бачым гераічнасць нашай Радзімы. Толькі маці-гераіня магла выхаваць такіх самаадданных і добрасумленных сыноў.

ПАМЯЦЬ СЭРЦА

Успаміны

*Раскажыце, раскажыце сынам,
Раскажыце нашчадкам, ветэраны,
Якую далячынь прайсці прыйшлося вам
Скрозь полымя бітвы ад Волгі да Балканаў.
Раскажыце, і хай вас не бянтэжыць,
Што пра сябе вядзеце вы гаворку.
Слоў вашых праўду пацвердзяць
Азарычы, Ліёзна, Орша, Мінск.*

Тарабан Рыгор Пятровіч

Гвардыі старшы сяржант, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны з 1941 года. Ён удзельнічаў у баях на Калінінскім, Варонежскім, Беларускім і 1-ым Украінскім франтах і дайшоў да Берліна.

У баях за Азарычы Рыгор Пятровіч Тарабан удзельнічаў у студзені 1944 года на пасадзе памочніка камандзіра ўзвода вучэбнай роты 218 стралковай дывізіі пад камандаваннем Васіля Ільіча Баклакава.

За баявыя і працоўныя заслугі перад Радзімай Рыгор Пятровіч Тарабан узнагароджаны ордэнам «Чырвонай Зоркі» і сямю медалямі.

Рыгор Пятровіч успамінае:

Наш пешы марш 218 Рамадана-Кіеўскай стралковай дывізіі з Жытоміра ў Гомель падыходзіў к канцу. Праз некалькі дзён прыйшлі ў лес, недалёка ад пасёлка Азарычы. Ён размясціўся на скрыжаванні дарог. Немцы ператварылі яго ў свой апорны, умацаваны вузел.

Ішлі мы да гэтага рубяжа праз вёскі, спаленыя захопнікамі. На начлег спыніліся сярод руін, дзе тырчалі адны коміны. На вуліцы снег і холад. Вакол — цёмныя лясы. Жыхароў зусім не відаць. Тыя, хто пасля выгнання фашыстаў застаўся жывым, жылі ў зямлянках. Нягледзячы на цеснату ў зямлянках, жыхары ахвотна ўступалі іх нам для начлегу.

Дывізіяй у гэты час камандаваў палкоўнік Васіль Ільіч Баклакаў, камандзірам маёй асобнай вучэбнай стралковай роты быў старшы лейтэнант Васіль Кандратавіч Ярчук.

У лесе пад Азарычамі канцэнтраваліся палкі нашай дывізіі. Рыхтавалася наступленне. Злева, у лесе размясцілася батарэя «кацюш». Каля месца, дзе знаходзілася наша рота, па лясной дарозе праехалі байцы лыжнага батальёна. Вады ў гэтым лесе паблізу не было. Не было на чым варыць ежу. У лужах вада была вельмі брудная. Сталі зграбаць вакол сябе снег у лесе і растаплівалі яго ў палявой кухні. У кацялок разам з супам пападала хвоя і смецце, але гэта нас не хвалявала. Мы ўсе ўжо прывыклі да цяжкасцяў вайны.

Праз два дні пачалося наступленне нашых войск на Азарычы. Стралялі «кацюшы», вакол стаяў грукат і смурод. Снарады вогненнымі

стрэламі з выццём несліся ў бок Азарыч. Адтуль чуўся шум бою і разрывы снарадаў. На наступны дзень нашу роту па загаду штаба дывізіі адправілі на Азарычы для таго, каб мы там занялі абарону.

Пасёллак быў ужо вызвалены нашымі палкамі. Умацаваны ён быў вельмі добра. Дывізія панесла вялікія страты ў людзях. Таму нас з рэзерва адправілі на пярэдні край. Перад пасёлкам мы ўбачылі адкрытую мясцовасць. Падыходзілі да першых дамоў. У сценах відаць амбразуры нямецкіх агнявых кропак. Але яны зараз маўчаць. Немцы поўнасю выбіты з пасёлка. Па галоўнай вуліцы праходзілі на ўскраіну пасёлка. Пакуль ціха, стральбы няма. Дзе-нідзе ў дамах відаць нашы палкавыя салдаты. Камандзір роты пайшоў у штаб палка. Атрымалі баявую задачу: заняць абарону на заходняй ускраіне пасёлка. На вуліцы становіцца зусім цёмна. Ідзем калонай. Нас 50—60 чалавек. Наступіла поўная цішыня, з-за цемнаты нічога не відаць.

Дакладнага размяшчэння нямецкай абароны мы не ведалі. Выйшлі на нейкую земляную дамбу. Раптам наперадзе нечакана ўзнікае постаць чалавека і махае рукамі на нас. Спыняемся, схапіўшыся за затворы вінтовак і аўтаматаў. Да нас падыходзіць салдат нашага палка, снайпер. Убачыўшы, што мы ідзем, як гаворыцца, прама ў лапы да немцаў, ён вырашыў нас папярэдзіць. Да нямецкага дзота заставалася ўсяго 200—300 метраў. Мы вярнуліся назад і разышліся па беразе нізіны. І тут мы атрымалі загад: акапацца для абароны.

З правага боку па фронту на невялікім узвышшы размясціўся ўзвод станкавых кулямётаў. Мой мінамётны ўзвод папаў у сярэдзіну ланцуга, на самае нізкае месца у лашчыне. Злева за намі размясціўся стралковы ўзвод. Хоць на дварэ быў студзень, снег і мороз, у выкапаных неглыбокіх ямах з'явілася вада. Мы з сябрам збегалі па чарзе ў крайнія хаты Азарычаў і прынеслі адтуль дошкі і салому, каб было не так мокра ў акопах. Немцы маўчалі, бо, яшчэ не выявілі, што мы прысутнічаем на новым рубяжы. У 11—12 гадзін ночы палявая кухня прывезла вячэру. Немцы заўважылі наш рух і адкрылі агонь з кулямётаў па нашай перадавой. Трасіруючыя кулі веерамі насіліся над намі. Агонь нямецкіх кулямётаў не быў прыцэльны з-за цемнаты, і на гэты раз страт мы не мелі.

Наступіў світанак, і тут мы даведаліся, што нашы намаганні па маскіроўцы абароны не ўсюды ўдаліся. Ямкі, выкапаныя ноччу былі добра відаць на снезе. Немцы, як толькі развіднела, адкрылі мінамётны агонь па нашай абароне. Міны рваліся вакол нас. Але ж прамога пападання не было. Мінамётны агонь немцы вялі з перарывамі ў 2—3 гадзіны. Сесці або падняцца ў акопах было нельга. Як толькі хто-небудзь з'яўляўся над брустверам акова, немцы адразу ж пачыналі абстрэл з кулямётаў, і тады, калі зазяваешся, зрэжа куля. Прыходзілася ляжаць, а ў каго аков глыбокі, стаяць на каленях у вадзе цэлы дзень. Ноччу ўдавалася трошкі распраміцца. Елі мы адзін раз у суткі і толькі ноччу. Кухні не было магчымасці пад'ехаць да пасёлка.

Задача нашай роце была пастаўлена такая: калі немцы зноў пойдуць у контратаку на Азарычы, тады мы павінны будзем адбіваць наступленне і ўтрымліваць пасёллак. Прабылі мы ў абароне 11 сутак.

Сваю задачу рота выканала.

Я НЕ БАЧЫЛА ВАЙНЫ

Верш

Я не бачыла вайны.
Мне бабуля сказала,
Як ад страху ў лес яны
Ад ворага з вёскі збягалі.

І малыя, і старыя —
Усе хаваліся ў лесе.
І не елі, і не спалі —
Партызан яны чакалі.

А калі вярнуліся дадому —
Не знайшлі сваіх хацін —
Каміны і папялішчы
Замест любых ім мясцін.

Яшчэ расказвала бабуля,
Як маленькай дзяўчынкай была —
Свайго тату-афіцэра
На вайну правяла.

Узяў высока дачушку на рукі,
Доўга ў вочы глядзеў ёй тады.
І ўсё гэта ў памяці вечнай
Засталося ў яе праз гады.

Не вярнуўся дамоў яе тата,
Не трымаў на руках больш яе.
Пахаронка прыйшла і ў іх хату:
«Смерцю храбрых погіб на войне».

Няхай ніколі не будзе вайны!
Не будзе сірот на свеце!
Каб не плакалі ўдовы адны,
А шчасліва і дружна раслі ўсе дзеці.

ВОСПОМИНАНИЕ

Стихотворение

Стою я перед ветхою избушкой.
Родимый мой, я вновь приехала к тебе.
Хочу поговорить с тобой, дедуля,
О тех годах суровых юности твоей
За кружкой согревающего чая.
Он начал горестную исповедь свою:
Ты знаешь, внучка, был я партизаном
И расскажу о том, что пережил в бою.

С товарищами боевыми подрывали
Мы вражеские поезда.
Фонтаном пламя поднималось
В черное небо от гари
И только щепки разлетались в никуда.

Зимой, морозными ночами,
Прокладывали путь фашистам в ад:
Под рельсы подложив взрывчатку,
С лица земли смели вагонов ряд.
Я видел смерть, и боль, и муки
Казалось, снится это мне:
Снарядов разрывающихся звуки...
Холодные тела друзей, убитых на войне.

... Воспоминания эти сердце ранят.
Порой бывает трудно боль в душе унять.
А гордость за народ и за победу
У старого вояки не отнять.

ПАДАРЭССЕ Ё ЧАС ВАЙНЫ

Міні-сачыненне

Спачатку некалькі слоў аб паходжанні назвы «Падарэссе». Наша вёска размешчана каля ракі, якая бярэ пачатак з-пад арэхавага куста, адсюль і назва ракі «Арэса», адпаведна — вёскі «Падарэссе».

У першыя дні вайны ё вёску ўварваліся захопнікі. Аднак людзі паспелі пакінуць свае хаты і схаваліся ў лесе. Немцы не адважыліся ісці за імі, бо ў той час вакол вёскі былі непраходныя балоты, і акрамя вяскоўцаў ніхто не ведаў сцяжынкі праз іх. Многія людзі не змаглі доўга хавацца і таму вярталіся дадому.

Немцы вярталіся ўсё радзей і радзей, а потым, для кіравання насельніцтвам, пакінулі ў вёсцы невялікі атрад. Ад жыхароў вёскі я даведаўся, што немцы жорстка абыходзіліся з насельніцтвам, што на месцы школы зрабілі канюшню, што спалілі царкву, якая і да сённяшняга часу не адноўлена.

Людзі не маглі доўга глядзець на разбой акупантаў, і таму ў нашых лясах з'явіліся партызанскія групоўкі. З цягам часу яны зліліся ў адзін атрад. Пазней атрад атрымаў назву «імя Кірава», а ўзначаліў яго мой жа вяскоўца Міхаіл Шуба.

Пасля вызвалення Беларусі атрад далучыўся да Чырвонай Арміі і працягваў барацьбу.

Ужо ў пасляваенны час недалёка ад вёскі быў пастаўлены помнік «партызанам атрада імя Кірава», а школе, ў якой я вучыўся, прысвоена імя ў гонар Міхаіла Шубы — камандзіра партызанскага атрада.

«ТУТЭЙШЫЯ»...

Сачыненне-разважанне

«Тутэйшыя»... «Ці сучасная гэта тэма, бо ўжо колькі год прайшло з таго часу, як узяў яе Купала. Здаецца, павінна ўжо і знікнуць, але атрымоўваецца наадварот: яна набывае яшчэ большую значнасць. Сёння мы — «тутэйшыя» — без мовы, без радзімы, без мінулага. Выйсці на вуліцу і пачуць гаворку на замежнай мове, мове братоў-славян, — звычайная справа, не варта ўвагі. А ці не так?

Праз стагоддзі, як злодзеі, Мікіты Зносакі пракраліся да нас, даволі змяніліся, але дастаткова захавалі сваю сутнасць. Прайшлі гады, і Зносакі ўжо іншыя, і цяпер, мабыць, не прагнуць адной толькі нажывы. Але ж яны захавалі нешта больш страшнае і небяспечнае — абыякавасць. Абыякавасць да ўсяго, што адбываецца навокал і датычыцца непасрэдна падзей грамадскіх, падзей агульнабеларускага маштабу.

Большасць з нас уяўляе сабой у той ці іншай ступені Мікіту, але ў нас ёсць і значныя адрозненні. Напрыклад, размаўляем мы на рускай мове зусім па другой прычыне. Зносаку карысна, нам — сорамна. Чамусьці адразу ўзнікае асацыяцыя з вёскай, неадукаванасцю, а прычына, на мой погляд, проста смешная — звычайнае неразуменне мовы. «Ніхт ферштэйн», — як кажуць.

А хіба павінна так быць? Хіба беларускі слоўнік танчэйшы за рускі? Хіба чужое лепшае за сваё? Хіба дзве нацыянальныя мовы — адзінае выйсце? Шмат людзей (спадзяюся, што не памыляюся) можа і хацелі б ужываць адну мову, беларускую, але мала хто асмеліцца зрабіць гэта першым. Нават у мяне пачутыя ў штодзённым жыцці родныя словы выклікаюць непрыкметную, нават крыху сарамлівую ўсмішку. І таму пераход на адну мову (нашу!) можа мець толькі загадны характар. У пэўны дзень, у пэўны час усе пачынаюць размаўляць па-беларуску, і ўсё. Я не з'яўляюся заўзятым прыхільнікам такіх мер, бо ў іх пах нават не нацыяналізму — нацызму, але гэта пакуль адзіны шлях унесці карэнныя змены ў становішча беларускай мовы ў грамадстве.

У дадатак да гэтага, сёння мы знаходзімся пад вялікімі уплывам іншых культур, асабліва рускай. Не амерыканскай, не французскай, не нямецкай, а менавіта рускай. Яна больш за іншыя аслабляе «прэстыж» нацыянальнай мовы. Я маю на ўвазе надзвычай вялікую папулярнасць расійскага шоу-бізнесу, асабліва музыкі, у нас. Па свайму ўплыву ніякія «буржуйскія» гамбургеры, Спірзы, памперсы і орбіты ніколі не дагоняць нашых суседзяў у «пераробліванні» нас. Рой папсовых спевакоў, што ўвесь год кружыць, як той сцявратнік, над нашай

краінай, — асноўны разносчык «заразы». І факт застаецца фактам: галовы падлеткаў забіваюцца бессэнсоўнымі рыфмаванымі радкамі, цана якім, у большасці, меншая за цану паперы, на якой яны напісаны.

Але ж калі браць чужое, то можна хаця б узяць лепшае?
Што ж рабіць, калі нацыянальнае зараз не ў модзе...

Наталля ПАНАСЮК

Студэнтка факультэта хімічнай тэхналогіі і тэхнікі.

НАСТАЎНІКУ Ў ПОЯС ПАКЛАНЮСЯ

Міні-сачыненне

Настаўнікам можна назваць амаль кожнага чалавека, бо кожны з нас практыкуе гэтую прафесію. У адных гэта атрымліваецца на ўзроўні аматара, а іншыя займаюцца гэтай справай на прафесійным узроўні.

Настаўнік і выхаванне — гэта два сумежныя паняцці. Настаўнік выхоўвае яшчэ неразумнае дзіця, робячы з яго сапраўднага чалавека. Гэтай доўгай і цяжкай працы прысвяцілі ўсё жыццё менавіта яны — настаўнікі, якіх мы любім, паважаем і якімі ганарымся, як нікім іншым.

Адзінаццаць год у школе — гэта так многа і так мала! За гэты час мяняецца чалавек як унутрана, так і вонкава. Змены заўсёды патрэбны, бо яны даюць той штуршок, каб Зямля вярцелася, каб жыццё рухалася, каб сонейка свяціла. Змены адыгрываюць сваю ролю на характары чалавека, на яго светапоглядзе, на многіх іншых фактах. Калі чалавек не мог успрыняць, не мог зразумець, не ведаў, як адрэагаваць на пэйныя абставіны, то на дапамогу яму заўсёды прыходзіў настаўнік. Ён быў тым выратавальнікам, які рушыў тыя цёмныя сцены і зноў вяртаў святло. Нават можна так сказаць, што настаўнік — гэта родны чалавек, якому мы заўсёды можам даверыцца.

Такая непасільная праца павінна ўзнагароджвацца добрымі граматамі, але ў нашан краіне не заўсёды гэтак бывае. Яны — людзі з вялікай літары — усё церпяць і церпяць.

Я лічу, што за ўсё гэта разам узятае нашым дарагім настаўнікам неабходна ў пояс пакланіцца і выказаць вялікі-вялікі дзякуй.

Таццяна СІЛЬЧАНКА

Студэнтка факультэта хімічнай тэхналогіі і тэхнікі.

ПАВАЖАЙЦЕ, ЛЮБІЦЕ БАЦЬКАЎШЧЫНУ

Сачыненне-разважанне

Кожная дзяржава мае свае адметнасці, свае непаўторныя рысы, якія робяць яе самай лепшай. І зараз шмат людзей мараць аб тым, каб выехаць за мяжу і застацца там назаўсёды. Але, як паказвае

практыка, час ад часу любоў да роднага краю перамагае, і людзі вяртаюцца ў родны кут, бо толькі ў доўгім расстанні людзі найбольш поўна разумеюць, што яны любяць, чаго ім так не хапае, без чаго яны не могуць жыць. Бацькаўшчына — гэта той самы лепшы і цудоўны куток, дзе ты нарадзіўся, жыў, марыў, гэта тое месца, дзе прайшлі лепшыя гады твайго жыцця.

Дзядулі і бабулі распавядалі нам пра той цяжкі час, калі трэба было абараняць дзяржаву, калі кожная хвіліна магла быць апошняй у жыцці. Нямала крыві пралілі яны за незалежнасць Бацькаўшчыны, пралілі, каб з ёй лічыліся, як з роўнаю, каб яе паважалі за мяжой.

Гады праходзяць, а разам з імі праходзіць і той патрыятызм, які быў часткай беларускага характару. Сучаснае пакаленне мае свае погляды на жыццё, палітыку, эканоміку, на сяброўства, узаемаадносіны, але той стрыжань моцнага духу не можа нікуды знікнуць ці так проста зламацца; ён як жыў, так і будзе жыць, як непагасны праменьчык будзе гарэць і гарэць.

Кожны чалавек павінен адчуваць адказнасць за будучае сваёй Радзімы, хвалявацца за сучаснае і ганарыцца мінулым. Усё ж такі мы усёй душою любім сваю Айчыну, гатовы дзеля яе на многае. Вялікая павага і гонар за яе прысутнічаюць і ў нас, у сучаснай моладзі.

Радзіма — гэта вялікі бацькоўскі дом, у якім усё пасуе да сэрца, у якім адпачываеш душою. Гісторыя Бацькаўшчыны нас многаму навучыла, і таму зараз, калі прыйшоў час нам яе ствараць, трэба асноўвацца, перш за ўсё, на патрыятызме і павазе.

Наша Беларусь павінна квітаець на вачах і быць яркай, як агеньчык уначы.

Аляксей ХАРТАНОВІЧ

Студэнт факультэта хімічнай тэхналогіі і тэхнікі.

НА ВЯЛІКІЯ СПРАВЫ І СЭРЦА ВЯЛІКАЕ

Сачыненне-разважанне

Каб рабіць вялікія справы, трэба мець вялікае сэрца. Вялікае не ў тым сэнсе, каб яно займала ўсё нутро чалавека, а ў тым, каб магло змясціць дабрыню да ўсіх людзей, прыроды, жывёл і ўсяго, усяго свету, які знаходзіцца вакол нас.

Не кожны чалавек можа рабіць вялікія справы, таму што не кожны мае вялікае сэрца, здатнае для гэтага. Але кожны чалавек нараджаецца з такім сэрцам, на жаль з цягам часу яно робіцца ўсё меншае і меншае. Я не кажу, што старыя людзі зусім бессардэчныя, не. Кожны хлопчык і кожная дзяўчынка мараць аб тым, каб рабіць вялікія справы, але, калі яны сутыкаюцца з жорсткасцю сучаснага жыцця, то прыстасоўваюцца да яго. І амаль што кожны лічыць, што так і трэба. Яны баяцца вялікіх спраў. Бо яны думаюць, што не змогуць перанесці тых цяжасцяў, якія сустрэнуцца на іх жыццёвай дарозе.

Але ёсць людзі з вялікім сэрцам, якія здольныя на вялікія справы. Яны ў дзяцінстве не толькі марылі аб вялікіх справах, але і здзяйснялі іх. Такія людзі не баяцца «чорнай» зайздрасці, насмешак, што сустракаюцца ў іх жыцці. З такіх людзей патрэбна браць прыклад і зайздросціць іх справам, але зайздросціць «па-беламу», а не «па-чорнаму», таму што «белая» зайздрасць нараджае цягу да такіх жа спраў.

Калі б усе людзі мелі вялікае сэрца, то, мабыць, гэты свет не быў бы такім жорсткім, як зараз.

Валянціна МАРОЗ

Валянціна Канстанцінаўна Мароз. Кандыдат філалагічных навук дацэнт. Нарадзілася 24.08.1955 у вёсцы Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна Мінскай вобласці. Закончыла беларускае аддзяленне філфака Мінскага педінстытута ў 1976 годзе. У 1986 пад кіраўніцтвам прафесара Фёдора Янкоўскага абараніла кандыдацкую дысертацыю «Фразеалогія беларускіх летапісаў». З 2001 года дацэнт кафедры беларускай мовы БДТУ.

МАСТАЦКАЕ СЛОВА УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

Артыкул

Караткевіч Уладзімір Сямёнавіч нарадзіўся 26 лістапада 1930 года ў Оршы. У 1954 годзе скончыў Кіеўскі ўніверсітэт імя Тараса Шаўчэнкі. Настаўнічаў. Першы верш «Машэка» надрукаваў у 1955 годзе ў часопісе «Полымя». Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Івана Мележа 1983 г. (за раман «Нельга забыць»), Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа 1984 г. (за раман «Чорны замак Альшанскі»). Памёр 25 ліпеня 1984 г.

Паэт, празаік, драматург, публіцыст, эсэіст, сцэнарыст, перакладчык, літаратурны крытык, Уладзімір Караткевіч пакінуў па сабе жанрава разнастайную літаратурную спадчыну. Але ў нацыянальнай літаратуры яму наканавана застацца найперш класікам беларускага гістарычнага рамана, бо ў мастацкім адлюстраванні свету пісьменнік ішоў ад гісторыі сваёй радзімы-Беларусі. Ідэя нацыянальнага адраджэння беларускага народа праз адраджэнне гістарычнай праўды пра яго мінуўшчыну і вызначыла жанрава-тэматычную скіраванасць творчасці Уладзіміра Караткевіча. Легендарнае і рэальнае ў яго гістарычных творах гарманічна пераплятаецца, утвараючы цэласны мастацкі сплаў. Бездакорнае веданне нашай мінуўшчыны, глыбокае ўзнёсненне ў гістарычныя падзеі, этнаграфічныя і бытавыя падрабязнасці — усё гэта падказвала пісьменніку і адпаведныя старадаўнія словы. Праз пласт гістарызмаў і архаізмаў ярка і пераканаўча ўзнаўляюцца

рэаліі беларускага грамадства «часоў мінулых». Аўтар не проста здымае верхні пласт старажытнай лексікі, а знаходзіць такія словы, якія даюць шырокае ўяўленне пра ўзаемадзеянне і ўзаемаўплыў разнастайных пластоў старажытнай беларускай мовы (дзядзькаванне 'выхаванне дваранскіх дзяцей у сялянскіх сем'ях', *каптуровы суддзя* 'суддзя, які выбіраўся дваранамі падчас смуты або міжцарства', *нобіль* 'прадстаўнік знаці, арыстакрат', *чакан* 'від старажытнай зброі').

Рамантызацыя беларускага мінулага паўплывала на фарміраванне індывідуальнага пісьменніцкага стылю, які характарызуецца разняволенасцю думкі і багаццем пачуццяў. «Караткевіч бачыў чалавека ў гісторыі ўзвышана і трагічна, а слова ў яго — сродак абуджэння спагады» (У. Калеснік). Рамантычна-ўзнёслая манера пісьма ў роўнай меры ўласцівая і паэзіі, і прозе, і драматургіі Уладзіміра Караткевіча. Таму проза яго нярэдка максімальна набліжана да верша ў прозе (апавесць «Чазенія», апавяданне «Сіняя-сіняя», казка «Скрыпка дрыгвы й верасовых пустэчаў»), публіцыстыка і эсэістыка мяжуе з ліра-эпічнымі апісаннямі (зборнік «Зямля пад белымі крыламі»). Відаць, з гэтай прычыны даследчыкі мовы пісьменніка засяроджваюцца на выяўленні пераважна агульных моўна-стылёвых рысаў яго творчай манеры без абавязковай праекцыі на пэўны літаратурны жанр.

Уладзімір Караткевіч ужо першым паэтычным зборнікам «Матчына душа» дастаткова поўна раскрыў уласны творчы патэнцыял, арыентаваны на развіццё класічных сродкаў беларускай мастацкай літаратуры — эпітэтаў, метафар, параўнанняў: *У векавечнай бацькаўшчыне клёны // Нячутна пачынаюць аблятаць // На рыжую траву, на мох зялёны, // На весніцы, на ціхі стаў, на гаць. // Зямля глядзіць азёрамі-вачыма // На ясны свет, што стыне у красе. // Як чыста, бы святло абшары вымыла. // Як ціха — быццам зніклі людзі ўсе* («У векавечнай бацькаўшчыне клёны»). Апошняя кніга паэта «Быў, ёсць, буду» дае ўзоры дасканаллага валодання паэтычным словам, увасобленым у нацыянальнай беларускай мове: *Закувала зязюля у лесе празрыста-зялёным... // Божа мой! Колькі год яшчэ жыць нам з табой і жыць! // Ранак ціхай вясны! Ранак светлых пяшчотных палонаў! // Ранак вечных спатканняў на роснай і цёплай, пахучай мяжы!* («Закувала зязюля у лесе празрыста-зялёным... »).

Сістэма моўна-выяўленчых сродкаў пісьменніка У. Караткевіча гарманічна скампанаваная, што забяспечвае дакладнасць вобразаў: *І мы прыехалі ў невялічкую вёску, усю аточаную лесам, усю патопленую садамі і шатамі вялізных дрэў, нібы апушчаную на дно зялёнага мора, нібы паглыбленую ў зялёны і трохі аранжавы паўзмрок. Быў мяккі вечар. Даўно асеў пыл ад чарод (а можа яго і не было? Можа каровы і начавалі ў лесе?) Шэрыя хаты з таўшчэзных бяргенняў насунулі на самыя вушы цёплыя шапкі стрэх. Драмалі або марылі пад песні* («Дрэва вечнасці»). У такіх апісаннях зрокавую вобразнасць ствараюць індывідуальна-аўтарскія эпітэты (вёска *аточаная, патопленая, апушчаная*; паўзмрок *зялёны, трохі аранжавы*), аўтарскія метафары (хаты *драмалі, марылі*), перыфразы (*цёплыя шапкі стрэх*). Майстэрскае ўжыванне зрокава някідкіх, але пастацку дакладных апісанняў абуджае ў чытача глыбокае эмацыйнае

перажыванне. Адчуванне слова, уменне раскрыць яго семантычныя і стылістычныя магчымасці праяўляецца ў багацці індывідуальна-аўтарскіх мастацкіх сродкаў: груша кіпела, млела, раскашавала.

Выразную адметнасць у творчасці пісьменніка набыла сістэма прыналежаўшых і іншых займеннікавых формаў: «Ты — наш край. // Ты — чырвоная груша над дзедаўскім домам, // Лістападаўскіх знічак густых фасфарычная раць, // Ты — наш сцяг, што нікому, нікому на свеце, нікому // Не дамо абсмяяць, апаганіць, забыць ці мячом зваяваць» («Беларуская песня»). Звяртае ўвагу семантычная роля прыналежаўшых прыметнікаў ў словазлучэннях *мая мова, наш край і наш сцяг*. Хоць вершаваны памер не прадугледжвае лагічнага націску на словах *мой і наш*, яны ў гэтым выразе безумоўныя семантычныя дамінанты. У шмат якіх творах адметную ролю выконваюць і асабовыя займеннікі. Нягледзячы на тое, што лірычны герой выступае ад першай асобы, назіраецца свядомае ўнікненне займеніка *я*; найчасцей аўтар апелюе да формы множнага ліку асабовага займенніка *мы* ці адпаведных дзеясловаў-выказнікаў: *Мы клянёмся табе баранной сваёй першай на полі // І апошняй раллёй, на якую ўпадзём у журбе. // Мы клянёмся табе, што ніколі, Ніколі, Ніколі, // Так, Ніколі не кінем, Не кінем, Не кінем цябе* («Беларуская песня»).

Выкарыстанне дыялектызмаў як стылістычнага сродку ў творчасці У. Караткевіча не назіраецца. У яго літаратурнай мове не знайшлі значнага адбітку рысы паўночна-ўсходняга дыялекту, прадстаўніком якога з'яўляўся пісьменнік. На тое былі свае прычыны. Асоба У. Караткевіча фарміравалася пад уплывам трох моўных стыхій: беларускай — у дзяцінстве, рускай — у вайну пад час эвакуацыі на Урал, украінскай — у гады вучобы ў Кіеўскім універсітэце і педагагічнай працы на Украіне. Менавіта Кіеў, Украіна, лічыць Арсень Ліс, звярнулі позірк паэта ў родны бок: «...Караткевіч вяртаўся з Украіны паэтам і паэтам беларускім усімі памкненнямі сваёй душы, творчай натуры. У гэтым ён несвядома паўтарыў шлях свайго земляка Францішка Багушэвіча» («Маладосць. 1988. № 4. С. 159). Таму пачатак творчасці У. Караткевіча быў ускладнены неабходнасцю перавучацца, вяртаючыся да свайго: «Т. Вялюгін кажа пра маю кепскую мову. Я гэта сам ведаю, але ж скуль мне яе ўзяць, добрую мову? Я выжываю памылкі, але проста з крывёю. Орша адносна мовы наогул не запаветная зямля. Там шмат русіцызмаў, там блытаюць канчаткі роднага і, часам, меснага склону і г. д. ...літаратурную мову я ўсё ж ведаю кепска» (Пачатак: Лісты Уладзіміра Караткевіча да Максіма Танка. // Маладосць. 1987. № 1. С. 160). Сапраўды, у ранніх творах пісьменніка сустракаюцца русіцызмы (*жаркі, шуба, міма*), нехарактэрныя для беларускай мовы дзеепрыметнікавыя формы (*сохнучая рыбная луска, адзвінеўшыя стагоддзі, буйнаравучае польмя*), пазанарматыўныя сінтаксічныя канструкцыі (*адыходзіў к ценям, мангва — вялікая кошка, магутная, смелая, больш ільва*). Але храналагічны разгляд твораў дае выразнае ўяўленне пра моўную эвалюцыю. Пара сталасці і творчага росквіту засведчылі ў асобе У. Караткевіча «аднаго з самых таленавітых майстроў літаратуры» (Васіль Быкаў), які пакінуў нам літаратурную класіку, узорную і па літаратуразнаўчых, і па мовазнаўчых мер-

ках. У. Караткевіч прыйшоў у беларускую літаратуру з грунтоўным веданнем сусветнай і айчынай гісторыі і літаратуры. Праз паэзію У. Караткевіча беларуская мова засвоіла багаты пласт запазычанняў. Пра гэта сведчаць найперш загаловкі твораў «Ідылія ў стылі Вато», «Лятучы Галандзец», «Трызненне мужыцкага Брэйгеля», «Балада пра сыноў Пітакоса», «Наследаванне Байрану», «Новая Атлантыда», «Чурлёніс» і інш. Як арыгінальны мастак слова У. Караткевіч праявіў сябе і ў словатворчасці. Сярод улюбёных яго наватвораў — прыметнік *прыўкрасны*. Гэтым словам паэт змог выказаць найвышэйшую меру гармоніі і прыгажосці: *Я сню яе (Прыцяць) прыўкраснай* («Паданне пра караля буслоў»); *Шмат прыўкрасных грудзей на свеце, // Ды не ўспойць цябе — ні адна...* («Мова»); *У вачах маіх гонар і любасць // І прыўкраснае сонца свято* («Балада аб асуджаных і аб чалавечым «даруй»). Любіў пісьменнік і дзеяслоў *распавесці* (*распавядаць*), а таксама прыметнік *гожы*.

На пачатку творчасці У. Караткевіч прайшоў этап асваення традыцыйнай фальклорнай сімволікі, аддаючы перавагу назвам раслінных слоўных знакаў: *бярозак белая сям'я, бярозкі ствол усхвалявана тонкі, зялёны явар, спрадвечныя дубы, каліна на роднай мяжы, клён, крушына* ды інш. Разам з тым аўтар выказваў настойлівае жаданне сцвердзіць уласную мастацкую вобразнасць. Найбольш адметнае ў паэтычнай мове У. Караткевіча — персаніфікацыя назоўнікаў тэматычнай групы 'радзіма' (*радзіма, зямля, маці, край, старана, бацькаўшчына, Беларусь* і інш.). Семантычная шматпланавасць такіх слоў пад пяром пісьменніка пераўтваралася ў багацце ўскладненых перыфрастычных зваротаў: *О радзіма, мой светач цудоўны, адзіны, // Явар мой, Мой агністы снягір на сасне...* («Снягір»), *Зямля дзядоў!* («Зямля дзядоў»), *Беларусь мая, сонца, // Дарагая і родная маці!; Беларусь, прачынайся! // Я цябе абуджаю! // Ты павінна прачнуцца, // Не прасні сваё шчасце ўначы, // Я гукаю цябе, // Дарагая, святая! // Адкажы ж, мая родная, // Не маўчы!...* («Паўлюк Багрым»), *Адвечная мая!* («У векавечнай бацькаўшчыне клёны...»), *Любая, ў барах сівых радзіма...* («У прыдняпроўскіх хвалях, бы ў калысцы...»), *Мой чароўны беларускі край, // Бацькаўшчына светлая мая!* («Бацькаўшчына»), *Мой край, ад крушыны горкі...* («Начлег»), *Ты — мая лясная казка // У красе доўгачаканай, // Ты — мая святая песня, // Свет адзіны у вачах.* («Мокрыя травы»), *О мой цудоўны край, // Мой заснежаны рай...* («О мой цудоўны край»), *каханая старана* («Наследаванне Байрану»). З усёй разнастайнасці слоў-сімвалаў для ўвасаблення радзімы-Беларусі У. Караткевіч аддаваў відавочную перавагу персаніфікаванаму назоўніку *край*, які забяспечаны такім асацыятыўным і лагічным кантэкстам, што пашырае сваю семантыку да сумы значэнняў 'краіна, айчына, бацькаўшчына, зямля, дзяржава'.

Творчасць У. Караткевіча бачыцца ўзорнаю паводле дакладнасці словаўжывання, што забяспечвае яснасць паняццяў і прагназаванасць асацыяцый. Пад пяром пісьменніка звыклія назвы з нейтральных намінацыйных моўных адзінак ператвараюцца ў сімвалічныя вобразы, якія шматпланова ўвасабляюць Беларусь. Асабліва ярка гэта праявілася ў «Беларускай песні», дзе аўтарскі адбор уласных назваў-сім-

валаў — *Белавежа, Нёман, Дняпро, Наваградак, Сафія, Дзвіна* — не з’яўляецца звычайным акрэсленнем тэрытарыяльнай мяжы краю, як можа падацца на першы пагляд. У вершы кожнае ўласнае найменне — частка разгорнутай метафары. Тым самым забяспечваецца эфект глыбокага мастацкага падтэксту, на што паказвае сістэмная арганізацыя лексікі, паслядоўная суаднесенасць слоў паміж сабою. Белавежа выступае сімвалам адвечнасці і акрасы краю: *«Дзе мой край? Там, дзе вечную песню пяе Белавежа»*. Нёман, знаходзячыся на заходніх межах ВКЛ, якія продкам даводзілася бараніць ад крыжакаў, *«помніць варожую кроў»*: *«Там, дзе Нёман на захадзе помніць варожую кроў»*. Суровыя наваградскія вежы — сімвал беларускай дзяржаўнасці (Наваградак — першая сталіца ВКЛ): *«на ўзвышшах Наваградскіх дрэмлюць суровыя вежы»*. Яны выступаюць жывымі сведкамі гісторыі краю, вечным сімвалам слаўнай беларускай мінуўшчыны, сучаснасці і будучыні. Праз словазлучэнне *вішнёвыя хаты* — край у вясновай квецені — дасягаецца кантэкстуальнае абнаўленне семантыкі прыметніка *вішнёвы*: *«І вішнёвыя хаты глядзяца ў шырокі Дняпро»*. Адраджэнне роднага краю — у духоўнай моцы народа, які захаваў адвечныя святыні: *«Ты ляжыш там, дзе сіняя Прыпяць ласкава віецца, Дзе Сафія плыве над Дзвіною, нібы карабель... Там, дзе сэрца мае з першым крокам, як молат, заб’ецца, Калі б нават сляпым і глухім я прыйшоў да цябе»*.

Паэзія У. Караткевіча, пазбаўленая фармалізаванай намінацыі, удала спалучае традыцыі беларускай нацыянальнай класікі і адметнага аўтарскага стылю. Наследуючы Янку Купалу, У. Караткевіч імкнуўся да сэнсава-вобразных абагульненняў, якія найлепш увасабляюцца ў форме разгорнутых метафар — крылатых выразаў. У. Караткевіч стварыў шэраг трапных інтэрпрэтацый агульнавядомых крылатых выслоўяў: *Галоўным быў не хлеб. Галоўнай была свабода* («Нельга забыць»); *Усе шляхі прыводзяць не да Рыма, // А да родных вербаў і бяроз* («У дняпроўскіх хвалях, бы ў калысцы...»); *Гамер і лірычныя песні не старэюць* («Дрэва вечнасці»); *Страціў не я Афіны, // Хутчэй Афіны — мяне* («Скарына пакідае Радзіму»); *Яешню есці // Закон нікому не забараняе, // Як грошы ёсць* («Трызненне мужыцкага Брэйгеля»); *...Вядома, свінню прыцягвае сметнік* («Калумбы зямлі незнаёмай»); *Ў вяршыні самых гонкіх дрэў // Маланка з неба б’е. // Ў вяршыні маленькіх і нічых дрэў // Маланка ніколі не б’е* («На Беларусі Бог жыве»); *А будучыня парасткам належыць* («Дуб»). Пераважная большасць крылатых выразаў У. Караткевіча напоўнена яркім грамадзянскім гучаннем: *Хай жыве Беларусь!* («Балада пра чалавека, які змагаўся са смерцю»); *На Беларусі Бог жыве* («На Беларусі Бог жыве»); *Ёсць замест уласнай нейміручасці — Бессмяротнасць нацыі тваёй* («Бог пайшоў. Жыццё ідзе пад кручу...»); *Так грамадства з адным нешчаслівым каштуе не болей лайна* («Што такое ёсць справядлівасць...»); *Хай лепей ніколі не будзе краіны, // Чым будзе краіна — без волі* («Эпітафія пакараным смерцю ў 1882 годзе»); *Абцяюць нам новыя раскошны дом, // Але тут нам жыць і канаць...* («Абцяюць нам новыя раскошны дом»); *Вазьмі у звычай, сын герояў і багоў, // Не пагарджаць святым сваім мінулым, // А за-*

служыць яшчэ, і вартым быць яго («Беларускае мінулае»); Маўчанне адназначным не бывае («З амбона хтось крычаў пра шлях да раю...»); Каб вясне прабіць дарогу, // Каб калісь вярнуўся рай, — Слова праўды, слова бога // Мусіш слухаць, родны Край. // ...Калі мы не ўстанем самі — // Не падыме нас ніхто («Наследаванне Сыракомлю»); А я ў народ мой заўсёды веру... («Калумбы зямлі незнаёмай»); Мяне пахаваюць людзі // лепшыя за мяне («Мой век»). У. Караткевіч нязменна арыентаваўся на высокія маральныя якасці асобы, цаніў і любіў у чалавеку гонар і годнасць: Тых, хто носіць небасхіл у сэрцы, // Нельга ні уджаліць, ні забіць («Рэчка папараць»); Але вечна тваім застаецца // Толькі тое, што ты аддаў. («Разведчык»); На вялікія справы — і сэрца вялікае, // На вялікае сэрца — і лёс надзвычайны («Энтузіясту»); Культура — справа мірных і любоўных, // Не катаў, не забойц, не дзікуноў («Зямля дзядоў»); Няма мяча, дык чыстай будзь рука («Аб існаванні подласці й наветаў...»); У яго адданаць хвіліну жыве («Слова пра чалавечнасць»), Не ўсякая шыя вартая, // Каб меч тупіць аб яе («Стаіць ля ідэі на варце...»); Ёсць мінае — Гонар не мінае, // Бо народжаны адным сумленнем («Васілю Быкаву»). За родную мову У. Караткевіч уступаўся як рыцар, выкрystalізоўваючы **«булатным клінком»** (... Там звяняць нейміручыя песні на поўныя грудзі, // Там спрадвеку гучыць мая мова — **булатны клінок**. // Тая гордая мова, якую ў тады не забудзем, // Калі сонца з зямлёю ў апошні заглыбляцца змрок («Беларуская песня»)) вострыя, надзвычайнай трапнасці выслоўі: Шмат прыўкрасных грудзей на свеце, // Ды не ўспойць цябе — ні адна... («Мова»); Не вырвеш з нас жывую нашу душу, // Бы з дзяснаў слабых набалелы зуб, // Бо мы народ вялікі, непарушны, // Народ, што да зямлі прыросяк дуб («Зямля дзядоў»); Піце з чыстай крыніцы, з напеваў матчыных, // Сцеражыцеся, хлопцы, частушкі таннай, // Паважайце, любіце бацькоўскую спадчыну — // Ёсць сплыве, а легенда і песні застаюцца («Энтузіясту»); Нельга есці хлеб народа і грэбаваць ягонай мовай («Каласы пад сярпом тваім»). Хто забыў сваіх продкаў — сябе губляе, Хто забыў сваю мову — усё згубіў («Слова пра чалавечнасць»).

Імкнучыся да маштабнасці вобразных абагульненняў, У. Караткевіч уводзіў у кантэкст твораў і адпаведныя мастацкія сродкі. У яго спалучана і багацце традыцыйных эпітэтаў — **адвечная мова, нейміручыя песні, залаты лубін, светлы май, залатыя чмялі, агністая вавёрка** — і надзвычайнай разнастайнасці характарыстычных аўтарскіх эпітэтаў, праз якія праяўляецца індывідуальнае бачанне свету і чалавека: **ясныя, гнейныя, глыбокія вочы; светлыя, гошчыя людзі; ціхія, іскрыстыя, пастражэлыя, рахманыя вочы; калючая сястра; гладкі брат; пячорны мозг; плоскія галовы; умытая цішыня; вільнёвыя хаты; калматае сонца; грывасты пагорак, сытыя дажынкi, чорны здзек; сэрца дурное, спрацаванае, спаленае**. Прадуктыўны троп у творах пісьменніка — параўнанне. Даследчыкі адзначаюць, што «функцыянальная спецыялізацыя» параўнальных зваротаў У. Караткевіча надзвычай шматгранная: **плоскі, як праснак, гарадок; ложка, як поле бою пад Койданавам; казкі, як трапёткія пралескі, пякучыя, як маланкі, загадкавыя, як лясны агонь; залатое, як мёд, паветра; чорная, як дзёгаць, рака**.

У. Караткевіч дае ўзоры парцэляцыі, сэнсава-лагічнай актуалізацыі метафар, эпітэтаў, разгорнутых параўнанняў: *У кратэры сям-там пачыналі ўставаць слупы цёплага туману. Варушыліся* («Барвяны шчыт»); *Недзе там, за пустыняй, за морам, была другая зямля. І ён не мог без яе. Яе не было тут, але яна была, з атлусцелымі панамі, з бяздушнымі ўладарамі душ, з хлуснёй, са спаласаванымі мужыкамі, з апляванай, забароненай мовай. Але яшчэ і з паплавамі, і з сінімі вербалозамі на берагах рэк. Няхай няшчасная, няхай забітая і абылганая, але свая, найлепшая ў свеце, сіняя, чыстая, як першае каханне, да якога не прыліпне ніякі бруд, як бы ён ні цягнуўся* («Сіняя-сіняя...»). Парцэляцыя, як стылістычны прыём, які дазваляе падкрэсліць, узмацніць пэўныя элементы мастацкага выказвання, надзвычай яркая з'ява ў творчасці пісьменніка.

Выразнай адметнасцю характарызуецца сінтаксіс мастацкіх твораў У. Караткевіча. Гарманічнае адзінства сінтаксічных фігур-паўтораў, пропускаў, абрываў, рытарычных пытанняў адпавядае духоўнай сутнасці натуры самога пісьменніка — то няўрымсліва-задзірыстага, то элегічна-засяроджанага: *Вывілаха ўсміхнуўся... Што ведала гэтая бязвокая дрэнь аб арабіне, якая расце на яго камяніцы, няхай без належнага абшару зямлі, але затое недасяжная для коз? Што ведала яна аб зайцы ў глогавых агароджах, які цаною штодзённых драпін зберагаў у цэласці шкуру? Што ведала яна аб народзе, які жыве насупор і не так і ўзрошчваў шыпы на сваіх карэннях, а не на сцяблінах? («Ладзя распачы»); О, туга па радзіме. Хутчэе. Хутчэе. // Сэрца поўніць узлёт нечуваных мар. // Гэта ты, маё шчасце, за морам сінім? // Сэрца! Шчасце! Любоў мая!.. Цемра... Удар... («Буслы вучаць дзяцей»).*

Творы пісьменніка забяспечаны выверанай нацыянальна-эстэтычнай асацыятыўнасцю: *Кветка тут уначы расцвітае, // Водар мяккі пялёсткі льюць... // І яе па роднаму краю // «Кветкай матчынай» людзі завуць. // Я крануў яе ціха рукою — // І пялёсткі спеў завялі, // І пайсталі вакол чарадою // Усе паданні роднай зямлі.* Патрыятычнае грамадзянскае крэда лірычнага героя верша «Матчына душа», паяднага з асобаю аўтара, было ў тым, каб раскрыць свету скары роднага народа праз яго мову. *Кветка матчына — гэта найперш родная беларуская мова, якую У. Караткевіч усведамляў як найдаражэйшы скары беларускай душы.* Таму ў вершы знаходзім так многа перыфрастычных варыянтаў мастацкага вызначэння мовы: *кветка матчына, матчына душа, душа маці, кветка матчынай чыстай душы.* Ідучы следам за Багдановічавай «Пагоняй», У. Караткевіч таксама звяртаецца да сваіх сучаснікаў з суровым папярэджаннем: *Вы, што маці душы забылі, // Без яе пажадалі пражыць, // Што вы варты без гэтай магілы, // Без каліны на роднай мяжы? ...Павяртайцеся! Вецер мацнее! // Маці кліча, кветка заве! // Для яе я павінен, я мушу // Неўміручыя гукі схопіць, // Узяць у рукі «матчыну душу» // І на вершы я пераліць... // Цяжкі крыж, але вельмі пачэсны, // Пераліць на свае аркушы // Казку мудрую, простую песню, // Кветку матчынай чыстай душы* («Матчына душа»).

Праблему захавання і адраджэння беларускай мовы У. Караткевіч паслядоўна развіваў у сваёй творчасці: *Слава Першых, якія сабой за-*

плацілі // За айчыну і слова, племя і род // І душу аддалі, каб яна ажывіла // Мёртвыя гліны камяк: // Свой родны народ («Шляхі Ігната Буйніцкага»). «Адкрыта і востра гаварыў ён пра свой боль за родную мову, пра тое, што мова — духоўны пашпарт народа, не шануюцца і не ўжываецца ў дзяржаўным жыцці» (У. Калеснік). Беларускіх творцаў пісьменнік цаніў найперш за іх ахвярнае служэнне беларускаму слову. У вершы «Шляхі Ігната Буйніцкага» чытаем: *І гарэць той славе нятленнай, шырокай // Да апошніх бязведамных нашых вякоў // За адну тваю спробу замест валокі // Мову людзям вярнуць і зямлю бацькоў*. А вершаванае прысвячэнне Максіму Багдановічу засведчыла, што мастацкае слова, паводле У. Караткевіча, — гэта найвышэйшы эстэтычны крытэрыў мастацкай творчасці: *Нізка голаў схіляю, юначы, // Перад вечным глаголам тваім*. Гэтым творам былі значна ўзбагачаны аўтарскія вобразныя дэфініцыі мовы: *Ты сказаў нам: // «Унукі Скарыны, // Дзе ваш гонар, моц і краса? // Ёсць і ў вас, як і ў іншых, святыня, // Не давайце святыні псам! // Не давайце з яе глуміцца, // Бо праспіць яна ясну зару, // Бо святы ізумруд заімгліцца // У пярсцёнку тваім, Беларусь»* («Багдановічу»).

У вершы «Мова» акцэнтуюцца ўвага на роднай мове як асноўным аб'яднальным нацыянальным фактарам: *Праваслаўны або каталіцкі, // Ці які там твой будзе парог, — // Яе разам з матчынай цыцкаю // Даў табе ў твае вусны бог*. Тым самым была пацверджана і паўторана надзвычайнай важнасці думка Янкі Купалы: «Беларус-католік ці беларус-праваслаўны павінны тое помніць, што ў іх адна Бацькаўшчына — Беларусь, адна мова родная — беларуская, адны звычаі і абычаі, адвеку перадаваныя з пакалення ў пакаленне» («Вера і нацыянальнасць»). Трывожны клопат за стан роднай мовы, за яе будучыню У. Караткевіч непасрэдна пераадрасоўвае чытачу, звяртаючыся да яго як да роўні — на ты: *...І на іншых вяршынях суровых (Вера! Роўнасць! Свабода! Край!) // Ты струменьчык матчынай мовы, // Быццам маці, не забывай. // Ты забыў? Ну, што ж, на дасвецці // Ты без сонца будзеш канаць... // Шмат прыўкрасных грудзей на свеце, // Ды не ўспоіць цябе — ні адна... // Сярод іншых святынь неаджыўшых // Даў яе нам на кожны парог, // Твар да нас, — усялякіх, — схіліўшы // З невымернаю літасцю бог* («Мова»).

Насуперак афіцыйнай савецкай ідэалогіі пра немінучае зліццё нацыянальных моў паэт выказваў катэгарычную нязгоду з такою будучыняй: *Хай не будзе ні шчасця, ні будучых дзён, // Калі ў іх не будзе цябе [мовы — В.М.]* («Мова. Янку Брылю»). Паэт не вызваляе народ ад немінчай адказнасці за парушэнне асновы асноў самой прысутнасці беларусаў у свеце — роднай мовы: *Хай не будзе світання ў народа майго, // Калі досвіткам здрадзіць цябе* («Мова. Янку Брылю»). У. Караткевіча абурала духоўная абмежаванасць тых, хто выракаецца роднай мовы: *...Хамы лічаць зайсёды «хамскім» // Матчыну песню і матчыну хату* («Калумбы зямлі незнаёмай»). Асноўны ж клопат пра адраджэнне і росквіт роднай беларускай мовы паэт бярэ на сябе: *Ўсё адно не змяняю твой чорны праснак // На атруту пшаніцы чужой* («Мова. Янку Брылю»).

У. Караткевіч з высокім гонарам, павагай і любоўю вызнаваў сваю далучанасць да беларускай мовы. Радкі гучаць як клятва, таму лагіч-

ныя акцэнтны ў шматкампанентных метафарах-сцверджаннях забяс-
печваюцца інверсійнай будовай фразы, дзе на пачатак выносяцца ад-
моўныя часціцы **не** і прыназоўнік **без**: *Без цябе, не з табой — не
патрэбен мне рай // На душы. Ёў небясі, На зямлі. Нязломны і рашучы
максімалізм пазіцыі і ў аўтаравай катэгарычнасці: Ад палеткаў рай-
скіх лёгкай ступой, // Збочу я да пякельных катлоў, // Калі першы
жа ангел на мове маёй // Мне не скажа: «Братка, здароў» («Мова.
Янку Брылю»).* *Пакутваць цяжка гневам і журбою, // У пустыні
марна да пяскоў гукаць // За край, даўно адвучаны ад бою, // Ад
мовы, гонару і языка («Прарок»).*

Роллю мовы ў грамадстве, найвялікшае значэнне яе літаратурнай
формы, адухоўленай паэтычным геніем, У. Караткевіч выказаў у
вершы-прысвячэнні Янку Купалу: *І не ведалі вёскі ў дубровах, //*
Людзі хмурыя і палеткі, // Што ўсяму ўжо знайшлося Слова, //
Што яно прагрыміць над светам, // Што язык залаты атрымалі
// Ёў гэту ноч пушчы цёмнай шаты, // Рэчак поўных лянівых хвалі,
// Занядбаных, чорных хаты. // Хоць нясцерпным ставала гора —
Наваколле пакуль што маўчала. // Ноч плыла агнямі і зорамі... //
Нарадзіўся Янка Купала. («У тую ноч»). Следам за Купалавым «Мо-
ва — душа самой душы народа» У. Караткевічу было дадзена паўта-
рыць: «Мова — душа народа, і толькі на ёй можа народ найбольш
поўна выказаць сябе» («Родная мова»).

У. Караткевіч з той кагорты пісьменнікаў 1950—60-х гадоў, якія
няпростымі кружнымі дарогамі ішлі да беларускага слова і, аднойчы
даверыўшыся яму, служылі аддана і да канца.

Алег ПЯТРОВІЧ

*Нарадзіўся ў 1960 г. у пасёлку Чысць Маладзечанскага
раёна. У 1982 г. закончыў БДТУ, у 1995 г. абараніў
кандыдацкую дысертацыю. Кандыдат тэхнічных
наук. Працуе на кафедры энергазберажэння, гідраўлі-
кі і цеплатэхнікі.*

ВОБРАЗ ЧАЛАВЕКА «АПОШНІХ ДЗЁН» У АПАВЯДАННІ МАКСІМА ГАРЭЦКАГА «РУСКІ»

Артыкул

М. Гарэцкі як мастак і сучаснік 20-га стагоддзя

Невялікае апавяданне М. Гарэцкага «Рускі» напісана ў стрыманай,
блізкай да публіцыстычнага жанру манеры і распавядае пра трагічнае
здарэнне, што адбылося, як падкрэслівае аўтар, з простым і асабліва
нічым не прыкметным жаўнерам з Беларусі у «час доўгага і спакой-
нага стаяння ў зацішку малаважнага фронту» першай сусветнай вайны.
Беларускі селянін, які не па сваім жаданні, але ж па волі няўмольнага
лёсу становіцца жаўнерам расійскай арміі і трапляе на вайну, у час
выпадкавай сустрэчы сам-насам з жаўнерам варожага аўстрыйскага

войска паміж акапамі ваюючых армій адчувае разгубленасць і не ведае, што рабіць, бо не разумее, чаму змораны і спужаны не менш за яго чалавек, якога ён раптоўна ўбачыў перад сабой, з'яўляецца яго ворагам. Ён не мае ніякіх варожых пачуццяў да гэтага незнаёмага чалавека. І вось праз, здавалася б, непрыкметнае і малазначнае ў маштабе сусветнай вайны здарэнне аўтару ўдаецца, зусім не навязваючы чытачу свайго погляду, з дапамогай сухіх і лаканічных фактаў падзей раскрыць сутнасць і механізм уздзеяння на душы людзей той страшнай сілы, якая паралізавала волю героя апавядання і прымусіла яго супраць свайго жадання забіць чалавека. З асаблівай вострынёй і драматызмам праявілася ў 20-ым стагоддзі — веку сусветных войнаў — трагедыя роднасных, прыгнечаных і падзеленых паміж некалькімі драпежнымі імперыямі народаў Еўропы. М. Гарэцкі, магчыма, першы з пісьменнікаў 20-га стагоддзя закрануў гэта балючае і складанае па сённяшні дзень пытанне. У апавяданні прыцягвае ўвагу тая дэталі, што пры сустрэчы салдаты ваюючых імперый, Расіі і Аўстрыі, даволі лёгка разумелі словы адзін аднаго, таму што размаўлялі яны не на афіцыйных мовах імперый, якія ваююць паміж сабой — рускай і нямецкай, а на сваіх мовах, вельмі блізкіх і зразумелых для іх: «аўстрыяк» — па-ўкраінску, а «расіянін» — па-беларуску. Трэба адзначыць, што на франтах першай сусветнай вайны маглі сутыкнуцца і, пэўна, сутыкаліся як ворагі не толькі беларус з украінцам, але і украінец з украінцам, паляк з палякам, а таксама прадстаўнікі многіх іншых народаў, якіх гвалтоўна ўцягнулі у бойню і сутыкнулі паміж сабой у крывавах войнах за ўвогуле чужыя і зусім непатрэбныя ім імперскія інтарэсы. Улады Расійскай імперыі, якія кінулі беларускага селяніна ў пекла крывавай вайны, усімі сіламі і сродкамі імкнуліся прымусіць яго забыць аб тым, хто ён ёсць на самой справе, каб салдат-беларус перастаў існаваць як асоба, перастаў быць самім сабою, а ператварыўся б і адчуў сябе бездухоўным вінцікам агромністага і бязлітаснага механізма драпежнай імперыі, які перамолвае і жыве без разбору і выключэння целы і душы людзей і нават цэлыя народы. Увесь час прапаганда імперыі няспынна намаўляла салдату-беларусу, што ён «рускі», а, значыць, інтарэсы Расійскай імперыі — гэта яго кроўныя інтарэсы, за якія трэба пакутаваць, «гераічна» паміраць і забіваць іншых людзей. Гэты падман, якому паддаецца салдат-беларус, і становіцца прычынай яго трагедыі. Каб апраўдаць грэх страшнага злачынства, якое ён здзяйсняе, салдат-беларус спрабуе прыкрыцца тым самым падманам, ахвярай якога стаў сам. Тады знешні падман пераўтвараецца у самападман — асабістую ілюзію, якая не можа пазбавіць салдата-беларуса ад пякучага болю раскаяння. У прыступах адчаю ён крычыць і паўтарае: «Я рускі! Рускі! Рускі!...». Менавіта за гэта салдат-беларус атрымоўвае мянушку «Рускі». Паказальна тое, што аўтар у апавяданні не дае свайму галоўнаму герою ніякага іншага асабістага прозвішча, акрамя мянушкі «Рускі». Мянюшка галоўнага героя «Рускі» і становіцца назвай апавядання М. Гарэцкага. У апавяданні знешне рэалістычная, без усялякага рамантызму манера бытаапісання вельмі падобная на стыль пісьма вядомых сучаснікаў М. Гарэцкага: Э. Рэмарка, А. Барбюса і інш., якія, як і ён,

на сваім асабістым вопыце пазналі рэаліі вайны. Але ж гэтае параўнанне ў цэлым і абмяжоўваецца рысамі вонкавага падабенства апавядання М. Гарэцкага з творамі яго сучаснікаў, у якіх даволі дасканалыя фатаграфічныя замалёўкі асобных фрагментаў вайны не маюць і не раскрываюць так выразна і пранізліва, як у М. Гарэцкага, унутранай глыбіні усёй праўды ўздзеяння на душу чалавека рэаліяў вайны, той праўды, якая сама гаворыць і сведчыць за сябе, раскрываючы самую аголеную сутнасць адносінаў чалавека з Богам.

Праўда, якая сведчыць сама за сябе

Праўда, якая сведчыць сама за сябе, ёсць з'ява унікальная. Яна даецца не ў выглядзе абстрактных ідэй альбо надуманых схем, у межах якіх упісваецца рэальнае жыццё чалавека, а паказваецца і раскрываецца праз само жыццё, якое сцвярджае праўду як закон і галоўны прынцып свайго існавання. Уменне ўбачыць і адлюстравать праўду так, каб яна раскрывала сутнасць і сэнс усяго сусвету і чалавечага жыцця ў ім і гэтым самым сведчыла б і з'яўлялася б доказам сваёй праўдзівасці, увасабляе сабой найвышэйшую вяршыню творчасці, якую можна дасягнуць у мастацтве. Менавіта раскрыццё праўды ва ўсёй паўнаце ўласціва творчасці М. Гарэцкага. Проста ўражае, як грунтоўна і у той жа час вельмі шчыльна, лаканічна і выразна пададзена хрысціянская ідэя ў невялічкім апавяданні М. Гарэцкага «Рускі». Чытаючы твор, нельга не ўбачыць у ім мноства паралеляў з біблейскімі сюжэтамі і адлюстраванняў у іх дзейнасці законаў Божых у жыцці сучаснага чалавека сённяшніх «апошніх дзён». Гэтыя паралелі бачны практычна ва ўсіх дзеяннях, вобразах і характарыстыках апавядання. Прычым вельмі каштоўна, што галоўныя хрысціянскія прынцыпы не размежаваны, не стаяць паасобку адзін ад аднаго, а вельмі выразна падкрэслены і ў той жа час натуральна звязаны паміж сабой, што надае ім асаблівую сілу і моц гучання. Усё гэта дасягае цудоўнага выніку, калі канцэнтрацыя хрысціянскай ідэі, якая адлюстравана фактамі з рэальнага жыцця, перабольшвае нейкае крытычнае значэнне, і тады адбываецца накіраваны выбух праўды, які можна параўнаць з дзеяннем выбуху камулятыўнага (накіраванага) снарада, здольнага прабіць любую танкавую браню. Ударная хваля такога выбуху праўды прабівае абалонку стэрэатыпаў чалавека, узрушае яго свядомасць і ставіць усе рэчы і паняцці ў галаве чалавека на іх сапраўднае месца, выкідвае адтуль усялякае непатрэбнае, шкоднае смецце і праз ачышчэнне свядомасці чалавека адкрывае дарогу праўдзе да самога сэрца чалавека. Адбываецца эфект маланкі, якая на імгненне асвятляе чалавеку-вандроўніку і неба, і зямлю, і шлях яго на зямлі. Тады ён бачыць недасяжную далеч гарызонта, сваю адзіноту ў поўным варожасці і смяротнай небяспекі зямным свеце-лабірынце. Карціна праўды, якую бачыць чалавек, вельмі часта яго палохае, бо яна паказвае ўсё так, як яно ёсць на самой справе, без упрыгожвання, а рэальнасць зямнога свету і нас у ім вельмі далёкая ад ідэалу гармоніі. Праўда, якая б балючая яна ні была, вяртае чалавека ад ілюзій міражоў падману ў рэальны свет. Але ж гэта не ўсё і нават не галоўнае, што робіць і дае праўда чалавеку. Чалавек, які бачыць

праўду, не застаецца пакінутым і адзінокім у небяспечным і часта вельмі жудасным зямным свеце, бо тая праўда, якая сведчыць сама за сябе, паказвае чалавеку вузкую сцежку выратавання. Сцежка выратавання настолькі вузкая, наколькі вузкі і адназначны выбар чалавека паміж добром і злом. Адначасова яна надзвычай надзейная і адкрытая, паколькі пабудавана выключна з праўды, якая заўсёды, у супрацьлегласць падману, можа быць толькі рэальнай і шчырай. Менавіта праўда з'яўляецца надзейнай страхоўкай чалавека ад непрыемнасцяў у зямным свеце. Вузенькая сцежка праўды, якая, быццам бы прамень святла, разрывае густы і клейкі смог падманліва-прываблівых драпежных міражоў, праводзіць чалавека па-над самай безданню жудасных кашмараў, абмінаючы брудную дрыгву хлусні і няпраўды, і вядзе яго да выратавання. Па гэтай сцежцы праўды вядзе чытача ў сваім апавяданні М. Гарэцкі.

«Што такое праўда?» (Ев. Ін. 18:38) — галоўнае пытанне «апошніх дзён»

«Што такое праўда?» — пытанне, якое адукаваны, практычны і рацыянальны ў сваіх дзеяннях рымскі пракуратар Іудзеі Понцій Пілат задаў Хрысту перад няправедным людскім прысудам на раскрыжаванне самога Госпада, праз якога «Бог... у апошнія гэтыя дні прамовіў да нас праз Сына, Якога паставіў за наследніка ўсяго, праз якога й вякі стварыў» (Яўр.: 1: 1—3). З прыходам у зямны свет Хрыста, Памазаніка Божага, і Яго ахвярным служэннем дзеля выратавання людзей ад пакут пачаўся новы, асаблівы перыяд у лёсе і жыцці людзей, які Біблія заве «апошнімі днямі». Але ж нічога не пачуў у адказ на свае пытанне Пілат. Не атрымалі, не захацелі людзі атрымаць адказу на пытанне «што такое праўда?», як і не атрымалі яны шчасця ў сваім лёсе, бо не ўбачылі Пілат і сыны Ізраіля самой праўды ў вобразе Хрыста, што была перад імі, а не ведаючы праўды, нельга пазбегнуць падману і горычы памылак у чалавечым жыцці. Сухія факты навукі — аснова доказу любой гіпотэзы, якая праз гэта становіцца законам. Але ж гісторыя развіцця дакладных навук паказвае, што як недасканалая любая тэорыя, створаная чалавекам, так і факты, сабраныя чалавекам у доказ яе, няпоўна раскрываюць пытанне, і тады ўзнікаюць новыя факты, якія ўжо абвяргаюць агульнапрызнаную тэорыю, што лічылася да гэтага поўнай праўдай, і зноў вымушаюць чалавека шукаць праўдзівага адказу на тыя пытанні, якія ставіць перад ім жыццё (прыкладаў таму шмат). У любой чалавечай навуцы так было заўсёды, так застаецца і па сённяшні дзень. Такі падыход у пазнанні сусвету і месца чалавека ў ім абавязкова толькі на чалавечы розум і яго абмежаваныя магчымасці. Спроба чалавека сваімі намаганнямі праз раскрыццё і ўсведамленне асобных пытанняў светаўладкавання высветліць паўнату праўды заўсёды асуджана на чарговы крызіс, які з пэўнай цыклічнасцю абавязкова паўтараецца ў самых розных сферах жыцця і дзейнасці чалавека. Бо спроба пазнаць праўду — гэта, у рэшце рэшт, спроба пазнаць Тварца, таго, хто стварыў і цябе, і ўвесь свет, а для гэтага трэба мець не дзёрзкасць думкі навуковага даследчыка і прагматыка жыцця, а простую адвагу

чалавечай душы, звернутаі, накіраванай да Бога, каб Ён сам раскрыў табе Сваю Душу, і толькі тады прагучыць адказ на спрадвечнае чалавечае пытанне «Што такое праўда?» Дзёрзкасць і адвага — гэта два прынцыпова розныя падыходы і жыццёвыя шляхі, якія мае права выбіраць чалавек. Ад таго, які з названых шляхоў выбірае чалавек, залежыць, ці мае ён у жыцці і ў працы сваёй вялікі Дар — ласку Божую. І вось, калі мастак у сваім творы мае сапраўдную адвагу душы, звернутую да Бога, то тады праз таінства Дара Божага яму і людзям раскрыецца тая самая праўда, якой яны прагнуць, у якой уся мудрасць, якая задаволіць і супакоіць кожнага з сэрцам, адкрытым да праўды. Менавіта пачуццё, адчуванне і перадача праўды ў яе чысціні без усялякага дамешку дамарослых поглядаў асабістага гатунку, а таксама свабода ад розных стэрэатыпаў і сумніўных тэорый сучаснага свету дазволілі М. Гарэцкаму адлюстравать у невялічкім апавяданні трагічную праўду стану чалавека сённяшніх «апошніх дзён» з вялікай глыбінёй і выразнасцю сапраўднага мастака.

«Зямны чалавек» у час «апошніх дзён»

Даваенны лад жыцця, які быў у героя апавядання М. Гарэцкага, у значнай ступені можна параўнаць з біблейскім жыццём першых людзей у Эдэмскім садзе да моманту іх грэхападзення. Безумоўна, у адрозненне ад Адама і Евы, герою апавядання неабходна было зарабляць на жыццё сваёй працай, але ў той жа час жыццё «Рускага», як і жыццё ў Эдэме Адама (гэта імя ў перакладзе са старажытна-яўрэйскай азначае «зямны чалавек») знаходзілася ў поўнай гармоніі з прыродай і Богам. Да таго, як трапіць на вайну, герой апавядання вёў натуральны лад жыцця селяніна, які працуе на зямлі і карыстаецца пладамі яе, і ў гэтым сэнсе ён таксама «зямны чалавек». Пасля таго, як чалавек пайшоў насуперак волі Бога, утварыў грэх, многае перамянілася, і перш за ўсё змены адбыліся ўнутры чалавека. Плата за непаслухмянасць была надзвычай вялікай. Падмануты сатаной чалавек, які пазнаў ад «пажадлівага плада» дабро і зло, па сённяшні дзень ніяк не можа пазбавіцца ад апошняга. Зло ў выглядзе першароднага граху неразрыўна і трывала ўвайшло, уплялося ў прыроду чалавека. Першародны грэх у выглядзе дрэнных схільнасцяў чалавека прыходзіць разам з самім чалавекам у зямны свет пры яго нараджэнні і прыносіць яму і яго бліжнім нямала гора. Сіла ўздзеяння першароднага граху на чалавека велізарная. Апостал Павел дае наступную характарыстыку першароднаму граху і яго ўплыву на чалавека: «але ў членах маіх бачу другі закон, што змагаецца з законам розуму майго і робіць мяне рабом закону грэху, які ёсць у членах маіх» (Рым. 7:23). Біблія так апісвае карані благіх (дрэнных) паводзін чалавека, які дазваляе першароднаму граху панаваць над сабой, калі грэх поўнасцю авалодвае сэрцам і пачуццямі чалавека: «тое, што выходзіць ад чалавека, тое робіць яго нячыстым. Бо з нутра, з сэрца чалавечага выходзяць благія думкі, распуста, блуд, душагубства, крадзяжы, прагавітасць, злосць, здрада, бязглуздасць, ліхое вока, хула, пыха, дурнота» (Ев. Мар. 7:20—21). Многія ў наш час не здолелі супроцьстаяць сіле першароднага граху, дазволілі яму поўнасцю авалодаць сабой і

Там самым самі зрабіліся крыніцай распаўсюджвання зла на зямлі. Таму «апошнія дні», у якіх жыве сучасны чалавек, становяцца ўсё больш і больш трагічнымі для яго, і перш за ўсё гэта адбываецца праз самога чалавека: «... у апошнія дні прыйдуць цяжкія часы. Бо будуць людзі самалюбівымі, срэбралюбцамі, пышнымі, гордымі, зламёўнымі,... няўдзячнымі, бязбожнымі,... жорсткімі,... маючы выгляд богабоязні, сілы Яго (Бога) выракшыся» (2 Цім.: 3:1—5). Свет, у якім жыву «Рускі», ужо не быў такім надзейным заветаў, які Бог даў Адаму ў Эдэме. Асяроддзе, у якім знаходзіўся салдат-беларус да вайны, можна назваць толькі асколкам Эдэмскага саду, з якога «сучасны Адам» быў з надзвычайнай лёгкасцю і жорсткасцю вырваны супраць сваёй волі, і трапіў у зусім іншы свет, галоўным законам якога быў не закон гармоніі і любові — закон Бога, бо «Бог ёсць любоў» (1 Ін. 4:8), а закон грубай сілы і падману — закон «князя гэтага свету». У Бібліі словы, якія тлумачаць лёс чалавека, пачынаючы з моманту яго грэхападзення аж да сённяшніх дзён, гучаць так: «Проклята земля за тебя», (Бц. 3:17) — гаворыць Бог Адаму. І зямля сапраўды многа церпіць ад чалавека і з-за чалавека. Менавіта сам чалавек нясе на зямлю гора і пакуты, з вар'яцкай упартасцю самазабойцы паслядоўна знішчае падобных да сябе, разбурае ўсё магчымае з таго, што створана і дадзена ў карыстанне яму Богам на Зямлі. Аб гэтым сведчыць скалечаная, скажоная траншэямі і варонкамі ад снарадаў зямля, пакінутыя людзьмі апусцелыя палеткі, двары і дамы. У апавяданні М. Гарэцкаму ўдаецца вельмі выразна даць карціну разбурэння і запусцення на зямлі, якія прыносяць з сабою вайна. У той жа час на прыкладзе свайго галоўнага героя аўтар паказвае, што ў свеце заўсёды застаюцца людзі, сама натура якіх адмаўляецца падпарадкоўвацца грахоўным правілам загання зямнога свету. Але ж грэх, які пануе на зямлі (Ев. Ін. 14:3), вельмі хітры і вераломны. Таму ў барацьбе з грахам адзін на адзін чалавеку, які б моцны станоўчы зарад ні быў закладзены першапачаткова ў яго натуру, усё роўна перамагчы немагчыма. Яркім сведчаннем, узорам і нагадваем чалавеку сённяшняга дня аб усёй небяспецы і складанасці яго становішча з'яўляецца гісторыя, якую распавядае М. Гарэцкі.

«...дзела закону (Божага), у сэрцах... напісанае» (Рым. 2:15) — асноўны і адзіны крытэрыў у жыцці «зямнога чалавека»

Калі Гарэцкі апісвае свайго героя, то асабліва падкрэслівае яго вельмі здаровую фізічную і маральную аснову, якая ідзе ад зямных каранёў, што трывала і арганічна злучаюць героя з прыродай, а адсюль і з гармоніяй Бога. Пачуццё гармоніі жыве ў душы салдата-беларуса і з'яўляецца галоўным крытэрыем ацэнкі самога сябе, сваіх учынкаў і ўсяго навакольнага ўвогуле. Сутнасць такога чалавека і, як здаецца, увесь невытлумачальны і забытаны прынцып яго паводзін і дзеянняў на самой справе, згодна з Бібліяй, падпарадкоўваецца канкрэтнаму закону. Гэта тыя людзі, якія «ня маючы закону, па прыродзе робяць законнае, то не маючы закону, яны самі сабе закон: яны паказваюць дзела закону, у сэрцах у іх напісанае, аб чым сведчыць сумленне іх і думкі іх, то абвінавачваючыя, то апраўдваючыя

адна адну» (Рым. 2:14—15). Прынцып паводзін героя апавядання М. Гарэцкага ў Бібліі апісваецца вельмі дакладна, поўна і сцісла, што на падставе ўказаных прыкметаў дае права зрабіць параўнанне дадзенай біблейскай характарыстыкі з фармулёўкамі агульнавядомых у навуцы правілаў і законаў прыроды. Гэта біблейскае правіла мае мноства фактаў пацверджання ў жыцці, якія бездакорна сведчаць аб тым, што яно мае сапраўдную сілу закона, закона паводзін у жыцці, якім кіруецца герой апавядання М. Гарэцкага. Асноўнай жыццёвай сілай героя з'яўляецца тое, што заповедзі (правілы) Божыя напісаны ў сэрцы яго, яны з'яўляюцца яго сумленнем, якое кіруе ўсімі яго думкамі і ўчынкамі і не дазваляе рабіць благое (грэх). Праз сумленне ў душы чалавека, нават калі ён не пазнаў Бога, тым не менш усё роўна, неасэнсавана і незалежна ад яго розуму і свядомасці, дзейнічае Страх Гасподні, які абвінавачвае ўсе грахоўныя думкі, што прыходзяць да чалавека. Біблія кажа: «Страх Господень — ненавидеть зло; гордость и высокомерие и злой путь и коварные уста...» (Пр. 8:13). «Страх Господень — источник жизни, удаляющий от сетей смерти» (Пр. 14:27). Ён навучае мудрасці, адводзіць ад зла, вядзе да жыцця (Пр. 15:33; 16:6; 19:23). Сумленне з'яўляецца сур'ёзным заслонам, які перашкаджае граху авалодаць чалавечай душой. Для кожнага чалавека вельмі важна, каб у яго было і надзейна працавала сумленне — ахоўная сістэма, якая не пускае вераломны грэх у душу чалавека і ў яго жыццё. Сіла закона Божлага, які меў салдат-беларус у сваім сэрцы, настолькі моцна гучала ў яго душы, што поўнасцю нейтралізавала ў ёй дрэнныя схільнасці закону першароднага «граху, які ёсць у членах» кожнага чалавека (Рым. 7:23). Але ж адно сумленне, нават вялікае адчуванне толькі ў душы Страху Гасподня без яго разумення і ўсведамлення не выратоўвае сучаснага чалавека ад грэхападзення. Для чалавека аднаго сумлення аказваецца недастаткова, каб пазбегнуць уздзеяння на душу граху, якім перапоўнены сучасны свет. Сумленне само ніяк не вызваляе чалавека ад цяжару здзейсненага граху, які, бывае, кладзецца на яго душу непасільным грузам.

«Недатарноўвайцеся да веку гэтага» (Рым. 12:2)

Паспрабуем разабрацца і зразумець, чаму ж нашае сумленне, асабістае пачуццё сэрца нашага не служыць нам абсалютным заслонам ад горычы жыццёвых памылак, не з'яўляецца стопрацэнтным гарантам збаўлення ад гэтых памылак. Перш-наперш трэба адзначыць, што тыя з людзей, якія, як сказана ў Бібліі, «самі сабе закон», бо дзела закона Божлага «у сэрцах у іх напісанае», тым не менш у тых жа самых вершах Бібліі (Рым 2:14—15) завуцца «пагане». Біблія называе іх язычнікамі перш-наперш не таму, што яны пакланяюцца нейкім балванам заганняга зямнога свету, бо гэта ўжо больш следства, чым прычына, а таму, што яны свядома не ведаюць і не разумеюць адзінага Бога. Менавіта няведанне і неразуменне праўды, а значыць — Бога, з'яўляюцца часта асноўнай прычынай, чаму людзі трапляюць у кіпцюры шматлікіх ідалаў зямнога свету, галоўным з якіх напрыканцы 20-га стагоддзя можна з поўнай упэўненасцю назваць вайну. У ахвяру крываваму і ненасытнаму богу-ідалу вайны ў нашым стагод-

дзі чалавецтва прынесла шмат мільёнаў людскіх жыццяў. А гэты крыва-
 важэрны ідал патрабуе яшчэ большай, новай чалавечай крыві. І вось
 аказваецца, што людзі, якія быццам бы «самі сабе закон», тым не
 менш не існуюць самі па сабе, ды і ўвогуле ніяк немагчыма жыць у
 гэтым свеце і ў той жа час быць ад яго незалежным. Адначасова з
 голасам сумлення закона Божлага, што ідзе з сэрца, на ўсіх людзей
 вельмі моцна ўплываюць вонкавыя сілы таго асяроддзя, у якім яны
 знаходзяцца. І дзе гарантыя, што ўвесь час, кожны момант жыцця
 ўнутраныя сілы чалавечага сумлення будуць мацнейшыя за вонкавыя
 абставіны? Абставіны, у якіх жыў салдат-беларус да таго, як апы-
 нуўся на вайне, поўнасю гарманіравалі з унутраным станам яго душы
 і таму ўзмацнялі, падсілкоўвалі увесь час станоўчы патэнцыял яго
 духоўных сіл. Але ж раптоўна для героя лад жыцця яго крута змя-
 няецца, і ўмовы, у якія ён трапляе, маюць ужо іншы, непрывабны
 і бесчалавечны твар вайны. Яны знаходзяцца ў поўнай супрацьлег-
 ласці з унутраным станам героя, дысануюць яму і, як бачым, раз-
 буральна ўздзейнічаюць на яго душу. У пачатку апавядання М. Гарэц-
 кі кажа, што салдат-беларус своеасабліва «прытарнаваўся» да ладу
 фронтавога жыцця, тым не менш Біблія ў такіх сітуацыях перасце-
 рагае людзей: «недатарноўвайцеся да веку гэтага, але пераабражай-
 цеся абнаўленнем розуму вашага, каб вам пазнаць, што ёсць Воля
 Божая, добрая, угодная і дасканалая» (Рым. 12:2). Гэтыя біблейскія
 словы знаходзяць поўнае пацверджанне ў той трагедыі, што адбы-
 ваецца з героем апавядання, бо немагчыма чалавеку ў адзіноце, не
 маючы духоўнай падтрымкі, застацца нармальным у звар'яцелым зям-
 ным свеце, «прытарнавацца» да яго. Грэх, які пануе на зямлі, заўсёды
 атакуе чалавека і б'е яго па самых слабых месцах. Салдат-беларус
 жа, са слоў М. Гарэцкага, быў чалавекам цёмным, неадукаваным,
 таму тыя законы праўды, што знайшлі адлюстраванне ў яго душы,
 так і не былі свядома ўспрыняты яго розумам. Розум яго заставаўся
 тым, не запоўненым праўдай, слабым месцам сучаснага чалавека,
 за які, пачынаючы з Адама, і па сённяшні дзень вядзецца бескампра-
 місная барацьба на зямлі паміж Богам і сатаной. Бо хто авалодае
 розумам чалавека, той распарадзіцца і яго душой.

Яд падману «апошніх дзён»

У наш час, час чалавека «апошніх дзён», яго жыццё становіцца
 ўсё больш дынамічным, але ж дынаміка сучаснага жыцця, на жаль,
 у большай ступені праяўляецца ў «суете сует», мітусні дзён, якая
 захоплівае чалавека ўсё больш і больш, не дае часта чалавеку нават
 і магчымасці падумаць аб тым, што ён робіць, куды ідзе. Таму так
 проста ў наш час чалавек паддаецца на розны падман, які ў рэшце
 рэшт яго губіць. Пра гэтую асаблівую небяспеку ў жыцці чалавека
 «апошніх дзён» Біблія не аднойчы папярэджвае: «... у апошнія дні
 з'явяцца лаяльнікі, што ходзяць водле пажаданняў сваіх» (II Птр.
 3:3), «... у астатнія часы некаторыя адступяцца ад веры, слухаючы
 духаў спакушаючых і навук дэманавых у крывадушнасці брахлівых...»
 (I Цім. 4:1—2). На жаль, зараз многія людзі сапраўды слухаюць розных
 «духаў спакушаючых і навук дэманавых у крывадушнасці брахлівых»,

якімі перапоўнены наш сучасны свет у свае «апошнія дні». Падману васьмі такога крывадушна-брахлівага вучэння паддаўся ў свой трагічны момант салдат-беларус. Хлусня гэтай дэманавай навукі — навукі забіваць — заключаецца ў тым, што забіваць бліжняга свайго ён павінен быў «у імя Бога, цара і айчыны». На самой справе фальшывы заклік, уперадзе якога пастаўлена імя Бога, ёсць цынічная і ілжывая спроба апраўдаць забойства чалавека толькі таму, што ён не лічыць сябе «рускім», не размаўляе, не разважае так, як тыя, хто прымусіў беларускага селяніна ўзяць зброю ў рукі. Згодна з гэтай і шмат якіх іншых людоедска-вар'яцкіх філасофіяў трэба знішчаць і гвалціць усіх, хто адмаўляецца прызнаваць і падпарадкоўвацца д'ябальскім сілам граху і іх носьбітам у свеце. Бог праз Слова сваё выкрывае і паказвае нязменна воўчы выскал клыкоў гэтых драпежнікаў у агнячых скурах, выскал, які яны пры ўсіх стараннях схаваць не могуць: «Хто кажа я пазнаў Яго (Бога), але запаведзяў Яго не выпаўняе, той брахун, і няма ў ім праўды» (I Ін. 1:4). Тым большы брахун той, хто заклікае людзей у імя Бога парушыць адну з галоўных Божых запаведзяў: «Не забі!» Усё гэта таксама ёсць прыкмета «апошніх дзён», бо, як кажа Слова Божае, «... цяпер з'явілася многа антыхрыстаў, дык мы і пазнаем з гэтага, што настала апошняя гадзіна» (I Ін. 1:18). Падманлівыя вучэнні, каб авалодаць свядомасцю чалавека, імкнуцца любымі сродкамі распаліць у чалавеку нянавісць да бліжняга свайго, якая асляпляе чалавека, зацмявае яго розум, і ў рэшце рэшт вядзе людзей да самазнішчэння. Механізм уздзеяння на чалавека знішчальнага самападману нянавісці да свайго бліжняга, які ў самых розных, знешне прываблівых афарбоўках, прапануюць людзям усялякія ілжэвучэнні, Біблія апісвае і выкрывае словамі: «Хто ненавідзіць брата свайго, той у цемры знаходзіцца і ў цемры ходзіць, ды не ведае, куды йдзе, бо цемра вочы яму асляпіла» (I Ін. 1:11). На імгненне аслеплены хлуснёй няпраўды, якая, падкрэслівае М. Гарэцкі, нават неасэнсаваная, а хутчэй падсвядома, як нейкая каманда-загад, узнікае ў розуме салдата-беларуса і прымушае яго неабдуманна зрабіць стрэл і забіць чалавека, якому ён толькі што ціснуў руку, еў з ім хлеб, які яны ламалі з аднаго кавалка, і пілі віно з аднаго кубка. А хлеб і віно былі забітага «Рускім» «аўстрыяка». Сумесная вячэра ўначы двух людзей, якіх у гэтым свеце прымушаюць быць ворагамі і ненавідзець адзін аднаго, была як абрад іх яднання, злучэння і прычашчэння да той сапраўднай любові, на якой і трымаецца ўвесь свет і якая супрацьстаіць разбурэнню свету сіламі цемры і злабы.

«Наказание мое больше, нежели снести можно» (Бц. 4:13) — трагедыя чалавека ў тупіку «апошніх дзён»

Грэх, які ўвесь час шукае подступаў да чалавека, лоўка выкарыстаў адсутнасць свядомага, цвёрдага і асэнсаванага праз розум ведання праўды салдатам-беларусам у крытычны момант яго жыцця, калі падзеі разгортваліся вельмі хутка і нечакана для героя апаўдання, пакідаючы яму мала шанцаў для магчымасці падумаць самастойна, прыслухацца да голасу свайго сэрца. Тады ў момант слабасці замест сваіх думак і пачуццяў салдат-беларус скарыстаў правілы і

законы, якія так упарта навязваліся, нават удаўбліваліся яму ў галаву праз няправідны, грахоўны зямны свет, у якім улады вельмі часта выконваюць волю не Бога, а сатанінскіх сіл цемры. Грэх салдата-беларуса — гэта страшны Каінаў грэх забойства брата свайго. Нягледзячы на тое, што прычыны грэхападзення Каіна і салдата-беларуса розныя (Каін забівае брата свайго з зайздрасці, а салдат-беларус у выніку свайго падману), сам грэх іх па сваёй сутнасці аднолькавы. Таму пакутуюць яны аднолькава, а вячэра на лініі фронту паміж двума варожымі акапамі аўстрыйскага жаўнера і салдата-беларуса толькі падкрэслівае ўсю жудаснасць забойства, якое здзейсніў «Рускі». За кожны свой няправідны ўчынак чалавеку даводзіцца так ці інакш расплачвацца ў жыцці. За розныя грахі чалавек пакутуе па-рознаму. Калі расплатай першых людзей Адама і Евы за грэхападзенне быў пякучы сорам, і яны спрабавалі схавацца ад свайго сумлення і ад твара Бога за дрэвамі ў Эдэмскім садзе, шукаючы сабе апраўданні, якія ніколі не дапамагаюць чалавеку схаваць свой грэх і якія не пазбаўляюць яго ад пакарання, то расплатай Каіна і салдата-беларуса за садзеянае было раскаянне за пралітую кроў бліжняга свайго, бо зямля кроў ахвяры злачынства прымала са стагнаннем і выкрыццём злачынства: «И сказал (Господь): Что ты сделал? голос крови брата твоего вопиет ко Мне от земли. И ныне проклят ты от земли, которая отверзла уста свои принять кровь брата твоего от руки твоей (Бц. 4:10—14). Таксама, як для Каіна страшна гучалі гэтыя словы Бога, з няменшай выкрывальнай сілай прагучалі для салдата-беларуса апошнія словы паміраючага «аўстрыяка»-украінца: «Што ж цій москаль наробыв... Застанэцца мая жінка і дзіты...». І як потым ні стараўся апраўдацца герой апавядання словамі самападману: «Я рускі!» (а ён нават і рускім то не быў і не змог ім стаць, як настойліва гэта ні імкнуліся яму ўнушыць улады, якія накіравалі яго на вайну) — ноша раскаяння была настолькі вялікая, што апісаць увесь яе цяжар, які лёг на душу салдата-беларуса, можна толькі біблейскімі словамі Каіна «...наказание мое больше, нежели снести можно» (Бц. 4:13).

Барацьба сумлення і граху ў душы чалавека «апошніх дзён»

Але ж не толькі Страх Гасподзень не даваў спакою Каіну і салдату-беларусу ў іх далейшым жыцці. Не даваў ім спакою і сам грэх, які праз учынкi граху моцна ўчапіўся за іх чалавечыя душы. Пасля пранікнення граху ў душу чалавека грэх пачынае барацьбу за поўнае авалоданне і занявольванне самой душы, каб знішчыць словы сумлення — словы закону Божага, запісаныя ў сэрцы чалавечым (Рым. 2:14—15), каб пазбавіць чалавека ад абароны яго ад граху праз Страх Гасподзень, што ідзе ад сумлення чалавечага. М. Гарэцкі вельмі дакладна апісвае, як звонку ў паводзінах салдата-беларуса адлюстроўвалася жорсткая і бескампрамісная ўнутраная барацьба паміж дабром і злом, якая адбывалася ў душы героя ў той трагічны момант. Спачатку «Рускі» хрысціцца над забітым ім чалавекам і, пэўна, робіць ён гэта не ў роспачы і раскаянні аб учыненым, а больш як знак спробы самазаспакаення і самаапраўдання, як спробу адгарадзіцца, дыстан-

цыравацца праз хроснае знаменне ад здзейсненага. Тады адначасова са Страхам Гасподнім, які ішоў ад сумлення салдата-беларуса, у душу яго пачынае закрадвацца ўжо іншы, жывёльны страх граху — страх смерці, які робіць чалавека рабом граху (Яўр. 2:15). Страх смерці — гэта той страх, які вельмі часта авалодвае і пануе ў душах тых, хто асмельваецца ўзняць руку на жыццё іншага чалавека. Гісторыя сведчыць, што ўсе крывавыя дыктатары на зямлі мелі такі страх (Калігула, Іаан Жыхлівы, Сталін і іншыя), і ніякая апрычніна, «спецназ» альбо «камандос» не ратавалі, не збаўлялі іх ад гэтага жывёльнага страху, які праследаваў дыктатараў-забойцаў усё жыццё. Д'ябальская сумесь салодкай атруты самападману апраўданняў і паралізуючага душу ядавітага страху смерці увайшла праз здзейснены «Рускім» грэх забойства бліжняга ў яго душу, запусціла свае капцюры цынчнага падману ў чалавечае сэрца, каб жыў ён здзерці і замазаць брудам граху словы сумлення — словы закона Божага, запісаныя ў сэрцы героя апавядання (Рым. 2:14—15). Барацьба паміж сумленнем і грахам у душы салдата-беларуса звонку бачна ў супярэчлівасці паводзін героя над забітым ім чалавекам. Сатана, каб замацаваць канчаткова сваю перамогу над чалавекам, поўнасьцю захапіць чалавечую душу ў момант яго разгубленасці, спрабуе падштурхнуць «Рускага» зрабіць наступны грэх — грэх рабаўніцтва забітага. У той жа час раскаянне сумлення салдата-беларуса не дазваляе граху авалодаць яго душой, забрудзіць яе наступным грахоўным учынкам. У панічным страху ад здзейсненага салдат-беларус бяжыць, але ж уцячы ад самога сябе, ад свайго сумлення немагчыма, і пакутны боль раскаяння, нават адчаю, здаецца, назаўсёды адбіўся ў сумных вачах яго, — падкрэслівае ў апавяданні М. Гарэцкі. Страх Гасподзень праз моцны боль пякучага раскаяння салдата-беларуса не дае сатанінскаму страху смерці, які выкліканы грахам забойства, паралізаваць і забрудзіць душу героя, зрабіць яго чалавекам з выпаленай душой, у якой няма месца сумленню. Ад болю раскаяння герой апавядання пакутуе значна цяжэй, чым ад фізічнага болю хваробы, якая ўзнікае ў яго цэле перш-наперш як паследак душэўных пакут. У такой сітуацыі чалавеку здаецца, што стан яго безнадзейны і няма выйсця з тупіку, у якім ён апынуўся. Адзінота і ізаляванасць асобы, востры дэфіцыт духоўных адносін паміж людзьмі з'яўляецца адной з асноўных прыкмет жыцця чалавека «апошніх дзён» (II Цім.: 3:1—5). Увесь час вакол «Рускага» было мноства розных людзей. Тым не менш не знаходзіцца ніводнага чалавека, які б зразумеў пачуцці салдата-беларуса і падтрымаў яго духоўна, бо нават і тыя, хто шчыра яму спачувалі, як доктар Квяткоўскі з Баранавіч, не звярталі ўвагі на гаротны стан яго душы. Ці ёсць магчымасць у чалавека «апошніх дзён» пазбегнуць страху смерці і збавіцца ад цяжару раскаяння граху? Такі шлях ёсць! Біблія заклікае людзей шчыра прыняць і пазнаць Бога, каб «...збавіць тых, якія ад страху смерці праз усё жыццё былі адданы пад уладу рабству» (Яўр. 2:15). Складанае і надзвычай цяжкае становішча чалавека ў «апошнія дні» не безнадзейнае. Менавіта ў «апошнія дні» чалавек атрымаў шанц на збаўленне ад тых пакут, што праз грэх валодаюць ім, бо «...не трухлеучым серабром ці золатам адкуплены вы ад марнага

жыцця ... але многацэннаю крывёю Хрыста... з'явіўшагася ў апошнія часы дзеля вас» (І Птр. 1:18—20). Таму ў салдата-беларуса, як і ў любога іншага чалавека «апошніх дзён», ёсць і заўсёды застаецца магчымасць пазбавіцца ад усіх сваіх пакут. Для гэтага трэба, па словах Іаана Хрысціцеля, учыніць «плады, дастойныя пакаяння» (Ев. Мц. 3:8), каб шчыра і свядома прыняць выратаванне праз Госпада Ісуса Хрыста.

**«Зрабіце плады, дастойныя пакаяння!» (Ев. Мц. 3:8) —
адзінае выйсце з тупіку «апошніх дзён»**

На прыкладзе «Рускага» М. Гарэцкі паказвае дзеянне таго біблейскага закона жыцця чалавека, які кажа, што сапраўднае пакаянне ва ўчыненым граху і раскаянне за грэх — гэта паняцці не аднолькавыя: «Бо смутак па Богу няруплівае пакаянне ў збаўленне ператварае, а смутак сьвецкі сьмерць робіць» (ІІ Кар. 7:10). Раскаянне салдата-беларуса не пераўтварылася ў смутак па Богу. Яно не было звернута, накіравана да Бога, таму што герой апавядання не здолеў пазбавіцца ад падману няпраўды, які прывёў яго да граху. Падман і грэх гэтага заганага свету заставаўся з ім, і таму раскаянне салдата-беларуса ад здзейснага граху ёсць «смутак сьвецкі», які «смерць робіць». Сапраўды, ад таго зямнога смутку раскаяння, які ахапіў яго, салдат-беларус апынуўся вельмі блізка да смерці фізічнай і духоўнай: хвароба пачала разбураць яго арганізм, а жыццё не давала радасці, а толькі несцяпмімыя душэўныя пакуты. Аднаго раскаяння за грэх, якое ахапіла салдата-беларуса, было недастаткова, каб учыніць, згодна закліку Іаана Хрысціцеля, «плады, дастойныя пакаяння» (Ев. Мц. 3:8). Замест пакаяння герой М. Гарэцкага, як і іудзеі, да якіх былі звернуты словы Іаана Хрысціцеля, спрабуе апраўдацца сваім паходжаннем, тым, што ён быццам бы «рускі». Першапачаткова фальшывы апраўдальны аргумент салдата-беларуса, што ён «рускі», застаецца для яго паняццем вельмі абстрактным і не канкрэтным, паколькі яно лжывае і не рэальнае ў сваёй аснове. Міфічная сутнасць гэтага аргумента толькі падкрэслівае ўсю абсурднасць спробы героя апраўдаць такім чынам свой грэх. Біблія ў гэтым выпадку праз словы Іаана Хрысціцеля да іудзеяў папярэджвае: «Хто навучыў вас уцякаць ад будучага гневу? ... і ня думайце гаварыць у думках сваіх: бацька ў нас Аўраам...» (Ев. Мц. 3:7—9). Ні сваім паходжаннем, ні якім іншым апраўданнем, а выключна праз пакаянне ачышчаецца чалавек ад граху! Першым учынкам, «дастойным пакаяння», які вядзе да пазбаўлення ад граху, з'яўляецца праўдзівае прызнанне чалавекам свайго граху перад сабой і перад Богам, які і ёсць сама Праўда. Шлях чалавека да выратавання ідзе праз праўду. веданне яе і следаванне ёй у жыцці. «Праўда зробіць вас вольнымі» — кажа Ісус Хрыстос (Ев. Ін. 8:32). Бог не прызнае і не церпіць нічога, акрамя праўды. Таму замест слоў самападману «Я рускі» герою апавядання неабходна было сказаць і перш за ўсё самому сабе «Я Чалавек!» Толькі праз прызнанне і ўсведамленне сябе Чалавекам, створаным па вобразе і падобенстве Божым, магчыма зрабіць шчырае і свядомае пакаянне, якое вызваляе чалавечую душу ад граху!

«Людзьмі звацца!» і быць па вобразе і падабенстве Божым

Менавіта ў фразе «Я Чалавек!» знаходзіцца ключ да сапраўднага абнаўлення і выратавання праз пакаянне не толькі героя апавядання «Рускі», не толькі кожнага чалавека «апошніх дзён», але ж і ўвогуле ў гэтых словах увасоблены сэнс нацыянальнай ідэі выратавання для цэлых народаў, якія апынуліся на мяжы свайго знішчэння. Яшчэ ў пачатку дваццатага стагоддзя галоўную нацыянальную ідэю беларускага народа Янка Купала выказаў у закліку-патрабаванні «Людзьмі звацца!», каб пазбавіцца ад рабства граху, каб атрымаць унутраную свабоду і годнасць праз учыненне «дастойных пладоў пакаяння», бо ў сапраўдным і шчырым пакаянні няма нічога зневажальнага і заганага для чалавека, а ў гэтым мужным учынку выяўляецца яго сапраўдная годнасць і адбываецца ачышчэнне ад граху. Ачышчэнне ад граху праз шчырае пакаянне было адным з асноўных пунктаў праграмы адраджэння нямецкага народа пасля другой сусветнай вайны, якое дало свой станоўчы вынік ва ўсіх сферах яго жыцця, дало магчымасць нямецкаму народу жыць «па-людску» і дало яму права «Людзьмі звацца!», бо такое права даецца чалавеку толькі праз ачышчэнне яго пакаяннем. Толькі праз ачышчэнне пакаяннем набліжаецца чалавек да Бога, да Яго вобраза і падабенства, па якім першапачаткова і быў створаны чалавек. Вобразы двух жаўнераў, «аўстрыяка»-ўкраінца і салдата-беларуса, які спрабуе апраўдаць грэх забойства самападманам, што ён «рускі», у апавяданні вельмі сімвалічныя, бо ўяўляюць сабой не толькі трагічны лёс людзей у «апошнія дні» і не толькі трагедыю падзеленых паміж драпежнымі імперыямі роднасных і прыгнечаных народаў, якіх прымушаюць забіваць адзін аднаго на чужой, непатрэбнай ім вайне. Гэта два героі, якія знаходзяцца ў аднолькавых абставінах, вельмі падобныя знешне, нават размаўляюць на блізкіх і зразумелых адзін аднаму мовах — беларускай і ўкраінскай. У той жа час яны зусім розныя па сваёй свядомасці, разуменню і ацэнцы свайго сапраўднага становішча як у свеце ўвогуле, так і у сітуацыі іх трагічнай сустрэчы на франтавой мяжы. Таму М. Гарэцкі піша, што два салдаты «мала чаго разумелі ў словах адзін аднаго». Так бывае даволі часта, асабліва ў сённяшнія «апошнія дні», калі людзі, здавалася б, размаўляюць на адной мове, але ж не маюць разумення паміж сабой, паколькі не свабодныя і не самастойныя ў сваіх думках і ўчынках. Свядомасць людзей вельмі часта знаходзіцца пад кантролем блудлівых тэорый зямнога свету, якімі ён перапоўнены ў свае «апошнія дні». Вобразы двух жаўнераў у апавяданні сімвалічныя яшчэ тым, што яны ў значнай ступені увасабляюць сабой і паказваюць драматычны і розны лёс народаў Еўропы ў дваццатым стагоддзі, а таксама ролю сапраўднага годнага пакаяння ў іх ачышчэнні ад граху, выратаванні і адраджэнні. Супастаўленне ў апавяданні двух вобразаў, салдата-беларуса і аўстрыйскага жаўнера, дапамагае падкрэсліць значнасць ролі кожнага чалавека ў сваім народзе як асобы і індывідуальнасці. Толькі добрыя якасці, аб якіх распавядае Слова Божае, а не грэх, аб'ядноўваюць людзей у сапраўдны народ як суполку свабодных не проста знешне, а перш-наперш маючых унутраную свабоду і годнасць самастойных людзей. Менавіта гэтыя якасці адрозніваюць

і захоўваюць народ ад яго пераўтварэння ў натоўп, кіруемы звонку праз узбуджэнне ў людзях агрэсіі і нянавісці, якія засцяць людзям вочы і вядуць да іх пагібелі праз самазнішчэнне (І. Ін. 1:11). У апавяданні М. Гарэцкага аўстрыйскі жаўнер, у адрозненне ад салдата-беларуса, паказаны як чалавек, які цвяроза ацэньвае сваё становішча ў свеце і нядрэнна арыентуецца ў жыццёвай сітуацыі. Ён робіць толькі свядомыя ўчынкі. Таму вобраз «аўстрыяка» ў пэўнай ступені сімвалізуе народы Еўропы, якія здолелі зрабіць «плады дастойныя пакаяння», каб пазбавіцца ад «карычневай», так і ад «чырвонай» чумы дваццатага стагоддзя — фашызму і камунізму. Ачышчэнне праз пакаянне граху і прызнанне сябе людзьмі, якія створаны па вобразу і падабенству Божаму, дало ў розны час дваццатага стагоддзя многім народам Еўропы сапраўднае адраджэнне. Гэтым шляхам услед за народам Германіі, які здолеў скінуць з сябе ланцугі фашызму і камунізму, пайшлі і народы Усходняй Еўропы — Польшчы, Чэхіі, Славакіі, Венгрыі, краін Балтыі і іншыя. Зараз, з цяжкасцямі, але ж паслядоўна на трывалы шлях свайго выратавання і адраджэння становіцца Украіна, дзе самасвядомасць і адчуванне свайго годнасці і права «Людзьмі звацца!» у народзе вышэй, чым на Беларусі. Трэба адзначыць, што найбольш патрыятычны дух на Украіне якраз у той заходняй яе частцы, з якой хутчэй за ўсё быў «аўстрыяк» з апавядання М. Гарэцкага. Вобраз салдата-беларуса — гэта сімвалічны вобраз усяго беларускага народа, якому не хапае свядомасці, каб рэальна асэнсаваць сваё месца і становішча ў свеце, і гэтая нявызначанасць губіць і працягвае губіць наш народ па сённяшні дзень. Мы жывём зараз, як герой апавядання «Рускі» — чалавек з хворай душой. Ад гэтай духоўнай хваробы ідзе мноства фізічных хвароб у цэле нашага грамадства. Таму салдат-беларус у апавяданні М. Гарэцкага «Рускі» — не толькі вобраз чалавека «апошніх дзён», але ж адначасова ён з'яўляецца вобразам апошняга прадстаўніка свайго народа ў той момант, калі ад яго залежыць, ці стануць сённяшнія дні апошнімі днямі для яго і народа Беларусі на зямлі, або ён зразумее і здолее зрабіць сапраўдныя «плады, дастойныя пакаяння», каб напрыканцы дваццатага стагоддзя атрымаць выратаванне, будучыню і годнае жыццё ў трэцім тысячагоддзі ад Нараджэння Хрыстовага для сябе і свайго народа.

ПРЫНЯТЫЯ СКАРАЧЭННІ БІБЛЕЙСКІХ КНІГ

- Ів. Ін. — Паводле Іаана Сьвятое Евангелье
 Яўр. — Пасланьне Паўлы да Яўрэяў
 Рым. — Пасланьне Паўлы да Рымлянаў
 Ев. Мар. — Паводле Марка Сьвятое Евангелье
 II Цім. — Другое Пасланьне Паўлы да Цімахвея
 I Ін. — Першае Пасланьне Іаана
 Бц. — Быццё
 Пр. — Прыпавесці
 I Птр. — Першае Пасланьне Пётры
 Ев. Мц. — Паводле Мацьвея Сьвятое Евангулье
 II Кар. — Другое Пасланьне Паўлы да Карыньцянаў.

У рабоце выкарыстаны наступныя варыянты перакладаў Бібліі:

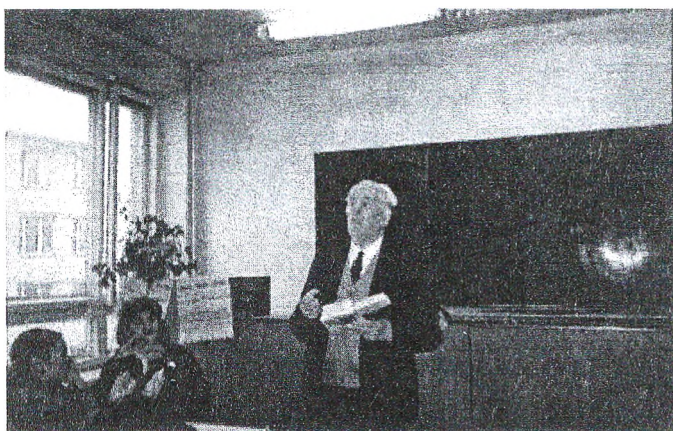
1. Беларускаямоўны пераклад. Новы Запавет і Псалмы, Таронта, Канада, Глобальнае місіянерскае радыёслужэнне, 1985.
2. Сінаідальны пераклад Маскоўскай праваслаўнай царквы.

ЛІТАРАТУРНАЯ ГАСЦЁЎНЯ

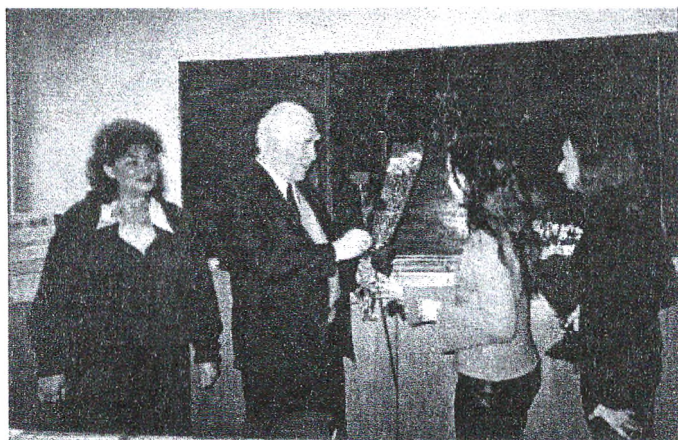
ДА 70-ГОДДЗЯ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ народнага пісьменніка Беларусі Ніла Плевіча

Грамадскасць рэспублікі ў верасні і кастрычніку 2001 года адзначала 70-гадовы юбілей народнага пісьменніка Рэспублікі Беларусь Ніла Сымонавіча Гілевіча. 4 кастрычніка ў Чырвоным касцёле адбылася вечарына ў гонар юбіляра, у якой узялі ўдзел супрацоўнікі і студэнты БДТУ, прадстаўленыя літаратурным клубам «Ветліца», вакальным ансамблем «Акавіта» і кафедрай беларускай мовы.

Ніл Сымонавіч неаднойчы выступаў на сустрэчах у літаратурным клубе «Ветліца», на вечарынах, прысвечаных яго творчасці. Некалькі здымкаў і рэпартаж з адной сустрэчы дасць уяўленне аб гэтых падзеях і мерапрыемствах.

Ніл Гілевіч — госць літаратурнага клуба «Ветліца»

Доўгачаканая сустрэча з класікам беларускай літаратуры
Нілам Гілевічам. Чырвоную ружу на шчасце паэту ўручае
студэнтка 2 курса факультэта ВСІІ Сапон Вераніка

Сустрэча студэнтаў з народным пісьменнікам Рэспублікі Беларусь Нілам Гілевічам

Рэпартаж з сустрэчы

Знаёмячы са сваёй творчасцю, слынным паэт адзначыў, што за 45 гадоў творчай дзейнасці ім напісана 75 кніг, 35 з іх — паэзія. Акрамя напісання вершаў і паэм, ён шмат перакладае, у асноўным славянскіх паэтаў, вядомы як палымяны публіцыст. Публіцыстычнасць адчуваецца і ў многіх вершах. «Смерць на Нямізе» — верш, напісаны на другі дзень пасля трагічнай падзеі. Чытаючы вершы, адказваючы на пытанні, адзначыў, што «вышэй за ўсё на свеце людзі шануюць сваю мову і культуру» і беларусам варта «цвёрда помніць наказ Францішка, Кастуся і Янкі» і шанаваль сваю мову.

Ніл Гілевіч з 1947 г. жыве ў Мінску. Друкавацца пачаў з 14 гадоў, а першы верш напісаў у 1940 годзе ў дзевяцігадовым узросце.

Кніга «Незалежнасць», выдадзеная ў 1991 годзе, — гэта першая кніжка, якая выйшла ў незалежнай Беларусі. Аснову яе складае грамадска-палітычная лірыка.

Сюжэт рамана ў вершах «Родныя дзеці» знаёмы студэнтам, але цікава было даведацца, хто былі правобразамі, прататыпамі герояў твора, якія ўласныя рысы характару ўвасобіў паэт у вобразах Вячоркі, дзядзькі Лёксы і іншых.

Паэт 26 гадоў у БДУ чытаў лекцыі па беларускім фальклору, таму надзвычай добра ведае беларускую вусную паэтычную творчасць, асабліва песні, якія з'яўляюцца невычэрпнай крыніцай паэтычнага натхнення. Прыводзячы радкі з народных песень (напрыклад, «Чым твая, дзеванька, галоўка забіта?», «Маладому з маладою маладое ў галаве» і інш.), паказаў, як багатая вобразнасць, нават адзін радок песні, дае імпульс для стварэння верша.

Высокі ўзровень паэтычнага і прамоўніцкага майстэрства захапіў аўдыторыю, якая неаднойчы выказвала сваё захапленне то шумнымі воплескамі, то затоена-сцішаным маўчаннем.

Студэнты ўзялі ў Ніла Гілевіча аўтографы, сфатаграфаваліся на памяць.

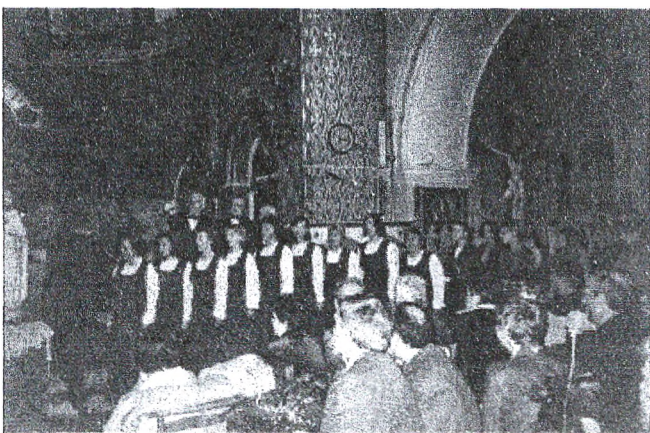
11.10.2004

Маладыя паэткі просяць парады.
Ніл Гілевіч знаёміцца з вершамі Байдала Ганны

Ансамбль выкладчыкаў БДТУ «Акавіта» рыхтуецца да выступлення ў Чырвоным касцёле на вечарыне ў гонар юбіляра

Вакальны ансамбль «Акавіта» зычыць Нілу Гілевічу

У залацістай, як мед, завірусе,
Сярод красак жывых берагоў
Нарадзіўся Пясняр Беларусі:
Ніл Гілевіч — паэт родных слоў.

Ніл Гілевіч! Мы зычым Вам плёну,
Прыгажосці, сардэчных людзей.
І мы мовім са шчырым паклонам:
Вы — сапраўднай душы чарадзей.

Дзякуй Вам за глыток роднай мовы,
Калі ў цяжкі спякотны дзянёк
Яна стала адзінай высновай,
Беларускасці смачны выток.

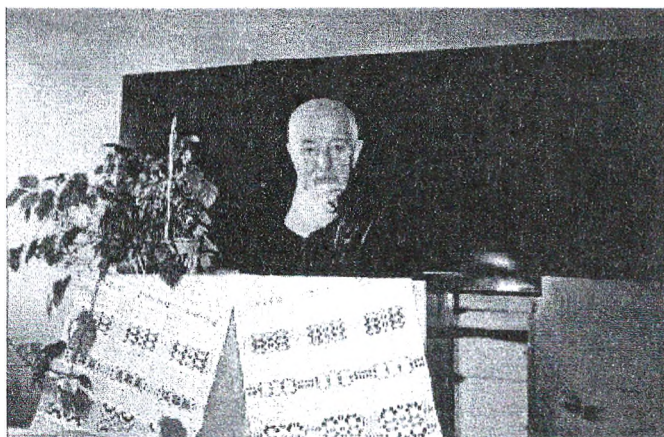
Кожны твор Ваш — чароўная сіла,
Бо нясе ён з сабою жыццё.

Нібы птушка ляціць ён на крылах,
У сэрца зорна нясе пачуццё.

Вы дазвольце ў хвіліну святочну
Ад душы шчырай Вас віншаваць
І са шчодрасцю ў сэрцах квяточных
Вам здароўя збанок пажадаць.

Ніл Гілевіч — Пясняр Беларусі!
Вас віншуе ўвесь наш народ,
Восень кружыць жыццё ў завірусе,
Ззяе краскамі мар карагод.

ФОТАРЭПАРТАЖ ЛІТАРАТУРНАЙ ГАСЦЁЎНІ

Народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін дзеляцца сваімі думкамі
са студэнцкай аўдыторыяй

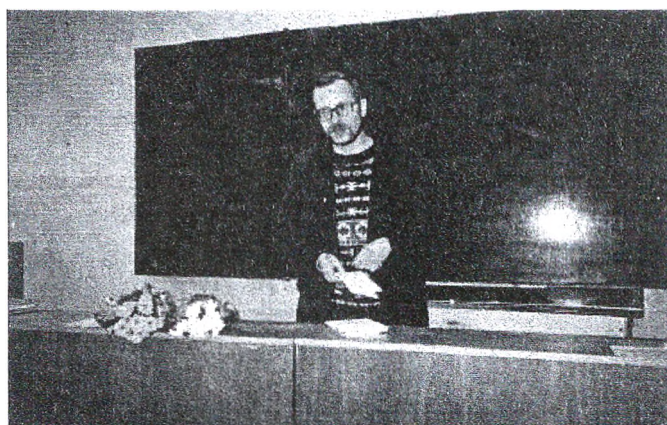
Здымак на памяць з маладымі паэткамі студэнткай Ганнай Байдала
і аспіранткамі Аленай Багдановіч і Вольгай Токар

Сустрэча з Алесем Петрашкевічам, драматургам,
членам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Адна з апошніх сустрэч з рэдактарам часопіса,
знакамітым беларускім паэтам Алесем Пісьмянковым,
які ў гэтым годзе заўчасна пайшоў з жыцця

Знаёміць са сваёй творчасцю намеснік рэдактара часопіса «Вожык»
Анатоль Зэкаў

СУСТРЭЧА З ПІСЬМЕННІКАМІ УЛАДЗІМІРАМ АРЛОВЫМ І ІНАЙ СНАРСКАЙ

30 сакавіка 2000 года гасцямі літаратурнага клуба «Ветліца» былі Уладзімір Арлоў і Іна Снарская. Знакаміты беларускі пісьменнік Уладзімір Арлоў прэзентаваў сваю новую кнігу «Дзесяць вякоў беларускай гісторыі», адказаў на ляматлікія пытанні зацікаўленай аўдыторыі.

Уладзімір Арлоў прадставіў аўдыторыі маладую паэтку з Украіны Іну Снарскую, члена Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь. Наратділася яна на Полаччыне, а жыве ў Палтаве. Іна Снарская зачаравала аўдыторыю як сваёй паэтычнай творчасцю, так і сваёй асобай. Расказваючы пра сябе, адзначыла старажытнасць полацкага роду Снарскіх, нагадала пра сяброўства паэта У. Сыракомлі з паэтам Снарскім.

Пасля сустрэчы з беларускай паэткай з Палтавы,
рэжысёрам украінскага тэлебачання Інай Снарскай

Акрамя паэтычнай творчасці І. Снарская займаецца пытаннямі беларускай дыяспары. Яна зняла фільм пра беларусаў Палтаўшчыны «Простая і светлая таямніца». Асноўная думка фільма — чым далей ад дому, тым бліжэйшым ён становіцца. Беларусь і Украіна аб'ядналіся ў лёсе Іны Снарскай. «Дзве зямлі, дзве долі, дзве песні маіх», — так адзначыла паэтка гэту еднасць.

Літаратурнаму клубу БДТУ Іна Снарская падаравала свой зборнік вершаў і пажадала высокага неба і моцных крылаў.

Прапануем Вашай увазе некалькі вершаў нашай гасці.

* * *

Гары, гары, мой танец, на вуглях.
Жыві, жыві, няўтольнае гадамі,
Дзе птушка-вечар на плячо лягла,
Дзе птушка-ноч пунсовых губ жадае.

Гары, гары, мой танец векавы,
Трымай, трымай маю душу-пярынку,
Дзе нечаканы і пяшчотны ўздых савы,
Дзе сосны струмянеюць пад сурдзінку.

Гары, гары, мой танец, на расе, —
Успыхне неба шчыра, палахліва...
Я буду танчыць, танчыць, а ўсе
Пазнаюць на світанку івалгу.

· * * *

А калі згарбеюць плечы,
А калі знямеюць рукі,
А калі засмягнуць вусны,
А калі здранцвееш ты, —
Ацалеюць толькі крылы —
Дзве блакітныя дубровы,
А ў дубровах шчырым словам
Пракавечныя званы.

ПАСЛЯСЛОЎЕ

Шаноўныя чытачы!

Спаддзяёмся, што Вы прачыталі ўсе творы, змешчаныя ў трэцім выпуску літаратурна-мастацкага альманаха «AVE», што гэтыя творы пакінулі на сабе добрае ўражанне, прымусілі задумацца над многімі пытаннямі сённяшняга жыцця, закрунулі глыбінныя светлыя струны душы, стварылі творчы настрой, падбавілі аптымізму і веры ў нашу моладзь, паказалі сувязь пакаленняў, пераемнасць традыцый, ды і ўвогуле «пазнаёмілі» з даўно знаёмымі калегамі па сумеснай працы.

Запрашаем прыняць удзел у наступных выпусках альманаха.

Звяртацца да Савіцкай Надзеі Яўсееўны, старшага выкладчыка кафедры беларускай мовы (аўд. 431, к. 4, тэл. 227-62-41).

Дызайн вокладкі:
Залатар Яўген Антонавіч

Фарматаванне:
Аскерка Валянціна Валянцінаўна
(студэнтка III курса 5 групы факультэта выдавецкай справы і паліграфіі)
Ждан Галіна Іванаўна
(студэнтка III курса 4 групы факультэта выдавецкай справы і паліграфіі)
Мітуневіч Ганна Аляксандраўна
(студэнтка IV курса 5 групы факультэта выдавецкай справы і паліграфіі)
Райчонак Наталля Уладзіміраўна, **Шахура** Святлана Сяргееўна
(студэнткі III курса 5 групы факультэта выдавецкай справы і паліграфіі)

Карэктарская і рэдактарская праўка:
САВІЦКАЯ НАДЗЕЯ ЯЎСЕЕЎНА

Падпісана да друку 27.12.04. Фармат 70×180¹/₁₆. Папера афсетная.
Гарнітура Журнальная. Друк афсетны. Ум. друк. Арк. 17,5.
Ул.-выд. арк. 12,2. Тыраж 90 экз.

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт».
220050. Мінск, Свядлова, 13-а.

Адрукавана ў лабараторыі паліграфіі
ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт».
220050. Мінск, Свядлова, 13.

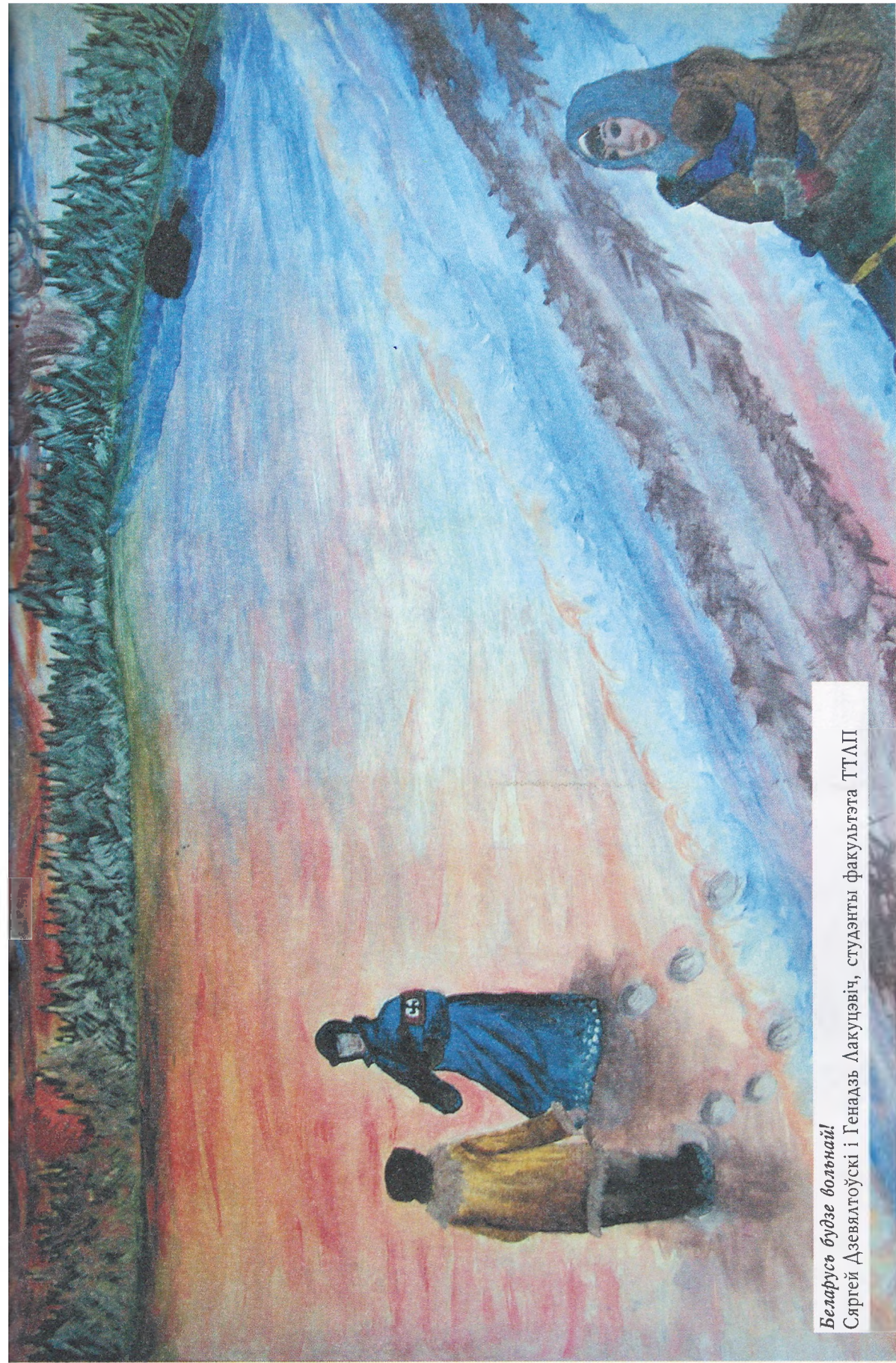
Пасняр

Юрий Байда, студент факультета ХТИТ

На шырокі прастор
Наталля Паркалава, студэнтка факультэта ТАР

Беларусь будзе вольнай!
Сяргей Дзевялтоўскі і Генадзь Лакуцэвіч, студэнты факультэта ТТЛП

На беразе ракі

Уладзімір Лаўрэнцеў, студэнт факультэта ХТІТ

Купальська гадина

Ілля Клемантовіч, студент факультета ХТІТ

Бярозавы гай
Вольга Рубіна, студэнтка факультэта ТТАП

Кучалле

Анастасія Скураговіч, студэнтка факультэта ТАР

